

แผนพัฒนาภาค พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๕ (ฉบับทบทวน)

แผนพัฒนาภาคเหนือ

แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แผนพัฒนาภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพมหานคร

แผนพัฒนาภาคตะวันออก

แผนพัฒนาภาคใต้

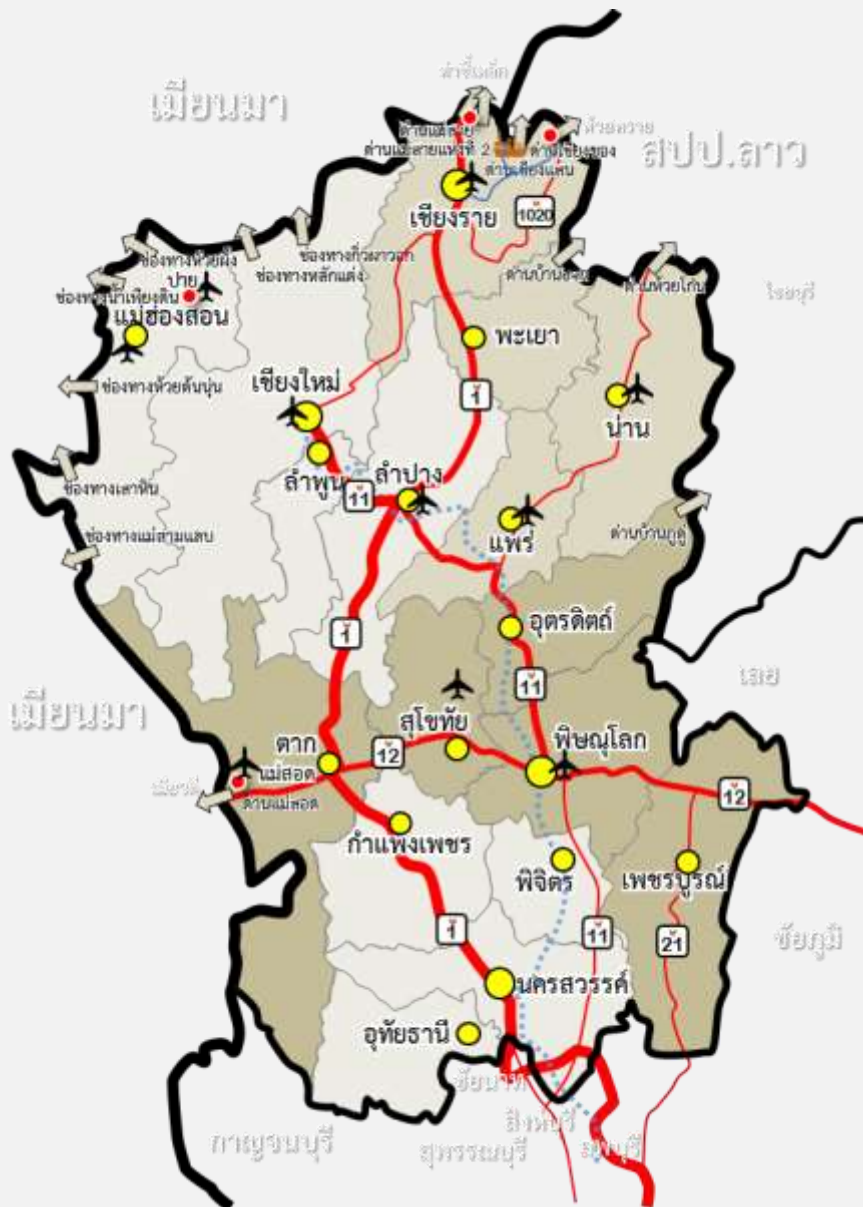
แผนพัฒนาภาคใต้ชายแดน

ธันวาคม ๒๕๖๒

แผนพัฒนาภาคเหนือ

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
๑. สภาพทั่วไป	๑
๑.๑ ที่ตั้ง	๑
๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ	๑
๑.๓ ภูมิอากาศ	๑
๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑
๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ	๑
๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค	๒
๒.๑ โครงข่ายถนน	๒
๒.๒ รถไฟ	๒
๒.๓ สนามบิน	๒
๒.๔ ด้านชายแดน	๒
๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค	๓
๒.๖ บริการสาธารณูปโภค	๓
๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้	๓
๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ	๓
๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา	๔
๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน	๗
๔. ประชากรและสังคม	๗
๔.๑ ประชากร	๗
๔.๒ แรงงาน	๘
๔.๓ การศึกษา	๘
๔.๔ สาธารณสุข	๙
๔.๕ สัดส่วนคนจน	๙

	หน้า
๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ	๑๐
๕.๑ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๐
๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ	๑๐
๖. สภาวะแวดล้อม	๑๑
๖.๑ จุดแข็ง	๑๑
๖.๒ จุดอ่อน	๑๒
๖.๓ โอกาส	๑๓
๖.๔ ภัยคุกคาม	๑๔
๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย	๑๔
๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา	๑๕
๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์	๑๕
๘.๒ วัตถุประสงค์	๑๕
๘.๓ เป้าหมาย	๑๕
๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑๕
๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๑๖

แผนพัฒนาภาคเหนือ

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคเหนือ ประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน พิชณุโลก ตาก อุตรดิตถ์ สุโขทัย เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร และ อุทัยธานี เป็นพื้นที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง กลุ่มประเทศเอเชียใต้ และกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยมีอาณาเขต ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านตะวันออกและ ด้านเหนือ มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน และด้านตะวันตก ติดต่อ สหภาพเมียนมา

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๑๐๖.๐๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ ตอนบนเป็นที่สูง เป็นภูเขา ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำลำธาร พื้นที่ตอนล่างเป็นภูเขาสูงทางทิศตะวันตก และ ทิศตะวันออก ตอนกลางเป็นพื้นที่ราบลุ่มของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก

๑.๓ ภูมิอากาศ มีอากาศร้อนชื้นสลับร้อนแห้งแล้ง แบ่งเป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ช่วงเดือน กุมภาพันธ์-พฤษภาคม มีอากาศร้อนและแห้งแล้ง โดยเฉพาะเดือนมีนาคมและเมษายน จังหวัดที่มีอุณหภูมิ สูงสุด คือ อุตรดิตถ์ ฤดูฝน ช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยปี ๒๕๕๘ เท่ากับ ๑,๐๕๓.๑๐ มิลลิเมตร จังหวัดที่มีฝนตกมากที่สุด คือ เชียงราย ฝนตก น้อยที่สุด คือ ลำปาง ฤดูหนาว ช่วงเดือน ตุลาคม-กุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็น ได้รับอิทธิพลของลมมรสุม ตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน จังหวัดที่มีอุณหภูมิต่ำสุด คือ จังหวัดเชียงราย

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในปี ๒๕๕๘ จากพื้นที่ภาครวม ๑๐๖.๐๓ ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๕๖.๔๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๕๓.๓ พื้นที่ทำการเกษตร ๓๒.๕๐ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓๐.๖ และพื้นที่ใช้ประโยชน์ อื่นๆ ๑๗.๐๓ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๖.๑ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน สภาพดินเป็นดินร่วนปน ดินเหนียวที่เกิดจากตะกอนลำน้ำ มีความอุดมสมบูรณ์ ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะดินบริเวณลุ่มแม่น้ำต่างๆ เหมาะสม สำหรับการทำนา ประมาณ ๑๖.๔ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๕.๕ ของพื้นที่ภาค และปลูกพืชไร่ประมาณ ๒๐.๐ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๑๘.๙ ของพื้นที่ภาค

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ๘ ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำกก ลุ่มน้ำป่าสัก และลุ่มน้ำสะแกกรัง ลำน้ำหลักของภาค ได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และ แม่น้ำน่าน ซึ่งไหลไปบรรจบกันเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดนครสวรรค์ รวมทั้งมีแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ในพื้นที่ ได้แก่ กว๊านพะเยา (พะเยา) บึงบอระเพ็ด (นครสวรรค์) และ บึงสีไฟ (พิจิตร) นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำบาดาลสำคัญในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ แอ่งเชียงใหม่และแอ่งลำพูน สำหรับภาคเหนือตอนล่างมีแหล่งน้ำบาดาลขนาดใหญ่อยู่บริเวณที่ราบลุ่มเหนือจังหวัดนครสวรรค์ขึ้นไปถึงจังหวัดอุตรดิตถ์ คุณภาพของน้ำบาดาลส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ที่บริโภคได้

๑.๕.๓ ป่าไม้ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดของประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ ๕๖.๓๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๕๕.๒ ของพื้นที่ป่าไม้ประเทศ ลักษณะเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง โดยเฉพาะจังหวัดในภาคเหนือตอนบน เช่น เชียงใหม่ ตาก และแม่ฮ่องสอน

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ โครงข่ายถนน เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว เมียนมา และสามารถเชื่อมโยงไปยังจีนตอนใต้

๒.๑.๑ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) เริ่มต้นที่กรุงเทพมหานคร สิ้นสุดที่ด่านพรมแดนแม่สาย อ.แม่สาย จังหวัดเชียงราย เชื่อมโยงกับประเทศเมียนมาที่ท่าขี้เหล็ก เป็นระยะทางทั้งสิ้น ๙๙๔.๗๕ กิโลเมตร และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑ (สายอินทร์บุรี-เชียงใหม่) เป็นทางหลวงแผ่นดินสายหลักแนวเหนือ-ใต้ เชื่อมการคมนาคมระหว่างจังหวัดในภาคกลางกับจังหวัดในภาคเหนือระยะทาง ๕๔๕.๗๘ กิโลเมตร

๒.๑.๒ เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor : NSEC) หรือเส้นทาง R๓A เชื่อมโยงระหว่างคุนหมิง จีนตอนใต้ มายังเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๔ (เชียงของ-ห้วยทราย) ที่ อ.เชียงของ จ.เชียงราย ผ่านทางหลวงหมายเลข ๑ ลงสู่ภาคกลางและภาคใต้ เชื่อมไปถึงมาเลเซียและสิงคโปร์

๒.๑.๓ เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) หรือเส้นทาง R๒ เชื่อมโยง ๔ ประเทศ ได้แก่ เมียนมา ไทย ลาว และเวียดนาม โดยเชื่อมโยงจากเมียนมา ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา แห่งที่ ๑ สู่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก-พิษณุโลก-เพชรบูรณ์ เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒ (ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร) และเชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพแห่งที่ ๒ (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการค้าการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS)

๒.๒ รถไฟ มีเส้นทางรถไฟกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ สามารถเชื่อมโยงสู่ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือที่สถานีรถไฟชุมทางบ้านภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒.๓ สนามบิน มี ๑๒ แห่ง เป็นสนามบินนานาชาติ ๒ แห่ง คือ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ และท่าอากาศยานนานาชาติแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และสนามบินในประเทศ ๑๐ แห่ง ได้แก่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน น่าน พิษณุโลก สุโขทัย แพร่ แม่สอด ตาก เพชรบูรณ์ และปาย

๒.๔ ด้านชายแดน มี ๘ ด้านถาวร ๒๑ จุดผ่อนปรนที่เป็นจุดเชื่อมโยงการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค ได้แก่ รถไฟฟ้าทางคู่ ช่วงปากน้ำโพ - เด่นชัย ช่วงเด่นชัย - เชียงใหม่ และ ช่วงเด่นชัย - เชียงราย - เชียงของ รวมถึงรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ - เชียงใหม่ และสนามบินนานาชาติเชียงใหม่แห่งที่ ๒ อยู่ระหว่างเสนอโครงการ

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า มีระบบสายส่งเชื่อมโยงกับระบบสายส่งของประเทศและมีโรงงานและเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ได้แก่ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ (ลำปาง) โรงไฟฟ้าลานกระบือ (กำแพงเพชร) เขื่อนสิริกิติ์ (อุตรดิตถ์) เขื่อนภูมิพล (ตาก) และเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล (เชียงใหม่)

๒.๖.๒ ประปา มีระบบบริการประปาครอบคลุมพื้นที่เขตเมือง ในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานประปาเขต ๙ (เชียงใหม่) และ สำนักงานประปาเขต ๑๐ (นครสวรรค์) นอกจากนี้มีระบบประปาของ อปท. และประปาหมู่บ้าน

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ เศรษฐกิจของภาคเหนือมีขนาดเล็กที่สุดของประเทศ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๑,๑๘๒,๘๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗.๗ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนเล็กลงอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๘.๗ ของประเทศ

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจขับเคลื่อนโดยภาคบริการและภาคเกษตร ในปี ๒๕๖๐ ภาคบริการมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๕๗.๑ ส่วนใหญ่เป็นการค้าส่งค้าปลีก การศึกษา และบริการภาครัฐ สำหรับโรงแรมและภัตตาคารมีแนวโน้มขยายตัวสูงสอดคล้องกับการเติบโตของการท่องเที่ยว ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๒๔.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาค ซึ่งเป็นการผลิตพืชเกือบทั้งหมด ส่วนภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทน้อยเพียงร้อยละ ๑๘.๑ ซึ่งส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๖๕.๕ เป็นอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

๓.๑.๓ เศรษฐกิจภาคเหนือเติบโตต่อเนื่องแต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศ ในปี ๒๕๖๐ เศรษฐกิจภาคเหนือขยายตัวร้อยละ ๓.๘ ขณะที่ประเทศขยายตัวร้อยละ ๔.๐ เป็นผลจากการหดตัวของภาคอุตสาหกรรม สาขาการท่าเรือและเหมืองหิน ที่ลดลงร้อยละ ๒๑.๐ เนื่องจากยังไม่มี การอนุญาตประทานบัตรและอาชญาบัตรใหม่ เพราะขาดความชัดเจนด้านกฎหมายเกี่ยวกับการอนุญาตต่างๆ หลังจากที่พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๖๐ มีผลใช้บังคับ ขณะที่ภาคเกษตรและภาคบริการขยายตัวได้ดีทุกสาขา โดยเฉพาะสาขาเกษตรกรรมฯ สาขาการค้าส่งและค้าปลีก และสาขาการขนส่งฯ ที่ขยายตัวร้อยละ ๑๐.๑ ๖.๓ และ ๑๒.๗ ตามลำดับ

๓.๑.๔ รายได้เฉลี่ยต่อประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากรของภาคเหนือ (GRP Per capita) เท่ากับ ๑๐๓,๗๖๐ บาทต่อคนต่อปี ยังห่างจากรดับประเทศเกือบ ๑ เท่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงสุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดลำพูน (๑๙๑,๕๖๘ บาท) กำแพงเพชร (๑๔๒,๖๖๐ บาท) และเชียงใหม่ (๑๓๕,๙๙๑ บาท) เนื่องจากเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและ

พื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค ขณะที่จังหวัดน่าน (๗๑,๑๒๑ บาท) แพร่ (๖๗,๐๕๗ บาท) และแม่ฮ่องสอน (๖๕,๔๔๘ บาท) มีรายได้เฉลี่ยต่อประชากรต่ำที่สุดในภาค

๓.๑.๕ พื้นที่เศรษฐกิจค่อนข้างกระจุกตัวในจังหวัดใหญ่ โดยจังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของภาค คือ จังหวัดเชียงใหม่ สัดส่วนร้อยละ ๑๙.๖ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร ร้อยละ ๙.๓ นครสวรรค์ ร้อยละ ๙.๑ และเชียงรายร้อยละ ๘.๘ ขณะที่แม่ฮ่องสอนมีขนาดเล็กที่สุดเพียงร้อยละ ๑.๑ ทั้งนี้ พื้นที่เศรษฐกิจ ไม่มีความเปลี่ยนแปลงจากช่วงที่ผ่านมามากนัก

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคเกษตรมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจภาคเหนือ ทั้งในด้านเป็นฐานรายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่และการจ้างงาน ในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๒๙๓,๑๕๘ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๔.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาค ผลผลิตเกษตรของภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากพืช ที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และอ้อยโรงงานในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งเป็นการทำเกษตรแปลงใหญ่ที่ยังมีการใช้สารเคมีสูง สำหรับการผลิตพืชผัก และไม้ผล ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือตอนบน โดยระบบการผลิตปรับสู่เกษตรอินทรีย์มากขึ้น ซึ่งยังอยู่ในระดับเกษตรอินทรีย์ตามวิถีพื้นบ้าน แต่มีแนวโน้มขยายสู่เชิงพาณิชย์ พืชอินทรีย์สำคัญ ได้แก่ กาแฟ และชาอินทรีย์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ข้าวอินทรีย์ และข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในจังหวัดเชียงราย พะเยา และเชียงใหม่ รวมทั้งพืชผักและผลไม้เมืองหนาว

ตารางที่ ๑ ผลิตภัณฑ์ภาค โครงสร้างเศรษฐกิจ และอัตราขยายตัว

รายการ	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
•มูลค่า (ล้านบาท)	๑,๑๒๓,๙๐๕	๑,๑๑๒,๘๔๔	๑,๐๙๙,๓๒๓	๑,๑๓๗,๓๕๑	๑,๑๘๒,๘๗๒
•สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๘.๗	๘.๔	๘.๐	๗.๘	๗.๗
•อัตราการขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	-๐.๙	-๒.๐	-๐.๙	๑.๓	๓.๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
•มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๙๗,๒๕๓	๙๖,๕๙๓	๙๕,๗๓๕	๙๙,๓๙๑	๑๐๓,๗๖๐
•อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๒.๔	-๐.๗	-๐.๙	๓.๘	๔.๔
โครงสร้างเศรษฐกิจ (ร้อยละ)					
•ภาคเกษตร	๓๓.๐	๓๑.๑	๒๗.๗	๒๔.๕	๒๔.๘
- เกษตรกรรมฯ	๓๓.๐	๓๑.๑	๒๗.๗	๒๔.๕	๒๔.๘
•ภาคอุตสาหกรรม	๑๗.๘	๑๘.๓	๑๗.๗	๑๙.๓	๑๘.๑
- เหมืองแร่ฯ	๕.๒	๕.๒	๔.๑	๔.๑	๓.๓
- อุตสาหกรรม	๑๒.๖	๑๓.๑	๑๓.๖	๑๕.๒	๑๔.๘
•ภาคบริการ	๔๙.๒	๕๐.๖	๕๔.๖	๕๖.๒	๕๗.๑
- การค้าส่งค้าปลีก	๑๐.๘	๑๑.๖	๑๒.๔	๑๓.๑	๑๓.๗
- ขนส่ง	๑.๗	๑.๙	๒.๓	๒.๓	๒.๕
- อื่นๆ	๓๖.๗	๓๗.๑	๓๙.๙	๔๐.๘	๔๐.๙

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๒) **พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร** ในปี ๒๕๖๐ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรรวม ๓๒.๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๘ ของพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั่วประเทศ โดยพื้นที่เกษตรของภาคเหนือส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเหมาะสำหรับปลูกข้าวและพืชไร่ มีความเหมาะสมในการทำเกษตรแปลงใหญ่ ขณะที่จังหวัดในภาคเหนือตอนบนมีพื้นที่เกษตรไม่มากเนื่องจากเป็นภูเขาสูงสลับที่ราบเชิงเขา และมีขนาดฟาร์มเล็กมากประมาณ ๑๐ ไร่ต่อครัวเรือน จึงเหมาะกับเกษตรแบบประณีตหรือเกษตรอินทรีย์

๓) **พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคเหนือสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ** โดยในปี ๒๕๕๙ มีสัดส่วนร้อยละ ๒๗.๘ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๙ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๙.๐๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖ ของพื้นที่ชลประทานทั่วประเทศ พื้นที่โครงการชลประทานของภาคเหนือร้อยละ ๗๐ อยู่ในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง แต่ยังมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ ๒๗.๓ จึงเป็นข้อจำกัดในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร ทั้งการเก็บกักน้ำในฤดูแล้ง และชะลอน้ำในช่วงฤดูฝนไม่ให้อท่วมพืชผลเสียหาย

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) **อุตสาหกรรมของภาคเหนือมีบทบาทน้อยเมื่อเทียบกับระดับประเทศ** ในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม (สาขาอุตสาหกรรมและเหมืองแร่) มีมูลค่า ๒๑๓,๙๓๑ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๘.๑ ของผลิตภัณฑ์ภาค และมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๔.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โครงสร้างอุตสาหกรรมหลักประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์อาหารมีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ ๔๙.๔ ของสาขาอุตสาหกรรม รองลงมาเป็นการผลิตเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ฯ ผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ และเครื่องแต่งกาย ตามลำดับ โดยส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ เช่น วัตถุดิบทางการเกษตร แร่ดินขาว และไม้แปรรูป รวมทั้งอาศัยฝีมือแรงงานเป็นหลัก อุตสาหกรรมในภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดกำแพงเพชรและนครสวรรค์ เป็นกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม กลุ่มพลังงานชีวภาพ/ชีวมวล โดยเป็นโรงงานขนาดใหญ่ และมีนิคมอุตสาหกรรมที่จังหวัดพิจิตร สำหรับภาคเหนือตอนบน ในนิคมอุตสาหกรรมลำพูนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ของนักลงทุนญี่ปุ่นซึ่งปัจจุบันเต็มพื้นที่แล้ว และมีโรงงานอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป และอุตสาหกรรมเบาต่างๆ กระจายในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง โดยเป็นผู้ผลิตขนาดกลางและขนาดย่อม

๒) **ภาคเหนือเป็นแหล่งผลิตหัตถอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ** เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมภาคเหนือและมีความหลากหลาย อาทิ ผ้าทอ เครื่องเงิน เพอร์นิเจอร์ไม้ ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้าน เป็นต้น แหล่งผลิตส่วนใหญ่กระจายในจังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยมีจังหวัดเชียงใหม่เป็นแหล่งจำหน่ายหลัก และเป็นเมือง UNESCO's Creative City Network (สาขา Crafts and Folk Art) ซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสูงขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (TCDC ภาคเหนือ) นอกจากนี้ ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในกลุ่มซอฟต์แวร์ และดิจิทัลคอนเทนต์ ซึ่งในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๕๘ โครงการที่ได้รับอนุมัติส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และดิจิทัลคอนเทนต์ มีการขยายตัวเฉลี่ยของจำนวนผู้ประกอบการสูงถึงร้อยละ ๒๙.๔ ต่อปี โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นเมืองสำหรับนักพัฒนางานดิจิทัล (Best City for Digital Nomads) ซึ่งปัจจุบันมีการพัฒนาธุรกิจ Startup โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA ภาคเหนือ) และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ให้การสนับสนุน

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) **ด้านชายแดนภาคเหนือ**เป็นประตูการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งเมียนมา และ สปป.ลาว และสามารถเชื่อมโยงการค้ากับประเทศจีนตอนใต้ การค้าชายแดนเติบโตอย่างต่อเนื่อง ปี ๒๕๖๑ การค้าผ่านด่านศุลกากร (การค้าชายแดนและผ่านแดน) มีมูลค่ารวม ๑๖๑,๒๓๘.๘๐ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกจึงได้ดุลการค้าสูงมาโดยตลอด ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ มูลค่าการค้าชายแดนภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๐ ต่อปี ตามการค้ากับประเทศเมียนมาจากการเปิดประเทศทำให้มีความต้องการสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภคสูง และการนำเข้าพลังงานไฟฟ้าที่โรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนหงสา ของ สปป.ลาว ผ่านทางด่านทุ่งช้าง อย่างไรก็ตาม ภาคเหนือเป็นเพียงทางผ่านของสินค้าออกสู่ประเทศเพื่อนบ้านและจีนตอนใต้เท่านั้น โดยสินค้าส่วนใหญ่มาจากส่วนกลาง **ด้านชายแดนหลัก** ได้แก่ ด่านแม่สอด จังหวัดตาก สัดส่วนร้อยละ ๔๘.๔ และด่านในจังหวัดเชียงรายรวมประมาณร้อยละ ๓๒.๐ ได้แก่ ด่านเชียงของ เชียงแสน และด่านแม่สาย สินค้าส่งออกที่สำคัญ อาทิ น้ำมันเชื้อเพลิง วัสดุและอุปกรณ์ก่อสร้าง น้ำตาลทราย เครื่องโทรสารพร้อมอุปกรณ์ สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้านำเข้า อาทิ พลังงานไฟฟ้า โคกระบือมีชีวิต ผลิตภัณฑ์อื่นๆ จากสัตว์ ผักและผลไม้ พืชน้ำมัน และสินค้าเกษตร สำหรับ**เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในภาคเหนือ** มี ๒ แห่ง ได้แก่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย เชียงแสน เชียงของ ในจังหวัดเชียงราย ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน

๒) **โครงสร้างการค้าชายแดนจำแนกตามประเทศคู่ค้า** ในปี ๒๕๖๑ มูลค่าการค้าส่วนใหญ่ยังคงเป็นเมียนมา ๙๔,๘๓๑.๑๘ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๘ รองลงมาเป็น สปป.ลาว ๔๖,๔๒๔.๑๙ ล้านบาท ร้อยละ ๒๘.๘ เป็นอันดับสองสูงกว่าการค้าผ่านแดนกับจีนตอนใต้ เป็นผลมาจากการนำเข้าพลังงานไฟฟ้า และการพัฒนาพื้นที่ในแขวงบ่อแก้วและหลวงน้ำทา ทำให้ความต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคและวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างมากขึ้น ขณะที่การค้าผ่านแดนกับจีนตอนใต้ชะลอตัว โดยมีมูลค่า ๑๙,๙๘๓.๔๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๔ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเศรษฐกิจประเทศจีนอยู่ในภาวะชะลอตัว สำหรับช่องทางการค้ากับจีนตอนใต้เปลี่ยนมาผ่านด่านเชียงของมากขึ้นจากเดิมที่ผ่านทางด่านเชียงแสน โดยในปี ๒๕๖๑ การค้ากับจีนผ่านด่านเชียงของมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๘๒.๘ เนื่องจากความสะดวกของการขนส่งตามเส้นทาง RmA ผ่านสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ ๔ ประกอบกับการขนส่งทางเรือที่ท่าเรือเชียงแสนยังติดปัญหาเรื่องน้ำ ผู้ประกอบการจึงเปลี่ยนมาเป็นการขนส่งสินค้าทางถนน RmA หรือขนส่งทางเรือในแม่น้ำโขงแต่ย้ายสินค้าไปยังท่าเรือของประเทศลาวเพื่อหลีกเลี่ยงข้อติดขัดและเกาะแก่ง จากนั้นขนส่งทางบกตามถนน RmA ผ่านทางด่านเชียงของ

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) **การท่องเที่ยวของภาคเหนือโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ** โดยมีจุดแข็งอยู่ที่สภาพภูมิสังคมซึ่งเป็นภูเขาสูง ทัศนียภาพสวยงาม อากาศเย็นสบาย มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยเฉพาะวัฒนธรรมที่งดงามเป็นเอกลักษณ์ ผู้คนมีความเป็นมิตร รวมทั้งเป็นประตูเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่ประเทศเพื่อนบ้าน และยังมีแหล่งมรดกโลกทั้งด้านประวัติศาสตร์และเชิงนิเวศน์ จึงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง และเริ่มขยายตลาดท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น MICE การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ การท่องเที่ยวชุมชน กีฬา/การผจญภัย พำนักระยะยาว และการท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง โดยมีเชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักที่มีชื่อเสียงระดับโลก อย่างไรก็ตามสภาพโดยรวมของทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวหลักมีความเสื่อมโทรม การบริหารจัดการด้าน

การท่องเที่ยว และระบบขนส่งสาธารณะยังขาดประสิทธิภาพ และปัญหาหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจมาท่องเที่ยว เป็นประเด็นที่ท้าทายต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคเหนือ

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวภาคเหนือขยายตัวต่อเนื่อง ในปี ๒๕๖๑ มีนักท่องเที่ยว จำนวน ๓๕.๑๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งประเทศ และมีรายได้จาก การท่องเที่ยว ๑๙๐,๕๕๗.๙๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖.๙ ของรายได้ท่องเที่ยวทั้งประเทศ รองจาก กรุงเทพฯ ภาคใต้ และภาคตะวันออก โดยปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ รายได้จากการท่องเที่ยวภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๑๐.๘ ต่อปี ต่ำกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวร้อยละ ๑๓.๒ แต่จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ ๗.๕ เทียบเท่ากับระดับประเทศ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๘๕.๓ เป็นชาวไทย และยังเป็นการ ท่องเที่ยวกระแสหลัก สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติร้อยละ ๒๑.๙ มาจากยุโรปและอเมริกา และร้อยละ ๒๗.๕ เป็นนักท่องเที่ยวจากจีนซึ่งขยายตัวสูงมาก

๓) รายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวในเมืองท่องเที่ยวหลักแต่มีแนวโน้ม กระจายสู่เมืองรองมากขึ้น ในปี ๒๕๖๑ จังหวัดที่มีสัดส่วนรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดส่วนใหญ่เป็น เมืองท่องเที่ยวหลัก คือ เชียงใหม่ ร้อยละ ๕๖.๗ เชียงราย ร้อยละ ๑๕.๐ พิษณุโลก ร้อยละ ๔.๔ และ เพชรบูรณ์ ร้อยละ ๔.๐ อย่างไรก็ตาม พบว่า เมืองท่องเที่ยวรอง เช่น น่าน พิจิตร ลำพูน อุทัยธานี อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พะเยา ลำปาง มีการขยายตัวของรายได้การท่องเที่ยวในอัตราที่สูง

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของภาคเหนือต่ำกว่าระดับประเทศมาก และขยายตัวในอัตรา ที่ชะลอลง โดยในปี ๒๕๖๐ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนภาคเหนือ ๑๙,๐๔๖ บาทต่อเดือน ต่ำกว่าระดับประเทศ ที่ ๒๖,๙๔๖ บาทต่อเดือน จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดลำพูน ๒๔,๔๖๘ บาท ต่อเดือน ต่ำสุด คือ จังหวัดเชียงราย ๑๑,๘๐๙ บาทต่อเดือน และพบว่าอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ย ครัวเรือนชะลอตัวลง เหลือเฉลี่ยร้อยละ ๑.๗ ต่อปี ในช่วง ๒๕๕๔-๒๕๖๐

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนของภาคเหนือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แต่มีแนวโน้ม ขยายตัว ในปี ๒๕๖๐ ภาคเหนือมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๑๖๗,๙๕๒ บาท ต่ำกว่าของประเทศ ที่ ๑๗๘,๙๙๔ บาท จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดพิษณุโลก ๒๓๓,๒๑๒ บาท รองลงมาคือ จังหวัดอุทัยธานี ๒๖๓,๗๕๕ บาท ต่ำสุดในภาคคือ จังหวัดเชียงราย ๓๐,๖๐๘ บาท แม้ว่าหนี้สิน เฉลี่ยต่อครัวเรือนของภาคยังคงค่อนข้างต่ำ แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ ๕.๖ ต่อปีในช่วง ๒๕๕๔-๒๕๖๐

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ อัตราการเพิ่มประชากรของภาคต่ำกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๖๐ มีจำนวนประชากร ๑๒.๑๐ ล้านคนหรือร้อยละ ๑๘.๓ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๑๑.๘๐ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ และมีอัตรา การเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๖๐ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ ต่ำกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ย ร้อยละ ๐.๕ โดยจังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรมากที่สุด ๑.๗๕ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดเชียงราย มีประชากร ๑.๒๙ ล้านคน และจังหวัดนครสวรรค์ มีประชากร ๑.๐๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๔ ๑๐.๖ และ ๘.๘ ของประชากรภาค ตามลำดับ

๔.๑.๒ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น สูงกว่าระดับประเทศ โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น เป็นผลจากความสำเร็จของการวางแผนครอบครัวและการพัฒนาด้านสาธารณสุข โดยในปี ๒๕๕๕ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุร้อยละ ๑๖.๘ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๗.๗ ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งสูงกว่าร้อยละ ๑๖.๙ ของสัดส่วนผู้สูงอายุระดับประเทศ จึงทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๓.๘ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๒.๘ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๙

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๕ มีประชากรเมืองจำนวน ๓.๑๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๖.๕ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๓.๒๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๗.๒ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดตากมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด ร้อยละ ๒๖.๒ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดเชียงราย และพิษณุโลก มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ ๒๐.๕ และ ๑๔.๑ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และเป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงทำให้ประชากรอพยพเข้าไปทำงานและอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคเหนือ

รายการ	ปี					
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๑๑.๘๐	๑๑.๘๓	๑๑.๘๕	๑๒.๐๗	๑๒.๐๘	๑๒.๐๙
โครงสร้างประชากร (ร้อยละ)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๑๘.๖	๑๘.๒	๑๗.๘	๑๗.๔	๑๖.๘	๑๖.๗
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๔.๖	๖๔.๑	๖๓.๖	๖๓.๑	๖๑.๗	๖๑.๘
กลุ่ม ๖๐+	๑๖.๘	๑๗.๗	๑๘.๖	๑๙.๕	๒๑.๕	๒๑.๔
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๓.๑๓	๓.๑๕	๓.๑๙	๓.๒๘	๓.๒๗	๓.๒๙

๔.๒ แรงงาน

แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา มีแนวโน้มจบการศึกษาระดับสูงมากขึ้น ปี ๒๕๖๐ มีผู้มีงานทำ ๖.๒๒ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ ร้อยละ ๔๖.๘ ของผู้มีงานทำของภาค จำนวนแรงงานที่มีความรู้ระดับประถมลดลง จากร้อยละ ๕๑.๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔๗.๕ ในปี ๒๕๖๐ มีความรู้ระดับมัธยมต้น ลดลงจากร้อยละ ๑๔.๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๔.๑ ในปี ๒๕๖๐ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๙.๙ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๑.๗ ในปี ๒๕๖๐ แรงงานระดับอาชีวะ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒.๙ ในปี ๒๕๖๐ ระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๘.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๒.๒ ในปี ๒๕๖๐ เห็นได้ว่าคุณภาพแรงงานดีขึ้น

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยระดับอุดมศึกษามี ๒๙ แห่ง ครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๑๔ แห่ง เอกชน ๗ แห่ง วิทยาลัยเอกชน ๒ แห่ง และวิทยาลัยชุมชน ๖ แห่ง

๔.๓.๒ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ประชากรมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๗ ปี ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๕ ปี โดยจังหวัดลำปางและจังหวัดพิษณุโลกมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๕ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดลำพูน และจังหวัดอุดรธานี ๙.๓ ปี ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุด ๖.๕ ปี

๔.๓.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๔ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๕ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๖.๖ และลดลงเป็นร้อยละ ๓๔.๔ ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งยังต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา โดยปี ๒๕๖๐ วิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ร้อยละ ๔๙.๖ รองลงมาได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ ร้อยละ ๓๓.๓ และวิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนต่ำสุดร้อยละ ๒๗.๗

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ มีสถานบริการสาธารณสุขให้บริการครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ มีจำนวนโรงพยาบาลรัฐบาล จำนวน ๑๙๑ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๑๖๙ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๑๖ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๖ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน ๒,๒๓๘ แห่ง

๔.๔.๒ บริการสาธารณสุขมีการพัฒนาดีขึ้นเป็นลำดับ โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้น จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๒,๙๖๘ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒,๐๗๔ คน ในปี ๒๕๖๐ อย่างไรก็ตาม บุคลากรทางการแพทย์ยังกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นเมืองศูนย์กลางและเมืองหลักของภาค ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลกและเชียงใหม่ โดยจังหวัดพิษณุโลกมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑,๑๒๘ คน และจังหวัดเชียงใหม่ มีสัดส่วนแพทย์ ต่อประชากร ๑,๒๕๒ คน

๔.๔.๓ อัตราการฆ่าตัวตายมีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงมีสัดส่วนสูงที่สุดของประเทศ อัตราการฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคนของภาคลดลง จาก ๑๐.๘ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๘.๗ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุดของภาคเหนือและประเทศ เท่ากับ ๑๔.๑ ต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดลำปาง และจังหวัดน่าน มีอัตราการฆ่าตัวตาย ๑๑.๓ และ ๑๐.๙ ต่อประชากรแสนคนตามลำดับ ขณะที่จังหวัดพิจิตรมีอัตราการฆ่าตัวตายต่ำสุด ๔.๖ ต่อประชากรแสนคน

๔.๕ สัดส่วนคนจน

สัดส่วนคนจนลดลงมาก แต่ยังคงสูงกว่าระดับประเทศ การกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น สัดส่วนคนจนของภาคลดลงจากร้อยละ ๑๗.๔ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๙.๘ ในปี ๒๕๖๐ สูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๘.๙ โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสัดส่วนคนจนสูงสุด ร้อยละ ๓๓.๓ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดตาก ร้อยละ ๒๗.๒ และจังหวัดน่าน ร้อยละ ๑๗.๙ ส่วนการกระจายรายได้ของภาคมีแนวโน้มดีขึ้น โดยสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ปรับจาก ๐.๔๔ ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๐.๔๑ ในปี ๒๕๖๐

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ พื้นที่ป่าไม้ภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๖๐ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๕๖.๓๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๕๕.๒ ของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ เพิ่มขึ้น จาก ๕๖.๒๘ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๖ เป็นผลจากการรณรงค์ของภาครัฐ การบังคับใช้กฎหมาย และการทำ CSR ภาคเอกชน

๕.๑.๒ มีปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐานในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผา วัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ภาวะเศรษฐกิจและธุรกิจ การท่องเที่ยว ปี ๒๕๖๐ (เดือนมกราคมถึงพฤษภาคม) ภาคเหนือมีปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงเกินมาตรฐานสูงสุดที่ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมว จังหวัดลำปาง เท่ากับ ๒๓๗ ไมโครกรัมต่อ ลูกบาศก์เมตร (ค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่ควรเกินมาตรฐานที่ ๑๒๐ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร) และมีจำนวน วันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM_{๑๐}) เฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมงเกินมาตรฐาน ๒๕ วัน ลดลงจาก ๔๙ วัน ในปี ๒๕๕๕

๕.๑.๓ ปริมาณการกักเก็บน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่ของภาคเหนือลดลง ปี ๒๕๖๑ (ข้อมูล ณ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑) ภาคเหนือมีปริมาณน้ำกักเก็บในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๘ แห่ง ๒๐,๐๙๕ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๘๑ ของความจุอ่างเก็บน้ำทั้งหมด ลดลงจากปี ๒๕๕๕ (ข้อมูล ณ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๕) ซึ่งมีปริมาณน้ำกักเก็บ ๒๓,๐๒๐ ล้าน ลบ.ม. หรือร้อยละ ๙๓ ของความจุอ่างเก็บน้ำทั้งหมด

๕.๑.๔ คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินภาคเหนือมีแนวโน้มดีขึ้น คุณภาพแหล่งน้ำหลักในภาคเหนือ รวม ๑๑ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำสายหลัก ๙ สาย (แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน กก แม่จาง ลี้ อิง กวง) และแหล่งน้ำนิ่ง ๒ แห่ง (กว๊านพะเยา และบึงบอระเพ็ด) ปี ๒๕๖๑ มีคุณภาพแหล่งน้ำเฉลี่ยดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๕๕ โดย แม่น้ำกก และแม่น้ำลี้ มีคุณภาพน้ำดีขึ้นอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ซึ่งจากเดิมปี ๒๕๕๕ มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ ระดับพอใช้ รวมถึงแหล่งน้ำนิ่งบึงบอระเพ็ด มีคุณภาพน้ำดีขึ้นอยู่ในเกณฑ์ระดับดี ซึ่งจากเดิมปี ๒๕๕๕ มี คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ระดับเสื่อมโทรม ในภาพรวมคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินของภาคเหนือปี ๒๕๖๑ ส่วนใหญ่ คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ระดับดี (๖ แห่ง) และระดับพอใช้ (๔ แห่ง) มีเพียงแม่น้ำกว๊านที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ ระดับเสื่อมโทรม ซึ่งสาเหตุหลักมาจากน้ำเสียของชุมชนเมือง โรงงานอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว (รีสอร์ท/โรงแรม/ร้านอาหาร) และการปนเปื้อนของสารเคมีที่ใช้ในพื้นที่เกษตรกรรม

๕.๑.๕ ปัญหาขยะภาคเหนือมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๖๐ ภาคเหนือมีปริมาณขยะทั้งสิ้น ๔.๐๐ ล้านตัน ลดลงจาก ๔.๓๓ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๖ หรือลดลงร้อยละ ๗.๖ โดยพบว่าภาคเหนือมีปริมาณ ขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องมากขึ้นจาก ๐.๘๗ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๑.๕๔ ล้านตัน ในปี ๒๕๖๐ เนื่องจาก มี อปท. ให้บริการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมากขึ้น จังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ มีปริมาณขยะ ๖๐๙,๑๑๙.๓๐ ตัน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดเชียงราย มีปริมาณขยะ ๓๙๙,๙๓๔.๑๕ ตัน

๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ

๕.๒.๑ พื้นที่ประสบปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนหมู่บ้าน ที่ประสบปัญหาอุทกภัย จำนวน ๑๔,๑๑๒ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๙ ของหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัย ทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ซึ่งมีหมู่บ้านประสบปัญหาอุทกภัยเพียง ๓,๔๒๕ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ

๔๕.๐ ของหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัยทั่วประเทศ โดยในปี ๒๕๖๐ จังหวัดเชียงรายมีหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัยมากที่สุด จำนวน ๑,๖๘๐ หมู่บ้าน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย ๑,๖๐๒ หมู่บ้าน และพิษณุโลก ๑,๔๗๘ หมู่บ้าน

๕.๒.๒ พื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้งมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๕๙ มีจำนวนหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้ง จำนวน ๓,๕๐๗ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๖ ของหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งทั่วประเทศ ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ซึ่งมีหมู่บ้านประสบปัญหาภัยแล้ง จำนวน ๑๒,๐๑๘ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๕ ของหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งทั่วประเทศ โดยในปี ๒๕๕๙ จังหวัดเชียงใหม่มีหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งมากที่สุด จำนวน ๖๖๖ หมู่บ้าน รองลงมาได้แก่ จังหวัดกำแพงเพชร ๔๖๒ หมู่บ้าน และอุดรธานี ๔๑๙ หมู่บ้าน

๕.๒.๓ การเกิดไฟไหม้ป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีอัตราการเกิดไฟป่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๓๓ โดยปี ๒๕๕๖ เกิดไฟป่า ๓,๒๗๔ ครั้ง มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๓๑,๖๔๑ ไร่ และในปี ๒๕๖๐ เกิดไฟป่าเพิ่มขึ้นเป็น ๓,๔๙๒ ครั้ง พื้นที่ป่าถูกไฟไหม้เพิ่มเป็น ๖๐,๗๗๔ ไร่ สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการหาของป่า เผาไร่ ล่าสัตว์ และเลี้ยงสัตว์

๕.๒.๔ พื้นที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดแผ่นดินไหว เนื่องจากอยู่บริเวณพื้นที่รอยเลื่อนสำคัญ ๑๑ รอยเลื่อน ตั้งแต่ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๖๐ มีการเกิดแผ่นดินไหวที่สามารถรับรู้ได้ ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลำปาง เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยาแพร่ และน่าน เกิดแผ่นดินไหว จำนวน ๒๑ ครั้ง ขนาดความรุนแรงตั้งแต่ ๒.๒- ๖.๓ แมกนิจูด (Magnitude) และมีแผ่นดินไหวรุนแรงเพียงครั้งเดียว ในปี ๒๕๕๗ ขนาดความรุนแรง ๖.๓ แมกนิจูด (Magnitude) มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย ซึ่งถือว่าเป็นเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่มีจุดศูนย์กลางในประเทศไทยขนาดรุนแรงที่สุด

ตารางที่ ๓ ปัญหาภัยพิบัติของภาคเหนือ

รายการ	ปี					
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย						
- จำนวนหมู่บ้าน	๓,๔๒๕	๗,๓๖๓	๔,๕๔๙	๑,๗๓๔	๘,๔๑๓	๑๔,๑๑๒
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๐.๒๐	๐.๓๕	๐.๑๓	๐.๑๑	๐.๑๑	๐.๒๕
ผู้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง						
- จำนวนหมู่บ้าน	๑๒,๐๑๘	๙,๔๒๗	๘,๕๒๒	๘,๖๕๖	๓,๕๐๗	-
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๑.๑๑	๐.๗๖	๐.๔๘	๐.๗๖	๐.๒๙	-

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ ภาคเหนือมีความพร้อมต่อการพัฒนาเชื่อมโยงด้านการค้าและบริการกับนานาชาติ และกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขง โดยมีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจภาคกลางของประเทศและเส้นทางตามแนว North-South Economic Corridor (จีนตอนใต้ เมียนมาร์ ลาว ไทย) และ

East-West Economic Corridor (เวียดนาม กัมพูชา ลาว ไทย เมียนมาร์) และมีเมืองสำคัญที่เป็นฐานการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับนานาชาติ อาทิ เชียงใหม่ เชียงราย และตาก

๖.๑.๒ สินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปของภาคเหนือมีความหลากหลาย โดยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างมีศักยภาพในด้านผลิตภัณฑ์อาหาร โดยเฉพาะข้าวและผลิตภัณฑ์จากข้าว บรรจุภัณฑ์ชีวภาพ ตลอดจนอุตสาหกรรมพลังงานชีวภาพ เช่น เอทานอลจากกากน้ำตาล พลังงานไฟฟ้าจากแกลบ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ และสามารถนำเข้าวัตถุดิบเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนภาคเหนือตอนบนมีศักยภาพในการพัฒนาด้านเกษตรประณีต เกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะพืชผักและดอกไม้เมืองหนาวสำหรับตลาดเฉพาะที่มีกำลังซื้อสูง และพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ อาหารเสริมสุขภาพ Functional Food และผลิตภัณฑ์เวชสำอางต่างๆ เป็นต้น

๖.๑.๓ ภาคเหนือเป็นฐานการผลิตหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยีศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบร่วมสมัย เพื่อตอบสนองต่อกระแสความต้องการของตลาด อาทิ ของตกแต่งบ้าน ของที่ระลึก และสินค้าหัตถกรรม ที่มีศักยภาพในการพัฒนาสร้างมูลค่าเพิ่มสู่งานหัตถศิลป์ โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน

๖.๑.๔ เป็นฐานทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้สำคัญของภาค ภาคเหนือมีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในภาค และเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยเฉพาะการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว (Cluster) อาทิ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เชิงนิเวศน์ และเชิงสุขภาพ

๖.๑.๕ สภาพภูมิเศรษฐกิจ-สังคมเอื้อต่อการพัฒนาภาคธุรกิจบริการ จากความพร้อมด้านบริการพื้นฐานของเมือง โครงสร้างพื้นฐานของธุรกิจบริการ สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม โดยเฉพาะลักษณะของคนท้องถิ่นภาคเหนือที่เอื้อต่องานบริการ ทำให้ภาคเหนือมีศักยภาพสำหรับภาคธุรกิจบริการ อาทิ ศูนย์การประชุมนานาชาติ สำนักงานตัวแทนในภูมิภาค งานแสดงสินค้า บริการทางการศึกษา ธุรกิจบริการสุขภาพและทางการแพทย์ และธุรกิจด้านบริการโลจิสติกส์ เป็นต้น

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง และประสบปัญหาหมอกควัน มีการบุกรุกและตัดไม้ทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ป่าต้นน้ำ ความสมดุลของระบบนิเวศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ก่อให้เกิดปัญหาการชะล้างหน้าดินในพื้นที่ลาดชัน อุทกภัย ภัยแล้ง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐาน ซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผาในที่โล่ง และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ภาวะเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

๖.๒.๒ การขยายตัวของพื้นที่เมือง ชุมชน และอุตสาหกรรมที่ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง โดยเฉพาะการกำจัดขยะมูลฝอยและน้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม การให้บริการขนส่งมวลชนสาธารณะที่ไม่สามารถให้บริการได้อย่างทั่วถึง การบดบังทัศนียภาพหรือรुक้าโบราณสถานที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ทำให้เกิดมลภาวะต่างๆ การสิ้นเปลืองพลังงาน ปัญหาความปลอดภัย รวมถึงการเติบโตของชุมชนที่รุกคืบพื้นที่เกษตรกรรมอันอุดมสมบูรณ์ และตัดทอนระบบโครงข่ายชลประทานเพื่อการเกษตร นำไปสู่การสูญเสียพื้นที่เกษตรกรรมของภาคและสร้างมลภาวะต่อปัจจัยการผลิตทางการเกษตร

๖.๒.๓ ภาคเหนือมีข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลง แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา ขาดความรู้และทักษะที่สนับสนุนการพัฒนาตามศักยภาพและโอกาสของภาค ที่สำคัญคือความรู้และทักษะในด้านภาษาเพื่อการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการต่างๆ เทคโนโลยีทางการแพทย์ เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องทุนแรงที่ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมตามภูมิสังคม

๖.๒.๔ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ประชากรผู้สูงอายุภาคเหนือมีสัดส่วนสูงขึ้น เป็นผลให้ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น การเตรียมความพร้อมของรัฐเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุยังมีน้อย แม้ว่าในระดับชุมชน ปัจจุบันจะมีความตื่นตัวและเข้ามาจับบทบาทในการจัดสวัสดิการและการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นในรูปของชมรมผู้สูงอายุ แต่โดยทั่วไปแล้วยังมีจุดอ่อนด้านความตระหนักถึงปัญหาและการเตรียมตัวในระยะยาว

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ การเชื่อมโยงโครงข่ายเส้นทางคมนาคม ส่งผลให้เกิดโอกาสในการขยายตลาดการค้าการท่องเที่ยว และบริการการศึกษานานาชาติ ธุรกิจบริการสุขภาพและการแพทย์ จากการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมตามเส้นทาง RmA ผ่าน สปป.ลาว สู่จีนตอนใต้ ทำให้ภาคเหนือเป็นประตูเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้น และมีโอกาสในการขยายธุรกิจบริการด้านต่างๆ อาทิ การบริการทางการแพทย์ การศึกษา การประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ และการจัดตั้งสำนักงานตัวแทนในภูมิภาค โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงใหม่

๖.๓.๒ นโยบายภาครัฐในการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ในพื้นที่ภาคเหนือ ๒ แห่ง คือ จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงราย การดำเนินการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษดังกล่าว ช่วยส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านการค้าการลงทุน สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเหนือกับประเทศเพื่อนบ้าน

๖.๓.๓ ยุทธศาสตร์ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ที่กำหนดแนวทางการพัฒนาด้าน Digital Contents และกำหนดให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่นำร่องในแผนปฏิบัติการวาระแห่งชาติ การพัฒนาเมืองอัจฉริยะ (Smart city) ซึ่งจะส่งผลให้ภาคเหนือเป็นฐานการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และเป็นแหล่งสร้างสรรค์อุตสาหกรรมภาพยนตร์ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การ์ตูน/ภาพยนตร์ Animation การตัดต่อภาพยนตร์ เกมสื่อกอมพิวเตอร์ และสื่อการเรียนรู้ต่างๆ

๖.๓.๔ ภาคเหนือได้ประโยชน์จากการใช้ข้อตกลงการผลิตสินค้าเกษตร (Contract Farming) กับประเทศเพื่อนบ้าน ในการผลิตวัตถุดิบการเกษตรบริเวณชายแดนและนำเข้ามาแปรรูปในประเทศ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและลดการใช้ฐานทรัพยากรของภาค

๖.๓.๕ ตลาดการท่องเที่ยวขยายตัว จากการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวภายในกลุ่มประเทศ GMS ซึ่งมีความโดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีและธรรมชาติที่คล้ายคลึงกัน สามารถพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายร่วมกันและดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศจีนและนานาชาติ นอกจากนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของภาคที่มีเป็นจำนวนมากยังสามารถพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การเปิดเสรีทางการค้าและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะ GMS และประชาคมอาเซียน (AEC) ส่งผลต่อโอกาสการขยายการค้าการลงทุนของภาค ขณะเดียวกัน ก่อให้เกิดความเสี่ยงหลายด้านเนื่องจากจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และบุคคลระหว่างประเทศสมาชิก ที่สะดวกขึ้น ดังนั้น หากไม่มีการพัฒนาบุคลากรในภาคให้เกิดการตื่นตัว สามารถแข่งขันได้ในตลาดสากลและการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อทางลบทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม

๖.๔.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อภาคเกษตร การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศก่อให้เกิดปัญหาต่อการเกษตร โดยทำให้ปริมาณผลผลิตทางการเกษตรลดลง ส่งผลให้เกิดความไม่มั่นคงด้านอาหาร และรายได้ของเกษตรกร

๖.๔.๓ ภัยธรรมชาติมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น ภาคเหนือประสบปัญหาอุทกภัย ภัยแล้ง การพังทลายของดิน หมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็ก และแผ่นดินไหวเป็นประจำ และมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น สาเหตุมาจากปัจจัยภายในที่มีการรุกล้ำพื้นที่ป่าซึ่งเป็นพื้นที่ลาดชันเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกและการเผาป่า รวมถึงสภาพอากาศที่มีความแปรปรวน ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชาชน

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

๗.๑ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายระดับสากล มีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติโดดเด่น แต่พื้นที่ท่องเที่ยวค่อนข้างกระจุกตัว

๗.๒ มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ และมีองค์ความรู้/เทคโนโลยี/นวัตกรรม ของสถาบันการศึกษาจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้อย่างคุ้มค่า

๗.๓ ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับอนุภูมิภาคต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ ผู้ประกอบการในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิต การค้าในอนุภูมิภาค และสินค้าส่งออกขายแดนส่วนใหญ่มาจากนอกภาค จึงไม่สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับภาค

๗.๔ โครงสร้างพื้นฐานของเมืองศูนย์กลางยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะระบบขนส่งสาธารณะและสนามบิน

๗.๕ พื้นที่เกษตรส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เกษตรยังไม่ทั่วถึง การทำการเกษตรส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรเคมี สินค้าเกษตรยังเป็นขั้นปฐมภูมิและแปรรูปขั้นต้น

๗.๖ ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน สัดส่วนคนจนของภาคสูงกว่าระดับประเทศ และด้อยโอกาสในการเข้าถึงบริการภาครัฐ

๗.๗ ประชากรสูงอายุมีสัดส่วนสูงที่สุดในประเทศ ขณะที่ขาดแคลนแรงงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

๗.๘ พื้นที่ป่าต้นน้ำบางส่วนมีสภาพเสื่อมโทรม มีปัญหาบุกรุกและใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าผิดประเภท และยังคงเผชิญปัญหามลพิษหมอกควันรุนแรง

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคเหนือมีทุนทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ที่มีการฟื้นฟู สืบสานและสร้างสรรค์พัฒนาสู่การผลิตสินค้าและบริการ โดยเฉพาะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีบริการสุขภาพและผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่มีชื่อเสียงระดับสากล พื้นที่เกษตรของภาคเหนือมีขนาดเล็กเหมาะสมต่อการปรับระบบการผลิตเพื่อสร้างคุณค่าตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ นอกจากนี้ ทำเลที่ตั้งของภาคเหนือมีศักยภาพในการขยายการค้าการลงทุนและบริการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง และสามารถขยายไปสู่จีนตอนใต้และกลุ่มประเทศเอเชียใต้ตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และ ตะวันออก-ตะวันตก รวมถึงเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญของประเทศ ดังนั้น การพัฒนาภาคเหนือสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นจะต้องนำศักยภาพทางภูมิสังคมประกอบกับปัจจัยสนับสนุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และองค์ความรู้ของสถาบันการศึกษาและองค์กรในพื้นที่ มาใช้ในการต่อยอดการผลิตและบริการที่มีศักยภาพและโอกาสเพื่อสร้างมูลค่าสูงตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในการเสริมสร้างขีดความสามารถของธุรกิจท้องถิ่นเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจของภาค

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ : พัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มูลค่าสูง เชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อยกระดับการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการ โดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์

๘.๒.๒ เพื่อเชื่อมโยงห่วงโซ่คุณค่าของระบบเศรษฐกิจภาคเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๘.๒.๓ เพื่อดูแลช่วยเหลือคนจน และผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเอง พึ่งพาครอบครัว และพึ่งพากันในชุมชนได้

๘.๒.๔ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การบริหารจัดการน้ำ ป่าต้นน้ำ และปัญหาหมอกควัน

๘.๓ เป้าหมาย

๘.๓.๑ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคเหนือขยายตัวเพิ่มขึ้น

๘.๓.๒ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคเหนือลดลง

๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ	๖๓๙,๖๙๑ ล้านบาท (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคเหนือ	๐.๔๑๗ (ปี ๒๕๖๐)	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๑๗	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๑๗	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๑๗	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๑๗	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๑๗

๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๕.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างยั่งยืน และกระจายประโยชน์อย่างทั่วถึง รวมทั้งต่อยอดการผลิตสินค้าและบริการที่มีศักยภาพสูงด้วยภูมิปัญญาและนวัตกรรม

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐานปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
รายได้การท่องเที่ยวภาคเหนือ	๑๕๘,๗๗๑ ล้านบาท	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๒.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๒.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๒.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๒.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๒.๐

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนากลุ่มท่องเที่ยวที่มีศักยภาพตามแนวทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม ได้แก่ (๑) กลุ่มท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนาและกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน (๒) กลุ่มท่องเที่ยวมรดกโลก (ทางประวัติศาสตร์) ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย และกำแพงเพชร (๓) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน เพชรบูรณ์ อุทัยธานี (๔) กลุ่มท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ MICE ในจังหวัดเชียงใหม่ ท่องเที่ยวเชิงผจญภัย/กีฬาเพื่อการพักผ่อน/เชิงสุขภาพ และการพำนักระยะยาว ในจังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

(๑) พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

(๒) พัฒนาปัจจัยแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว อาทิ การวิจัย การพัฒนานวัตกรรม การออกแบบ การสื่อสาร ตลอดจนส่งเสริมการจดทะเบียน การคุ้มครอง การใช้ทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อสนับสนุนการพัฒนาต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

(๓) สนับสนุน Community Based Tourism/Local Tourism เพื่อกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาประยุกต์สร้างสรรค์สินค้าและบริการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

(๔) สนับสนุนการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทั้งระหว่างแหล่งท่องเที่ยวในภาค เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ เส้นทางสายธรรมชาติ เส้นทางสายวัฒนธรรม เส้นทางท่องเที่ยวแหล่งมรดกโลก และส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวและบริการรูปแบบใหม่ๆ เพื่อสร้างรายได้ตลอดปี

(๕) เสริมสร้างศักยภาพผู้ประกอบการและบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้มีทักษะและองค์ความรู้ในธุรกิจตลอดห่วงโซ่การผลิต การท่องเที่ยว ทั้งด้านการออกแบบ การวิจัยและพัฒนา การสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยี เพื่อสร้างความแตกต่างและความโดดเด่นของสินค้าและบริการ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดท่องเที่ยว รวมทั้งสนับสนุนการบริหารจัดการธุรกิจและการตลาด ทั้งการรักษาฐานเดิมและขยายไปสู่ตลาดกลุ่มใหม่ที่มีศักยภาพและการสร้างตลาดในรูปแบบ e-tourism

(๖) รักษาอัตลักษณ์ของเมือง โดยให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์ สืบสานประเพณี วัฒนธรรม สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน และเมืองเก่า โดยเฉพาะเมืองเก่าเชียงใหม่ เชียงราย แพร่ ตาก พะเยา น่าน กำแพงเพชร ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน การส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน และการสร้าง “แบรนด์” หรือเอกลักษณ์ของเมือง รวมทั้งพัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองศูนย์กลางของจังหวัด และเมืองท่องเที่ยวให้เป็นเมืองน่าอยู่เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมืองให้มีคุณค่าเอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล

๒) พัฒนาต่อยอดอุตสาหกรรมและบริการเป้าหมายที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ กลุ่มอาหาร และสินค้าเพื่อสุขภาพ กลุ่มบริการทางการแพทย์และสุขภาพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางและขยายสู่พื้นที่เครือข่ายที่มีศักยภาพ โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้

(๑) สนับสนุนสถาบันการศึกษาในการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และส่งเสริมการนำมาใช้เชิงพาณิชย์ ตามแนวคิดการสร้าง Food Valley เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าและบริการ ให้ตอบสนองต่อตลาดเป้าหมายเฉพาะ อาทิ กลุ่มสินค้าเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ กลุ่มอาหารเสริมสุขภาพและความงาม

(๒) ขยายเครือข่ายการพัฒนาธุรกิจบริการทางการแพทย์และสุขภาพให้มีความหลากหลายสอดคล้องกับตลาดเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มุ่งสู่การเป็น Medical & Wellness Hub ระดับอนุภูมิภาค

(๓) สนับสนุนการพัฒนาเชียงใหม่เป็น Creative City พร้อมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมผนวกกับความโดดเด่นของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้ามีความแตกต่างโดดเด่นสามารถตอบสนองต่อตลาดเป้าหมายเฉพาะ อาทิ สินค้า Life Style สินค้าหัตถกรรม และของที่ระลึกต่างๆ ที่เน้นคุณภาพทั้งการออกแบบและการใช้งาน

(๔) เสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มธุรกิจ ขยายเครือข่ายเพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน และพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจตลอด Value Chain

(๕) เพิ่มศักยภาพผู้ประกอบการกลุ่มอุตสาหกรรมและบริการเป้าหมาย กลุ่มเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และวิสาหกิจชุมชน ในการดำเนินธุรกิจด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล

๘.๕.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ใช้โอกาสจากเขตเศรษฐกิจพิเศษ และการเชื่อมโยงกับอนุภูมิภาค GMS BIMSTEC และ AEC เพื่อขยายฐานเศรษฐกิจของภาค

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐานปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
มูลค่าการค้าชายแดนภาคเหนือ	๑๕๒,๐๔๘ ล้านบาท	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐	ขยายตัวไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕.๐
อัตราการขยายตัวของการผลิตสาขาอุตสาหกรรมภาคเหนือ	๑๑๖,๓๓๓ ล้านบาท (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔.๐

แนวทางการพัฒนา

๑) เสริมศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐาน และวางผังเมืองทั้งเมืองหลักและเมืองชายแดน ให้สอดคล้องและสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ พัฒนาโครงข่ายเส้นทางและระบบขนส่งย่อยที่เชื่อมต่อกับระบบหลักของประเทศและอนุภูมิภาคตามแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และแนวตะวันออก-ตะวันตก โดยครอบคลุมพื้นที่ตามแนวเส้นทางทางหลวงหมายเลข ๑๒ พัฒนาเป็นเส้นทางทางท่องเที่ยว (Tourism Corridor) และเส้นทางทางหลวงหมายเลข ๒๒๕ พัฒนาเป็นเส้นทางทางขนส่ง (Logistic Corridor) รวมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งจะรองรับการเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญเชื่อมโยงอนุภูมิภาค GMS BIMSTEC และ AEC

๒) พัฒนาเชียงใหม่เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจ ให้มีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเทียบเท่าเมืองขนาดใหญ่ในระดับนานาชาติและมีความน่าอยู่ โครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล จัดทำแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินของศูนย์เศรษฐกิจ แหล่งที่อยู่อาศัยและพื้นที่เฉพาะในเมือง เช่น เขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ พื้นที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และพื้นที่เปิดโล่งตามหลักการจัดทำแผนผังภูมิโนเวศ โดยเฉพาะเร่งรัดการดำเนินงานตามผลการศึกษเกี่ยวกับระบบขนส่งสาธารณะของ สนข. โดยพิจารณา ขยายขีดความสามารถของระบบท่าอากาศยาน พัฒนาเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพสูงเพื่อรองรับสังคมดิจิทัล พัฒนาระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน

๓) พัฒนาเมืองสถานีขนส่งระบบรางที่นครสวรรค์ แพร่ (อำเภอเด่นชัย) เชียงราย (อำเภอเชียงของ) และเมืองในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษชายแดน ได้แก่ อำเภอแม่สอด อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงแสน อำเภอเชียงของ โดยจัดทำแผนแม่บทพื้นที่และแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินตามความเหมาะสมของการใช้พื้นที่ของแต่ละเมือง พัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งและระบบโลจิสติกส์ให้ทั่วถึงสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่โดยรอบและประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับพื้นที่

๔) พัฒนาผู้ประกอบการและบุคลากรให้มีความรู้ มีทักษะฝีมือ เข้าถึงข้อมูลกฎระเบียบการดำเนินธุรกิจ ในธุรกิจระดับภูมิภาค และสากล รวมถึงเงื่อนไขทางด้านสิ่งแวดล้อมและมนุษยธรรมที่ถูกนำมาเป็นข้อกีดกันทางการค้า รวมทั้งสนับสนุนให้องค์กรภาคธุรกิจเอกชนที่มีความเข้มแข็งร่วมพัฒนาเครือข่ายกับธุรกิจท้องถิ่นที่มีศักยภาพ เพื่อยกระดับขีดความสามารถให้เข้าสู่ Supply Chain ของธุรกิจใหญ่ได้

๕) พัฒนาสินค้าที่มีศักยภาพสามารถแข่งขันได้ รวมทั้งสินค้าที่ตอบสนองตลาดในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน และ AEC โดยให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบอย่างการเกื้อกูลกัน บนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนทั้งไทยและเพื่อนบ้าน ซึ่งจะสอดคล้องกับการเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และจังหวัดเชียงราย

๘.๕.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยกระดับเป็นฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย เชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สร้างมูลค่าเพิ่มสูง

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน ปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัวการผลิตภาคเกษตรภาคเหนือ	๙๙,๗๒๐ ล้านบาท (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๐

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน และเกษตรปลอดภัยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยสนับสนุนการทำเกษตรที่ยั่งยืนอย่างครบวงจร เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเกษตรกรเพื่อพัฒนาทั้งด้านการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความรู้กับเกษตรกรในการใช้สารอินทรีย์แทนสารเคมี ฝึการะวังผลกระทบจากการใช้สารเคมีที่มีต่อดินและน้ำ ส่งเสริมช่องทางการกระจายผลผลิต สร้างพฤติกรรมและค่านิยมการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ สนับสนุนการตรวจสอบคุณภาพผลผลิต และการตรวจสอบย้อนกลับอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้บริโภค

๒) สนับสนุนการเชื่อมโยงผลผลิตเกษตรสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่มีศักยภาพ ได้แก่ (๑) การแปรรูปพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร (โพล คาวตอง ยอ มะขามป้อม คำฝอย) ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน (๒) การแปรรูปข้าว พืชไร่ พืชพลังงาน ในจังหวัดพิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ โดยสนับสนุนการพัฒนาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่า ส่งเสริมการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดเฉพาะ และสนับสนุนการนำผลผลิตและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจากพืชและสัตว์มาผลิตพลังงานทดแทน

๓) พัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพอย่างบูรณาการตลอดห่วงโซ่คุณค่า และเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมเกษตรชีวภาพ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร และแปรรูปชีวมวล ในจังหวัดนครสวรรค์ และกำแพงเพชร โดยสนับสนุนการนำผลผลิตและวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจากพืชและสัตว์ พัฒนาเป็นพลังงานทดแทน สนับสนุนการพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ในการนำพืช/วัสดุชีวภาพ มาใช้ประโยชน์ตลอดห่วงโซ่คุณค่า อาทิ ใช้ประโยชน์ในการเป็นอาหารสัตว์ แปรรูปเพื่อเป็นสินค้า นำกากมาใช้ในการผลิตพลังงานชีวมวล เป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตรที่ได้ประโยชน์สูงสุดและช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนพัฒนาคลัสเตอร์อุตสาหกรรมชีวภาพในพื้นที่ที่เหมาะสม

๔) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาทางการเกษตรทั้งระบบ ส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ การให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจการผลิตแก่เกษตรกร เช่นการโซนนิ่งพื้นที่ปลูกพืช การเกษตรแปลงใหญ่ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่ดินให้เกิดประโยชน์สอดคล้องกับศักยภาพและให้ผลตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต

๕) สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) ที่มีขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยยกระดับให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการเกษตรบนฐานทรัพยากรชีวภาพ

และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาศักยภาพเกษตรกรในการเข้าถึงองค์ความรู้ด้านการผลิตและการตลาด การใช้ประโยชน์จากข้อมูล แหล่งเงินทุน และเทคโนโลยี

๖) พัฒนาช่องทางตลาดออนไลน์และระบบโลจิสติกส์สำหรับสินค้าเกษตรจากชุมชน พัฒนานวัตกรรมสำหรับการสร้างระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตรจากชุมชน เพื่อส่งเสริมการขายสินค้าเกษตรออนไลน์โดยเกษตรกร

๗) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรอย่างเป็นระบบเครือข่ายที่เชื่อมโยง เพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและเต็มประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำนอกเขตพื้นที่ชลประทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่เกษตรกรรม แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน

๘.๕.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุอย่างมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ยกกระดับทักษะฝีมือแรงงานภาคบริการ

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน ปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
สัดส่วนคนจนภาคเหนือ	ร้อยละ ๙.๘๓	ไม่เกิน ร้อยละ ๘.๐	ไม่เกิน ร้อยละ ๘.๐	ไม่เกิน ร้อยละ ๘.๐	ไม่เกิน ร้อยละ ๘.๐	ไม่เกิน ร้อยละ ๘.๐
สัดส่วนผู้สูงอายุที่เข้าถึงบริการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (Long Term Care) ภาคเหนือ	ร้อยละ ๐.๖๗	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕.๐

แนวทางการพัฒนา

๑) ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุและผู้มีรายได้น้อย โดยดำเนินการในรูปของกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่งเสริมการนำภูมิปัญญาผู้สูงอายุไปใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีรายได้และได้พัฒนาศักยภาพของตัวเองอย่างต่อเนื่อง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น

๒) พัฒนาระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดทางกายภาพและมีปัญหาความยากจน ตามแนวทางแม่ฮ่องสอนโมเดล

๓) พัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบูรณาการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อบริการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ รวมทั้งแก้ปัญหาคาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการด้านสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

๔) พัฒนาแรงงานให้มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน ควบคู่ไปกับการยกระดับทักษะฝีมือให้สูงขึ้น สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการ บนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๕) สร้างความเข้มแข็งและสร้างสภาพแวดล้อมในการพัฒนาให้กับสถาบันครอบครัวและชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาคนทุกช่วงวัย ตลอดจนการจัดสวัสดิการชุมชนได้อย่างยั่งยืน และเป็นโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคมให้กับผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

๘.๕.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ อนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำให้คงความสมบูรณ์ จัดระบบบริหารจัดการน้ำอย่างเหมาะสมและเชื่อมโยงพื้นที่เกษตรให้ทั่วถึง ป้องกันและแก้ไขปัญหาหมอกควันอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐานปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาคเหนือ	ร้อยละ ๕๒.๕	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕๘.๐ ของพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕๘.๐ ของพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕๘.๐ ของพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕๘.๐ ของพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕๘.๐ ของพื้นที่ภาค
จำนวนวันที่มีค่าฝุ่นละอองขนาดเล็ก (PM๑๐) เกินมาตรฐานของภาคเหนือ	๓๘ วัน	ไม่เกิน ๑๕ วัน	ไม่เกิน ๑๕ วัน	ไม่เกิน ๑๕ วัน	ไม่เกิน ๑๕ วัน	ไม่เกิน ๑๕ วัน

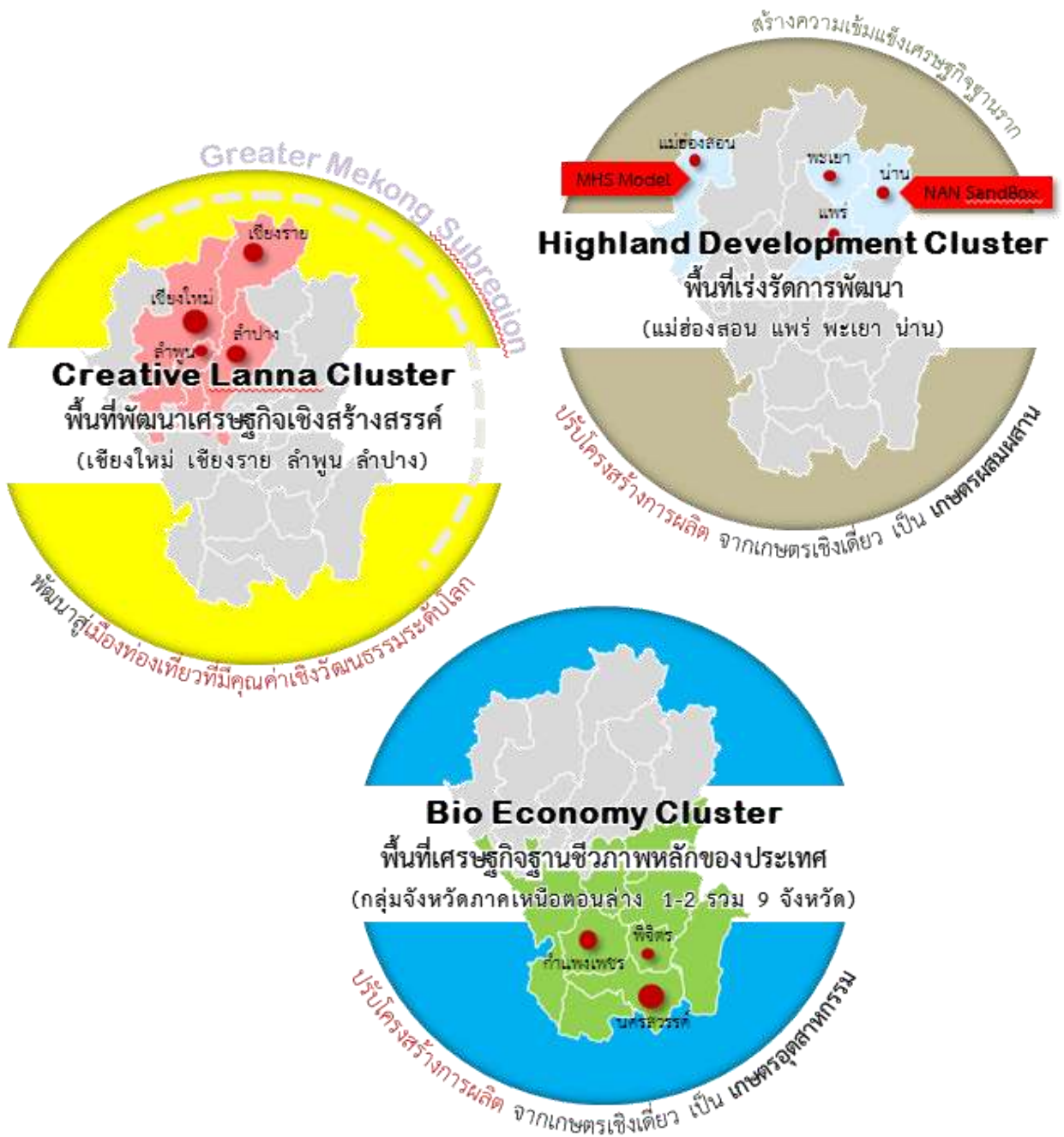
แนวทางการพัฒนา

๑) อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศและป่าไม้ในพื้นที่ป่าต้นน้ำในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะ จังหวัดน่าน โดยให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้เป็นฐานทรัพยากรที่มั่นคงและเป็นแหล่งดูดซับน้ำฝนและเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุนในแต่ละลุ่มน้ำควบคู่ไปกับการป้องกันแก้ไขปัญหาการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า ตลอดจนส่งเสริมการปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าต้นน้ำ

๒) พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบในลุ่มน้ำหลักของภาค ได้แก่ ลุ่มน้ำปิง วัง ยม และน่าน และพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่ บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ บึงสีไฟ จังหวัดพิจิตร และกว๊านพะเยา จังหวัดพะเยา เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งในด้านการจัดหา การใช้ และการอนุรักษ์

๓) แก้ไขปัญหาหมอกควันในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนและจังหวัดตาก โดยส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตรจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวไปสู่การปลูกพืชในระบบวนเกษตร สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและระบบจัดการพื้นที่เกษตรที่เหมาะสม การส่งเสริมให้นาเศรษฐกิจเกษตรไปใช้ประโยชน์ เพื่อลดการเผาวัสดุทางการเกษตร และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันแก้ไขปัญหาหมอกควัน

กรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่ภาคเหนือ (Northern Economic Cluster : NEC)

กรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่ในภาคเหนือ (Northern Economic Cluster : NEC)

๑. ความเป็นมา

- ๑.๑ ปัจจุบันการพัฒนาระดับภาคนอกจากมีการขับเคลื่อนภายใต้แผนพัฒนาภาคทั้ง ๖ ภาค ที่มีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๕) สำหรับเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่แล้ว ยังมีการกำหนดแผนพัฒนาเชิงพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นกรอบในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามศักยภาพและโอกาส รวมทั้งแก้ไขปัญหาสำคัญของพื้นที่ โดยแผนการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่ซึ่งเริ่มดำเนินการแล้ว ได้แก่ การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC) แผนปฏิบัติการการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้อย่างยั่งยืน (Sustainable Southern Economic Corridor : SEC) และในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”
- ๑.๒ การพัฒนาเชิงพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญต่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาหลักของพื้นที่รัฐบาลจึงได้มอบหมายให้ สศช. จัดทำกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักในระดับพื้นที่ภาคให้ครบทุกภาค เพื่อพลิกฟื้นและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละภาค ให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้สู่ประชาชนได้อย่างทั่วถึง ครอบคลุมทั้งการต่อยอดอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและสร้างฐานอุตสาหกรรมใหม่ ให้เกิดการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของภาค
- ๑.๓ สำหรับภาคเหนือ สศช. ได้ยกร่างกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่ภาคเหนือ (Northern Economic Cluster : NEC) และนำเสนอในการประชุมร่วมคณะกรรมการบูรณาการนโยบายภาค (ก.บ.ภ.) และคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๒ ที่ประชุมมีมติให้ความเห็นชอบกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักในพื้นที่ภาคเหนือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคเหนือให้บรรลุผลสำเร็จต่อไป

๒. กรอบแนวคิดการกำหนดกลุ่มพื้นที่การพัฒนาเศรษฐกิจหลักในภาคเหนือ

แผนพัฒนาภาคเหนือ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ.๒๕๖๐-๒๕๖๕) มีเป้าหมายการพัฒนาให้เป็น “ฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีมูลค่าสูง และเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” ด้วยศักยภาพของภูมิสังคมวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น และมีการสืบสานและสร้างสรรค์สู่การผลิตสินค้าและบริการ โดยพื้นที่ตอนบนเป็นผืนป่าต้นน้ำที่สำคัญของประเทศ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงระดับสากล ตอนล่างเป็นพื้นที่เกษตรกรรมขนาดใหญ่ พร้อมรองรับการพัฒนาบนฐานเกษตรชีวภาพ นอกจากนี้ ท่าเลที่ตั้งอยู่บนแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตก สามารถเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง รวมทั้งขยายไปสู่จีนตอนใต้และกลุ่มประเทศเอเชียใต้

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในรายจังหวัดของภาคเหนือซึ่งประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด มีสภาพทางกายภาพ ภูมิสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกันค่อนข้างมาก ดังนั้น การวางกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ของภาคเหนือจึงได้จัดกลุ่มพื้นที่ตามศักยภาพ โอกาสและข้อจำกัดสำคัญ เพื่อกำหนดบทบาทและแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มพื้นที่นั้นๆ อันจะทำให้สามารถพัฒนาระดับเศรษฐกิจ สร้างรายได้ขยายสู่ชุมชน ตลอดจนดำรงคุณค่าอัตลักษณ์ของพื้นที่ได้อย่างชัดเจนและรวดเร็ว โดยจัดเป็น ๓ กลุ่มพื้นที่ ได้แก่

- ๒.๑ **กลุ่มพื้นที่ภาคเหนือตอนบน** เป็นจังหวัดซึ่งเศรษฐกิจเติบโตบนฐานวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยว และการผลิตสินค้าและบริการต่อเนื่อง ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และลำปาง
- ๒.๒ **กลุ่มพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง** เป็นพื้นที่ซึ่งเศรษฐกิจเติบโตบนฐานการเกษตรเป็นหลัก ประกอบด้วย จังหวัดนครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี
- ๒.๓ **กลุ่มพื้นที่ที่ยังมีข้อจำกัดสูง** เนื่องจากเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำ มีข้อจำกัดเชิงกายภาพ และการเข้าถึงบริการภาครัฐ ทำให้มีปัญหาความยากจนสูง ประกอบด้วย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ และน่าน

๓. สถานการณ์การพัฒนาภาคเหนือและกลุ่มพื้นที่เศรษฐกิจ

๓.๑ กายภาพ

ภาคเหนือเป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำสำคัญของประเทศ ทำให้ที่ตั้งสามารถเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ต่อยังจีนตอนใต้ และกลุ่มประเทศเอเชียใต้ โดยมีพื้นที่รวม ๑๐๖.๐๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓ ของพื้นที่ประเทศ ลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่ตอนบนเป็นภูเขาสูงและที่ราบเชิงเขา เป็นพื้นที่ป่าไม้ และแหล่งต้นน้ำ พื้นที่ตอนล่างมีแนวภูเขาสูงทางทิศตะวันตก และทิศตะวันออก ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มน้ำของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก จึงเป็นพื้นที่ทำการเกษตรขนาดใหญ่ มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านตะวันออกและด้านเหนือ โดยมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน และด้านตะวันตกติดต่อกับสหภาพเมียนมา มีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานรองรับการเชื่อมโยงขยายการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว กับประเทศในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง และเอเชียใต้

๓.๒ เศรษฐกิจ

- ๑) **เศรษฐกิจของภาคเหนือมีขนาดเล็กที่สุดของประเทศและเติบโตค่อนข้างช้า** โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๑,๑๘๒,๘๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๗.๗ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนเล็กลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๘.๗ ของประเทศ แม้ว่าในภาพรวมเศรษฐกิจภาคเหนือเติบโตต่อเนื่องโดยในปี ๒๕๖๐ ขยายตัวร้อยละ ๓.๘ จากปีก่อนหน้า แต่ยังต่ำกว่าระดับเฉลี่ยของประเทศ ที่ขยายตัวร้อยละ ๔.๐ ส่งผลให้ภาคเหนือมีสัดส่วนต่อเศรษฐกิจของประเทศเล็กลง โดยพื้นที่เศรษฐกิจค่อนข้างกระจุกตัว จังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของภาค คือ จังหวัดเชียงใหม่ กำแพงเพชร

นครสวรรค์ และเชียงราย ซึ่งมีสัดส่วนรวมกันเกือบร้อยละ ๕๐ ของภาค ขณะที่แม่ฮ่องสอนมีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดเพียงร้อยละ ๑.๑

- ๒) รายได้เฉลี่ยต่อประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากรของภาคเหนือ (GRP Per capita) เท่ากับ ๑๐๓,๗๖๐ บาทต่อคนต่อปี ยังห่างจากระดับประเทศเกือบ ๑ เท่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงสุด ๓ อันดับแรก ได้แก่ จังหวัดลำพูน (๑๙๑,๕๖๘ บาท) กำแพงเพชร (๑๔๒,๖๖๐ บาท) และเชียงใหม่ (๑๓๕,๙๙๑ บาท) เนื่องจากเป็นแหล่งอุตสาหกรรมและพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค ขณะที่จังหวัดน่าน (๗๑,๑๒๑ บาท) แพร่ (๖๗,๐๕๗ บาท) และแม่ฮ่องสอน (๖๕,๔๔๘ บาท) มีรายได้เฉลี่ยต่อประชากรต่ำที่สุดในภาค

ตารางที่ ๑ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือและอัตราการขยายตัว

พื้นที่	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี (ล้านบาท)					อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	
	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	เฉลี่ย ปี ๕๖ -๖๐	ปี ๖๐
ภาคเหนือ (๑๗ จังหวัด)	๑,๑๒๓,๙๐๕	๑,๑๑๒,๘๔๔	๑,๐๙๙,๓๒๓	๑,๑๓๗,๓๕๑	๑,๑๘๒,๘๗๒	๐.๓	๓.๘
กลุ่มพื้นที่ภาคเหนือตอนบน (๔ จังหวัด)	๔๐๘,๔๓๐	๔๓๓,๒๙๙	๔๓๗,๖๓๙	๔๖๓,๑๐๐	๔๘๒,๒๑๒	๑.๗	๔.๘
กลุ่มพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง (๙ จังหวัด)	๖๒๐,๖๙๓	๕๘๔,๒๙๖	๕๖๑,๔๑๖	๕๖๙,๙๐๙	๕๙๑,๙๕๖	-๐.๙	๒.๙
กลุ่มพื้นที่ที่ยังมี ข้อจำกัดเชิงกายภาพ (๔ จังหวัด)	๙๔,๗๘๒	๙๕,๒๔๙	๑๐๐,๒๖๘	๑๐๔,๓๕๒	๑๐๘,๗๐๔	๑.๕	๔.๐

ที่มา: ประมวลจากข้อมูลของกองบัญชีประชาชาติ สศท.

ตารางที่ ๒ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร

หน่วย : บาท/คน/ปี

รายการ	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว	๙๗,๒๕๓	๙๖,๕๙๓	๙๕,๗๓๕	๙๙,๓๙๑	๑๐๓,๗๖๐
กลุ่มพื้นที่ภาคเหนือตอนบน	๑๐๑,๑๒๐	๑๐๗,๕๕๔	๑๐๘,๙๓๕	๑๑๕,๖๕๒	๑๒๐,๘๗๒
กลุ่มพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง	๙๙,๗๖๔	๑๐๓,๐๔๕	๙๗,๓๒๙	๙๓,๘๕๔	๙๕,๖๑๐
กลุ่มพื้นที่ที่ยังมีข้อจำกัดเชิงกายภาพ	๖๑,๔๔๗	๖๓,๔๕๒	๖๓,๙๖๘	๖๗,๕๘๐	๗๐,๕๙๒

ที่มา: : ประมวลจากข้อมูลของกองบัญชีประชาชาติ สศท.

- ๓) โครงสร้างเศรษฐกิจขับเคลื่อนโดยภาคบริการและภาคเกษตร ในปี ๒๕๖๐ ภาคบริการมีส่วนสูงถึงร้อยละ ๕๗.๑ ส่วนใหญ่เป็นการค้าส่งค้าปลีก การศึกษา และบริการภาครัฐ สำหรับโรงแรมและภัตตาคารมีแนวโน้มขยายตัวสูงสอดคล้องกับการเติบโตของการท่องเที่ยว ภาคเกษตร มีสัดส่วนร้อยละ ๒๔.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาค ซึ่งเป็นการผลิตพืชเกือบทั้งหมด พื้นที่เกษตรร้อยละ ๖๗.๕ อยู่ในภาคเหนือตอนล่าง ส่วนภาคอุตสาหกรรมมีบทบาทน้อยเพียงร้อยละ ๑๘.๑ ซึ่งส่วนใหญ่กว่าร้อยละ ๖๕.๕ เป็นอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม

ตารางที่ ๓ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ

รายการ	มูลค่าผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท)					สัดส่วนต่อ GRP (ร้อยละ)	
	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	ปี ๕๖	ปี ๖๐
ภาคเกษตรกรรม	๓๗๑,๓๑๕	๓๔๖,๐๔๘	๓๐๔,๖๒๑	๒๗๘,๔๘๙	๒๙๓,๑๕๘	๓๓.๐๔	๒๔.๘
ภาคอุตสาหกรรม	๑๙๙,๙๕๓	๒๐๓,๔๘๑	๑๙๔,๖๗๑	๒๑๙,๓๔๓	๒๑๓,๙๓๑	๑๗.๗๙	๑๘.๑
ภาคบริการ	๕๕๒,๖๓๗	๕๖๓,๓๑๖	๖๐๐,๐๓๒	๖๓๙,๔๖๙	๖๗๕,๗๘๒	๔๙.๑๗	๕๗.๑

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของกองบัญชีประชาชาติ สศท.

ตารางที่ ๔ สัดส่วนโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรของภาคเหนือ

หน่วย : ร้อยละ

กลุ่มพื้นที่	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
ภาคเหนือตอนบน	๓๕.๖	๓๘.๗	๓๓.๔	๓๒.๖	๓๒.๗
ภาคเหนือตอนล่าง	๘๐.๖	๖๘.๘	๖๐.๒	๕๒.๗	๕๗.๓
ที่มีข้อจำกัดเชิงกายภาพ	๑๐.๕	๑๐.๖	๑๐.๓	๙.๗	๙.๙

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของกองบัญชีประชาชาติ สศท.

- ๔) ด้านชายแดนภาคเหนือเป็นประตูการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งเมียนมา และ สปป.ลาว และสามารถเชื่อมโยงการค้ากับประเทศจีนตอนใต้ การค้าชายแดนเติบโตอย่างต่อเนื่อง ปี ๒๕๖๑ การค้าผ่านด่านศุลกากร (การค้าชายแดนและผ่านแดน) มีมูลค่ารวม ๑๖๑,๒๓๘.๘๐ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกจึงได้ดุลการค้าสูงมาโดยตลอด ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ มูลค่าการค้าชายแดนภาคเหนือขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๐ ต่อปี ตามการค้ากับประเทศเมียนมา อย่างไรก็ตาม ภาคเหนือเป็นเพียงทางผ่านของสินค้าออกสู่ประเทศเพื่อนบ้านและจีนตอนใต้เท่านั้น โดยสินค้าส่วนใหญ่มาจากส่วนกลาง ด้านชายแดนหลัก ได้แก่ ด้านแม่สอด จังหวัดตาก และด่านในจังหวัดเชียงราย สำหรับเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในภาคเหนือ มี ๒ แห่ง ได้แก่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย เชียงแสน เชียงของ ในจังหวัดเชียงราย ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน
- ๕) การท่องเที่ยวของภาคเหนือโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยมีจุดแข็งอยู่ที่อัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนา สภาพภูมิประเทศซึ่งเป็นภูเขาสูง ทัศนียภาพสวยงาม อากาศเย็นสบาย และมีความหลากหลายของวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ รายได้จากการท่องเที่ยว

ภาคเหนือขยายตัวต่อเนื่อง ในปี ๒๕๖๑ มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๓๕.๑๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ และมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๑๙๐,๕๕๗.๙๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖.๙ ของรายได้ท่องเที่ยวทั่วประเทศ โดยรายได้จากการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวในเมืองท่องเที่ยวหลัก คือเชียงใหม่ ร้อยละ ๕๖.๗ เชียงราย ร้อยละ ๑๕.๐ พิษณุโลก ร้อยละ ๔.๔ และเพชรบูรณ์ ร้อยละ ๔.๐ อย่างไรก็ตามพบว่า เมืองท่องเที่ยวรอง เช่น น่าน พิจิตร ลำพูน อุทัยธานี อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พะเยา ลำปาง มีการขยายตัวของรายได้การท่องเที่ยวในอัตราที่สูง

ตารางที่ ๕ รายได้จากนักท่องเที่ยวในภาคเหนือ

หน่วย : พันล้านบาท

กลุ่มพื้นที่	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	สัดส่วนต่อรายได้จากนักท่องเที่ยวทั้งภาคปี ๒๕๖๐ (ร้อยละ)
ภาคเหนือ	๑๑๔.๒๒	๑๓๐.๙๒	๑๔๗.๘๕	๑๕๘.๗๗	๑๗๕.๔๗	๑๐๐.๐
ภาคเหนือตอนบน	๘๒.๗๐	๙๗.๘๔	๑๐๙.๕๖	๑๑๘.๒๔	๑๓๐.๓๗	๗๔.๓
ภาคเหนือตอนล่าง	๒๔.๔๙	๒๕.๗๖	๓๐.๐๓	๓๑.๘๓	๓๕.๐๙	๒๐.๐
ที่มีข้อจำกัดเชิงกายภาพ	๗.๐๓	๗.๓๒	๘.๒๕	๘.๗๐	๑๐.๐๐	๕.๗

ที่มา: ประมวลจากข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

๓.๒ โครงสร้างพื้นฐาน

๑) โครงข่ายคมนาคม เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว เมียนมา และสามารถเชื่อมโยงไปยังจีนตอนใต้

(๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) เริ่มต้นที่กรุงเทพมหานคร สิ้นสุดที่ด่านพรมแดนแม่สาย อ.แม่สาย จังหวัดเชียงราย เชื่อมโยงกับประเทศเมียนมาที่ท่าขี้เหล็ก เป็นระยะทางทั้งสิ้น ๙๙๔.๗๕ กิโลเมตร และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๑ (สายอินทร์บุรี-เชียงใหม่) เป็นทางหลวงแผ่นดินสายหลักแนวเหนือ-ใต้ เชื่อมการคมนาคมระหว่างจังหวัดในภาคกลางกับจังหวัดในภาคเหนือระยะทาง ๕๔๕.๗๘ กิโลเมตร

(๒) เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor : NSEC) หรือเส้นทาง R๓A เชื่อมโยงระหว่างคุนหมิง จีนตอนใต้ มายังเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว เข้าสู่ประเทศไทยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๔ (เชียงของ-ห้วยทราย) ที่ อ.เชียงของ จ.เชียงราย ผ่านทางหลวงหมายเลข ๑ ลงสู่ภาคกลางและภาคใต้ เชื่อมไปถึงมาเลเซียและสิงคโปร์

(๓) เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor : EWEC) หรือเส้นทาง R๒ เชื่อมโยง ๔ ประเทศ ได้แก่ เมียนมา ไทย ลาว และเวียดนาม โดยเชื่อมโยงจากเมียนมา ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมา แห่งที่ ๑ สู่อำเภอแม่สอด

จังหวัดตาก-พิษณุโลก-เพชรบูรณ์ เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวเส้นทางทางหลวงหมายเลข ๑๒ ซึ่งจะพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยว (Tourism Corridor) และเส้นทางทางหลวงหมายเลข ๒๒๕ ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่ง (Logistic Corridor) เชื่อมสู่สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพแห่งที่ ๒ (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) โดยเป็นเส้นทางเชื่อมโยงการค้าการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) BIMSTEC และ AEC

๒) **รถไฟ มีเส้นทางรถไฟกรุงเทพฯ - เชียงใหม่** สามารถเชื่อมโยงสู่ทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือที่สถานีรถไฟชุมทางบ้านภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และมีโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่สายเด่นชัย - เชียงของ

๓) **สนามบิน** มี ๑๒ แห่ง เป็นสนามบินนานาชาติ ๒ แห่ง คือ ท่าอากาศยานนานาชาติเชียงใหม่ และท่าอากาศยานนานาชาติแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย และสนามบินในประเทศ ๑๐ แห่ง ได้แก่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน น่าน พิษณุโลก สุโขทัย แพร่ แม่สอด ตาก เพชรบูรณ์ และปาย

๔) บริการสาธารณูปโภค

(๑) **ไฟฟ้า** มีระบบสายส่งเชื่อมโยงกับระบบสายส่งของประเทศและมีโรงงานและเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ได้แก่ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ (ลำปาง) โรงไฟฟ้าลานกระบือ (กำแพงเพชร) เขื่อนสิริกิติ์ (อุตรดิตถ์) เขื่อนภูมิพล (ตาก) และเขื่อนแม่งัดสมบูรณ์ชล (เชียงใหม่)

(๒) **ประปา** มีระบบบริการประปาครอบคลุมพื้นที่เขตเมือง ในพื้นที่ความรับผิดชอบของสำนักงานประปาเขต ๙ (เชียงใหม่) และ สำนักงานประปาเขต ๑๐ (นครสวรรค์) นอกจากนี้มีระบบประปาของ อปท. และประปาหมู่บ้าน

๖) **แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค** ได้แก่ รถไฟทางคู่ ช่วงปากน้ำโพ - เด่นชัย ช่วงเด่นชัย - เชียงใหม่ และ ช่วงเด่นชัย - เชียงของ รวมถึงรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ - เชียงใหม่ และสนามบินนานาชาติเชียงใหม่ แห่งที่ ๒ ซึ่งอยู่ระหว่างเสนอโครงการ

๓.๔ สังคม

๑) **อัตราการเพิ่มประชากรของภาคต่ำกว่าระดับประเทศ** ปี ๒๕๖๐ มีจำนวนประชากร ๑๒.๑๐ ล้านคนหรือร้อยละ ๑๘.๓ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๑๑.๘๐ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๖๐ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ ต่ำกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕ โดยจังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรมากที่สุด ๑.๗๕ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดเชียงราย มีประชากร ๑.๒๙ ล้านคน และจังหวัดนครสวรรค์ มีประชากร ๑.๐๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๔ ๑๐.๖ และ ๘.๘ ของประชากรภาคตามลำดับ

- ๒) **สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น สูงกว่าระดับประเทศ** โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น เป็นผลจากความสำเร็จของการวางแผนครอบครัวและการพัฒนาด้านสาธารณสุข โดยในปี ๒๕๕๕ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุร้อยละ ๑๖.๘ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๗.๗ ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งสูงกว่าร้อยละ ๑๖.๙ ของสัดส่วนผู้สูงอายุระดับประเทศ จึงทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๓.๘ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๒.๘ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๙
- ๓) **ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น** ปี ๒๕๕๕ มีประชากรเมืองจำนวน ๓.๑๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๖.๕ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๓.๒๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๗.๒ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดตากมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด ร้อยละ ๒๖.๒ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดเชียงราย และพิษณุโลก มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ ๒๐.๕ และ ๑๔.๑ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และเป็นที่ตั้งของเขตเศรษฐกิจพิเศษ จึงทำให้ประชากรอพยพเข้าไปทำงานและอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก
- ๔) **แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ และมีแนวโน้มจบการศึกษาระดับสูงมากขึ้น** ปี ๒๕๖๐ มีผู้มีงานทำ ๖.๒๒ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ ร้อยละ ๔๖.๘ ของผู้มีงานทำของภาค จำนวนแรงงานที่มีความรู้ระดับประถมลดลง จากร้อยละ ๕๑.๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔๗.๕ ในปี ๒๕๖๐ มีความรู้ระดับมัธยมต้น ลดลงจากร้อยละ ๑๔.๕ เป็นร้อยละ ๑๔.๑ ขณะที่ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๙.๙ เป็นร้อยละ ๑๑.๗ ระดับอาชีวะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๗ เป็นร้อยละ ๒.๙ และระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๘.๗ เป็นร้อยละ ๑๒.๒ เห็นได้ว่าคุณภาพแรงงานดีขึ้น
- ๕) **สัดส่วนคนจนลดลงมาก แต่ยังคงสูงกว่าระดับประเทศ การกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น** สัดส่วนคนจนของภาคลดลงจากร้อยละ ๑๗.๔ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๙.๘ ในปี ๒๕๖๐ สูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๘.๙ โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีสัดส่วนคนจนสูงสุด ร้อยละ ๓๓.๓ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดตาก ร้อยละ ๒๗.๒ และจังหวัดน่าน ร้อยละ ๑๗.๙ ส่วนการกระจายรายได้ของภาคมีแนวโน้มดีขึ้น โดยสัมประสิทธิ์การกระจายรายได้ปรับจาก ๐.๔๔ ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๐.๔๑ ในปี ๒๕๖๐

๓.๕ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ๑) **พื้นที่ป่าไม้ภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น** ปี ๒๕๖๐ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๕๖.๓๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๕๕.๒ ของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๕๖.๒๘ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๖ เป็นผลจากการรณรงค์ของภาครัฐ การบังคับใช้กฎหมาย และการทำ CSR ภาคเอกชน
- ๒) **มีปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กเกินมาตรฐานในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน** โดยเฉพาะช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายนของทุกปี ซึ่งเป็นผลมาจากการเผาป่า การเผา

ในที่โล่ง และการเผาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ในพื้นที่ภาคเหนือและพื้นที่ต่อเนื่องในประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ภาวะเศรษฐกิจ และธุรกิจการท่องเที่ยว

- ๓) **คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินภาคเหนือมีแนวโน้มดีขึ้น** คุณภาพแหล่งน้ำหลักในภาคเหนือรวม ๑๑ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำสายหลัก ๙ สาย (แม่น้ำปิง วัง ยม น่าน กก แม่จาง ลี้ อิง กวง) และแหล่งน้ำนิ่ง ๒ แห่ง (กว๊านพะเยา และบึงบอระเพ็ด) ปี ๒๕๖๑ มีคุณภาพแหล่งน้ำเฉลี่ยดีขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๕๕ ในภาพรวมคุณภาพแหล่งน้ำผิวดินของภาคเหนือปี ๒๕๖๑ ส่วนใหญ่คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ระดับดี (๖ แห่ง) และระดับพอใช้ (๔ แห่ง) มีเพียงแม่น้ำกวางที่มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ระดับเสื่อมโทรม ซึ่งสาเหตุหลักมาจากน้ำเสียของชุมชนเมือง และโรงงานอุตสาหกรรม
- ๔) **ปัญหาขยะภาคเหนือมีแนวโน้มลดลง** ในปี ๒๕๖๐ ภาคเหนือมีปริมาณขยะทั้งสิ้น ๔.๐๐ ล้านตัน ลดลงจาก ๔.๓๓ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๖ หรือลดลงร้อยละ ๗.๖ โดยพบว่าภาคเหนือมีปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องมากขึ้นจาก ๐.๘๗ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๑.๕๔ ล้านตัน ในปี ๒๕๖๐ เนื่องจาก อปท. ให้บริการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมากขึ้น จังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ มีปริมาณขยะ ๖๐๙,๑๑๙.๓๐ ตัน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดเชียงราย มีปริมาณขยะ ๓๙๙,๙๓๔.๑๕ ตัน

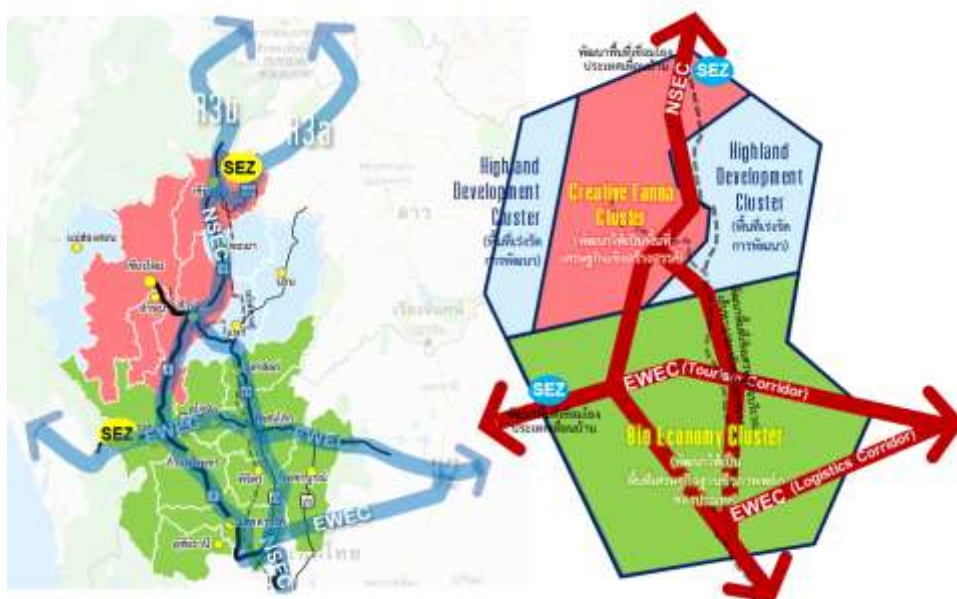
๔. ศักยภาพและโอกาส

- ๔.๑ ภาคเหนือมีศักยภาพจากทุนทางวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น มีสภาพภูมิประเทศและธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นฐานทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลาย มีเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับสากล มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ และมีองค์ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม ของสถาบันการศึกษาจำนวนมากจึงเป็นแหล่งผลิตหัตถอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยีศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบร่วมสมัย และมีสภาพภูมิสังคมผู้คนี่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการ
- ๔.๒ มีพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรสำคัญ มีสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปที่หลากหลาย มีความพร้อมในการพัฒนาระดับการผลิตทั้งระบบเพื่อเชื่อมโยงไปสู่อุตสาหกรรมเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูง
- ๔.๓ ภาคเหนือมีโอกาสเชิงพื้นที่จากความพร้อมในการพัฒนาเชื่อมโยงด้านการค้าและบริการกับพื้นที่เศรษฐกิจภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ สามารถเชื่อมต่อไปยังกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และเอเชียใต้ โดยมีความพร้อมของโครงข่ายเส้นทางคมนาคมตามแนวเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor) และแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) รวมถึงมีแผนก่อสร้างโครงการพื้นฐานขนาดใหญ่ เช่น รถไฟทางคู่ รถไฟความเร็วสูง และการขยายท่าอากาศยาน ส่งผลให้เกิดโอกาสในการขยายเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยว การค้า การลงทุน บริการการศึกษานานาชาติ ธุรกิจบริการสุขภาพและการแพทย์ เป็นต้น

๕. ข้อจำกัดและประเด็นท้าทาย

- ๕.๑ ภาคเหนือมีพื้นที่ ๑ ใน ๓ ของประเทศ มีจำนวนประชากร ๑ ใน ๕ ของประเทศ ขณะที่ขนาดเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ ๗.๖ ของประเทศเท่านั้น เศรษฐกิจขับเคลื่อนด้วยภาคบริการและภาคเกษตร ซึ่งมีอัตราการขยายตัวต่ำ สัดส่วนคนจนของภาคสูงกว่าระดับประเทศ และประชากรสูงอายุมีสัดส่วนสูงที่สุดในประเทศ ส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ
- ๕.๒ ภาคเหนือเป็นมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางระดับสากล มีทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติโดดเด่น แต่แหล่งท่องเที่ยวเดิมทรุดโทรมลงและพื้นที่ท่องเที่ยวค่อนข้างกระจุกตัว โครงสร้างพื้นฐานของเมืองและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวยังไม่สมบูรณ์โดยเฉพาะระบบบริการขนส่งสาธารณะ มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ และมีองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ของสถาบันการศึกษาจำนวนมาก แต่ยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ได้อย่างคุ้มค่า
- ๕.๓ ยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับอนุภูมิภาคต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้ประกอบการในพื้นที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิตและการค้าในอนุภูมิภาค นอกจากนี้ พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนในภาคเหนือ ทั้ง ๒ แห่ง ได้แก่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และอำเภอแม่สาย เชียงแสน เชียงของ ในจังหวัดเชียงราย ปัจจุบันอยู่ระหว่างการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานจึงยังไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เต็มที่
- ๕.๔ พื้นที่ตอนบนมีสภาพเป็นภูเขาสูงและพื้นที่ป่าสงวน จึงมีข้อจำกัดทั้งการเข้าถึงการพัฒนาและบริการของรัฐ พื้นที่ป่าต้นน้ำบางส่วนมีสภาพเสื่อมโทรม มีปัญหาบุกรุกและใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าผิดประเภท และยังคงเผชิญปัญหามลพิษหมอกควันรุนแรง ขณะที่ตอนล่างของภาคพื้นที่เกษตรส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทาน การบริหารจัดการน้ำในพื้นที่เกษตรยังไม่ทั่วถึง การทำการเกษตรส่วนใหญ่ยังเป็นเกษตรเคมี

กรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่ภาคเหนือ

๖. รูปแบบการพัฒนา

จากศักยภาพและข้อจำกัดที่แตกต่างกันของพื้นที่ จึงได้พิจารณากำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจหลักของกลุ่มพื้นที่ ๓ กลุ่ม ดังนี้

๖.๑ พื้นที่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Lanna Cluster) เป็นพื้นที่ในจังหวัดภาคเหนือตอนบน ๔ จังหวัด ประกอบด้วย เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พื้นที่จังหวัดกลุ่มนี้มีความโดดเด่นของอารยธรรมล้านนาที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน มีการอนุรักษ์ พื้นฟู สืบสานมาอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาเชื่อมโยงสู่ภาคเศรษฐกิจ ทั้งการท่องเที่ยว บริการและผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง จึงมีศักยภาพสูงสามารถที่จะเสริมสร้างทุนทางวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็ง (Asset Building) เพื่อเป็นกลุ่มพื้นที่ของศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าของชาติอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางพัฒนา ดังนี้

- (๑) พื้นฟู ๔ เมืองเก่า ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน และลำปาง พัฒนาแหล่งศิลปวัฒนธรรม เชื่อมกับบริการท่องเที่ยว สร้างให้เกิด Brand “Lanna Heritage” และมุ่งผลักดันให้เป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรมระดับโลก
- (๒) เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับ Cultural Cities ใน GMS ตอนบน ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย / เชียงแสน เชียงทอง (หลวงพระบาง) เชียงตุง และเชียงรุ่ง (สิบสองปันนา)
- (๓) ขับเคลื่อน Chiang Mai Smart City และ MICE City โดยพัฒนาด้าน Mobility และ Digital Infrastructure
- (๔) ส่งเสริม Lanna Wellness Cluster (สปา นวด และสมุนไพร)
- (๕) สร้างสรรค์ต่อยอดหัตถกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น Creative Crafts ในกลุ่มสินค้า Lifestyle OTOP ชุมชน-ผลิตภัณฑ์หัตถศิลป์และเซรามิก
- (๖) ผลักดัน Northern Food Valley ในผลิตภัณฑ์สารสกัดจากลำไย (Natural Essence Longan) ผลิตภัณฑ์และบริการ ชา กาแฟ แบบบูติก (Boutique Coffee & Tea) สมุนไพร อินทรีย์ (Organic Herbs) ผลิตภัณฑ์อาหารสุขภาพ (Functional Food) เครื่องสำอางสูตรธรรมชาติ (Cosmetic)
- (๗) สนับสนุนการสร้างธุรกิจ Start Up ธุรกิจ Digital Content ธุรกิจ Digital Platform โดยเน้นด้านเกษตร ท่องเที่ยว บริการ และ Art & Design

๖.๒ พื้นที่เศรษฐกิจฐานชีวภาพหลักของประเทศ (Bio Economy Cluster) ประกอบด้วยจังหวัดในภาคเหนือตอนล่าง ๙ จังหวัด ได้แก่ นครสวรรค์ กำแพงเพชร พิจิตร พิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี พื้นที่กลุ่มนี้เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำสายหลักของประเทศ มีศักยภาพในการผลิตทางการเกษตร โดยมีแนวทางพัฒนา ดังนี้

- (๑) พัฒนาแหล่งอุตสาหกรรมฐานชีวภาพของประเทศ โดยมีนครสวรรค์เป็นศูนย์กลาง จากฐานวัตถุดิบ ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง

- (๒) พัฒนาต่อยอดการผลิตจากวัตถุดิบทางการเกษตรไปสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น ชีวเภสัชภัณฑ์ อาหาร อาหารสัตว์ในอนาคต โปรตีนทางเลือก ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ พลาสติกชีวภาพ (bioplastic) สารสกัดจากพืชมูลค่าสูง เอนไซม์หรืออาหารเสริมสุขภาพจากจุลินทรีย์ เป็นต้น
- (๓) สนับสนุนการวิจัย พัฒนา และสร้างนวัตกรรม เพื่อยกระดับการผลิตและการจัดการฟาร์ม ตลอดห่วงโซ่มูลค่า และพัฒนาเชื่อมโยงสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และ อุตสาหกรรมอาหาร
- (๔) สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรชีวมวล และอุตสาหกรรมวัสดุชีวภาพ
- (๕) ส่งเสริมการสร้างธุรกิจ Start Up ด้านเกษตรและอุตสาหกรรมฐานชีวภาพ

๖.๓ พื้นที่เร่งรัดการพัฒนา (Highland Development Cluster) ประกอบด้วยจังหวัดที่ยังมีข้อจำกัดเชิงกายภาพสูง ๔ จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน พะเยา แพร่ และน่าน สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและป่าสงวน จำเป็นต้องเร่งรัดการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีแนวทางดังนี้

- (๑) พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งเส้นทางคมนาคมให้ประชาชนสามารถเดินทางสัญจรได้ตลอดปี พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาระบบไฟฟ้าและระบบ ICT ให้ทั่วถึงอย่างมีคุณภาพ และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อลดข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและสาธารณสุข
- (๒) ปลดล็อกการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ และสร้างความมั่นคงในที่ดินทำกินตามโครงการจัดที่ดินทำกินให้ชุมชน (คทช.) ให้ทั่วถึง และเร่งรัดการพิจารณาอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้ตามความจำเป็นเร่งด่วนของจังหวัด
- (๓) พัฒนาและขยายการให้บริการภาครัฐด้านสาธารณสุขและการศึกษา สนับสนุนการบริการผ่านระบบ ICT ให้ทั่วถึงอย่างมีคุณภาพ และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อลดข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและสาธารณสุข
- (๔) เพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ และสนับสนุนการปรับระบบเกษตรตามแนวทวนเกษตร และเกษตรผสมผสาน
- (๕) สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ เส้นทาง/กิจกรรมท่องเที่ยว และชุมชนท่องเที่ยวที่เน้นการจัดการโดยชุมชน (Community-based Tourism : CBT)
- (๖) สร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก เสริมสร้างผู้นำชุมชน/วิสาหกิจชุมชน
- (๗) ขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง โดยเร่งรัดการขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการตาม “แม่ฮ่องสอนโมเดล” เพื่อสร้างอาชีพ รายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และพิจารณาขยายผล “น่าน Sand Box” ซึ่งเป็นโครงการของรัฐบาลร่วมกับภาคี

เอกชนประชาชนเพื่อค้นหาวิธีการทำงานหรือแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่แบบใหม่ โดยใช้ประเด็น
ปาดันน้ำจืดนานเป็นกรณีศึกษา

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ๗.๑ เกิด Brand “Lanna Heritage” เป็นกลุ่มเมืองอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงระดับโลก ซึ่งจะ
ช่วยเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สินค้าและ
บริการมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น และกระจายรายได้สู่ประชาชนในพื้นที่
- ๗.๒ ภาคเกษตรกรรมได้รับการพัฒนาระดับสู่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมฐาน
ชีวภาพที่มีมูลค่าสูง เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม
- ๗.๓ ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการและ
สวัสดิการภาครัฐ

แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
๑. สภาพทั่วไป	๑
๑.๑ ที่ตั้ง	๑
๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ	๑
๑.๓ ภูมิอากาศ	๑
๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑
๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ	๑
๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค	๒
๒.๑ โครงข่ายถนน	๒
๒.๒ รถไฟ	๒
๒.๓ สนามบิน	๓
๒.๔ ด้านชายแดน	๓
๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค	๓
๒.๖ บริการสาธารณูปโภค	๓
๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้	๓
๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ	๓
๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา	๔
๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน	๗
๔. ประชากรและสังคม	๗
๔.๑ ประชากร	๗
๔.๒ แรงงาน	๘
๔.๓ การศึกษา	๘
๔.๔ สาธารณสุข	๙
๔.๕ สัดส่วนคนจน	๑๐
๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ	๑๐
๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๐
๕.๒ สถานการณ์ภัยพิบัติ	๑๑

๖. สภาวะแวดล้อม	๑๑
๖.๑ จุดแข็ง	๑๑
๖.๒ จุดอ่อน	๑๒
๖.๓ โอกาส	๑๒
๖.๔ ภัยคุกคาม	๑๒
๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย	๑๓
๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา	๑๓
๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์	๑๓
๘.๒ วัตถุประสงค์	๑๓
๘.๓ เป้าหมาย	๑๔
๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑๔
๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๑๔

แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

๑. สภาพทั่วไป

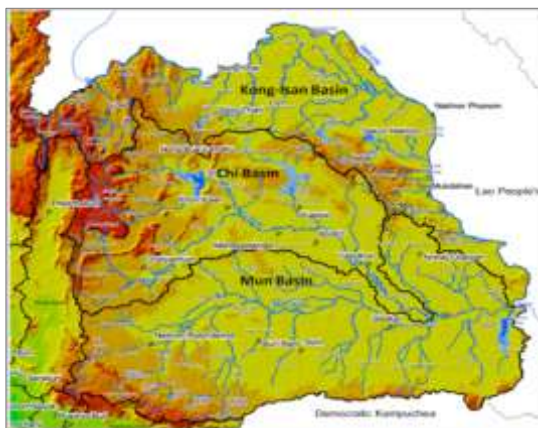
๑.๑ ที่ตั้ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตั้งอยู่ระหว่างละติจูด ๑๔°๗' ถึง ๑๘°๒๗' เหนือ และลองจิจูด ๑๐๐°๕๔' ถึง ๑๐๕°๓๗' ตะวันออก ตั้งอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยมีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ด้านตะวันออกและด้านเหนือ มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน และด้านใต้ติดต่อราชอาณาจักรกัมพูชา โดยมีเทือกเขาพนมดงรักกั้นพรมแดน

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๑๐๕.๕๓ ล้านไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีความลาดเอียงไปทางตะวันออก มีลักษณะคล้ายกระทะ แบ่งเป็น ๒ เขตใหญ่ ได้แก่ บริเวณแอ่งที่ราบโคราช อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและชี ลักษณะเป็นที่ราบสูงสลับกับเนินเขา และบริเวณแอ่งสกลนคร อยู่ทางตอนเหนือของภาค ตั้งแต่แนวเขาภูพานไปจนถึงแม่น้ำโขง เทือกเขาที่แบ่งระหว่างแอ่งโคราชและแอ่งสกลนคร ได้แก่ เทือกเขาภูพาน

๑.๓ ภูมิอากาศ มีอากาศร้อนชื้นสลับกับแล้ง แบ่งเป็น ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ช่วงเดือนกุมภาพันธ์-พฤษภาคม อากาศจะร้อนและแห้งแล้งมาก จังหวัดที่มีอุณหภูมิสูงสุด คือ อุตรดิตถ์ ฤดูฝน ช่วงเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีฝนตกเป็นบริเวณกว้าง แต่มีแนวเทือกเขาทางตอนเหนือและสันกำแพง กั้นลมฝนจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ส่งผลให้พื้นที่แอ่งโคราชซึ่งเป็นเขตเงาฝนจึงมีสภาพแห้งแล้งกว่าแอ่งสกลนคร จังหวัดที่มีฝนตกมากที่สุด คือ นครพนม ฝนตกน้อยที่สุด คือ นครราชสีมา ฤดูหนาว ช่วงเดือน พฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็น ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือจากประเทศจีน จังหวัดที่มีอุณหภูมิต่ำสุด คือ จังหวัดเลย

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในปี ๒๕๖๐ มีพื้นที่รวม ๑๐๕.๕๓ ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑๕.๗๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๔.๙ พื้นที่ทำการเกษตร ๖๓.๘๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๖๐.๕ และพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ๒๖.๐๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๔.๗ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน สภาพดินเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ ทำให้ขาดแคลนน้ำ และขาดธาตุอาหาร ได้ดินมีเกลือหิน

ทำให้ดินเค็ม จึงมีข้อจำกัดต่อการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ๓ ลุ่มน้ำ ได้แก่ ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำมูล ลำน้ำหลักของภาค ได้แก่ แม่น้ำชี มีความยาวประมาณ ๗๖๕ กิโลเมตร ยาวที่สุดในประเทศไทย มีต้นน้ำที่ทิวเขาเพชรบูรณ์ และไหลไปรวมกับแม่น้ำมูลที่จังหวัดอุบลราชธานี แม่น้ำมูล มีความยาวประมาณ ๖๔๑ กิโลเมตร ต้นน้ำอยู่ที่เทือกเขาสนกำแพงแล้วไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่จังหวัดอุบลราชธานี นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสาขาย่อย ได้แก่ ลำปาว ลำน้ำอูน ลำน้ำสงคราม ลำเสียว ลำน้ำเลย ลำน้ำพอง และลำตะคอง รวมทั้งแหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ เช่น หนองหาร (สกลนคร) และ บึงละหาน (ชัยภูมิ) นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำบาดาล มีปริมาณน้ำในเกณฑ์เฉลี่ย ๕-๑๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง ที่ความลึกของบ่อประมาณ ๓๐ เมตร คุณภาพของน้ำบาดาลมีตั้งแต่เค็มจัด กร่อย และจืด เนื่องจากพื้นที่ในแอ่งโคราชและแอ่งสกลนครจะรองรับด้วยหินเกลือ หากเจาะน้ำบาดาลลึกเกินไปอาจเจพบน้ำเค็ม

๑.๕.๓ ป่าไม้ ในปี ๒๕๖๑ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๑๕.๗๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๐๓ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑๘.๑๖ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ ซึ่งยังต่ำกว่าค่าเป้าหมายในการรักษาสมดุลของระบบนิเวศที่จะต้องมียพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าเบญจพรรณ

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ โครงข่ายถนน เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว กัมพูชา และสามารถเชื่อมโยงไปยังเวียดนามและจีนตอนใต้

๒.๑.๑ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) เชื่อมโยงทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๒ (อุดรธานี สกลนคร นครพนม) เชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๓ (นครพนม-แขวงคำม่วน) และมีถนนที่เชื่อมโยงอุดรธานี-หนองคาย เชื่อมสู่สะพานมิตรภาพไทย-ลาวแห่งที่ ๑ (หนองคาย-เวียงจันทน์)

๒.๑.๒ เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) เชื่อมโยงจากชายแดนไทย-เมียนมา จากจังหวัดตาก-พิษณุโลก-เพชรบูรณ์ เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒ (ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร) และเชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๒ (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) เป็นเส้นทางเชื่อมโยงการค้าการลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS)

๒.๑.๓ เส้นทางใหม่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ๒ (East-West Economic Corridor: EWEC ๒) เชื่อมโยงจากภาคกลางของเวียดนามในจังหวัดกว๋างนาม เข้าสู่ สปป.ลาว ทางด่านดากตะอ็อก ผ่านแขวงเซกอง แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว และเข้าสู่ไทยที่ด่านวังเต่า-ช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี

๒.๒ รถไฟ มีเส้นทางเชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศบริเวณภาคกลางและพื้นที่โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ๓ เส้นทาง ได้แก่ ๑) กรุงเทพฯ-หนองคาย เชื่อมสู่ สปป.ลาว ๒) กรุงเทพฯ-อุบลราชธานี ๓) สายใหม่ เชื่อมโยงบ้านไผ่ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด มุกดาหาร นครพนม

๒.๓ สนามบิน มี ๙ แห่ง เป็นสนามบินนานาชาติ ๒ แห่ง คือ อุดรธานี และอุบลราชธานี และ สนามบินภายในประเทศ ๗ แห่ง ได้แก่ ขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา สกลนคร บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และเลย

๒.๔ ด้านชายแดน มี ๑๕ ด้านถาวร ๒๓ จุดผ่อนปรน ที่เชื่อมโยงการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค ได้แก่ รถไฟความเร็วสูง (ช่วงกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ช่วงนครราชสีมา-หนองคาย) รถไฟทางคู่ (ช่วงชุมทางถนนจิระ-ขอนแก่น ช่วงขอนแก่น-หนองคาย ช่วงจิระ-อุบลราชธานี) ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองและทางพิเศษ (ช่วงบางปะอิน-นครราชสีมา ช่วงระยอง-เศรษฐกิจ EWEC ด้านตะวันออก)

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า มีระบบสายส่งเชื่อมโยงกับระบบสายส่งของประเทศและมีเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ (ขอนแก่น) เขื่อนจุฬาภรณ์ (ชัยภูมิ) เขื่อนลำตะคอง (นครราชสีมา) และเขื่อนสิรินธร (อุบลราชธานี)

๒.๖.๒ ประปา มีระบบบริการประปาครอบคลุมพื้นที่เขตเมือง ประกอบด้วย การประปาส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานระดับเขต ๓ แห่ง คือ สำนักงานเขตประปาเขต ๖ (ขอนแก่น) สำนักงานประปาเขต ๗ (อุดรธานี) และสำนักงานประปาเขต ๘ (อุบลราชธานี)

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ เศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดเล็ก มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๑,๔๙๖,๐๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๖ ของประเทศ

๓.๑.๒ โครงสร้างการผลิตยังคงพึ่งพิงภาคเกษตร และอุตสาหกรรมเป็นหลัก ในปี ๒๕๖๐ ภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเท่ากันร้อยละ ๑๙.๖ สำหรับภาคบริการ มีสัดส่วนร้อยละ ๖๐.๘ ซึ่งประกอบด้วย สาขาขายส่ง ขายปลีกฯ สาขาขนส่งฯ และบริการอื่นๆ ร้อยละ ๑๓.๔ ๒.๔ และ ๔๕.๐ ตามลำดับ ซึ่งรายได้หลักของภาคมาจากภาคบริการและภาคเกษตร ในขณะที่ ภาคอุตสาหกรรมจะมีแนวโน้มจะเป็นฐานรายได้ใหม่ของภาคจากนโยบายการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ ปี ๒๕๕๙

๓.๑.๓ เศรษฐกิจขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศ เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคมากขึ้น โดยปี ๒๕๖๐ มีการขยายตัวร้อยละ ๒.๕ ซึ่งต่ำกว่าการขยายตัวของประเทศ ที่มีการขยายตัวร้อยละ ๔.๐ เป็นผลมาจากการชะลอตัวของภาคเกษตร ได้รับผลกระทบจากฝนทิ้งช่วงและภัยแล้ง รวมทั้งราคาพืชผลเกษตรตกต่ำต่อเนื่อง ทำให้รายได้ลดลง ส่งผลกระทบต่ออำนาจซื้อของครัวเรือน

๓.๑.๔ รายได้เฉลี่ยต่อประชากรเพิ่มขึ้นแต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร (GRP Per capita) เฉลี่ย ๘๐,๓๕๒ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ๒.๘ เท่า และต่ำกว่า กทม. และปริมณฑลถึง ๕.๖ เท่า จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด ๓ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น (๑๑๗,๕๖๐ บาท) นครราชสีมา (๑๐๐,๓๐๑ บาท) และเลย (๙๗,๙๐๓ บาท)

ส่วน ๓ อันดับสุดท้าย ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ (๖๑,๐๘๔ บาท) ยโสธร (๕๔,๑๘๓ บาท) และหนองบัวลำภู (๕๓,๔๑๖ บาท)

ตารางที่ ๑ ผลผลิตทั้งหมดรวมและโครงสร้างเศรษฐกิจ

รายการ	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
•มูลค่า (ล้านบาท)	๑,๓๗๓,๐๐๓	๑,๓๑๙,๑๗๕	๑,๓๖๓,๕๖๘	๑,๔๓๘,๘๔๖	๑,๔๙๖,๐๗๒
•สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๑๐.๖	๑๐.๐	๙.๙	๙.๙	๙.๗
•อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๐.๙	-๐.๔	๓.๑	๓.๐	๒.๕
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
•มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๗๒,๙๒๕	๗๐,๒๔๗	๗๒,๘๑๐	๗๗,๐๔๙	๘๐,๓๕๒
•อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๗.๙	-๓.๗	๓.๖	๕.๘	๔.๓
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
•ภาคเกษตร	๒๖.๒	๒๓.๑	๒๑.๘	๒๐.๗	๑๙.๖
- เกษตรกรรม	๒๕.๗	๒๒.๖	๒๑.๔	๒๐.๓	๑๙.๒
- ประมง	๐.๕	๐.๕	๐.๔	๐.๔	๐.๔
•ภาคอุตสาหกรรม	๑๘.๑	๑๙.๔	๑๙.๐	๑๙.๓	๑๙.๖
- เหมืองแร่ฯ	๐.๙	๑.๐	๑.๑	๑.๑	๐.๙
- อุตสาหกรรม	๑๗.๒	๑๘.๔	๑๗.๙	๑๘.๒	๑๘.๗
•ภาคบริการ	๕๕.๗	๕๗.๕	๕๙.๒	๖๐.๐	๖๐.๘
- การค้า	๑๐.๔	๑๑.๓	๑๒.๐	๑๒.๘	๑๓.๔
- การขนส่ง	๒.๐	๒.๒	๒.๓	๒.๓	๒.๔
- อื่นๆ	๔๓.๓	๔๔.๐	๔๔.๙	๔๔.๙	๔๕.๐

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๕ เศรษฐกิจยังคงกระจุกตัวอยู่ในบางจังหวัดที่เป็นแหล่งการผลิตที่สำคัญของภาค
ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดนครราชสีมา มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๑๘.๔ ของภาค และจังหวัดขอนแก่น มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๑๓.๖ ของภาค ในขณะที่ จังหวัดอำนาจเจริญ หนองบัวลำภู มุกดาหาร ยโสธร และบึงกาฬ มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดของภาค แต่ละจังหวัดมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ ๒.๐ ของภาค

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) เป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ แต่รูปแบบการผลิตยังอาศัยน้ำฝนเป็นหลักจึงมีผลผลิตภาพต่ำ โดยในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๒๙๒,๖๘๘ ล้านบาท พืชหลักของภาคได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน และ มันสำปะหลัง โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดของประเทศ ส่วนใหญ่ปลูกข้าวหอมมะลิ ๑๐๕ ในพื้นที่ตอนกลางและตอนล่างของภาค โดยเฉพาะพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ ครอบคลุมพื้นที่ จังหวัดยโสธร ศรีสะเกษ สุรินทร์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และทุ่งสัมฤทธิ์ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา และบุรีรัมย์ โดยผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ในภาพรวมต่ำกว่าระดับประเทศ เนื่องจากการเกษตรแบบดั้งเดิม

ใช้สารเคมีสูง ซึ่งในแต่ละปีมีการนำเข้าวัตถุดิบอันตรายทางเกษตร เฉลี่ยไม่ต่ำกว่า ๓ พันล้านบาทต่อปี เป็นภาคที่มีพื้นที่ปลูกอ้อยและมันสำปะหลังมากที่สุดของประเทศ โดยอ้อยส่วนใหญ่ปลูกในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ และอุดรธานี และมันสำปะหลัง ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ชัยภูมิ และอุดรธานี

สำหรับพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์ มีแนวโน้มขยายพื้นที่มากขึ้น ปัจจุบันแหล่งปลูกข้าวอินทรีย์ในประเทศไทยร้อยละ ๘๐.๐ อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ (จังหวัดยโสธร สุรินทร์ มหาสารคาม ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด) และจังหวัดอุบลราชธานี ส่วนอีกร้อยละ ๒๐.๐ อยู่ในภาคเหนือตอนบน ตลาดข้าวอินทรีย์ ส่วนใหญ่ส่งออกต่างประเทศ โดยเฉพาะสหภาพยุโรป

๒) มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมากที่สุด แต่ขนาดฟาร์มที่ถือครองต่อครัวเรือนเกือบท่ำสุดของประเทศ ในปี ๒๕๖๐ มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๖๓.๘๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘ ของประเทศ โดยพบว่าพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินสูงสุดคือจังหวัดในบริเวณตอนล่างของภาค มีการพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมากที่สุด ๓๒.๙๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๑.๕ ของภาค สำหรับขนาดฟาร์มที่ถือครองต่อครัวเรือน มีเพียง ๒๓.๔ ไร่ต่อครัวเรือน ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีขนาดฟาร์มถือครองต่อครัวเรือน ๒๕.๒ ไร่ต่อครัวเรือน จังหวัดที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรต่อครัวเรือนมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา บึงกาฬ หนองบัวลำภู และเลย มีเนื้อที่ถือครอง ๓๒.๑๔ ๓๑.๑๒ ๓๐.๑๙ และ ๒๘.๘๓ ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ จังหวัดที่มีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรต่ำสุดของภาค ได้แก่ จังหวัดสกลนคร นครพนม และร้อยเอ็ด โดยมีเนื้อที่ถือครอง ๑๗.๗๙ ๑๘.๒๙ และ ๒๐.๑๐ ไร่ต่อครัวเรือน ตามลำดับ

๓) พื้นที่ชลประทานน้อยกว่าทุกภาค โดยมีเพียง ๗.๑๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒ ของพื้นที่เกษตร ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่มีพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรร้อยละ ๒๒.๐ ผลผลิตการเกษตรของภาคขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศเป็นหลัก ประกอบกับความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร ในพื้นที่ตอนกลางของภาคมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรมากที่สุด ร้อยละ ๑๖.๗ ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๙ ของพื้นที่เกษตรของจังหวัด รองลงมาพื้นที่ตอนล่างของภาคมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตร ร้อยละ ๑๑.๔ ได้แก่ ยโสธร และจังหวัดนครราชสีมา มีสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๖ และ ๑๒.๗ ของพื้นที่เกษตรของจังหวัดตามลำดับ

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) อุตสาหกรรมขยายตัวในทิศทางที่เพิ่มขึ้น แต่มีบทบาทน้อยเมื่อเทียบกับประเทศ การผลิตส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นต้น สร้างมูลค่าเพิ่มต่ำโดยมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๖.๗ ของประเทศ ในปี ๒๕๖๐ มีมูลค่า ณ ราคาประจำปี ๒๘๐,๓๓๗ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๒๓๖,๕๖๒ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ และมีอัตราการขยายตัวในปี ๒๕๖๐ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๓ ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวระดับประเทศ ที่มีการขยายตัวร้อยละ ๓.๐ โดยอุตสาหกรรมของภาคส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ตามเมืองหลัก อาทิ จังหวัดขอนแก่น และนครราชสีมา สำหรับโครงสร้างการผลิตอุตสาหกรรมยังอยู่ในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ส่วนอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก และสิ่งทอ เริ่มมีบทบาทมากขึ้น และเป็นฐานสร้างรายได้ใหม่ให้กับภาค ซึ่งอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ กระจุกตัวในจังหวัดนครราชสีมา ร้อยละ ๙๖.๒ ของภาค ส่วนอุตสาหกรรมสิ่งทอ ส่วนใหญ่กระจายอยู่ทุกจังหวัด โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมากที่สุด ๕ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม นครราชสีมา ชัยภูมิ และอุดรธานี สำหรับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา อุดรธานี บึงกาฬ

และบุรีรัมย์ สำหรับอุตสาหกรรมที่เคยเป็นฐานรายได้เดิมของภาค เริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อาทิ อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย จากร้อยละ ๓.๑ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๔ ของสาขาอุตสาหกรรมโดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมากที่สุด ๕ อันดับแรกของภาค ได้แก่ ขอนแก่น สุรินทร์ นครราชสีมา อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด ส่วนอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน (เอทานอล) ปัจจุบันมีผู้ประกอบการเปิดดำเนินการแล้ว ๘ ราย ปริมาณการผลิต เฉลี่ย ๒.๓ ล้านลิตรต่อวัน หรือร้อยละ ๓๘.๕ ของการผลิตรวมทั้งประเทศ

๒) การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ที่อยู่ภายใต้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ปัจจุบันมี ๒ แห่ง ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมอุดรธานี โดย กนอ. ได้อนุมัติให้บริษัทเมืองอุตสาหกรรมอุดรธานี จำกัด ดำเนินการ ซึ่งเป็นโครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสีเขียว ปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการ มีพื้นที่ประมาณ ๒,๒๑๙ ไร่ ในท้องที่ตำบลโนนสูง และตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี โดยอุตสาหกรรมเป้าหมาย ได้แก่ อุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ ยางพาราชั้นปลาย และศูนย์โลจิสติกส์ และนิคมอุตสาหกรรมหนองคาย ดำเนินการโดย บริษัทนาคา คลีนเพาเวอร์ จำกัด ปัจจุบันอยู่ระหว่างการศึกษาวเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) มีเนื้อที่ประมาณ ๒,๙๖๐ ไร่ ในพื้นที่ตำบลโพธิ์สว่าง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย รองรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย ได้แก่ อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร อาหารและเครื่องดื่ม ชิ้นส่วนยานยนต์ และโลจิสติกส์

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) การค้าชายแดนและผ่านแดน มีการขยายตัวอย่างก้าวกระโดด และมีบทบาทสำคัญต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคมากขึ้น โดยในปี ๒๕๖๑ มีมูลค่าการค้าชายแดน ๓๓๓,๙๖๐.๓๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๐ ของการค้าชายแดนทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๕.๔ ในปี ๒๕๕๖ โดยการส่งออกมีมูลค่า ๑๘๗,๓๒๓.๗๙ ล้านบาท และการนำเข้ามีมูลค่า ๑๔๖,๖๓๖.๕๑ ล้านบาท เกินดุลการค้า ๔๐,๖๘๗.๒๘ ล้านบาท จากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน และประเทศจีน สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมันดีเซลและเบนซิน รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ผลไม้สดแช่เย็น แช่แข็งและแห้ง และเครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่ผลิตจากนอกภาค สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ทองแดง และผลิตภัณฑ์ เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง (โทรศัพท์ วิทยุ โทรศัพท์ อุปกรณ์) ผักและของปรุงแต่งจากผัก เป็นต้น

๒) โครงสร้างของมูลค่าการค้าชายแดน จำแนกตามประเทศคู่ค้าของภาค พบว่า ในปี ๒๕๖๑ การค้ากับ สปป.ลาว มีมูลค่าการค้า เท่ากับ ๑๖๗,๑๙๔.๔๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๑ ของมูลค่าการค้าชายแดนทั้งภาค โดยผ่านด่านศุลกากรมุกดาหาร หนองคาย และด่านช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๓ ๓๗.๑ และ ๑๐.๖ ของมูลค่าการค้ากับ สปป.ลาว ตามลำดับ การค้ากับ **จีนตอนใต้** มีมูลค่าการค้า ๘๓,๔๖๗.๖๕ ล้านบาท และ **เวียดนาม** มีมูลค่าการค้า ๗๗,๑๔๒.๙๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ และ ๒๓.๑ ตามลำดับ แนวโน้มการค้าชายแดนมีความสำคัญมากขึ้น ส่วนใหญ่ผ่านด่านศุลกากรมุกดาหาร สำหรับมูลค่าการค้ากับ **กัมพูชา** มีเพียงร้อยละ ๑.๘ ของมูลค่าชายแดนทั้งภาค

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) ทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความหลากหลายทั้งการท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์และอารยธรรมขอม การท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา ภูหลวง ภูเรือ และภูกระดึง จังหวัดเลย รวมทั้งการท่องเที่ยวประเพณีวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวบริเวณเมืองชายแดนริมแม่น้ำโขงเชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้าน

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคต่ำกว่าร้อยละ ๕ ของรายได้การท่องเที่ยวทั้งประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนนักท่องเที่ยว ๔๐.๕๙ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งประเทศ และมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๘๖,๗๒๑.๖๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓.๕ ของรายได้ท่องเที่ยวทั้งประเทศ และรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคส่วนใหญ่เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ ๙๕.๖ ชาวต่างชาติร้อยละ ๔.๔ สำหรับระยะเวลาพำนักรเฉลี่ย ลดลงจาก ๒.๔๔ วัน ในปี ๒๕๕๖ เหลือเพียง ๒.๓๓ วัน และค่าใช้จ่ายต่อหัว เพิ่มขึ้นจาก ๑,๐๑๕.๓๐ บาทต่อวัน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๑,๒๑๓.๖๓ บาทต่อวัน ในปี ๒๕๖๐

๓) การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีจำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุด ประมาณ ๑๙.๕๓ ล้านคนต่อปี สร้างรายได้ประมาณ ๓๙,๗๔๙.๖๐ ล้านบาทต่อปี ในปี ๒๕๖๐ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีนักท่องเที่ยวประมาณ ๑๓.๖๖ ล้านคนต่อปี สร้างรายได้ ๒๗,๗๘๘.๐๙ ล้านบาทต่อปี และในพื้นที่ตอนกลางของภาค มีนักท่องเที่ยวประมาณ ๗.๓๙ ล้านคนต่อปี สร้างรายได้ ๑๙,๑๘๓.๙๓ ล้านบาทต่อปี จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้มากที่สุด ส่วนจังหวัดอำนาจเจริญและหนองบัวลำภู มีจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ต่ำที่สุด ทั้งนี้การท่องเที่ยวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีปัญหาในหลายด้าน อาทิ ความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอยู่ห่างไกลกัน การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมมีปฏิทินการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกและบุคลากรด้านการท่องเที่ยวขาดมาตรฐาน รวมถึงขาดการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวและปฏิทินการท่องเที่ยว

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่ำเป็นอันดับสองของประเทศ โดยในปี ๒๕๖๐ มีรายได้เฉลี่ย ๒๐,๗๕๐ บาทต่อเดือน ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนทั้งประเทศที่ ๒๖,๙๗๓ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้ ๓.๖๑ ล้านครัวเรือน มากกว่าทุกภาค หรือมีส่วนร้อยละ ๓๓.๓ ของครัวเรือนที่เป็นหนี้ทั้งประเทศ และหนี้สินครัวเรือนของภาคเฉลี่ย ๑๗๙,๙๒๓ บาท เพิ่มขึ้นจาก ๑๔๙,๓๐๗ บาท ในปี ๒๕๕๖ และสูงกว่าหนี้สินต่อครัวเรือนเฉลี่ยทั้งประเทศที่ ๑๗๘,๙๙๔ บาท โดยหนี้สินสูงขึ้นจากราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ และต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ทำให้รายได้ไม่พอรายจ่าย เมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่กู้ยืมใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค เพื่อทำการเกษตร และนำไปใช้ลงทุนในสินทรัพย์ เช่น บ้าน รถยนต์ มากกว่าการกู้ยืมเพื่อการศึกษา

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ จำนวนประชากรของภาคมากที่สุดของประเทศ ปี ๒๕๖๐ มีจำนวนประชากร ๒๑.๙๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๓.๒ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๒๑.๗๐ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๖๐ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒๒ ต่ำกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕๔ โดยจังหวัดนครราชสีมา มีประชากรมากที่สุด ๒.๖๔ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดอุบลราชธานี มีประชากร

๑.๘๗ ล้านคน และจังหวัดขอนแก่น มีประชากร ๑.๘๑ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐ ๘.๕ และ ๘.๒ ของประชากรภาค ตามลำดับ

๔.๑.๒ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๕ มีสัดส่วนประชากรสูงอายุร้อยละ ๑๕.๘ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๙.๔ ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งสูงกว่าร้อยละ ๑๗.๑ ของสัดส่วนผู้สูงอายุระดับประเทศ จึงทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๓.๙๑ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๓.๑๓ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๖๐

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๕ มีประชากรเมืองจำนวน ๔.๓๖ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๐.๑ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๔.๔๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๐.๒ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดมหาสารคามมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด ร้อยละ ๑๘.๐ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด และอุบลราชธานี มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ ๑๔.๙ ๘.๒ และ ๖.๖ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาคทั้งด้านเศรษฐกิจ และการศึกษา จึงทำให้ประชากรอพยพเข้าไปทำงานและอาศัยจำนวนมาก

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายการ	ปี					
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๒๑.๗๐	๒๑.๗๘	๒๑.๘๕	๒๑.๙๒	๒๑.๙๕	๒๑.๙๙
โครงสร้างประชากร (ร้อยละ)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๒๒.๔	๒๑.๙	๒๑.๓	๒๐.๘	๒๐.๓	๑๙.๙
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๑.๘	๖๑.๖	๖๑.๕	๖๑.๓	๖๑.๐	๖๐.๗
กลุ่ม ๖๐+	๑๕.๘	๑๖.๕	๑๗.๒	๑๗.๙	๑๘.๗	๑๙.๔
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๔.๓๖	๔.๔๐	๔.๔๓	๔.๔๕	๔.๔๕	๔.๔๕

๔.๒ แรงงาน

แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา แรงงานระดับอาชีวะมีสัดส่วนน้อยมาก ในปี ๒๕๖๐ มีกำลังแรงงาน ๙.๖๓ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๕๐.๗๗ ของกำลังแรงงานของภาค จำนวนแรงงานที่มีความรู้ระดับประถมลดลง จากร้อยละ ๕๖.๘ ในปี ๒๕๕๖ เป็นร้อยละ ๕๖.๔๘ ในปี ๒๕๖๐ มีความรู้ระดับมัธยมต้น เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๖.๐๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๗.๙ ในปี ๒๕๖๐ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๑.๘๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๑.๙๖ ในปี ๒๕๖๐ แรงงานระดับอาชีวะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๐๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒.๐๙ ในปี ๒๕๖๐ ระดับอุดมศึกษา เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗.๐๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๙.๕๖ ในปี ๒๕๖๐

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยระดับอุดมศึกษามี ๕๓ แห่ง ครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๓๖ แห่ง เอกชน ๑๐ แห่ง และสถาบันวิทยาลัยชุมชน ๗ แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถาบันวิจัย ๑๒ แห่ง ซึ่งมากที่สุดในประเทศ

๔.๓.๒ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ประชากรมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๖ ปี ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๕ ปี โดยจังหวัดขอนแก่น

มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๓ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดมหาสารคาม นครราชสีมา และหนองคาย ๙.๑ ๙.๐ และ ๘.๘ ปี ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดบึงกาฬ และสกลนคร มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุด ๘.๑ ปี

๔.๓.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๔ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๕๕ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๔.๙ ลดลงเป็นร้อยละ ๓๒.๕ ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา เมื่อพิจารณาในรายวิชาปี ๒๕๖๐ พบว่า วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ร้อยละ ๒๓.๙ และภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดร้อยละ ๔๖.๕ รองลงมา ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ๓๑.๑ และ ๒๘.๖ ตามลำดับ สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากความพร้อมทางเขาว์ปัญญาของเด็กวัยเรียนที่เป็นผลกระทบจากปัญหาภาวะโภชนาการของแม่และเด็ก

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ มีสถานบริการสาธารณสุขให้บริการครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ ในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนโรงพยาบาลรัฐบาล ๓๒๓ แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๒๙๑ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๒๓ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๙ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน ๓,๔๗๗ แห่ง

๔.๔.๒ บริการสาธารณสุขมีการพัฒนาดีขึ้นเป็นลำดับและมีแพทย์เฉพาะทางที่เชี่ยวชาญด้านโรคประจำถิ่น โดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมีแนวโน้มดีขึ้น จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๔,๑๗๖ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒,๘๔๖ คน ในปี ๒๕๖๐ และมีแพทย์เฉพาะทางที่เชี่ยวชาญด้านการรักษาโรคไต โรคหัวใจ มะเร็งท่อน้ำดี และการผ่าตัดนิ่วในถุงน้ำดี อย่างไรก็ตามบุคลากรทางการแพทย์ยังกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา อุบลราชธานี และอุดรธานี จำนวน ๑,๕๐๒ ๑,๑๒๖ ๗๒๘ และ ๕๕๐ คน ตามลำดับ จังหวัดที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรมาก ได้แก่ จังหวัดบึงกาฬ หนองบัวลำภู นครพนม และอำนาจเจริญ จำนวน ๕,๐๒๑ ๔,๘๖๔ ๔,๘๐๔ และ ๔,๑๔๑ คน ตามลำดับ โดยแพทย์ต้องมีการะในการดูแลผู้ป่วยมากขึ้น ซึ่งอาจมีผลต่อความล่าช้ารวมถึงคุณภาพในการให้บริการ

๔.๔.๓ ยังมีปัญหาความชุกของโรคพยาธิใบไม้ตับมากที่สุดในประเทศและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเกิดมะเร็งท่อน้ำดี อัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีในภาคเพิ่มขึ้น จาก ๗๑.๔ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๐๔.๓ ต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดขอนแก่น มีอัตราของผู้ป่วยด้วยโรคมะเร็งท่อน้ำดีสูงสุด ๒๐๐.๖ ต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด อุบลราชธานี และสกลนคร ๑๙๐.๒ ๑๖๔.๗ และ ๑๓๒.๐ ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากค่านิยมความเชื่อและพฤติกรรมกรบริโภคอาหารจากปลาน้ำจืดมีเกล็ดแบบดิบ ๆ หรือสุก ๆ ดิบ ๆ ที่มีตัวอ่อนพยาธิใบไม้ตับอาศัยอยู่

๔.๔.๔ มีปัญหาภาวะทุพโภชนาการที่ส่งผลกระทบต่อความพร้อมทางเขาว์ปัญญาวัยเด็ก โดยค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญา (IQ) ของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ มีแนวโน้มลดลงและต่ำกว่าระดับค่าเฉลี่ยของประเทศ ปี ๒๕๕๙ มีค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญาที่ระดับ ๙๔.๕ ลดลงจากระดับ ๙๖.๐ ในปี ๒๕๕๔ และต่ำกว่าประเทศที่มีค่าเฉลี่ย ๙๘.๒ โดยจังหวัดที่มีค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญาต่ำสุด ๓ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ และมุกดาหาร มีค่าเฉลี่ยเขาว์ปัญญา ๘๗.๗ ๙๐.๘ และ ๙๑.๓ ตามลำดับ อันเนื่องมาจากปัญหาโภชนาการของแม่และเด็ก

๔.๕ สัดส่วนคนจน

สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลง การกระจายรายได้มีแนวโน้มคงที่ แต่ยังอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับภาพรวมทั้งประเทศ สัดส่วนคนจนของภาคลดลงจากร้อยละ ๑๙.๘ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๑.๔ ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังคงสูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๗.๙ โดยมี ๓ จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม และบุรีรัมย์ ติดลำดับ ๑ ใน ๑๐ จังหวัดที่มีความยากจนสูงสุดของประเทศ โดยกาฬสินธุ์ มีสัดส่วนคนจนสูงสุด ร้อยละ ๓๓.๐ รองลงมา ได้แก่ นครพนม ร้อยละ ๒๗.๘ และบุรีรัมย์ ร้อยละ ๒๑.๐ ส่วนการกระจายรายได้ของภาคมีแนวโน้มคงที่ โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ปรับจาก ๐.๔๔ ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๐.๔๕ ในปี ๒๕๖๐ มีค่าสูงสุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ ทรัพยากรป่าไม้มีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้จำนวน ๑๕.๖๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑๕.๓ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ของภาคลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒๔ เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร รองลงมาคือ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดเลย และจังหวัดอุบลราชธานี

๕.๑.๒ ปริมาณการกักเก็บน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปริมาณน้ำท่ารายปี ๖๑,๕๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๑๒ แห่ง ความจุในการกักเก็บน้ำ ๘,๓๖๘ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๑๓.๖ ของปริมาณน้ำท่ารายปี และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพิ่มขึ้น เฉลี่ยร้อยละ ๕.๗ ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ โดยในปี ๒๕๖๐ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาค มีปริมาณการกักเก็บ ๕,๘๐๕ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๖๙.๔ ของความจุทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ จำนวน ๓,๖๓๐ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๑ ของความจุทั้งภาค

๕.๑.๓ คุณภาพแหล่งน้ำมีแนวโน้มดีขึ้น แหล่งน้ำสำคัญ ๆ ๑๒ แห่ง ได้แก่ ลำน้ำชี ลำปาว ลำน้ำมูล น้ำอูน น้ำสงคราม ลำชี ลำเสียว ลำน้ำเลย น้ำพอง ลำตะคองตอนบน ลำตะคองตอนล่าง และหนองหาร ปี ๒๕๖๐ แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี มีเพียง ๓ แห่ง ได้แก่ แม่น้ำสงคราม ลำชี และหนองหาร แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ จำนวน ๗ แห่ง แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม มีจำนวน ๒ แห่ง ได้แก่ น้ำพอง และลำตะคองตอนล่าง ปี ๒๕๖๑ แหล่งน้ำส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน ๑๐ แห่ง แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้จำนวน ๑ แห่ง คือ ลำตะคองตอนบน และแหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม ๑ แห่ง คือ ลำตะคองตอนล่าง

๕.๑.๔ ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มลดลงเพียงเล็กน้อย โดยในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณทั้งสิ้น ๗.๓๑ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๐ ของปริมาณขยะทั้งประเทศ ลดลงจากปี ๒๕๕๖ จำนวน ๗.๗๖ ล้านตัน หรือในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ ลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๑.๔ จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการในการเก็บรวบรวมและกำจัดขยะมีจำนวนเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๕.๑ แต่ยังคงค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๘ โดยมีปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการเพียง ๑.๖๒ ล้านตัน ในปี ๒๕๖๐ หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖ ของขยะที่ถูกกำจัดถูกต้องทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ จำนวน ๑.๐๒ ล้านตัน ขยะที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ ในปี ๒๕๖๐ จำนวน ๓.๒๐ ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ที่มีจำนวนขยะที่นำไปใช้ประโยชน์ จำนวน ๑.๕๐ ล้านตัน

๕.๒ สถานการณ์ด้านภัยพิบัติ

๕.๒.๑ การเกิดไฟป่ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๖๑ มีจำนวนการเกิดไฟป่าเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘.๓๔ โดยปี ๒๕๖๑ เกิดไฟไหม้ป่าจำนวน ๘๗๙ ครั้ง พื้นที่ถูกไฟไหม้ ๙,๖๙๙.๑ ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๗ ที่มีจำนวน ๗๗๒ ครั้ง และจำนวนพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๑๐,๙๘๔ ไร่ โดยในระหว่างปี ๒๕๕๗-๒๕๖๑ เกิดไฟไหม้ป่าเฉลี่ย ๑,๐๓๒.๖ ครั้งต่อปี คิดเป็นพื้นที่ที่ถูกไฟไหม้เฉลี่ย ๑๔,๕๗๘.๕๔ ไร่ต่อปี

๕.๒.๒ พื้นที่ประสบปัญหาอุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ริมแม่น้ำและพื้นที่ที่มีความเสี่ยงจากน้ำป่าไหลหลาก ในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัย จำนวน ๒๒,๗๙๒ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๖ ของหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัยทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ซึ่งมีหมู่บ้านประสบปัญหาอุทกภัย ๑๕,๒๓๕ หมู่บ้าน หรือร้อยละ ๕๒.๖ ของหมู่บ้านที่ประสบอุทกภัยทั้งประเทศ ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดที่มีแม่น้ำสำคัญในภาคไหลผ่านลงสู่แม่น้ำโขง โดยจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร อำนาจเจริญ นครพนม และมุกดาหาร เป็นพื้นที่ที่ประสบอุทกภัยมากที่สุด จำนวน ๒,๖๐๓ หมู่บ้าน

๕.๒.๓ ปัญหาภัยแล้งเกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในปี ๒๕๖๐ หมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๔๑๘ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๒ ของหมู่บ้านประสบภัยแล้งทั้งประเทศ ลดลงจากปี ๒๕๕๖ หมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๒๓,๗๙๘ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๑ ของหมู่บ้านประสบภัยแล้งทั้งประเทศ โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางและตอนล่างของภาค เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ ขาดระบบชลประทานที่ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร น้ำใต้ดินไม่เพียงพอในฤดูแล้ง บ่อบาดาลขาดการบำรุงรักษา

ตารางที่ ๓ ปัญหาภัยพิบัติของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายการ	ปี				
	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
ผู้ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย					
- จำนวนหมู่บ้าน	๑๕,๒๓๕	๕,๑๒๗	๑,๕๐๕	๖,๐๙๕	๒๒,๗๙๒
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๐.๙๓	๐.๑๖	๐.๐๑	๐.๑๓	๐.๕๙
ผู้ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง					
- จำนวนหมู่บ้าน	๒๓,๗๙๘	๘,๗๐๔	๕,๐๑๔	๓๒๘	๔๑๘
- จำนวนครัวเรือน (ล้านครัวเรือน)	๑.๖๑	๐.๖๙	๐.๕๘	๐.๒๗	๐.๐๒

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ ที่ตั้งของภาคอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง (GMS) ซึ่งมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยมีแนวชายแดนติดต่อกับ สปป.ลาว กัมพูชา และสามารถเชื่อมโยงต่อไปเวียดนามและจีนตอนใต้ได้อย่างสะดวก

๖.๑.๒ พื้นที่ทำการเกษตรมีมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘ ของพื้นที่เกษตรประเทศ และมีพื้นที่ปลูกข้าวมากที่สุดโดยสามารถปลูกข้าวหอมมะลิคุณภาพดีที่สุดของประเทศ

๖.๑.๓ ทรัพยากรท่องเที่ยวมีความหลากหลาย อาทิ แหล่งท่องเที่ยวชาดักดำบรรพ์ไดโนเสาร์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์โบราณคดีบ้านเชียง อารยธรรมขอม ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ และท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่สามารถสร้างแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวนานาชาติและนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มได้

๖.๑.๔ สถาบันวิจัยตั้งอยู่ในพื้นที่ ๑๒ แห่ง ซึ่งมีความสามารถเฉพาะทางที่โดดเด่น อาทิ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้านสาธารณสุขและเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ด้านวิศวกรรมศาสตร์และแปรรูปอาหาร และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตสกลนคร ด้านเกษตรและประมง เป็นต้น

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สภาพพื้นดินเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ บางพื้นที่มีปัญหาดินเค็ม ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างเต็มที่

๖.๒.๒ ระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่เกษตรเพียงร้อยละ ๑๑.๙ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการผลิตที่พึ่งพาน้ำฝน

๖.๒.๓ จำนวนคนจนมากที่สุดของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๔ ของประชากรภาค ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ ขาดโอกาสทางการศึกษาและการประกอบอาชีพ

๖.๒.๔ คนมีพฤติกรรมการบริโภคอาหารดิบ มีปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับและมะเร็งท่อน้ำดีมากที่สุดในประเทศ

๖.๒.๕ แม่และเด็กมีปัญหาโภชนาการส่งผลให้เด็กในวัยเรียนมีความสามารถทางเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ต่ำสุดของประเทศ

๖.๒.๖ แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอและไม่ได้มาตรฐาน บางแห่งตั้งอยู่ห่างไกลเข้าถึงได้ยาก กิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีน้อย

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศสู่ภาค อาทิ โครงข่ายรถไฟทางคู่ รถไฟความเร็วสูง ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง รวมทั้งการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จะทำให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ในภาค

๖.๓.๒ ประเทศเพื่อนบ้านมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง มีความต้องการสินค้าและบริการมากขึ้น

๖.๓.๓ กระแสของสังคมโลกให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพ ประกอบกับโครงสร้างประชากรสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทำให้มีความต้องการสินค้าและบริการด้านสุขภาพสูงขึ้น เช่น อาหารมาตรฐานอินทรีย์ พืชสมุนไพร ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความพร้อมในด้านการผลิต

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การย้ายฐานการผลิตและการขนส่งยาเสพติดบริเวณชายแดน อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยจากโรคติดต่อจากคนและสัตว์ที่เคลื่อนย้ายจากประเทศเพื่อนบ้าน ส่งผลต่อความมั่นคงของชาติ

๖.๔.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติมีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง ส่งผลต่อความมั่นคงด้านอาหารและรายได้ของเกษตรกร

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

- ๗.๑ ขาดแคลนน้ำทั่วทั้งภาค ประสบปัญหาภัยแล้งซ้ำซาก
- ๗.๒ มีจำนวนคนจนมากที่สุด ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร จึงไม่สามารถหลุดพ้นความยากจนได้
- ๗.๓ ปัญหาโภชนาการในแม่และเด็กส่งผลให้เด็กในวัยเรียนมีความสามารถทางเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ต่ำ
- ๗.๔ มีความรุนแรงของโรคมาเร็งระดับและท้องถิ่นดี อันเนื่องมาจากพฤติกรรมบริโภคอาหารดิบ
- ๗.๕ เศรษฐกิจของภาคมีขนาดเล็ก มีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศ จึงมีแนวโน้มเกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ระหว่างภาคและประเทศมากขึ้น
- ๗.๖ ภาคการผลิตหลักด้านเกษตรยังเป็นแบบดั้งเดิมพึ่งพาธรรมชาติ ทำให้มีผลผลิตภาพต่ำ และมีการใช้สารเคมีสูง
- ๗.๗ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้น มูลค่าเพิ่มต่ำ ประกอบกับการลงทุนใหม่ ๆ มีน้อย จึงมีแหล่งสร้างงานน้อย
- ๗.๘ การค้าชายแดน สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ผลิตจากนอกภาค ไม่สร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้ให้กับภาค
- ๗.๙ ทรัพยากรการท่องเที่ยวหลากหลาย แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นที่ยูจก อยู่ในพื้นที่ห่างไกลขาดสิ่งอำนวยความสะดวก

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีปัญหาพื้นฐานด้านการขาดแคลนน้ำ ดินคุณภาพต่ำ ประสบอุทกภัยและภัยแล้งซ้ำซาก คนมีปัญหาดังกล่าวทั้งในด้านความยากจน และมีปัญหาภาวะทุพโภชนาการ แต่มีความพร้อมด้านสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย ดังนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นจะต้องแก้ไขปัญหาด้านพื้นฐานควบคู่ไปกับการพัฒนาการวิจัยเพื่อใช้ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจภายในภาคให้มีการเจริญเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งการแสวงหาโอกาสการนำความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมจากภายนอกมาช่วยขับเคลื่อน โดยการใช้ประโยชน์จากโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับโครงข่ายระบบการคมนาคมขนส่งและพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากการเชื่อมโยงและข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงที่กำลังมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วมาเสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาใหม่ ๆ ให้แก่ภาคเพื่อให้มีอัตราการเติบโตที่สูงเพียงพอต่อการลดความเหลื่อมล้ำกับพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศได้ในระยะยาว

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ : พัฒนาอีสานสู่มิติใหม่ให้เป็น “ศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง”

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อแก้ปัญหาปัจจัยพื้นฐานด้านน้ำและดิน ให้เอื้อต่อการประกอบอาชีพ การดำรงชีพ และการพัฒนาเศรษฐกิจของภาค

๘.๒.๒ เพื่อดูแลช่วยเหลือคนจน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งพาตนเอง พึ่งพาครอบครัว และพึ่งพากันในชุมชนได้

๘.๒.๓ เพื่อยกระดับการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยใช้ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม สนับสนุนให้การเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคไม่ต่ำกว่าระดับประเทศ

๘.๒.๔ เพื่อเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่าของระบบเศรษฐกิจภาคเข้ากับระบบเศรษฐกิจของประเทศ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๘.๒.๕ เพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง และมีบทบาทสนับสนุนประเทศเป็นศูนย์กลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

๘.๓ เป้าหมาย

๘.๓.๑ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคขยายตัวเพิ่มขึ้น

๘.๓.๒ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ลดลง

๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาค	๘๙๒,๖๗๖ ล้านบาท (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๓.๕ ต่อปี
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้	๐.๔๔๖ (ปี ๒๕๖๐)	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๖	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๖	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๖	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๖	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๖

๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๕.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ บริหารจัดการน้ำให้เพียงพอต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน ปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
พื้นที่ชลประทาน	๖.๙๑ ล้านไร่	เพิ่มขึ้น ๑๒๐,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ๑๒๐,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ๑๒๐,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ๑๒๐,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ๔๘๐,๐๐๐ ไร่

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาแหล่งน้ำเดิมและแหล่งน้ำธรรมชาติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการกักเก็บน้ำ โดยการปรับปรุงอ่างเก็บน้ำ หนอง ฝายและพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่เดิม และพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติให้สามารถเพิ่มปริมาณการกักเก็บ รวมทั้งพัฒนาแหล่งน้ำใต้ดินตามความเหมาะสมของพื้นที่โดยไม่ให้เกิดผลกระทบจาก

ดินเค็ม สร้างแหล่งกักเก็บ (แก้มลิง) อ่างเก็บน้ำ ฝาย และแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ที่เหมาะสมในพื้นที่การเกษตร

๒) พัฒนาแหล่งน้ำใหม่ในพื้นที่ลุ่มน้ำโขง ชี มูล โดยศึกษา สำรวจ และจัดหาพื้นที่เพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ ตลอดจนการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำ แม่น้ำในภาคและระหว่างภาค

๓) พัฒนาระบบส่งและกระจายน้ำ เช่น ระบบสูบน้ำ อาคารบังคับน้ำ คลองส่งน้ำ เป็นต้น

๔) บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ โดยดำเนินการในระดับลุ่มน้ำให้มีความสมดุลระหว่างการใช้น้ำทุกกิจกรรมกับปริมาณน้ำต้นทุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน และมีการจัดทำแผนบริหารจัดการน้ำทั้งในระยะเร่งด่วนและระยะยาวเพื่อป้องกันความเสียหายจากอุทกภัยและภัยแล้ง

๘.๕.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ แก้ไขปัญหาความยากจนและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐานปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
สัดส่วนคนจน	ร้อยละ ๑๓.๐	ลดลงเหลือร้อยละ ๑๒.๒	ลดลงเหลือร้อยละ ๑๑.๕	ลดลงเหลือร้อยละ ๑๐.๘	ลดลงเหลือร้อยละ ๑๐.๐	ลดลงเหลือร้อยละ ๑๐.๐

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาอาชีพและรายได้ของผู้มีรายได้น้อย โดยสร้างโอกาสให้กลุ่มผู้มีรายได้น้อยมีที่ดินทำกินของตนเอง ส่งเสริมการมีอาชีพ สนับสนุนปัจจัยการผลิตและแหล่งเงินทุนในการประกอบอาชีพยกระดับฝีมือและอบรมให้ความรู้ เพื่อให้มีรายได้เสริมและเกิดความมั่นคงทางรายได้ ตามแนวทางกาฬสินธุ์โมเดล และหนองบัวลำภูโมเดล

๒) พัฒนาคุณภาพชีวิตและจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส โดยเพิ่มสวัสดิการทางด้านสังคมให้กับกลุ่มผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลผู้พิการและผู้สูงอายุ และสนับสนุนการออมเพื่อสร้างความมั่นคงทางรายได้ และพึ่งพาตนเองได้ในบั้นปลายชีวิต ยกย่องสถานพยาบาลชุมชนในพื้นที่ห่างไกลให้ได้มาตรฐาน และใช้ประโยชน์จากระบบสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตเชื่อมโยงโรงพยาบาลขนาดใหญ่ให้สามารถดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ

๓) พัฒนาความรู้ ทักษะอาชีพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยกระจายการบริการด้านการศึกษาที่มีคุณภาพให้มีความเท่าเทียมระหว่างพื้นที่ เพื่อพัฒนาทักษะให้สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและส่งเสริมให้มีระบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมให้สถาบันทางสังคมบูรณาการร่วมกันระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา สื่อ และภาคเอกชน” ในการหล่อหลอม ปลุกฝังค่านิยม วัฒนธรรมให้คนไทยดำเนินชีวิตที่ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย มีจิตสาธารณะ จิตอาสา และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

๔) พัฒนาระบบการป้องกันและควบคุมโรคเฉพาะถิ่น แก้ไขปัญหาโรคพยาธิใบไม้ตับในพื้นที่เสี่ยง อาทิ จังหวัดขอนแก่น สกลนคร ร้อยเอ็ด หนองบัวลำภู กาฬสินธุ์ อำนาจเจริญ มหาสารคาม อุดรธานี นครพนม และยโสธร โดยส่งเสริมการเรียนรู้ในการป้องกันโรคพยาธิใบไม้ตับให้แก่ประชาชน

ทั้งในชุมชนและเยาวชนในสถานศึกษา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมในการบริโภคอาหารปรุงสุกจากปลาน้ำจืดมีเกล็ด กำจัดสิ่งปฏิกูลจากชุมชนบริเวณรอบแหล่งน้ำอย่างถูกหลักสุขาภิบาล สร้างเครือข่ายโรงพยาบาลในการคัดกรอง เฝ้าระวัง วินิจฉัยและรักษาโรคพยาธิใบไม้ตับและผู้ป่วยมะเร็งท่อน้ำดี พร้อมทั้งพัฒนาระบบคัดกรองกลุ่มเสี่ยงและระบบฐานข้อมูลเพื่อติดตามการทำงาน

๕) พัฒนาโภชนาการแม่และเด็ก โดยส่งเสริมการบริโภคไอโอดีนและให้ความรู้แก่พ่อแม่หรือผู้ดูแลเด็กในด้านโภชนาการที่เหมาะสม ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ และวิธีการเลี้ยงดูเด็กที่เหมาะสม เพื่อกระตุ้นการพัฒนาเด็กในช่วง ๐-๓ ปีแรก และยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในชุมชนและพื้นที่ห่างไกลให้ได้มาตรฐาน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กก่อนวัยเรียน ให้มีพัฒนาการความพร้อมทั้งทักษะสมอง ร่างกาย และสังคม

๖) อำนวยความยุติธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ โดยยกระดับการให้ความช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาสด้านกฎหมายและคดีความ บูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเครือข่ายภาคประชาชนในการแก้ไขข้อพิพาทในชุมชนโดยสันติวิธี และสร้างการรับรู้กฎหมายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการปกป้องตนเองไม่ให้ตกเป็นเหยื่อ

๘.๕.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ สร้างความเข้มแข็งของฐานเศรษฐกิจภายในควบคู่กับการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐานปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการเจริญเติบโตเศรษฐกิจของภาค	๘๙๒,๖๗๖ ล้านบาท (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๓.๕ ต่อปี
อัตราการขยายตัวการผลิตภาคเกษตร	๑๔๕,๕๓๘ ล้านบาท (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๑.๕ ต่อปี
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาค	๑๕.๖๕ ล้านไร่ สัดส่วนร้อยละ ๑๔.๕ ต่อพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค	สัดส่วน ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาอาชีพและรายได้ของเกษตรกร โดยสร้างความมั่นคงของเกษตรกรรายย่อย โดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรทางเลือก เกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรแปลงใหญ่ เกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น เกษตรปลอดภัย เกษตรชีวภาพ เกษตรแปรรูป เกษตรอัจฉริยะ และระบบนิเวศ การพัฒนาการเกษตร สนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร พัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรและสถาบันเกษตรกร พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์การเกษตร พัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เป็นมืออาชีพ สนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรม

๒) พัฒนาพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ให้เป็นแหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพสูง ในพื้นที่จังหวัด ยโสธร สุรินทร์ ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และศรีสะเกษ รวมทั้งพื้นที่ที่มีศักยภาพอื่น ๆ โดยปรับกระบวนการผลิต ให้อยู่ภายใต้มาตรฐานเกษตรปลอดภัย พัฒนาห่วงโซ่เกษตรอินทรีย์ให้ครอบคลุมทุกขั้นตอนการผลิต พร้อมทั้ง ขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ โดยส่งเสริมการผลิตและแปรรูปโดยใช้นวัตกรรม การยกระดับราคาสินค้าเกษตร อินทรีย์ให้แตกต่างจากสินค้าเกษตรที่ใช้สารเคมี และการพัฒนาระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การส่งเสริมกระบวนการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกันเองของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตและชุมชน รวมทั้งการจัดทำโซนนิ่งระบบเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรม โดยนำร่องในพื้นที่ที่มีความพร้อมและเหมาะสม และเชื่อมโยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือการท่องเที่ยววิถีไทยเพื่อขยายฐานรายได้ พร้อมทั้งจัดทำ ฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการผลิตที่เหมาะสม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมใหม่ๆ ให้ตอบสนองตลาดสินค้าเพื่อสุขภาพและการส่งออก จัดตั้งกองทุนเกษตรอินทรีย์ ตลอดจน มาตรการส่งเสริมตลาดสีเขียวในชุมชนและท้องถิ่น ส่งเสริมเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรจำหน่ายสินค้าผ่าน ช่องทางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

๓) ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนไปสู่สินค้าเกษตรชนิดใหม่ตามศักยภาพของพื้นที่ (Zoning) และความต้องการตลาด โดยส่งเสริมการปลูกพืชผัก ผลไม้ และไม้ดอก ในพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยสนับสนุนการปรับปรุงพัฒนาพันธุ์ การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้า เกษตร การประชาสัมพันธ์และการจัดตั้งตลาดกลาง รวมทั้งส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรสำคัญที่เป็นสารตั้งต้น ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร มหาสารคาม เลย อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี ให้มีปริมาณ มากพอและมีคุณภาพตามระบบมาตรฐานการเกษตรตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ และ จัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรเพื่อการบริหารจัดการ และส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพสูงในพื้นที่ จังหวัดสกลนคร มุกดาหาร นครพนม นครราชสีมา สุรินทร์ ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และอุบลราชธานี และโคนม ในพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น โดยสนับสนุนการปรับปรุงพันธุ์ ส่งเสริมการปลูกแปลงหญ้าและปรับปรุง คุณภาพอาหารสัตว์ พัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยงและทักษะเกษตรกร รวมทั้งการจัดระบบมาตรฐานโรงฆ่าสัตว์ให้ได้ มาตรฐานอุตสาหกรรม (GMP) และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและขยายตลาดไปสู่อาเซียน

๔) ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพ (Bio Economy) ให้เป็นฐานรายได้ใหม่ ที่สำคัญของภาค โดยมุ่งลงทุนสร้างเศรษฐกิจบนฐานของการวิจัยและนวัตกรรมระดับสูง ในลักษณะสหวิทยาการ ที่ใช้ทรัพยากรฐานชีวภาพ (พืช สัตว์ จุลินทรีย์) รวมถึงวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร ของเสียและน้ำเสียจาก โรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มปศุสัตว์ และชุมชน พัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชีวภาพที่มีมูลค่าสูง ก่อให้เกิด ความก้าวหน้าและนวัตกรรมในมิติใหม่ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิรูปภาคเกษตร อาหาร สาธารณสุขและการแพทย์ พลังงาน อุตสาหกรรมเคมี และภาคสังคม โดยพัฒนาให้นครราชสีมา ขอนแก่น อุบลราชธานี และสกลนคร เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและอาหารแบบครบวงจร ส่งเสริมการแปรรูปสมุนไพรในพื้นที่ จังหวัดสกลนคร มหาสารคาม สุรินทร์ อำนาจเจริญ และอุดรธานี โดยพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตให้ได้ มาตรฐาน GMP พัฒนาระบบรับรองผลิตภัณฑ์สมุนไพรและสร้างแบรนด์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถใน การแข่งขันและส่งออก ส่งเสริมอุตสาหกรรมใหม่และธุรกิจแนวใหม่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลาง กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ๑ และตอนล่าง ๒ ด้วยการพัฒนาต่อยอดจาก วัตถุดิบและของเหลือทิ้งทางการเกษตร/อุตสาหกรรม และฐานความหลากหลายทางชีวภาพไปสู่ผลิตภัณฑ์ มูลค่าสูง เช่น ชีวเภสัชภัณฑ์ อาหาร อาหารสัตว์ในอนาคต โปรตีนทางเลือก ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ พลาสติก ชีวภาพ (bio-plastic) สารสกัดจากพืชมูลค่าสูง เอนไซม์หรืออาหารเสริมสุขภาพจากจุลินทรีย์ เป็นต้น รวมทั้ง

สร้างความมั่นคงทางพลังงานระดับชุมชน จากการนำวัตถุดิบในชุมชน ของเหลือทิ้งทางการเกษตร ขยะครัวเรือน มาผลิตเป็นพลังงานเพื่อใช้ภายในครัวเรือนหรือชุมชน และส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนในระดับชุมชน

๕) ส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจ SMEs ธุรกิจ Startup และวิสาหกิจชุมชน ผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค ในพื้นที่เชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก ได้แก่ จังหวัดชัยภูมิ ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มุกดาหาร เพื่อการส่งออกสู่ประเทศเพื่อนบ้าน โดยเน้นอุตสาหกรรมสีเขียวและการใช้วัตถุดิบในพื้นที่ พัฒนาผู้ประกอบการ รวมทั้งสนับสนุนความรู้ด้านกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรม การพัฒนาช่องทางการตลาดในต้นทุนที่ต่ำโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น E-Commerce, E-Marketing เป็นต้น

๖) ยกระดับมาตรฐานสินค้ากลุ่มผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมคราม และส่งเสริมพื้นที่ที่มีศักยภาพให้ก้าวไปสู่การเป็นศูนย์กลางแฟชั่นในระดับภูมิภาค อาทิ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา สุรินทร์ สกลนคร อุดรธานี หนองบัวลำภู และจังหวัดที่มีศักยภาพ เป็นต้น โดยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพสินค้า การออกแบบ และตราสัญลักษณ์ พัฒนาเทคโนโลยีและงานศึกษาวิจัยสร้างนวัตกรรมเพิ่มมูลค่า พร้อมทั้งพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ยกระดับผู้ประกอบการและนักออกแบบรุ่นใหม่ ให้มีทักษะ มีความรู้ความสามารถทั้งการออกแบบและการจัดการ เพื่อให้สินค้ามีความหลากหลายและทันสมัย สร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมกับภาคอุตสาหกรรม และส่งเสริมการจับคู่ธุรกิจเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจ

๗) พัฒนาเมืองศูนย์กลางจังหวัดเป็นเมืองน่าอยู่ โดยจัดระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่มีคุณภาพและให้เพียงพอต่อความต้องการของประชาชนและกิจกรรมเศรษฐกิจในเมือง จัดระบบบริการสังคมที่ได้มาตรฐาน ที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ให้ความสำคัญต่อการผังเมือง การเพิ่มพื้นที่สีเขียว ความสะอาด และดูแลความปลอดภัยของประชาชน และรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน และสนับสนุนพลังงานสะอาด

๘) อนุรักษ์และส่งเสริมการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ให้คงความอุดมสมบูรณ์และรักษาความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ต้นน้ำและป่าธรรมชาติที่สำคัญ ในพื้นที่จังหวัดเลย อุดรธานี สกลนคร ชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ โดยกำหนดและทำเครื่องหมายแนวเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ และพื้นที่ป่านอกเขตอนุรักษ์ให้ชัดเจน ส่งเสริมประชาชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปกป้อง และป้องกันการบุกรุกเพื่อรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำและป้องกันการชะล้างพังทลายของดินรวมถึงการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

๙) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนาภาค โดยใช้ประโยชน์จากสถาบันการศึกษา หน่วยงานด้านการวิจัยพัฒนา ที่กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ สร้างความเชื่อมโยงสถาบันการศึกษา และภาคเอกชนเพื่อพัฒนาเครือข่ายของอุตสาหกรรมในลักษณะคลัสเตอร์ สนับสนุนสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัย ให้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยในชั้นประยุกต์ และทดลองเพิ่มขึ้น ทั้งการจัดทำผลิตภัณฑ์ต้นแบบ การทำวิจัยตลาด การทดสอบผลิตภัณฑ์ และโรงงานนำร่อง เพื่อให้สามารถแปลงงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

๘.๕.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการ

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน ปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
รายได้การท่องเที่ยว	๗๓,๘๘๓ ล้านบาท	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐.๐	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐.๐	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐.๐	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐.๐	ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๑๐.๐ ต่อปี

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประเพณีวัฒนธรรมในทุกพื้นที่ โดยส่งเสริมชุมชนในการสร้างสรรค์กิจกรรมหรือเทศกาลประจำปีในแต่ละเดือนในพื้นที่ต่างๆ โฆษณาประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ เพื่อสร้างการรับรู้สินค้า บริการ แหล่งท่องเที่ยวที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน และเมืองเก่า ได้แก่ เมืองเก่าบุรีรัมย์ เมืองเก่าพิมาย เมืองเก่าสุรินทร์ เมืองเก่านครราชสีมา และเมืองเก่าสกลนคร พัฒนาแบรนด์และสื่อสารความแตกต่างของชุมชนต่าง ๆ ในรูปแบบการเล่าเรื่อง (Storytelling) ส่งเสริมการขายแพ็คเกจการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวนอกฤดูกาล ส่งเสริมการตลาดแบบมีเป้าหมายเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มผู้ปฏิบัติธรรม กลุ่มสุขภาพสตรี เป็นต้น

๒) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยบูรณาการจัดการแผนท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัดที่ดึงดูดเด่นหรืออัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่มาสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในเขตอารยธรรมอีสานใต้ และเชื่อมโยงสู่ประเทศลาว กัมพูชา และเวียดนาม เพื่อเพิ่มระยะเวลาพำนักและค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อหัวของกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพทั้งชาวไทยและต่างประเทศ พัฒนาสินค้าและบริการที่มีจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่สร้างจากทุนทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความจดจำและสร้างความโดดเด่น ลอกเลียนได้ยาก พัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการการท่องเที่ยวให้เป็นมืออาชีพ รักษามาตรฐานการให้บริการ จัดทำแผนที่ท่องเที่ยวให้ท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี พัฒนาระบบโลจิสติกส์ขนถ่ายนักท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบไปสู่แหล่งท่องเที่ยว ดูแลความปลอดภัยและสุขลักษณะให้นักท่องเที่ยว

๓) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มน้ำโขง ในพื้นที่จังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี และสกลนคร และพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ สี่เหลี่ยมวัฒนธรรมล้านช้าง เลย-อุดรธานี-หนองบัวลำภู-หนองคาย-สปป.ลาว โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ให้สอดคล้องกับกระแสนิยมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของสองฝั่งโขง พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย อาทิ การท่องเที่ยว/พักผ่อน ชุมชนศักยภาพและวิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง (Leisure/Lifestyle) การท่องเที่ยวด้วยจักรยานและการเดินทางแบบคาราวาน (Cycling/Caravan Tours) การท่องเที่ยวเชิงมหกรรม (Festivals/Events) เป็นต้น พัฒนาถนนเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาท่าเรือและการท่องเที่ยวทางน้ำให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย ส่งเสริมการบริหารจัดการที่เกิดจากชุมชนเพื่อสร้างงานและรายได้ เน้นพัฒนาผู้ประกอบการด้านการจัดการ และทักษะทางภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เพิ่มขึ้น

๔) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในจังหวัดขอนแก่น กาฬสินธุ์ อุดรธานี หนองบัวลำภู และชัยภูมิ โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิง

สร้างสรรค์และมีชีวิต ออกแบบการจัดแสดง จัดนิทรรศการ มัลติมีเดีย หรือกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้ชมมีส่วนร่วม มีความสนุกสนานรื่นเริง (play and learn) ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศเพื่อขยายฐานนักท่องเที่ยวที่สนใจ ศึกษาวิชาการของภาคตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน ปลุกฝังให้เด็กเข้าพิพิธภัณฑ์ผ่านกิจกรรม ทัศนศึกษาของโรงเรียนและนันทนาการของครอบครัว พัฒนาสินค้า/บริการ/ของที่ระลึก ปรับปรุง สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน โฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง พัฒนาระบบ ขนส่งสาธารณะเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เข้าถึงได้ง่ายและกลับมาได้บ่อยครั้ง

๕) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา โดยส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งจาก การกีฬาและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ ธุรกิจการแข่งขันต่างๆ การผลิตอุปกรณ์/ชุดกีฬา/ของที่ระลึก สนามแข่งขัน อาหารเสริมและเครื่องดื่ม โรงแรม ร้านอาหาร การเดินทางและขนส่ง ประกันภัย สถาบันพัฒนากีฬาอาชีพ ทุกระดับ เป็นต้น ส่งเสริมการศึกษาในด้านเวชศาสตร์การกีฬา วิทยาศาสตร์การกีฬา และการบริหารจัดการ ธุรกิจกีฬา เพื่อผลิตบุคลากรรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมกีฬา สนับสนุนการจัดมหกรรมกีฬานานาชาติ รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยว

๖) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวธรรมชาติในจังหวัดชัยภูมิ เลย นครราชสีมา อุบลราชธานี โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศเพื่อให้เกิด ความสมดุลและยั่งยืน มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิด ความคุ้มค่าต่อประสบการณ์มากกว่าการท่องเที่ยวที่คุ้มค่าเงิน สนับสนุนให้คนไทยเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ มากขึ้น รวมทั้งให้ความรู้นักท่องเที่ยวในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

๗) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน ดูแล ความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยง ในลักษณะเครือข่ายเพื่อกระจายนักท่องเที่ยวจากเมืองหลักไปสู่ชุมชนและท้องถิ่น เชื่อมโยงกิจกรรม การท่องเที่ยวระหว่างภาคเอกชน กับชุมชนและท้องถิ่น ทั้งในประเทศและกับประเทศเพื่อนบ้าน ที่สอดคล้อง กับความต้องการของนักท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาทักษะฝีมือบุคลากรในภาคบริการและการท่องเที่ยว จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ด้านภาษาต่างประเทศ นอกจากนั้นพัฒนาสินค้า OTOP สินค้าวิสาหกิจชุมชน ของที่ระลึก ร้านอาหาร ที่พักให้มีคุณภาพดี ส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มตามความสนใจของนักท่องเที่ยว รวมถึงระบบ การจัดการสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

๘.๕.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ใช้โอกาสจากการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงพื้นที่ เศรษฐกิจหลักภาคกลางและพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) เพื่อพัฒนาเมือง และพื้นที่ เศรษฐกิจใหม่ ๆ ของภาค

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน ปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการเจริญเติบโต เศรษฐกิจของภาค	๘๙๒,๖๗๖ ล้านบาท (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๓.๕ ต่อปี

แนวทางการพัฒนา

๑) เร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงภาคกับพื้นที่เศรษฐกิจหลัก ภาคกลางและพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ให้แล้วเสร็จตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ อาทิ แผนการพัฒนารถไฟความเร็วสูง ช่วงนครราชสีมา-หนองคาย การพัฒนาโครงข่ายรถไฟทางคู่ ช่วงขอนแก่น-หนองคาย ช่วงจระ-อุบลราชธานี และโครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองและทางพิเศษ ช่วงระยองเศรษฐกิจ EWEC ด้านตะวันออก

๒) เร่งพัฒนาโครงข่ายระบบการคมนาคมขนส่งภายในภาคให้เป็นระบบที่สมบูรณ์ อาทิ การพัฒนารถไฟสายใหม่ (บ้านไผ่-นครพนม) โครงการพัฒนาท่าอากาศยาน ให้สามารถรองรับปริมาณความต้องการเดินทางและขนส่งสินค้าทางอากาศที่เพิ่มขึ้น (อุดรธานี อุบลราชธานี บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด นครราชสีมา ขอนแก่น เลย และสกลนคร) และขยายถนน ๔ ช่องจราจรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางหลวง

๓) พัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การบริการสุขภาพและศูนย์กลางการศึกษา โดยจัดทำแผนแม่บทพื้นที่ศูนย์กลางความเจริญ เช่น เขตอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เขตนวัตกรรม พื้นที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และพื้นที่เปิดโล่ง เป็นต้น พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงกับระบบโครงสร้างพื้นฐานหลักที่เชื่อมโยงระหว่างภาค เร่งรัดพัฒนาระบบขนส่งรางเบาเมืองขอนแก่น พร้อมทั้งส่งเสริมระบบขนส่งสาธารณะในเมืองให้เชื่อมโยงระหว่างเมืองและระบบขนส่งอื่น

๔) พัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งระบบรางในเมืองที่มีศักยภาพที่สำคัญ อาทิ เมืองขอนแก่น เมืองนครราชสีมา และเมืองอุบลราชธานี โดยพัฒนาพื้นที่ในรูปแบบเมืองกระชับ ให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสานทั้งการทำงาน การอยู่อาศัย และการนันทนาการล้อมรอบสถานีขนส่ง และพัฒนาพื้นที่บริเวณเมืองชายแดนที่มีศักยภาพ รวมทั้งบริเวณใกล้พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน อาทิ นครพนม หนองคาย มุกดาหาร ให้มีความพร้อมสำหรับรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นศูนย์กลางความเจริญในการกระจายความเจริญไปยังพื้นที่โดยรอบ

๕) พัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการพัฒนาระบบคมนาคม โดยพัฒนาและยกระดับความเชี่ยวชาญของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงและผลิตชิ้นส่วนอากาศยานและระบบรางที่ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล พัฒนากำลังแรงงานและนวัตกรรมเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมการบินในจังหวัดนครพนม ร้อยเอ็ด และขอนแก่น อุตสาหกรรมระบบรางในจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา และพัฒนาสถานีขนส่งสินค้าในจังหวัดขอนแก่น นครราชสีมา และอุดรธานี

๘.๕.๖ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ พัฒนาความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากข้อตกลงกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจตามแนวชายแดนและแนวระเบียงเศรษฐกิจ

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐานปี ๒๕๕๙	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
มูลค่าการค้าชายแดน	๒๗๓,๕๑๐ ล้านบาท	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐.๐	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐.๐	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐.๐	ขยายตัว ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐.๐	ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๒๐.๐ ต่อปี

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาด่านชายแดน โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานบริเวณด่านศุลกากรให้เพียงพอสนับสนุนการจัดการด่านพรมแดนแบบเบ็ดเสร็จ CIQ (Customs/Immigration/Quarantine) ให้ได้มาตรฐานสากล เชื่อมต่อระบบสารสนเทศภายในและระหว่างหน่วยงานเพื่อสามารถให้บริการ ณ จุดเดียว (National Single Window) เพิ่มอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่อนปรนการค้าชายแดน ที่มีศักยภาพ

๒) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงชายแดน โดยเร่งก่อสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๕ (บึงกาฬ-ปากซัน) พัฒนาเส้นทางใหม่เชื่อมโยงบึงกาฬ-อุดรธานี และรถไฟความเร็วสูง เพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายเส้นทางคมนาคมระหว่างไทย ลาว เวียดนาม และจีน ให้มีความสะดวก ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ในการเดินทาง

๓) พัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มุกดาหาร นครพนม และหนองคาย เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการลงทุนและสร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน พร้อมทั้งเร่งรัดการดำเนินงานโครงการและมาตรการสำคัญในเขตเศรษฐกิจพิเศษ ให้มีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน และบริการ CIQ ที่ได้มาตรฐานสากล

กรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(Northeastern Economic Cluster : NeEC)

กรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeastern Economic Cluster : NeEC)

๑. ความเป็นมา

- ๑.๑ ประเทศไทยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาเศรษฐกิจให้มีการเติบโตเพื่อหลุดพ้นกับดักรายได้ปานกลาง ลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้และความยากจนลดลง แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่ ยังกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวงและพื้นที่เศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น เพื่อกระจายความเจริญทาง เศรษฐกิจออกไปสู่พื้นที่อื่น ๆ จึงมีแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักเชิงพื้นที่
- ๑.๒ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพเชิงพื้นที่สูง เนื่องจากเป็นแหล่งเกษตรกรรม สำคัญของประเทศ อาทิ ข้าวหอมมะลิ ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ (ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ยโสธร สุรินทร์ และศรีสะเกษ) ในพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ (นครราชสีมา และบุรีรัมย์) อ้อย และมันสำปะหลัง กระจายอยู่ทุกพื้นที่ของภาค โคเนื้อโพนยางคำ (สกลนคร) โคเนื้อหนองสูง (มุกดาหาร) โคเนื้อ แปรังกัส (นครพนม) โคเนื้อโคราชวากิว (นครราชสีมา) ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว (เลย) สมุนไพร (สกลนคร) เป็นต้น สินค้าและบริการที่ผลิตในภาคเป็นผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่มีอัตลักษณ์ เฉพาะคุณภาพสูง อาทิ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าอ้อมคราม เป็นต้น ทรัพยากรท่องเที่ยวมีความ หลากหลาย อาทิ การท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง (ในพื้นที่ ๗ จังหวัด) ชากดึกดำบรรพ์ไดโนเสาร์ (ขอนแก่นและกาฬสินธุ์) อารยธรรมขอมและอีสานใต้ (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี) นิเวศและธรรมชาติ (เลย ชัยภูมิ นครราชสีมา) ประเพณีและวัฒนธรรม (กระจาย ทั่วทั้งภาค) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (บุรีรัมย์) เป็นต้น
- ๑.๓ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความได้เปรียบในเชิงที่ตั้ง เป็นพื้นที่ศูนย์กลางของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำ โขงที่เชื่อมโยง สปป.ลาว เวียดนามตอนเหนือ ต่อเนื่องไปยังจีนซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของ โลก และยังเชื่อมโยงกับพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของประเทศ จึงมีโอกาสเป็นพื้นที่ใน การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมระบบรางในจังหวัดขอนแก่นและนครราชสีมา อุตสาหกรรมการบินในจังหวัด นครพนม ร้อยเอ็ด และขอนแก่น เป็นต้น มีเมืองชายแดนสำคัญ ได้แก่ เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ เป็นจุดส่งออก สินค้าที่สำคัญไปยังประเทศเพื่อนบ้าน (สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน) นอกจากนี้ยังมี สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย เป็นฐานทางวิชาการในการสนับสนุนการพัฒนาภาค เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (สาธารณสุข เกษตร และอุตสาหกรรมชีวภาพ) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี สุรนารี (วิศวกรรมศาสตร์ และอุตสาหกรรมชีวภาพ) มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (อุตสาหกรรมชีวภาพ) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยา เขตขอนแก่น (ระบบราง) มหาวิทยาลัยนครพนม (การบิน) และมหาวิทยาลัยราชภัฏ (การพัฒนา ชุมชน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงมีศักยภาพในการพัฒนาเชิงพื้นที่เป็น “ศูนย์กลางเศรษฐกิจ ของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” ที่สามารถกระจายความเจริญไปทั่วทั้งภูมิภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ด้านรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

- ๑.๔ มติการประชุมร่วมคณะกรรมการบูรณาการนโยบายภาค (ก.บ.ภ.) และคณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) ครั้งที่ ๑/๒๕๖๒ เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๖๒ ได้เห็นชอบกรอบแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจหลักในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒. สถานการณ์การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๒.๑ กายภาพ

พื้นที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งศูนย์กลางของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง มีแนวชายแดนติดต่อกับ สปป.ลาว กัมพูชา และสามารถเชื่อมโยงต่อไปเวียดนามและจีนตอนใต้ โดยมีพื้นที่รวม ๑๐๕.๕๓ ล้านไร่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง มีความลาดเอียงไปทางตะวันออก มีลักษณะคล้ายกระทะ แบ่งเป็น ๒ เขตใหญ่ ได้แก่ บริเวณแอ่งที่ราบโคราช อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมูลและชี ลักษณะเป็นที่ราบสูงสลับกับเนินเขา และบริเวณแอ่งสกลนคร อยู่ทางตอนเหนือของภาค ตั้งแต่แนวเขาภูพานไปจนถึงแม่น้ำโขง พื้นที่ด้านตะวันออกและด้านเหนือติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดน และด้านใต้ติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา มีเทือกเขาพนมดงรักกั้นพรมแดน สามารถเชื่อมโยงการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเวียดนามตอนเหนือ และจีน ซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่ของภูมิภาค

๒.๒ เศรษฐกิจ

๑) เศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีขนาดเล็ก โดยในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคมีมูลค่า ๑,๔๙๖,๐๗๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ขยายตัวร้อยละ ๒.๕ และมีอัตราขยายตัวในช่วงปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ เฉลี่ยร้อยละ ๑.๘ ต่อปี โดยเศรษฐกิจยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญของภาค โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมาและขอนแก่น ซึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัด มีมูลค่า ๒๗๔,๘๘๘ ล้านบาท และ ๒๐๔,๑๒๒ ล้านบาท ตามลำดับ คิดเป็นสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๑๘.๔ และ ๑๓.๖ ของภาค ตามลำดับ ในขณะที่ จังหวัดอำนาจเจริญ หนองบัวลำภู มุกดาหาร ยโสธร และบึงกาฬ มีขนาดเศรษฐกิจเล็กที่สุดของภาค แต่ละจังหวัดมีสัดส่วนไม่ถึงร้อยละ ๒.๐ ของภาค

๒) รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร เฉลี่ย ๘๐,๓๕๒ บาทต่อคนต่อปี (เมื่อเทียบกับประเทศที่ ๒๒๘,๓๙๘ บาท) ขยายตัวร้อยละ ๔.๓ และมีอัตราขยายตัวในช่วงปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ เฉลี่ยร้อยละ ๓.๖ ต่อปี จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุด ๓ อันดับแรกของภาค ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น (๑๑๗,๕๖๐ บาท) นครราชสีมา (๑๑๐,๓๐๑ บาท) และเลย (๙๗,๙๐๓ บาท) ส่วน ๓ อันดับสุดท้าย ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ (๖๑,๐๘๔ บาท) ยโสธร (๕๔,๑๘๓ บาท) และหนองบัวลำภู (๕๓,๔๑๖ บาท)

ตารางที่ ๑ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคและมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัด

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	อัตราการขยายตัว เฉลี่ย ปี ๕๖-๖๐ (ร้อยละ)	อัตราการขยายตัว ปี ๕๙-๖๐ (ร้อยละ)
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค	๑,๓๗๓,๐๐๓	๑,๓๑๙,๑๗๕	๑,๓๖๓,๕๖๘	๑,๔๓๘,๘๔๖	๑,๔๙๖,๐๗๒	๑.๘	๒.๕
นครราชสีมา	๒๔๕,๔๔๗	๒๔๖,๑๔๖	๒๕๑,๗๕๓	๒๖๑,๙๗๓	๒๗๔,๘๙๘	๑.๗	๔.๐
ขอนแก่น	๑๘๕,๒๐๘	๑๘๖,๑๘๓	๑๘๙,๙๓๙	๑๙๕,๔๕๗	๒๐๔,๑๒๒	๐.๑	๔.๒
อำนาจเจริญ	๑๖,๗๒๑	๑๕,๐๖๐	๑๕,๘๑๐	๑๖,๕๕๐	๑๗,๖๕๕	๓.๘	๕.๓
หนองบัวลำภู	๒๑,๔๒๐	๒๐,๓๖๘	๒๑,๗๒๐	๒๓,๖๑๘	๒๕,๑๘๗	๓.๙	๓.๘
มุกดาหาร	๒๒,๓๗๒	๒๑,๘๙๘	๒๒,๐๘๒	๒๓,๔๙๗	๒๕,๗๙๙	๕.๐	๗.๑
ยโสธร	๒๗,๓๘๙	๒๔,๙๔๕	๒๔,๘๙๘	๒๖,๔๐๑	๒๖,๐๓๙	๐.๓	- ๒.๗
บึงกาฬ	๒๓,๓๗๖	๑๙,๙๗๑	๒๑,๗๔๘	๒๔,๐๙๑	๒๗,๑๖๗	๖.๓	๕.๘

ที่มา: สำนักบัญชีประชาชาติ สศท.

ตารางที่ ๒ รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร

หน่วย : บาท/คน/ปี

รายการ	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	อัตราการขยายตัว เฉลี่ย ปี ๕๖-๖๐ (ร้อยละ)	อัตราการขยายตัว ปี ๕๙-๖๐ (ร้อยละ)
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว	๗๒,๙๒๕	๗๐,๒๔๗	๗๒,๘๑๐	๗๗,๐๔๙	๘๐,๓๕๒	๓.๖	๔.๓
ขอนแก่น	๑๐๖,๓๓๐	๑๐๖,๘๙๖	๑๐๙,๑๔๐	๑๑๒,๓๘๙	๑๑๗,๕๖๐	๑.๙	๔.๖
นครราชสีมา	๙๗,๘๗๕	๙๘,๓๒๒	๑๐๐,๗๑๕	๑๐๔,๙๗๕	๑๑๐,๓๐๑	๓.๕	๕.๑
เลย	๗๕,๕๘๗	๗๘,๘๐๑	๗๘,๗๙๑	๘๖,๕๗๓	๙๗,๙๐๓	๕.๙	๑๓.๑
กาฬสินธุ์	๕๕,๘๑๔	๕๓,๙๘๙	๕๔,๔๔๒	๕๘,๖๒๙	๖๑,๐๘๔	๓.๑	๔.๒
ยโสธร	๕๖,๔๑๖	๕๑,๔๙๘	๕๑,๕๒๙	๕๔,๗๗๕	๕๕,๑๘๓	๒.๒	๑.๑
หนองบัวลำภู	๔๔,๖๔๑	๔๒,๖๒๖	๔๕,๖๖๖	๔๙,๘๘๘	๕๓,๔๑๖	๖.๕	๗.๑

ที่มา: สำนักบัญชีประชาชาติ สศท.

๓) โครงสร้างเศรษฐกิจ ภาคเกษตรกรรมเป็นสาขาการผลิตหลัก โดยปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๒๙๒,๖๘๘ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๖ ของผลิตภัณฑ์ภาค พืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน และมันสำปะหลัง ภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรขึ้นต้นสร้างมูลค่าเพิ่มต่ำ ผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม มีมูลค่ารวม ๒๙๓,๔๑๒ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ ๑๙.๖ ของผลิตภัณฑ์ภาค ประกอบด้วยสาขาอุตสาหกรรม (๒๘๐,๓๓๗ ล้านบาท) และสาขาเหมืองแร่ (๑๓,๐๗๕ ล้านบาท) และภาคบริการเป็นรายได้หลักของภาค ผลิตภัณฑ์ภาคบริการมีมูลค่า ๙๐๙,๙๗๒ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๐.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาค ประกอบด้วย สาขาขนส่ง ขยายปลีกฯ สาขาขนส่งฯ และบริการอื่น ๆ

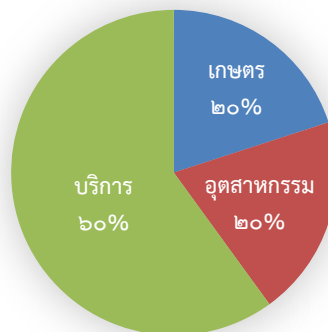
ตารางที่ ๓ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	มูลค่าผลิตภัณฑ์ (ล้านบาท)					สัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์ภาค (ร้อยละ)	
	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	ปี ๕๖	ปี ๖๐
ภาคเกษตรกรรม	๓๕๙,๓๕๑	๓๐๔,๔๓๗	๒๙๘,๑๒๘	๒๙๗,๑๔๓	๒๙๒,๖๘๘	๒๖.๒	๑๙.๖
ภาคอุตสาหกรรม	๒๔๙,๓๖๔	๒๕๕,๙๗๓	๒๕๘,๖๖๒	๒๗๘,๐๐๑	๒๙๓,๔๑๒	๑๘.๑	๑๙.๖
ภาคบริการ	๗๖๔,๒๘๗	๗๕๘,๗๖๕	๘๐๖,๗๗๘	๘๖๓,๗๐๒	๙๐๙,๙๗๒	๕๕.๗	๖๐.๘

ที่มา: สำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

สัดส่วนสาขาเศรษฐกิจต่อผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- ๔) การค้าชายแดนเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงระหว่างปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ มูลค่าการค้าชายแดนมีอัตราขยายตัว เฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๗ ต่อปี ในปี ๒๕๖๑ มีมูลค่าการค้าชายแดน ๓๓๓,๙๖๐ ล้านบาท โดยการส่งออก มีมูลค่า ๑๘๗,๓๒๓ ล้านบาท และการนำเข้ามีมูลค่า ๑๔๖,๖๓๖ ล้านบาท เกินดุลการค้า ๔๐,๖๓๗ ล้านบาท เมืองการค้าชายแดนที่สำคัญ ได้แก่ หนองคาย นครพนม มุกดาหาร และอุบลราชธานี
- ๕) การท่องเที่ยวขยายตัวต่อเนื่อง โดยปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ รายได้จากการท่องเที่ยวขยายตัวร้อยละ ๑๑.๗ ต่อปี ในปี ๒๕๖๐ มีรายได้จากการท่องเที่ยว ๘๖,๗๒๑ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๕.๘ ของผลิตภัณฑ์ภาค รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคส่วนใหญ่เป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย ร้อยละ ๙๕.๖ ชาวต่างชาติร้อยละ ๔.๔ มีจำนวนนักท่องเที่ยว ๔๐.๖ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๐ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งประเทศ ในจำนวนนี้เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยร้อยละ ๙๖.๐ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติร้อยละ ๔.๐ จังหวัดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด ได้แก่ นครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และอุบลราชธานี คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๒.๙ ๑๒.๕ ๘.๘ และ ๗.๗ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งภาค ตามลำดับ การท่องเที่ยวสำคัญของภาค ได้แก่ การท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง การท่องเที่ยวประเพณีและวัฒนธรรม

ตารางที่ ๔ จำนวนนักท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วย : คน

รายการ	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	ปี ๒๕๖๐	สัดส่วนต่อจำนวน นักท่องเที่ยว ทั้งภาค (ร้อยละ)
ภาพรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ						
นักท่องเที่ยวไทย	๒๙,๕๑๖,๑๘๓	๒๙,๔๙๑,๑๓๓	๓๒,๑๓๑,๑๔๓	๓๕,๘๐๖,๐๘๗	๓๘,๙๘๖,๖๖๐	๙๖.๐
นักท่องเที่ยว ต่างชาติ	๑,๓๓๓,๐๙๑	๘๔๗,๗๕๖	๙๙๐,๒๓๐	๑,๔๗๕,๔๙๒	๑,๖๐๗,๑๕๕	๔.๐
รวม	๓๐,๘๔๙,๒๗๔	๓๐,๓๓๘,๘๘๙	๓๓,๑๒๑,๓๗๓	๓๗,๒๘๑,๕๗๙	๔๐,๕๙๓,๘๑๕	๑๐๐.๐
นครราชสีมา	๖,๘๐๔,๕๖๓	๗,๐๖๓,๐๕๙	๗,๘๗๙,๕๗๑	๘,๓๒๑,๒๓๙	๙,๓๑๔,๑๙๖	๒๒.๙
ขอนแก่น	๓,๕๙๓,๐๔๒	๓,๖๖๙,๘๘๔	๓,๘๘๑,๖๔๖	๔,๕๕๖,๖๕๖	๕,๐๖๐,๑๔๓	๑๒.๕
อุดรธานี	๓,๐๓๓,๙๖๗	๓,๐๗๓,๘๘๗	๓,๒๕๕,๕๐๘	๓,๓๐๔,๔๐๑	๓,๕๘๑,๒๙๖	๘.๘
อุบลราชธานี	๒,๕๙๑,๔๒๖	๒,๕๘๖,๓๖๘	๒,๖๖๖,๑๑๓	๒,๗๕๓,๒๘๙	๓,๑๒๕,๙๓๗	๗.๗

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ประมวลข้อมูล โดย สศช.

๒.๓ โครงสร้างพื้นฐาน

๑) เส้นทางคมนาคมทางบกทั้งทางถนนและรถไฟสามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน

(๑) โครงข่ายถนน เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน สปป.ลาว กัมพูชา และสามารถเชื่อมโยงไปยังเวียดนามและจีนตอนใต้ โดยทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) เชื่อมโยงทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒๒ (อุดรธานี สกลนคร นครพนม) เชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๓ (นครพนม-แขวงคำม่วน) และมีถนนที่เชื่อมโยงอุดรธานี-หนองคาย เชื่อมสู่สะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๑ (หนองคาย-เวียงจันทน์) เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก เชื่อมโยงจากชายแดนไทย-เมียนมา จากจังหวัดตาก-พิษณุโลก-เพชรบูรณ์ เข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑๒ (ชัยภูมิ ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ มุกดาหาร) และเชื่อมสู่ สปป.ลาว ผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ ๒ (มุกดาหาร-สะหวันนะเขต) และเส้นทางใหม่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ๒ เชื่อมโยงจากภาคกลางของเวียดนามในจังหวัดกว๋างนาม เข้าสู่ สปป.ลาว ทางด่านตากตะ อ้อก ผ่านแขวงเซกอง แขวงจำปาศักดิ์ สปป.ลาว และเข้าสู่ไทยที่ด่านวังเต่า-ช่องเม็ก จังหวัดอุบลราชธานี

(๒) รถไฟ มีเส้นทางเชื่อมโยงกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศบริเวณภาคกลางและพื้นที่โครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) ประกอบด้วย ๓ เส้นทาง ได้แก่ ๑) กรุงเทพฯ-หนองคาย เชื่อมสู่ สปป.ลาว ๒) กรุงเทพฯ-อุบลราชธานี ๓) สายใหม่ เชื่อมโยงบ้านไผ่ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด มุกดาหาร นครพนม

- (๓) แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค ได้แก่
 รถไฟความเร็วสูง (ช่วงกรุงเทพฯ-นครราชสีมา ช่วงนครราชสีมา-หนองคาย) รถไฟฟ้าทางคู่
 (ช่วงชุมทางถนนจิระ-ขอนแก่น ช่วงขอนแก่น-หนองคาย ช่วงจิระ-อุบลราชธานี)
 ทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองและทางพิเศษ (ช่วงบางปะอิน-นครราชสีมา ช่วงระบือยัง
 เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ด้านตะวันออก)
- ๒) การคมนาคมทางน้ำมีท่าเรือขนส่งสินค้าตามแนวชายแดนที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน
 โดยมีท่าเรือขนส่งสินค้าจากประเทศไทยไปสู่ สปป.ลาว ตามแนวชายแดนของภาคที่ด่าน
 หนองคาย ด่านบึงกาฬ ด่านท่าลี่ ด่านเชียงคาน ด่านนครพนม ด่านมุกดาหาร และด่านเขมราฐ
- ๓) การขนส่งทางอากาศมีสนามบินหลายแห่งให้บริการ ซึ่งอยู่ระหว่างการพัฒนา
 ความสามารถเพื่อรองรับการเชื่อมต่อเส้นทางขนส่งสินค้าและผู้โดยสารกับประเทศเพื่อน
 บ้าน โดยมีสนามบิน ทั้งหมด ๙ แห่ง ดังนี้ (๑) สนามบินนานาชาติ ๒ แห่ง คือ สนามบิน
 นานาชาติอุดรธานี รองรับผู้โดยสารได้ ๑,๒๐๐ คนต่อชั่วโมง หรือ ๓.๔๖ ล้านคนต่อปี และ
 สนามบินนานาชาติอุบลราชธานี รองรับผู้โดยสารทั้งขาเข้าและขาออกได้ จำนวน ๑,๐๐๐
 คนต่อชั่วโมง หรือ ๒.๘๘ ล้านคนต่อปี ซึ่งมีแผนการก่อสร้างอาคารที่พักผู้โดยสารหลังใหม่
 เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับผู้โดยสารเป็น ๒,๐๐๐ คนต่อชั่วโมง หรือ ๕.๐๐ ล้าน
 คนต่อปี และ (๒) สนามบินภายในประเทศ ๗ แห่ง ได้แก่ ขอนแก่น นครพนม นครราชสีมา
 สกลนคร บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และเลย โดยสนามบินขอนแก่น อยู่ระหว่างยกระดับเป็น
 สนามบินนานาชาติ มีการก่อสร้างอาคารที่พักผู้โดยสารหลังใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถใน
 การรองรับผู้โดยสารจาก ๑,๐๐๐ คนต่อชั่วโมง หรือ ๒.๘๘ ล้านคนต่อปี เป็น ๒,๐๐๐ คน
 ต่อชั่วโมง หรือ ๕.๐๐ ล้านคนต่อปี

๔) บริการสาธารณูปโภค

- (๑) ไฟฟ้า มีระบบสายส่งเชื่อมโยงกับระบบสายส่งของประเทศและมีเขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญ ได้แก่ เขื่อนอุบลรัตน์ (ขอนแก่น) เขื่อนจุฬาภรณ์ (ชัยภูมิ) เขื่อนลำตะคอง (นครราชสีมา) และเขื่อนสิรินธร (อุบลราชธานี)
- (๒) ประปา มีระบบบริการประปาครอบคลุมพื้นที่เขตเมือง ประกอบด้วย การประปาส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานระดับเขต ๓ แห่ง คือ สำนักงานเขตประปาเขต ๖ (ขอนแก่น) สำนักงานประปาเขต ๗ (อุดรธานี) และสำนักงานประปาเขต ๘ (อุบลราชธานี)

๒.๔ สังคม

- ๑) จำนวนประชากรมากที่สุดของประเทศ โดยปี ๒๕๖๐ มีจำนวนประชากร ๖๖.๙๙ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๓.๒ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๖๖.๗๐ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๖๐ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒๒ ต่ำกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕๔ โดยจังหวัดนครราชสีมา มีประชากรมากที่สุด ๖.๖๔ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดอุบลราชธานี มีประชากร ๑.๘๗ ล้านคน และจังหวัดขอนแก่น มีประชากร ๑.๘๑ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐ ๘.๕ และ ๘.๒ ของประชากรภาค ตามลำดับ
- ๒) สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสูงวัยมากขึ้น โดยในปี ๒๕๕๕ มีสัดส่วนประชากรสูงอายुर้อยละ ๑๕.๘ เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๑๙.๔ ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งสูงกว่าร้อยละ ๑๗.๑ ของสัดส่วนผู้สูงอายุระดับประเทศ จึงทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๓.๙๑ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๓.๑๓ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในปี ๒๕๖๐
- ๓) สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลง และการกระจายรายได้ยังเป็นปัญหาที่สำคัญของภาค โดยสัดส่วนคนจนของภาคลดลงจากร้อยละ ๑๙.๘ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๑.๔ ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังคงสูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๗.๙ ในขณะที่การกระจายรายได้ของภาคมีแนวโน้มคงที่ โดยค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคด้านรายได้ปรับจาก ๐.๔๔ ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๐.๔๕ ในปี ๒๕๖๐ มีค่าสูงสุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น โดยมี ๓ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดกาฬสินธุ์ นครพนม และบุรีรัมย์ ติดลำดับ ๑ ใน ๑๐ จังหวัดที่มีความยากจนสูงที่สุดของประเทศ โดยกาฬสินธุ์ มีสัดส่วนคนจนสูงสุด ร้อยละ ๓๓.๐ รองลงมา ได้แก่ นครพนม ร้อยละ ๒๗.๘ และบุรีรัมย์ ร้อยละ ๒๑.๐
- ๔) คุณภาพของแรงงานเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ของภาค โดยในปี ๒๕๖๐ มีกำลังแรงงาน ๙.๖๓ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๕๐.๗๗ ของกำลังแรงงานของภาค และแรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๔๘ ในขณะที่แรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยมากเพียงร้อยละ ๒.๐๙ ส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะเพื่อรองรับความต้องการของอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ภายในภาค

- ๕) สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยระดับอุดมศึกษามี ๕๓ แห่ง ครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๓๖ แห่ง เอกชน ๑๐ แห่ง และสถาบันวิทยาลัยชุมชน ๗ แห่ง ในจำนวนนี้เป็นสถาบันวิจัย ๑๒ แห่ง ซึ่งมากที่สุดในประเทศ และมีสถาบันวิจัยที่มีความสามารถเฉพาะทางที่โดดเด่นตั้งอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง

๒.๕ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ๑) พื้นที่ป่าไม้มีสัดส่วนร้อยละ ๑๕ ของพื้นที่ภาค ในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน ๑๕.๖๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๙ ของพื้นที่ภาค หรือร้อยละ ๑๕.๓ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีอัตราการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ของภาคลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๒๔ เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการเกษตรที่เพิ่มมากขึ้น โดยพื้นที่ป่าไม้ส่วนใหญ่อยู่ตามแนวชายขอบของภาค ได้แก่ แนวเทือกเขาพนมดงรัก เทือกเขา ดงพญาเย็น และเทือกเขาเพชรบูรณ์ สำหรับจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดมุกดาหาร รองลงมาคือ จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดเลย และจังหวัดอุบลราชธานี
- ๒) ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๖๐ หมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๔๑๘ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๒ ของหมู่บ้านประสบภัยแล้งทั้งประเทศ ลดลงจากปี ๒๕๕๖ หมู่บ้านประสบภัยแล้ง จำนวน ๒๓,๗๙๘ หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๑ ของหมู่บ้านประสบภัยแล้งทั้งประเทศ โดยเฉพาะบริเวณตอนกลางและตอนล่างของภาค เนื่องจากลักษณะทางกายภาพของดินมีความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ ขาดระบบชลประทานที่ครอบคลุมพื้นที่การเกษตร น้ำใต้ดินไม่เพียงพอในฤดูแล้ง บ่อบาดาลขาดการบำรุงรักษา ปัจจุบันมีโครงการพัฒนาแหล่งน้ำสำคัญ ได้แก่ โครงการพัฒนาลำเชียงไกรในลุ่มน้ำมูล โครงการพัฒนาห้วยหลวงในลุ่มน้ำโขง

นอกจากนี้ ปริมาณการกักเก็บน้ำในเขื่อนขนาดใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณน้ำท่ารายปี ๖๑,๕๑๓ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี มีอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ๑๒ แห่ง ความจุในการกักเก็บน้ำ ๘,๓๖๘ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๑๓.๖ ของปริมาณน้ำท่ารายปี และมีอัตราการเปลี่ยนแปลงปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๕.๗ ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ โดยในปี ๒๕๖๐ อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคมีปริมาณการกักเก็บ ๕,๘๐๕ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๖๙.๔ ของความจุทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ จำนวน ๓,๖๓๐ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๑ ของความจุทั้งภาค

๓. ศักยภาพและโอกาส

- ๓.๑ พื้นที่เป็นศูนย์กลางของอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่เชื่อมโยงไปยัง สปป.ลาว เวียดนาม ตอนเหนือ และต่อเนื่องไปยังจีนซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของโลก และยังเชื่อมโยงกับพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของประเทศ โดยมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับโครงข่ายหลักของประเทศและเชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองและทางพิเศษ รถไฟทางคู่ รถไฟความเร็วสูง และการพัฒนาสนามบินในภาค

- ๓.๒ การพัฒนาเมืองหลักของภาคและเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการลงทุนในอนาคต ทั้งการพัฒนาขอนแก่นสมาร์ทซิตี การพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษหนองคาย นครพนม มุกดาหาร
- ๓.๓ การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมระบบราง ในจังหวัดขอนแก่นและนครราชสีมา อุตสาหกรรมการบิน ในจังหวัดนครพนม ร้อยเอ็ด และขอนแก่น เป็นต้น
- ๓.๔ พื้นที่แหล่งเกษตรกรรมสำคัญของประเทศ ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ ในพื้นที่ทุ่งกุลาร้องไห้ (ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ยโสธร สุรินทร์ และศรีสะเกษ) ในพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ (นครราชสีมา และบุรีรัมย์) อ้อย และมันสำปะหลัง กระจายอยู่ทุกพื้นที่ของภาค โคเนื้อโพนยางคำ (สกลนคร) โคเนื้อหนองสูง (มุกดาหาร) โคเนื้อแบงก์ส (นครพนม) โคเนื้อโคราชวากิว (นครราชสีมา) ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว (เลย) สมุนไพร ขมิ้นชันและไพล (สกลนคร) สินค้าและบริการที่ผลิตในภาคเป็นผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะคุณภาพสูง อาทิ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมคราม ผ้าขาวม้า เป็นต้น (อุดรธานี หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร)
- ๓.๕ การเชื่อมโยงการค้าการลงทุนกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีเมืองชายแดน เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อานาจเจริญ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์ เป็นจุดส่งออกสินค้าที่สำคัญไปยังประเทศเพื่อนบ้าน (สปป.ลาว กัมพูชา เวียดนาม และจีน)
- ๓.๖ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง การท่องเที่ยวยุคก่อนประวัติศาสตร์ ชากดึกดำบรรพ์ไดโนเสาร์และแหล่งโบราณคดีบ้านเชียง การท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและอีสานใต้ ประเพณีและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธรรมชาติ และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา
- ๓.๗ สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย เป็นฐานทางวิชาการในการสนับสนุนการพัฒนาภาค อาทิ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ด้านสาธารณสุข เกษตร และอุตสาหกรรมชีวภาพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ด้านวิศวกรรมศาสตร์ และอุตสาหกรรมชีวภาพ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านอุตสาหกรรมชีวภาพ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น ด้านระบบราง มหาวิทยาลัยนครพนม ด้านการบิน และมหาวิทยาลัยราชภัฏด้านการพัฒนาชุมชน เป็นต้น
- ๓.๘ ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ของเครือข่ายอุทยานวิทยาศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

๔. ข้อจำกัดและประเด็นท้าทาย

- ๔.๑ การผลิตพืชเศรษฐกิจของภาคเป็นการผลิตตามฤดูกาล เกษตรกรส่วนใหญ่ยังทำการผลิตที่พึ่งพาน้ำฝน มีการใช้สารเคมีสูง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์และมีปัญหาดินเค็ม พื้นที่ชลประทานมีจำกัด ครอบคลุมพื้นที่เกษตรเพียงร้อยละ ๑๑.๙ โดยพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

มีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรมากที่สุด ร้อยละ ๑๖.๕ รองลงมาคือพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ร้อยละ ๑๓.๙

- ๔.๒ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตรขั้นต้น ที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ ประกอบกับการลงทุนใหม่ ๆ มีน้อย จึงมีแหล่งสร้างงานน้อย
- ๔.๓ ขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพเพื่อรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ของภาค แรงงานส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ และขาดแคลนแรงงานในระดับอาชีวะ การผลิตกำลังคนยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ประกอบการภาคอุตสาหกรรม
- ๔.๔ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นพื้นที่เป้าหมายการท่องเที่ยวในระดับสากล ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นที่รู้จัก อยู่ในพื้นที่ห่างไกล และขาดสิ่งอำนวยความสะดวก
- ๔.๕ โครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของภาค เส้นทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเพื่อเชื่อมโยงสู่เส้นทางท่องเที่ยวหลักและเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวรองยังไม่มีประสิทธิภาพ

๕. รูปแบบการพัฒนา

จากศักยภาพและข้อจำกัดที่แตกต่างกันของพื้นที่ จึงได้พิจารณากำหนดรูปแบบและแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจหลักของกลุ่มพื้นที่ ๔ กลุ่ม ดังนี้

- ๕.๑ **พื้นที่พัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะคุณภาพสูง** ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่เติบโตบนฐานการค้าขายแดน มีผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นที่มีอัตลักษณ์เฉพาะคุณภาพสูง อาทิ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมคราม (อุดรธานี หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร) เป็นฐานการเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพสูง (สกลนคร มุกดาหาร นครพนม) เป็นฐานการปลูกพืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว (เลย) และเป็นฐานการผลิตสมุนไพร อาทิ ไพล ขมิ้นชัน (อุดรธานี สกลนคร นครพนม) โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- ๑) **พัฒนาศูนย์กลางแฟชั่นผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมคราม** (อุดรธานี หนองบัวลำภู บึงกาฬ สกลนคร) โดยรวบรวมอัตลักษณ์ของผ้าทอ อาทิ ผ้ายกขัด ผ้ายกดอก ผ้าไหม ผ้ามัดหมี่ และต้นไม้พื้นถิ่นที่สามารถนำมาสกัดเป็นสีย้อมผ้า หรือทอเป็นผ้า ซึ่งเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้นวัตกรรมในกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า ส่งเสริมการผลิตผ้าทอในแต่ละพื้นที่ให้มีอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพสินค้า การออกแบบ และตราสัญลักษณ์ ยกย่องผู้ประกอบการและนักออกแบบรุ่นใหม่ พร้อมทั้งพัฒนาและยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชน พัฒนาเทคโนโลยีและงานศึกษาวิจัยสร้างนวัตกรรมเพิ่มมูลค่า
- ๒) **ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพสูง** (สกลนคร มุกดาหาร นครพนม) โดยสนับสนุนการปรับปรุงพันธุ์ ส่งเสริมการปลูกแปลงหญ้าและปรับปรุงคุณภาพอาหารสัตว์ พัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยงและทักษะเกษตรกร

๓) ส่งเสริมการปลูกพืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว และสมุนไพร (เลย อุตรธานี สกลนคร นครพนม) โดยจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ปลูกพืชสมุนไพรเพื่อการบริหารจัดการ ส่งเสริมการปลูกและแปรรูปพืชสมุนไพรสำคัญ อาทิ ขมิ้นชันและไพล ให้มีปริมาณมากพอ และมีคุณภาพตามระบบมาตรฐานการเกษตรและตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพืชสมุนไพร รวมทั้งการประชาสัมพันธ์และการจัดตั้งตลาดกลาง

๕.๒ พื้นที่เศรษฐกิจฐานชีวภาพและอุตสาหกรรมเกษตรมูลค่าสูง ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนกลางและตอนล่าง ๑-๒ ที่เติบโตบนฐานเกษตรมูลค่าสูงและฐานความหลากหลายทางชีวภาพ มีศักยภาพเป็นฐานการผลิตข้าวหอมมะลิ (ทุ่งกุลาร้องไห้ ทุ่งสัมฤทธิ์) มาตรฐานเกษตรปลอดภัย และอินทรีย์ชั้นนำของประเทศ เป็นฐานอุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์คุณภาพสูง (นครราชสีมา) และเป็นฐานอุตสาหกรรมฐานชีวภาพ (ขอนแก่น นครราชสีมา อุบลราชธานี) โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑) พัฒนาข้าวหอมมะลิ ทุ่งกุลาร้องไห้ ทุ่งสัมฤทธิ์ ให้ได้มาตรฐานเกษตรปลอดภัยและอินทรีย์ โดยปรับกระบวนการผลิตให้อยู่ภายใต้มาตรฐานเกษตรปลอดภัย พัฒนาห่วงโซ่อุตสาหกรรมอินทรีย์ ให้ครอบคลุมทุกขั้นตอนการผลิต ส่งเสริมการผลิตและแปรรูปโดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม

๒) พัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อคุณภาพสูง (นครราชสีมา) โดยการจัดระบบมาตรฐาน โรงฆ่าสัตว์ให้ได้มาตรฐานอุตสาหกรรม (GMP) และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและขยายตลาด ไปสู่อาเซียน

๓) พัฒนาฐานอุตสาหกรรมชีวภาพ (ขอนแก่น นครราชสีมา อุบลราชธานี) โดยพัฒนาต่อยอด การผลิตจากวัตถุดิบทางการเกษตรไปสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น ชีวเภสัชภัณฑ์ อาหาร และอาหารสัตว์ในอนาคต โปรตีนทางเลือก ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ พลาสติกชีวภาพ สารสกัดจากพืช มูลค่าสูง เอนไซม์หรืออาหารเสริมสุขภาพจากจุลินทรีย์ เป็นต้น ส่งเสริมการตั้งโรงงาน อุตสาหกรรมชีวภาพ โดยเน้นอุตสาหกรรมสีเขียวและการใช้วัตถุดิบในพื้นที่

๕.๓ พื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ ๗ จังหวัดริมแม่น้ำโขง เป็นฐานเชื่อมโยง การท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศตามแนวแม่น้ำโขง และภาค ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นฐานการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและอีสานใต้ การท่องเที่ยว ชุมชนช้าง จังหวัดสุรินทร์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา จังหวัดบุรีรัมย์ และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ ธรรมชาติระดับโลก จังหวัดนครราชสีมา โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวริมแม่น้ำโขง (เลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี) ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยว ระหว่างประเทศ โดยพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการ ให้ได้มาตรฐานสากลเพื่อ รอรับนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดึงดูดเด่นของแต่ละจังหวัดมา เป็นจุดขายให้มีความหลากหลายและท่องเที่ยวได้ทั้งปี สร้างตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

โดยเสริมกิจกรรมทางด้านศาสนาและสุขภาพ พัฒนาท่าเรือและการท่องเที่ยวทางน้ำให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย ใช้โอกาสจากการพัฒนารถไฟทางคู่และความเร็วสูงที่เชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกับ สป.ลาว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเที่ยวใน สป.ลาว ให้เข้ามาเที่ยวและพักผ่อนในประเทศไทย สนับสนุนให้สถาบันการศึกษาพัฒนานักออกแบบรุ่นใหม่ เพื่อต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนและยกระดับบริการโฮมสเตย์ในพื้นที่ รวมทั้งพัฒนาภาคเกษตรท้องถิ่น

๒) **พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้** (นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี) ให้เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการท่องเที่ยวปราสาทนครวัดนครธม โดยพัฒนาสินค้าและบริการบนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวตามวิถีชีวิตวัฒนธรรมอีสานใต้ร่วมสมัย อาทิ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวโดยชุมชน พัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการ การท่องเที่ยวให้เป็นมืออาชีพ รักษามาตรฐานการให้บริการ พัฒนาเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงระหว่างเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้กับกลุ่มประเทศ CLMV ยกระดับระบบขนส่งสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง และพัฒนาศักยภาพของสนามบินในการรองรับนักท่องเที่ยว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว อาทิ ปรับปรุงป้ายบอกทางและป้ายสัญลักษณ์ให้ได้มาตรฐานสากล จัดตั้งศูนย์ข้อมูลและช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ปรับปรุงและอำนวยความสะดวกในการเดินทางผ่านแดน จัดทำแผนที่ท่องเที่ยว เพิ่มจุดบริการอินเทอร์เน็ตในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระบบการดูแลรักษาความปลอดภัยและสุขอนามัยในแหล่งท่องเที่ยว

๓) **ส่งเสริมและพัฒนาอุทยานธรณีโคราช** ส่งเสริมรับรองให้เป็นอุทยานธรณีโลกของยูเนสโก

๔) **ใช้ประโยชน์จากการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงกีฬา** ของจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชน

๕) **พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนช้างที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ** ที่จังหวัดสุรินทร์

๕.๔ **พื้นที่ฐานอุตสาหกรรมอนาคต** ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความได้เปรียบเชิงที่ตั้ง สามารถพัฒนาเป็นฐานอุตสาหกรรมอนาคต อาทิ **นครพนม ร้อยเอ็ด และขอนแก่น** ที่มีความพร้อมในการพัฒนาเป็นฐานการฝึกบิน มีวิทยาลัยการบินนานาชาติ มหาวิทยาลัยนครพนม มีพื้นที่รองรับการฝึกบิน และเป็นศูนย์ซ่อมอากาศยาน (อุตสาหกรรมการบิน) **ขอนแก่น และ นครราชสีมา** ที่ตั้งอยู่บนแนวการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบราง มีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน (อุตสาหกรรมระบบราง) โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑) **พัฒนาอุตสาหกรรมการบิน** (นครพนม ร้อยเอ็ด ขอนแก่น) โดยเพิ่มขีดความสามารถของวิทยาลัยการบินนครพนมให้ได้มาตรฐานสากล สนับสนุนการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สนามบิน นครพนมและสนามบินร้อยเอ็ด เพื่อการบินพาณิชย์และการฝึกบิน พัฒนาขอนแก่นเป็นศูนย์ซ่อมอากาศยาน พัฒนาบุคลากรด้านเทคนิคและซ่อมบำรุงให้มีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีที่

เกี่ยวข้องกับธุรกิจการบินและการขนส่งทางอากาศ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมการบิน

๒) **พัฒนาอุตสาหกรรมระบบราง** (ขอนแก่น นครราชสีมา) โดยพัฒนาและยกระดับความเชี่ยวชาญของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมซ่อมบำรุงและผลิตชิ้นส่วนระบบรางที่ได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล พัฒนากำลังแรงงานและนวัตกรรมเพื่อเตรียมพร้อมรองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมระบบราง จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมระบบราง และนำผลวิจัยมาผลิตและสร้างต้นแบบของจริงพร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นศูนย์ทดสอบมาตรฐานชิ้นส่วนด้านระบบรางเพื่อนำไปสู่การผลิตจริง พัฒนาห้องทดลองระบบราง และต้นแบบรถแทรมขนาดเท่าของจริง เพื่อทดสอบต้นแบบก่อนนำมาเดินรถจริง จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมระบบราง ยกระดับมหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพ เป็นมหาวิทยาลัยระบบรางแห่งประเทศไทย ทำหน้าที่เป็นแกนหลักในการพัฒนานักวิจัย สร้างบุคลากรที่ได้มาตรฐานสู่อุตสาหกรรมระบบราง

๖. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

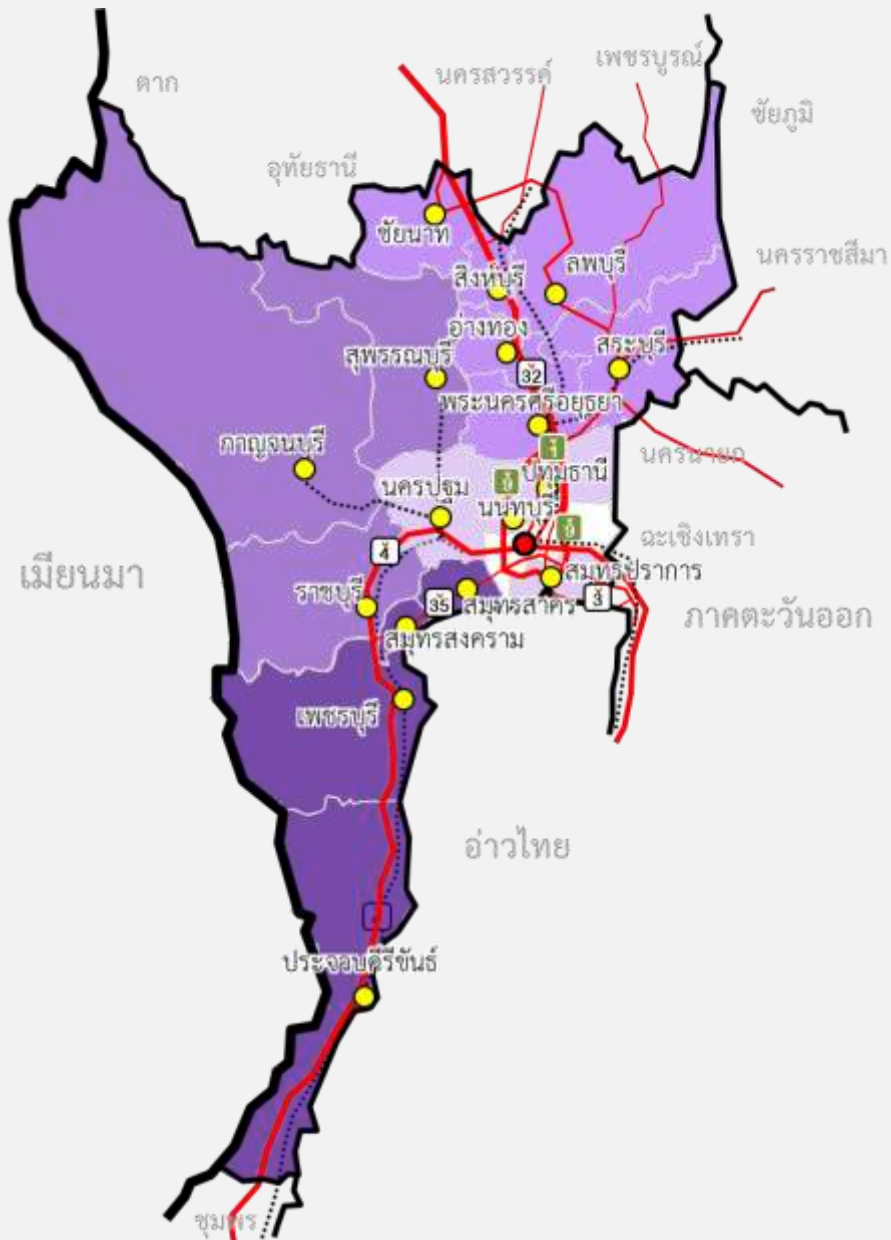
- ๖.๑ ภาคได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ
- ๖.๒ สาขาเกษตรกรรมของภาคได้รับการพัฒนาให้ทันสมัย เป็นแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญ
- ๖.๓ ภาคได้รับการยกระดับให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมในอนาคต
- ๖.๔ ประชาชนและเกษตรกรมีรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น

แผนพัฒนาภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
๑. สภาพทั่วไป	๑
๑.๑ ที่ตั้ง	๑
๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ	๑
๑.๓ ภูมิอากาศ	๑
๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑
๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ	๑
๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค	๒
๒.๑ การคมนาคมขนส่งทางบก	๒
๒.๒ การคมนาคมขนส่งทางน้ำ	๓
๒.๓ การคมนาคมขนส่งทางอากาศ	๓
๒.๔ ด้านชายแดน	๓
๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค	๓
๒.๖ บริการสาธารณูปโภค	๔
๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้	๔
๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ	๔
๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา	๖
๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน	๙
๔. ประชากรและสังคม	๑๐
๔.๑ ประชากร	๑๐
๔.๒ แรงงาน	๑๑
๔.๓ การศึกษา	๑๒
๔.๔ สาธารณสุข	๑๓
๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	๑๔
๔.๖ ความอบอุ่นในชีวิตครอบครัว	๑๔
๔.๗ สถานการณ์ความยากจน	๑๔

	หน้า
๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดลอม และภัยพิบัติ	๑๕
๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม	๑๕
๕.๒ สถานการณ์ภัยพิบัติ	๑๗
๖. พื้นที่กรุงเทพมหานคร	๑๘
๗. สภาวะแวดลอม	๑๘
๗.๑ จุดแข็ง	๑๘
๗.๒ จุดอ่อน	๑๙
๗.๓ โอกาส	๒๐
๗.๔ ภัยคุกคาม	๒๑
๘. ปัญหาและประเด็นท้าทาย	๒๑
๙. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา	๒๒
๙.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์	๒๒
๙.๒ วัตถุประสงค์	๒๒
๙.๓ เป้าหมาย	๒๒
๙.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๒๓
๙.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๒๓

แผนพัฒนาภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับบททวน

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคกลางประกอบด้วย ๑๗ จังหวัด ได้แก่ สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท นครปฐม ราชบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขตติดต่อกับเมียนมาด้านตะวันตก ด้านเหนือ ติดกับจังหวัดอุทัยธานี นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ ด้านใต้ติดกับจังหวัดชุมพร ส่วนทิศตะวันออกติดกับจังหวัดนครราชสีมา นครนายก ฉะเชิงเทรา และอ่าวไทย

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ มีพื้นที่รวม ๔๑.๑๕ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๒.๘ ของประเทศ เมื่อรวมพื้นที่กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ ๔๒.๑๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑๓.๑ ของประเทศ ภูมิประเทศแบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ ด้านตะวันตกเป็นพื้นที่สูงบริเวณเทือกเขาถนนธงชัยและตะนาวศรีเป็นแนวยาวไปทางใต้ตามแนวพรมแดน ตอนกลางเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำที่เกิดจากการทับถมของดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำสาขาต่างๆ พัดพามา สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง และตอนล่างเป็นพื้นที่ราบและที่ราบชายฝั่งทะเล

๑.๓ ภูมิอากาศ ภาคกลางมีภูมิอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อน มีฝนตกปานกลาง มีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดพาความชุ่มชื้นมาจากทะเลอันดามันมาสู่ภาคกลาง แต่เนื่องจากเทือกเขาถนนธงชัยและตะนาวศรีซึ่งทอดตัวในแนวเหนือ-ใต้ทางด้านตะวันตกของภาคจึงเป็นแนวบังลมมรสุม ทำให้พื้นที่หลังเขามีฝนตกน้อย ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณ ๑,๕๐๐ มิลลิเมตรต่อปี

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ในปี ๒๕๖๐ จากพื้นที่รวม ๔๑.๑๕ ล้านไร่ จำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑๓.๙๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓๓.๘ พื้นที่ทำการเกษตร ๑๘.๐๒ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๓.๘ และพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ๙.๒๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๒.๔ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน ดินที่พบส่วนใหญ่ในบริเวณที่ราบภาคกลาง มีลักษณะเป็นดินลุ่มน้ำหรือดินตะกอนที่แม่น้ำเจ้าพระยา ป่าสัก และแม่กลอง พาดะกอนโคลนตมและทรายจากบริเวณที่สูงโดยรอบมาทับถมอยู่ในบริเวณแอ่งลุ่มน้ำเป็นเวลานาน และยังพัดพาตะกอนใหม่มาทับถมอยู่ตลอดเวลา จากบริเวณที่เคยอยู่ใต้ระดับน้ำทะเลจนกลายเป็นที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากน้ำและบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึงมายังเขตทุ่งราบเจ้าพระยา สภาพดินในภาคกลางมีคุณสมบัติที่แตกต่างกันดังนี้ **ดินเหนียว**

ตำบุงเทพ เป็นดินที่มีเนื้อละเอียดเหมาะที่จะใช้เพาะปลูกข้าวหรือยกร่องปลูกมะพร้าวได้ **ดินเหนียววงศ์กรักซ์** เป็นดินเปรี้ยวที่ควรใช้เป็นเขตที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่เพื่อทำการอุตสาหกรรม เป็นลักษณะของดินที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ ดินในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น **ดินร่วนกำแพงแสน** เป็นดินบริเวณขอบของที่ราบภาคกลางใช้ปลูกพืชไร่ได้ และ **ดินเหนียวท่าจีน** พบในเขตที่ติดต่อกับทะเล หากยกร่องให้สูงขึ้นสามารถปลูกมะพร้าว ผัก หรือไม้ผลอื่นๆ หรือใช้พื้นที่เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลาหรือทำนาเกลือ

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ ภาคกลางมีลุ่มน้ำที่สำคัญ ๖ ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำเพชรบุรี และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันตก โดยแม่น้ำที่สำคัญในภาคกลาง ได้แก่ (๑) แม่น้ำเจ้าพระยา แยกสาขาออกเป็นแม่น้ำ ๓ สาย คือ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อย และแม่น้ำลพบุรี (๒) แม่น้ำป่าสัก (๓) แม่น้ำแม่กลอง และ (๔) แม่น้ำเพชรบุรี

๑.๕.๓ ป่าไม้ ปี ๒๕๖๐ มีพื้นที่ป่าไม้ ๑๓.๙๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘ ของพื้นที่หรือร้อยละ ๑๓.๖ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ ลักษณะของป่าไม้ในภาคกลางส่วนใหญ่เป็น**ป่าเบญจพรรณ** ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่ง พื้นที่ป่าไม้ไม่รกทึบ โดยมีไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด ได้แก่ ไม้สัก ไม้มะค่า และยังมีป่าไม้ประเภทอื่นๆ ด้วย เช่น **ป่าดงดิบชื้น** ขึ้นอยู่ในที่ราบหรือบนภูเขาที่ระดับความสูงไม่เกิน ๖๐๐ เมตรจากระดับน้ำทะเล **ป่าชายเลน** มักพบขึ้นอยู่บริเวณชายฝั่งทะเล ปากแม่น้ำลำคลอง และบริเวณรอบเกาะที่มีสภาพเป็นดินเลน และ**ป่าชายหาด** ซึ่งขึ้นคลุมดินหรือเนินทรายชายฝั่งทะเลที่ยกตัวจนน้ำท่วมไม่ถึง

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ การคมนาคมขนส่งทางบก

๒.๑.๑ โครงข่ายถนน มีเส้นทางถนนสายหลักขนาดไม่ต่ำกว่า ๔ ช่องจราจรเชื่อมโยงทุกจังหวัด และโครงข่ายหลักของประเทศที่เชื่อมสู่ภาคต่างๆ แต่พื้นที่เมืองยังมีปัญหาการจราจรแออัด

๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) จากกรุงเทพมหานครผ่านภาคกลาง (ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา สระบุรี ลพบุรี ชัยนาท) ไปยังภาคเหนือ ถนนเส้นนี้บางช่วงอยู่ในโครงข่ายทางหลวงเอเชีย คือ AH๑ (หินกอง-บางปะอิน; ชัยนาท-ตาก) AH๒ (ชัยนาท-แม่สาย) AH๑๒ (สระบุรี-หินกอง)

๒) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๒ (ถนนมิตรภาพ) หรือ ทางหลวงสายสระบุรี-สะพานมิตรภาพที่หนองคาย เชื่อมโยงกับทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๑ (ถนนพหลโยธิน) โดยสายทางเริ่มต้นที่จังหวัดสระบุรี มุ่งเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยสิ้นสุดที่จังหวัดหนองคาย และเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชีย AH๑๒

๓) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท) จากกรุงเทพมหานครผ่านจังหวัดสมุทรปราการไปยังภาคตะวันออก สิ้นสุดที่ด่านพรมแดนบ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด (เขตแดนไทย-กัมพูชา) เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชีย AH๑๓๓

๔) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (ถนนเพชรเกษม) จากกรุงเทพมหานครผ่านภาคกลางไปยังภาคใต้ถึงจุดผ่านแดนถาวรสะเดา (เขตแดนไทย-มาเลเซีย) เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชีย AH๒ และ AH๑๒๓

๕) ถนนกาญจนาภิเษก หรือ ถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร เป็นทางเลี่ยงเมืองที่เชื่อมทางสายหลักไปสู่ทุกภาคของประเทศ เพื่อแก้ปัญหาการจราจรติดขัดในเขตกรุงเทพมหานครและ

ปริมณฑล เป็นถนนสายสำคัญที่มีเส้นทางเชื่อมต่อกันเป็นวงแหวนล้อมรอบตัวเมืองกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ รวมถึงผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย

๖) เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ (North-South Economic Corridor: NSEC) เชื่อมโยงระหว่างไทย เมียนมา ลาว และจีน โดยมีจุดเริ่มต้นที่จีนเข้าเขตประเทศไทยทางจังหวัดเชียงราย มีปลายทางที่กรุงเทพมหานคร และมีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังภาคใต้

๗) เส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) เชื่อมโยงระหว่างเมียนมา ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ประกอบด้วย เส้นทางทวาย-ทิกิ-กรุงเทพมหานคร-อรัญประเทศ-ปอยเปต-พนมเปญ-โฮจิมินห์-วังเตา ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยพาดผ่านเมืองสำคัญหลายเมืองและมีการขนส่งข้ามแดนตามแนวเส้นทางในปริมาณมาก และเส้นทางทวาย-ทิกิ-บ้านพุน้ำร้อน-กรุงเทพมหานคร-เสียมราฐ-สตริงเตร็ง-ควีวอน ซึ่งเป็นเส้นทางเศรษฐกิจและท่องเที่ยวสำคัญระหว่างไทย และกัมพูชา รวมถึงเชื่อมต่อระหว่างไทยไปภาคกลางของเวียดนามผ่านกัมพูชา

๒.๑.๒ รถไฟ มีศูนย์กลางอยู่ที่สถานีกรุงเทพมหานคร หรือสถานี "หัวลำโพง" โดยเป็นระบบทางสาม ได้แก่ ช่วงสถานีรังสิต - ชุมทางบ้านภาชี และหัวหมาก - ชุมทางฉะเชิงเทรา และทางคู่ ได้แก่ ช่วงสถานีชุมทางบางซื่อ - รังสิต ชุมทางบ้านภาชี - ลพบุรี ชุมทางบ้านภาชี - ชุมทางแก่งคอย และตลิ่งชัน - นครปฐม ทางรถไฟมี ๕ สาย คือ สายเหนือ สายตะวันออกเฉียงเหนือ สายตะวันออก สายใต้ และสายแม่กลอง

๒.๑.๓ รถไฟฟ้า มีระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนเชื่อมกรุงเทพมหานคร ออกสู่พื้นที่ปริมณฑลทุกทิศทาง โดยปัจจุบันมีระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนเปิดให้บริการแล้วจำนวน ๖ เส้นทาง ประกอบด้วย ๑) รถไฟฟ้าสายสีเขียวอ่อน ช่วงหมอชิต-สำโรง ๒) รถไฟฟ้าสายสีเขียวเข้ม ช่วงสนามกีฬาแห่งชาติ - บางหว้า ๓) รถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน ช่วงเตาปูน - บางซื่อ - หัวลำโพง ๔) รถไฟฟ้าสายสีม่วง ช่วงบางใหญ่ - เตาปูน ๕) รถไฟฟ้าแอร์พอร์ตเรลลิงก์ ช่วงสุวรรณภูมิ - พญาไท และ ๖) รถโดยสารด่วนพิเศษ BRT ช่วงสาทร - ราชพฤกษ์ และที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ได้แก่ รถไฟฟ้าสายสีแดงเข้ม ช่วงบางซื่อ-รังสิต สายสีเขียว ช่วงหมอชิต-สะพานใหม่-คูคต และสายสีชมพู ช่วงแคราย-มีนบุรี เป็นต้น

๒.๒ การคมนาคมขนส่งทางน้ำ

๒.๒.๑ การขนส่งทางลำนํ้าภายในภาค ได้แก่ เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา ป่าสัก แม่กลอง และท่าจีน ซึ่งยังใช้ไม่ได้เต็มศักยภาพ เนื่องจากปัญหาลำนํ้าตื้นเขินในบางช่วง

๒.๒.๒ การขนส่งทางชายฝั่ง คือ ท่าเรือกรุงเทพมหานคร เป็น Feeder Port ของท่าเรือแหลมฉบัง รวมถึงมีท่าเรือ Ferry หัวหิน - พัทยา

๒.๓ การคมนาคมขนส่งทางอากาศ มีท่าอากาศยานนานาชาติสุวรรณภูมิ และท่าอากาศยานดอนเมือง และอยู่ระหว่างการพัฒนากระบวนรถไฟฟ้าเชื่อมโยง ๓ ท่าอากาศยาน ดอนเมือง-สุวรรณภูมิ-อุตะเถา ให้เป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาคอาเซียน

๒.๔ ด้านชายแดน มีด่านถาวร ๑ ด่าน คือ ด่านถาวรบ้านพุน้ำร้อน จุดผ่อนปรน ๒ จุด คือ จุดผ่อนปรนพิเศษด่านสิงขร และจุดผ่อนปรนด่านพระเจดีย์สามองค์ ที่เป็นจุดเชื่อมโยงการค้าชายแดนกับเมียนมา

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค ได้แก่ รถไฟความเร็วสูงช่วงกรุงเทพมหานคร-โคราช รถไฟทางคู่ช่วงนครปฐม-หัวหิน หัวหิน-ประจวบคีรีขันธ์ ฉะเชิงเทรา-คลองสิบเก้า-แก่งคอย ลพบุรี-ปากน้ำโพ ฯลฯ ทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง (มอเตอร์เวย์) ๒ เส้นทาง ได้แก่ ๑) เส้นทาง

บางใหญ่-กาญจนบุรี และ ๒) เส้นทางบางปะอิน-นครราชสีมา การพัฒนารถไฟฟ้าในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้แก่ รถไฟฟ้าสายสีเขียว ช่วงหมอชิต-สะพานใหม่-คูคต สายสีชมพู ช่วงแคราย-มีนบุรี รถไฟฟ้าสายสีแดงเข้ม ช่วงบางซื่อ-รังสิต สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง และสายสีส้ม ช่วงศูนย์วัฒนธรรม-มีนบุรี

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า การให้บริการไฟฟ้าครอบคลุมร้อยละ ๘๕.๗ ของจำนวนครัวเรือนในภาคกลาง โดยมีทั้งการไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคให้บริการ

๒.๖.๒ ประปา การให้บริการน้ำประปายังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง และมีปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในปี ๒๕๖๐ การประปาภูมิภาค (กปภ.) ซึ่งให้บริการน้ำประปารวม ๑๕ จังหวัด ยกเว้นพื้นที่ของการประปานครหลวง (กปน.) สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้น้ำ จำนวน ๑,๐๖๙,๓๔๕ ราย สัดส่วนการให้บริการในแต่ละจังหวัด อยู่ระหว่างร้อยละ ๑๐ – ๕๔ และ กปน. ซึ่งให้บริการน้ำประปาครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการ สามารถให้บริการแก่ผู้ใช้น้ำ จำนวน ๒,๓๒๘,๕๔๘ ราย หรือร้อยละ ๕๕.๓ ของจำนวนครัวเรือนในพื้นที่บริการ (๔,๒๑๐,๔๔๔ ราย) ทั้งนี้ ในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถให้บริการครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ ภาคกลางเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร โดยภาคกลาง (๑๗ จังหวัด) มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๓,๕๒๒,๕๑๕ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๒.๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ เมื่อเทียบขนาดเศรษฐกิจ ปี ๒๕๕๖ กับปี ๒๕๖๐ พบว่า ภาคกลาง (๑๗ จังหวัด) มีสัดส่วนการผลิตลดลง สำหรับกรุงเทพมหานคร เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๐.๔ เป็นร้อยละ ๓๒.๕ ภาคกลางเป็นภาคที่มีการพัฒนาและใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจสูง ซึ่งเป็นผลมาจากการเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากกรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังได้รับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานค่อนข้างเพียบพร้อม ทำให้มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ รวมทั้งมีแหล่งน้ำและระบบชลประทานค่อนข้างสมบูรณ์เมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ และมีพื้นที่ชายแดนติดกับเมียนมา จึงมีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้า การท่องเที่ยวและบริการ ทำให้มีสัดส่วนการผลิตสูงรองจากกรุงเทพมหานคร และเมื่อภาคกลางรวมกับกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๕๕.๓ ในขณะที่ภาคอื่นส่วนใหญ่มีสัดส่วนการผลิตต่อประเทศค่อนข้างต่ำ

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคกลางพึ่งพิงภาคบริการมากที่สุด ในปี ๒๕๖๐ ภาคบริการมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๔๘.๘ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๔.๔ ในปี ๒๕๕๖ รองลงมาคือ ภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๔๕.๔ (สาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ ๔๔.๓ สาขาเหมืองแร่ ร้อยละ ๑.๑) ลดลงจากร้อยละ ๔๘.๑ ในปี ๒๕๕๖ และที่เหลือเป็นภาคเกษตรร้อยละ ๕.๙ ลดลงจากร้อยละ ๗.๕ ในปี ๒๕๕๖ สำหรับสาขาการผลิตที่มีสัดส่วนการผลิตสูงที่สุดของภาคในปี ๒๕๖๐ คือ สาขาอุตสาหกรรม โดยสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภาคกลางต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๓๗.๒ นอกจากสาขาอุตสาหกรรมแล้ว สาขาการผลิตหลักของภาคที่สำคัญรองลงมา คือ สาขาการค้า มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๑๓.๖ สาขาขนส่ง ร้อยละ ๗.๐ และสาขาเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง ร้อยละ ๕.๙

ตารางที่ ๑ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของภาคกลาง

รายการ	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
• มูลค่า (ล้านบาท)	๓,๐๒๑,๙๗๘	๓,๐๙๖,๙๔๓	๓,๒๕๒,๘๔๓	๓,๓๔๒,๔๓๙	๓,๕๒๒,๕๑๕
• สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๒๓.๔	๒๓.๔	๒๓.๗	๒๓.๐	๒๒.๘
• อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๑.๗	๐.๑	๓.๕	๑.๑	๔.๓
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
• มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๒๒๕,๔๓๗	๒๒๘,๗๗๔	๒๓๘,๐๑๑	๒๔๒,๓๑๑	๒๕๓,๑๑๖
• อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๒.๐	๑.๕	๔.๐	๑.๘	๔.๕
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
• ภาคเกษตร	๗.๕	๗.๐	๖.๒	๖.๐	๕.๙
- เกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง	๗.๕	๗.๐	๖.๒	๖.๐	๕.๙
• ภาคอุตสาหกรรม	๔๘.๑	๔๗.๗	๔๗.๓	๔๕.๖	๔๕.๔
- เหมืองแร่ฯ	๐.๘	๐.๗	๐.๙	๑.๑	๑.๑
- อุตสาหกรรม	๔๗.๔	๔๖.๙	๔๖.๔	๔๔.๕	๔๔.๓
• ภาคบริการ	๔๔.๔	๔๕.๓	๔๖.๕	๔๘.๔	๔๘.๘
- การค้าส่งค้าปลีก	๑๑.๔	๑๒.๐	๑๒.๓	๑๒.๙	๑๓.๖
- ขนส่ง	๖.๗	๖.๕	๖.๘	๗.๐	๗.๐
- อื่นๆ	๒๖.๓	๒๖.๙	๒๗.๔	๒๘.๕	๒๘.๑

ที่มา: ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๓ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยทางเศรษฐกิจของภาคกลางต่ำกว่าระดับประเทศ เศรษฐกิจภาคกลางมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๒.๑ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๘ และถ้าเทียบรายปีจะพบว่า อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคกลางส่วนใหญ่จะต่ำกว่าประเทศ ทั้งที่ภาคกลางเป็นภาคที่มีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ ซึ่งสาเหตุหลักมาจากเศรษฐกิจของภาคพึ่งพิงการส่งออก ดังนั้นจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการเพื่อยกระดับการพัฒนาและขับเคลื่อนประเทศให้หลุดพ้นจากการเป็นประเทศรายได้ปานกลาง

๓.๑.๔ ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัว (GRP Per capita) สูงกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๒๕๓,๑๑๖ บาท เพิ่มขึ้นจาก ๒๒๕,๔๓๗ บาท ในปี ๒๕๕๖ และสูงกว่าระดับประเทศที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๒๒๘,๓๙๘ บาท แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๒.๗ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๒ ในช่วงเดียวกัน จังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (GPP Per capita) สูงที่สุดคือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔๖๕,๙๗๒ บาท รองลงมาคือ สมุทรสาคร ๔๑๑,๓๒๖ บาท และสมุทรปราการ ๓๔๓,๒๑๕ บาท ส่วนจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุดคือ สุพรรณบุรี ๑๐๐,๕๕๕ บาท ต่ำกว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๔.๖ เท่า สำหรับกรุงเทพมหานคร มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว ๕๗๓,๙๐๗ บาท

๓.๑.๕ พื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาคกลางยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของภาค โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนการผลิตสูงที่สุดคือ สมุทรปราการ ร้อยละ ๒๐.๔ รองลงมาคือ พระนครศรีอยุธยา ร้อยละ ๑๑.๕ สมุทรสาคร ร้อยละ ๑๑.๓ และปทุมธานี ร้อยละ ๑๐.๘

ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อภาคต่ำที่สุดคือ จังหวัดสมุทรสงคราม ร้อยละ ๐.๖ ซึ่งให้เห็นว่าการกระจายการพัฒนาในภาคกลางยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ โดยจังหวัดในภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจดีคือจังหวัดในแถบปริมณฑลที่รองรับการกระจายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมาจากกรุงเทพมหานครโดยตรง และจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของภาค ดังนั้นจำเป็นต้องรักษาพื้นที่ฐานการผลิตเดิมของภาคควบคู่กับการกระจายการพัฒนาไปยังพื้นที่จังหวัดอื่นๆ

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคกลางมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยมีดินและน้ำอุดมสมบูรณ์ และมีระบบชลประทานที่ดี มีลักษณะภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย ทำให้เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรหลากหลายประเภท ทั้งพืชผัก ผลไม้ ปศุสัตว์ และประมง รวมทั้งเป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรที่เชื่อมโยงแหล่งผลิตสินค้าเกษตรทั้งในภาคกลาง และภาคอื่นๆ **มีสถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติ ตั้งอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี** มีศูนย์วิจัยข้าวตั้งอยู่ในพื้นที่หลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดชัยนาท สุพรรณบุรี ลพบุรี ราชบุรี ปทุมธานี และพระนครศรีอยุธยา นอกจากนี้ ยังมีตลาดค้าส่งค้าปลีกสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ เช่น ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี ตลาดปลาสุพรรณ จังหวัดอ่างทอง และตลาดมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

๒) ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ประมาณ ๒๐๗,๓๗๙ ล้านบาท ลดลงจาก ๒๒๖,๖๒๑ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ประมาณ ๑๗๘,๙๐๖ ล้านบาท และสาขาประมง ๒๘,๔๗๓ ล้านบาท ภาคเกษตรของภาคกลางมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของประเทศ เมื่อพิจารณาอัตราการเติบโตเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐) ของภาคเกษตร พบว่า หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ เนื่องจากรูปแบบการผลิตเป็นเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ใช้สารเคมีจำนวนมาก มีปัญหาดินเสื่อมโทรม และหลายพื้นที่มักประสบปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๕.๑ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกลาง และร้อยละ ๑๕.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตรกรรม การป่าไม้ของประเทศ สำหรับสาขาประมง แม้ว่าจะมีสัดส่วนการผลิตเพียงร้อยละ ๐.๘ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกลาง แต่มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๒๕.๐ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงของประเทศ

๓) ภาคกลางเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญของประเทศและมีแนวโน้มการพัฒนาคุณภาพการผลิตมากขึ้น แหล่งการทำเกษตรฯ (เกษตรและประมง) ที่สำคัญของภาคกลาง คือ จังหวัดราชบุรี มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๑๒.๓ รองลงมาคือ จังหวัดสุพรรณบุรี ร้อยละ ๑๒.๒ กาญจนบุรี ร้อยละ ๑๐.๑ และนครปฐม ร้อยละ ๙.๕ ภาคกลางเป็นพื้นที่ที่มีที่ราบลุ่มแม่น้ำที่อุดมสมบูรณ์เหมาะสมในการทำเกษตร แม้ว่าปัจจุบันมีแรงผลักดันทางเศรษฐกิจทำให้พื้นที่เกษตรกรรมของภาคกลางลดลงไปมาก โดยแปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่ภาคกลางยังถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศแห่งหนึ่ง ทั้งทางด้านการเพาะปลูก การทำปศุสัตว์ และประมง สินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคกลางมีดังนี้

(๑) ข้าวและพืชไร่ ผลผลิตที่สำคัญได้แก่ ข้าว จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวทั้งนาปี และนาปรังมาก คือ จังหวัดสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และชัยนาท **มันสำปะหลัง** จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมาก คือ จังหวัดกาญจนบุรี และลพบุรี **อ้อยโรงงาน** ปลูกมากในจังหวัดกาญจนบุรี ลพบุรี และ

สุพรรณบุรี สับปะรดโรงงาน ปลูกมากในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปลูกมากในจังหวัดลพบุรี และสระบุรี

(๒) **กล้วยไม้** เป็นพืชส่งออกสำคัญที่ทำรายได้และสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ โดยแหล่งผลิตกล้วยไม้ที่สำคัญของประเทศอยู่ในพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งจังหวัดที่มีเนื้อที่เก็บเกี่ยวและผลผลิตมากที่สุดของภาคและของประเทศคือ จังหวัดนครปฐม รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรสาคร

(๓) **ปศุสัตว์** ได้แก่ **โคนม** เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดสระบุรี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดลพบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และนครปฐม **โคเนื้อ** เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดกาญจนบุรี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี ราชบุรี เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ **สุกร** เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดราชบุรี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ลพบุรี สุพรรณบุรี และสระบุรี **เป็ดเนื้อ** เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดสระบุรี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ลพบุรี กาญจนบุรี และราชบุรี **เป็ดไข่** เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดสุพรรณบุรี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดอ่างทอง นครปฐม ลพบุรี และพระนครศรีอยุธยา **ไก่เนื้อ** เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดลพบุรี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี สระบุรี สุพรรณบุรี ราชบุรี และนครปฐม และ**ไก่ไข่** เลี้ยงมากที่สุดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี นครปฐม อ่างทอง และสระบุรี

(๔) **ประมง** ภาคกลางมีศักยภาพในการทำการประมงทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม โดยจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาประมงสูงสุดของภาค คือจังหวัดสมุทรสาคร รองลงมาคือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นครปฐม และสมุทรปราการ

๔) **พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคกลางสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ** โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๕๘.๘ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๒.๐ พื้นที่ชลประทานของภาคกลางในปี ๒๕๖๐ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๑๐.๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๓ ของพื้นที่ชลประทานทั้งประเทศ

๕) **เกษตรปลอดภัย/เกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ยังมีไม่มากนัก** จากข้อมูลการตรวจรับรองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร ณ วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ พบว่า ภาคกลางมีพื้นที่ได้รับการรับรองเกษตรปลอดภัยรวมทั้งสิ้น ๑๐๑,๘๙๓.๕๘ ไร่ แบ่งออกเป็นที่ยังไม่หมดอายุ ๙๘,๔๘๐.๖๕ ไร่ และที่หมดอายุ ๓,๔๑๒.๙๓ ไร่ และเกษตรอินทรีย์ ๑,๔๖๙.๙๙ ไร่ แบ่งออกเป็นที่ยังไม่หมดอายุ ๑,๔๔๗.๗๔ ไร่ และที่หมดอายุ ๒๒.๒๕ ไร่ โดยจังหวัดในภาคกลางที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากที่สุดคือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รองลงมาคือ จังหวัดปทุมธานี ราชบุรี และสุพรรณบุรี ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มากที่สุดคือ จังหวัดลพบุรี รองลงมาคือ จังหวัดสุพรรณบุรี สระบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และราชบุรี

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) **สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลักของภาค** ภาคกลางมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ เท่ากับ ๑,๕๙๗,๕๖๕ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๑,๔๕๔,๕๘๐ ล้านบาทในปี ๒๕๕๖ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม ๑,๕๕๙,๑๙๒ ล้านบาท และสาขาเหมืองแร่ ๓๘,๓๗๓ ล้านบาท สาขาอุตสาหกรรมจึงเป็นสาขาการผลิตหลักที่สำคัญของภาคกลาง ปี ๒๕๖๐ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๓ และมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของประเทศ คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๒

๒) สาขาอุตสาหกรรมของภาคกลางมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่ำกว่าระดับประเทศ เมื่อพิจารณาการเติบโตของสาขาอุตสาหกรรมของภาคกลางในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐) ที่ผ่านมา พบว่า สาขาอุตสาหกรรมของภาคกลางขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๘ ในขณะที่ระดับประเทศมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๗

๓) อุตสาหกรรมและแหล่งผลิตที่สำคัญของภาคกลางยังคงกระจุกตัวในจังหวัด **ปริมณฑล พระนครศรีอยุธยา และสระบุรี** จังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสูงสุด คือ จังหวัดสมุทรปราการ รองลงมาคือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร ปทุมธานี และนครปฐม สำหรับ อุตสาหกรรมสำคัญๆ ที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงสุดของภาคกลางคือ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์อาหาร คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาค แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัด สมุทรสาคร สมุทรปราการ และนครปฐม รองลงมาคือ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ทางทัศนศาสตร์ ร้อยละ ๑๐.๖ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัด พระนครศรีอยุธยา และปทุมธานี อุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี ร้อยละ ๑๐ แหล่งผลิต ที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร สมุทรปราการ และนครปฐม อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่ม ร้อยละ ๙.๕ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ปทุมธานี และพระนครศรีอยุธยา อุตสาหกรรมการผลิต ยานยนต์ รถพ่วงและรถกึ่งรถพ่วง ร้อยละ ๗.๒ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและ สมุทรปราการ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก ร้อยละ ๖.๗ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่ จังหวัดสมุทรสาคร นครปฐม และสมุทรปราการ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ทำจากแร่โลหะ ร้อยละ ๖.๕ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดสระบุรี

๔) อุตสาหกรรมของภาคกลางส่วนใหญ่ยังขาดการนำนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม มีการใช้แรงงานอย่างเข้มข้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้มีคู่แข่งทางการค้าสูง และยังมี ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน คุณภาพแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เกิดปัญหามลพิษ เนื่องจากขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการควบคุมมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรต้องหาแนวทางแก้ไขโดยเร็ว เพื่อให้ภาคกลางมีศักยภาพในการพัฒนา ด้านอุตสาหกรรมต่อไปได้อย่างยั่งยืน

๕) ภาคกลางเป็นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ ปัจจุบันมี นิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญในพื้นที่ ๑๕ แห่ง ใน ๘ จังหวัด คือ **สมุทรปราการ** ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบางปู นิคมอุตสาหกรรมบางพลี **ปทุมธานี** ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร **สมุทรสาคร** ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรม มหาราชนคร นิคมอุตสาหกรรมสมุทรสาคร และนิคมอุตสาหกรรมสินสาคร **พระนครศรีอยุธยา** ได้แก่ นิคม อุตสาหกรรมบางปะอิน นิคมอุตสาหกรรมไฮเทค (บ้านหว้า) และนิคมอุตสาหกรรมสร้อยดินนคร **ราชบุรี** ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมราชบุรี และนิคมอุตสาหกรรมวี อาร์ เอ็ม **สระบุรี** ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมแก่งคอย และ นิคมอุตสาหกรรมหนองแค **เพชรบุรี** ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมบริการไทย ไดมอนด์ ซิตี้ และ **ประจวบคีรีขันธ์** ได้แก่ นิคมอุตสาหกรรมเหล็กบางสะพาน

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคกลางเป็นภาคที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านการค้าชายแดนกับประเทศ เมียนมา โดยภาคกลางมีพื้นที่ชายแดนติดกับเมียนมาทางฝั่งตะวันตก ซึ่งจังหวัดที่เป็นแหล่งการค้าชายแดน ที่สำคัญคือ จังหวัดกาญจนบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ปี ๒๕๖๑ ภาคกลางมีมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งสิ้น

ประมาณ ๗๖,๗๙๑.๖๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๖.๘ ของประเทศ ลดลงจาก ๑๑๔,๘๓๕.๗๖ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ โดยเป็นมูลค่าการนำเข้า ๗๕,๙๕๖.๙๙ ล้านบาท และส่งออก ๘๓๔.๗๐ ล้านบาท ขาดดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด เนื่องจากการนำเข้าก๊าซธรรมชาติมาจากทางเมียนมาเป็นมูลค่าสูง สำหรับการค้าชายแดนของภาคกลาง ในช่วง ปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ มีอัตราการหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๙ ขณะที่ระดับประเทศขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๖

๒) สินค้าส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภค โดยสินค้าส่งออกไปยังเมียนมาที่สำคัญ ได้แก่ อาหารเสริมและนม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เครื่องปรุงรส น้ำมันปาล์ม ต้นกล้าสัก เครื่องจักรการเกษตร สุกรมชีวีต ปุ๋ยและปูนซีเมนต์ เป็นต้น และสินค้านำเข้าจากเมียนมาที่สำคัญ ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ โค-กระบือมีชีวิต ไม้ไผ่ลำ อาหารทะเล ขี้เลื่อย และเฟอร์นิเจอร์ไม้ เป็นต้น แม้ว่าการค้าชายแดนของภาคกลางจะเป็นการนำเข้ามากกว่าส่งออก เนื่องจากต้องพึ่งพาพลังงานและพืชเกษตรที่เป็นวัตถุดิบการผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน แต่ก็สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศได้

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) จำนวนนักท่องเที่ยวของภาคกลางมีแนวโน้มขยายตัวสูงกว่าระดับประเทศ ภาคกลางเป็นพื้นที่ที่มีสภาพภูมิประเทศทั้งภูเขา ป่าไม้ น้ำตก และทะเล รวมทั้งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศ จึงมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายหลากหลายประเภท แหล่งท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียงของภาคกลาง ได้แก่ ชะอำ หัวหิน และอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา เป็นต้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจำนวนมาก ในปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือน ๖๒.๒๕ ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก ๔๓.๘๙ ล้านคน ในปี ๒๕๕๖ จังหวัดในภาคกลางที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดกาญจนบุรี รองลงมาคือ จังหวัดเพชรบุรี พระนครศรีอยุธยา และประจวบคีรีขันธ์ สำหรับอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวของภาคกลาง ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๓ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๑

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๑๕๘,๒๒๕.๑๗ ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ ๖.๔ ของประเทศ) เพิ่มขึ้นจาก ๙๗,๑๑๖.๓๖ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดในภาคกลาง คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รองลงมาคือ จังหวัดเพชรบุรี กาญจนบุรี และพระนครศรีอยุธยา สำหรับอัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคกลางในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๑ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๖

๓) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทย และจำนวนวันพักและรายจ่ายของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ค่อนข้างต่ำกว่าภาคอื่น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เป็นที่รู้จัก และมีที่ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร จึงไม่นิยมพักค้าง กรุงเทพมหานครมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และปี ๒๕๖๐ กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก สำหรับรายได้ท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร มีสูงถึง ๙๔๗,๒๘๔.๓๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๓ ของประเทศ

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

จากข้อมูลล่าสุดปี ๒๕๖๐ พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชากรในภาคกลางสูงกว่าประเทศ แต่หนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชากรในภาคกลางต่ำกว่าประเทศ และเมื่อพิจารณาแนวโน้มอัตรา

การขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ของรายได้พบว่าสูงกว่าระดับประเทศ ส่วนอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของหนี้สินต่ำกว่าระดับประเทศ และเมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวระหว่างรายได้กับหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนแล้ว พบว่า อัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงกว่าหนี้สินเฉลี่ย ดังนั้นประชากรของภาคมีแนวโน้มที่จะมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของภาคกลางสูงกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือน ๓๐,๖๖๐ บาทต่อเดือน สูงกว่าระดับประเทศ (๒๖,๙๔๖ บาทต่อเดือน) เพิ่มขึ้นจาก ๒๖,๘๓๐ บาทต่อเดือน ในปี ๒๕๕๖ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๑๒.๓ สูงกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๑ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดปทุมธานี ๔๑,๔๘๔ บาทต่อเดือน รองลงมาคือ นนทบุรี ๔๐,๘๖๑ บาทต่อเดือน สระบุรี ๓๕,๓๗๘ บาทต่อเดือน ราชบุรี ๓๓,๖๒๒ บาทต่อเดือน นครปฐม ๓๒,๗๖๑ บาทต่อเดือน และสมุทรสงคราม ๓๐,๑๘๓ บาทต่อเดือน ส่วนจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดลพบุรี ๑๙,๗๙๖ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนของภาคกลางต่ำกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๖๒,๘๕๗ บาท ต่ำกว่าระดับประเทศ (๑๗๘,๙๙๔ บาท) ลดลงจาก ๖๕,๙๓๒ บาท ในปี ๒๕๕๖ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๖.๒ ต่ำกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๔ จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดปทุมธานี ๒๙๔,๙๐๑ บาท รองลงมา คือ นนทบุรี ๒๘๘,๙๔๐ บาท ชัยนาท ๒๘๖,๘๘๘ บาท และสระบุรี ๒๘๖,๔๖๐ บาท ส่วนจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดสุพรรณบุรี ๔๕,๘๖๑ บาท

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ ภาคกลางมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ข้อมูลจากกรมการปกครอง ในปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๑๒.๐๒ ล้านคน (ชาย ๕.๘๑ ล้านคน หญิง ๖.๒๐ ล้านคน) หรือร้อยละ ๑๘.๒ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๑๑.๕๐ ล้านคนในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรรวมของภาคในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๖๐ เฉลี่ยร้อยละ ๐.๙ ต่อปี สูงกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕ โดยจังหวัดที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในสามลำดับแรก ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี มีจำนวนประชากร ๑.๓๑ ๑.๒๓ และ ๑.๑๓ ล้านคน ตามลำดับ การเพิ่มขึ้นของประชากรของภาคกลางส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากประชากรจากภูมิภาคอื่นหรือประชากรที่ไม่มีสัญชาติอพยพมาพักอาศัยและประกอบอาชีพ

๔.๑.๒ โครงสร้างประชากรของภาคกลางเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๖๖ โดยปี ๒๕๕๕ ภาคกลางมีสัดส่วนผู้สูงอายุร้อยละ ๑๓.๕ เพิ่มเป็นร้อยละ ๑๖.๐ ในปี ๒๕๖๐ และในปี ๒๕๖๖ ภาคกลางจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่า ร้อยละ ๒๐ เนื่องจากคนมีความสนใจด้านการดูแลสุขภาพมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางการแพทย์ จึงทำให้คนมีอายุยืนยาวมากขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๑๖.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๕.๐ ในปี ๒๕๖๐ เช่นเดียวกับประชากรวัยแรงงานที่มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๗๐.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๖๙.๑ ในปี ๒๕๖๐ ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงรวมมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลเด็กและผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ดูแลเด็กและผู้สูงอายุ ๔๒ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน

๑๐๐ คน ดูแลเด็กและผู้สูงอายุ ๔๕ คน ในปี ๒๕๖๐ และอัตราการพึ่งพิงผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ทำให้ประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุจาก ๑๙ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒๓ คน ในปี ๒๕๖๐ เพราะฉะนั้นจึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะกำลังแรงงาน เพื่อให้สามารถรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ เพื่อให้สามารถดูแลผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงได้

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๕ มีประชากรเมืองจำนวน ๔.๓๗ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๘ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๔.๕๕ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๗.๘ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๖๐ หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗๙ ต่อปี โดยจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุดร้อยละ ๓.๒ รองลงมา คือ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนนทบุรี มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองร้อยละ ๒.๕ และ ๐.๘ ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคกลาง

รายการ	ปี					
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๑๑.๕	๑๑.๕๙	๑๑.๗	๑๑.๘๕	๑๑.๙๓	๑๒.๐๒
โครงสร้างประชากร (%)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๑๖.๓	๑๖.๐	๑๕.๘	๑๕.๕	๑๕.๒	๑๕.๐
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๗๐.๒	๗๐.๑	๖๙.๘	๖๙.๖	๖๙.๔	๖๙.๑
กลุ่ม ๖๐+	๑๓.๕	๑๓.๙	๑๔.๔	๑๔.๙	๑๕.๔	๑๖.๐
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๔.๓๗	๔.๔๓	๔.๔๖	๔.๕๑	๔.๕๒	๔.๕๕

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๔.๑.๔ ประชากรแฝงกระจุกตัวในพื้นที่ที่เป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของภาค จากข้อมูลในปี ๒๕๖๐ พบว่า กรุงเทพมหานคร เป็นจังหวัดที่มีประชากรแฝงมากที่สุด ๒.๒๐ ล้านคน หรือ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๓ ของประชากรแฝงทั่วประเทศ (๘.๐๗ ล้านคน) รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ๘.๓๑ แสนคน นนทบุรี ๖.๐๖ แสนคน ปทุมธานี ๕.๓๘ แสนคน และสมุทรสาคร ๔.๗๕ แสนคน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓ ๗.๕ ๖.๗ และ ๕.๙ ของประชากรแฝงทั่วประเทศ ตามลำดับ เนื่องจากภาคกลางและกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งอุตสาหกรรมต่างๆ เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจ การค้า และสถาบันการศึกษา ดังนั้นการให้โอกาสในการได้รับบริการจากภาครัฐทางด้านสวัสดิการ ด้านสาธารณสุข การรักษาพยาบาล และด้านอื่นๆ จึงมีความจำเป็นที่ภาครัฐต้องดูแลและให้บริการอย่างเท่าเทียม

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ สัดส่วนกำลังแรงงานของภาคกลางมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ในปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีประชากรอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป ๑๑.๘๙ ล้านคน เป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานหรือผู้ที่พร้อมจะทำงาน ๘.๓๖ ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๐.๓ ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๗๒.๙ ของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป กำลังแรงงานเหล่านี้ประกอบด้วย ผู้มีงานทำ ๘.๒๕ ล้านคน ซึ่งผู้มีงานทำส่วนใหญ่ร้อยละ ๕๓ อยู่ในภาคบริการ รองลงมาร้อยละ ๓๐.๑ อยู่ในภาคอุตสาหกรรม และร้อยละ ๑๖.๙ อยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยแรงงานในภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๙.๖ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕๓ ในปี ๒๕๖๐ เช่นเดียวกับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๖.๘ ในปี ๒๕๕๕

เป็นร้อยละ ๓๐.๑ ในปี ๒๕๖๐ แต่แรงงานในภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๓.๖ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๖.๙ ในปี ๒๕๖๐ สำหรับอัตราการว่างงาน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๐.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑.๑ ในปี ๒๕๖๐

๔.๒.๒ แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษา แรงงานระดับอาชีวศึกษามีน้อยมาก ในปี ๒๕๖๐ มีผู้มีงานทำ ๘.๒๕ ล้านคน แรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าซึ่งมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๔๒.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๓๔.๓ ในปี ๒๕๖๐ แรงงานที่จบการศึกษาระดับมัธยมต้น เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๗.๔ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๙.๑ ในปี ๒๕๖๐ ระดับมัธยมปลาย เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๑.๑ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๓.๒ ในปี ๒๕๖๐ แรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๐.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๓.๒ ในปี ๒๕๖๐ สำหรับแรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยที่สุดแต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔.๖ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔.๙ ในปี ๒๕๖๐ อย่างไรก็ตาม การผลิตแรงงานระดับอาชีวศึกษา ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันที่ต้องการแรงงานสายวิชาชีพจำนวนมาก

๔.๒.๓ กำลังแรงงานของภาคกลางเข้าสู่ระบบประกันสังคมลดลง โดยสัดส่วนผู้ประกันตนต่อกำลังแรงงานลดลงจากร้อยละ ๕๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔๗.๕ ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (ร้อยละ ๓๘.๔) โดยปี ๒๕๖๐ ภาคกลางมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคม จำนวน ๓.๙๗ ล้านคนหรือร้อยละ ๔๗.๕ จังหวัดที่มีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมมากที่สุดสามจังหวัดแรก ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร และสมุทรปราการ ที่ร้อยละ ๗๙.๗ ๖๘.๗ และ ๖๕.๑ ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมน้อยที่สุด ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี ร้อยละ ๑๗.๗

๔.๒.๔ ภาคกลางต้องพึ่งพิงแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น โดยในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา) ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในภาค จำนวน ๕๙๗,๐๗๑ คน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ จำนวน ๒๔๒,๐๘๔ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๗.๘ ของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานทั้งประเทศ โดยจังหวัดปทุมธานี มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานมากที่สุดในภาคกลาง จำนวน ๑๖๐,๓๙๘ คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน ๑๔๙,๖๖๙ คน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ ขณะที่อัตราการเกิดลดลงและอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยทุกปี ประกอบกับแรงงานบางสาขาไม่เป็นที่นิยมของคนไทย โดยเฉพาะในกิจการประมงทะเล และแปรรูปสัตว์น้ำ ผู้ประกอบการจึงต้องใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะแรงงานสัญชาติเมียนมา

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ คนในภาคกลางได้รับโอกาสทางการศึกษาสูงขึ้นและสูงกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงานอายุ ๑๕-๕๙ ปี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก ๘.๗ ปี ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๙.๘ ในปี ๒๕๖๐ สูงกว่าภาคอื่นๆ ซึ่งระดับประเทศมีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๕ ปี โดยจังหวัดที่มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดของภาค ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ ซึ่งมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๑.๕ ๑๐.๙ และ ๑๐.๕ ปี ตามลำดับ สำหรับกรุงเทพมหานคร มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๑.๗ ปี

๔.๓.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O - NET ชั้น ม.๓ (๔ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีคะแนนเฉลี่ย ร้อยละ ๓๔.๘ ลดลงจากร้อยละ ๓๖.๖ ในปี ๒๕๕๕ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา เมื่อพิจารณาในรายวิชาปี ๒๕๖๐ พบว่า วิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ร้อยละ ๒๖.๙ และวิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ร้อยละ ๔๙.๑ รองลงมาได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์

และภาษาอังกฤษ ร้อยละ ๓๒.๕ และ ๓๐.๗ ตามลำดับ ซึ่งควรได้รับการปรับปรุงกระบวนการการบริหารวิชาการ เพื่อให้ผลสัมฤทธิ์มีค่าเฉลี่ยดีขึ้น

๔.๓.๓ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ ภาคกลางมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ๔๔ แห่ง ครอบคลุมเกือบทุกจังหวัด แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๒๔ แห่ง มหาวิทยาลัยเอกชน ๑๙ แห่ง และวิทยาลัยชุมชน ๑ แห่ง และในส่วนของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีสถาบันการศึกษาที่สำคัญและมีชื่อเสียงในระดับอุดมศึกษา จำนวน ๖๑ แห่ง แยกเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ ๓๕ แห่ง และมหาวิทยาลัยเอกชน ๒๖ แห่ง ซึ่ง **สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภาคกลางและกรุงเทพมหานครอยู่ใน ๘๐๐ อันดับแรกของโลก** จากการจัดอันดับของ Times Higher Education (THE) ประจำปี ๒๐๑๙ คือ มหาวิทยาลัยมหิดล และติดอันดับที่ ๘๐๑-๑,๐๐๐ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี สำหรับระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เช่น โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นต้น

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ ประชาชนในภาคกลางมีโอกาสได้รับบริการสาธารณสุขที่ดีที่สุดของประเทศ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของสถานพยาบาลที่ดีที่สุดและมากที่สุดของประเทศ โดยมีจำนวนโรงพยาบาลรัฐบาล จำนวน ๑,๙๓๙ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๑๑๘ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๒๒ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๘ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน ๑,๗๙๑ แห่ง และสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรของภาคกลางไม่รวมกรุงเทพมหานคร มีแนวโน้มดีขึ้น จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๒,๔๔๓ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒,๐๔๖ คน ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งจังหวัดสมุทรสาคร มีโอกาสได้รับบริการด้านสุขภาพสูงที่สุด โดยมีแพทย์ ๑ คน ต่อประชากร ๑,๒๕๒ คน รองลงมาคือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีแพทย์ ๑ คน ต่อประชากร ๑,๔๒๓ คน และจังหวัดสระบุรี ซึ่งมีแพทย์ ๑ คน ต่อประชากร ๑,๖๔๕ คน ในส่วนของกรุงเทพมหานคร มีโอกาสได้รับบริการด้านสุขภาพสูงที่สุดของประเทศ โดยมีแพทย์ ๑ คน ต่อประชากร ๖๓๐ คน มีโรงพยาบาลสังกัดโรงเรียนแพทย์ ๙ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป ๒๖ แห่ง โรงพยาบาลเฉพาะโรคและสถาบันเฉพาะโรค ๑๓ แห่ง ศูนย์บริการสาธารณสุขครบทุกเขตรวม ๖๘ ศูนย์/ ๗๖ สาขา และโรงพยาบาลเอกชน ๑๐๔ แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร หรือคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓ ของโรงพยาบาลเอกชนทั้งหมด

๔.๔.๒ คนในภาคกลางมีแนวโน้มเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCDs) มากขึ้น ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสำคัญใน ๕ โรค ได้แก่ โรคมะเร็ง ความดันโลหิต หัวใจ เบาหวาน และหลอดเลือดสมอง เพิ่มขึ้นจาก ๕,๐๙๗ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๖,๑๕๓ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งซึ่งเป็นสาเหตุการตายสูงที่สุดของคนไทย พบว่า ภาคกลางมีอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคมะเร็งเพิ่มขึ้น จาก ๕๘๐ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๗๑๗ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ แต่สำหรับอัตราผู้ป่วยเอดส์สะสมภาคกลางมีแนวโน้มลดลงจาก ๑๒๑ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๐๒ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐

๔.๔.๓ ภาคกลางมีปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของภาคกลางลดลงจาก ๕๘.๗ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๔๒.๘ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๖๐ แต่ก็ยังเป็นอัตราที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีอัตรา ๓๙.๖ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ - ๑๙ ปีพันคน โดยจังหวัดที่มีอัตราการคลอดในหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปี สูงสุดของภาคกลาง คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสมุทรสาคร และสระบุรี ที่มีอัตรา

การคลอด ๕๙.๒ ๕๖.๓ และ ๔๙.๒ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕ – ๑๙ ปีพันคน ตามลำดับ ทั้งนี้ ปัญหาการตั้งครรภ์ในเด็กวัยรุ่นของภาคกลาง ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่จะต้องดำเนินการป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

๔.๔.๔ อัตราการตายของมารดาที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่อัตราการตายของทารกมีแนวโน้มลดลง โดยอัตราการตายของมารดาจากการคลอดบุตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๑๗.๕ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒๘.๔ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน ในปี ๒๕๖๐ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการตายของมารดา ๒๑.๘ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน โดยจังหวัดที่มีอัตราการตายของมารดาสูงสุดในภาค ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ ปทุมธานี และประจวบคีรีขันธ์ ที่มีอัตราการตายของมารดา ๗๐.๕ ๕๕.๘ และ ๕๐.๘ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ส่วนอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มลดลง จาก ๖ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๕.๘ คนต่อการเกิดมีชีพพันคนในปี ๒๕๖๐ ซึ่งต่ำกว่าอัตราการตายของทารก ระดับประเทศที่มีอัตรา ๕.๙ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน โดยจังหวัดลพบุรีมีอัตราการตายของทารกสูงสุดของภาค ๘.๗ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดราชบุรี เท่ากันกับจังหวัดอ่างทอง มีอัตราการตายของทารก ๘.๒ และ ๗.๐ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน ตามลำดับ ในส่วนของกรุงเทพมหานคร อัตราการตายของมารดาที่มีแนวโน้มลดลงจาก ๑๔.๕ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๒.๑ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน ในปี ๒๕๖๐ ส่วนอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มลดลงเช่นกัน จาก ๖.๓ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๖.๑ คนต่อการเกิดมีชีพพันคนในปี ๒๕๖๐

๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ภาคกลางมีคดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและเพศและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นจาก ๑๕๕.๕ คดี ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๖๑.๒ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดอ่างทองมีสัดส่วนคดีสูงสุด จำนวน ๔๐๑.๙ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี และสระบุรี มีสัดส่วนคดี ๑๙๘.๒ และ ๑๙๗.๕ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ สำหรับคดียาเสพติดก็มีแนวโน้มลดลงจาก ๘๐๑.๗ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๔๕๙.๓ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๐ ทั้งนี้พบคดียาเสพติดสูงสุดที่จังหวัดกาญจนบุรี ๖๓๕.๘ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดราชบุรี และสิงห์บุรีที่มีสัดส่วนคดียาเสพติดเท่ากับ ๕๙๖.๕ และ ๕๑๘.๘ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ

๔.๖ ความอบอุ่นในชีวิตครอบครัวมีแนวโน้มดีขึ้น ในขณะที่อัตราการสมรสมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงปี ๒๕๕๕ – ๒๕๖๐ อัตราการหย่าร้างในภาคกลางมีแนวโน้มลดลง จาก ๖.๖ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๕.๗ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๖๐ โดยภาพรวมใกล้เคียงกับอัตราการหย่าร้างของทั้งประเทศ (๕.๗ คู่ต่อพันครัวเรือน) ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดสระบุรีมีอัตราการหย่าร้างสูงสุดในภาค คือ ๙ คู่ต่อพันครัวเรือน ขณะที่จังหวัดสมุทรสาครมีอัตราการหย่าร้างน้อยที่สุด ๓.๕ คู่ต่อพันครัวเรือน ส่วนอัตราการสมรสภาคกลางมีแนวโน้มลดลงจาก ๑๖ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๒.๖ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๖๐ แต่โดยภาพรวมยังต่ำกว่าอัตราการสมรสของทั้งประเทศ (๑๓.๙ คู่ต่อพันครัวเรือน) โดยจังหวัดสระบุรีมีอัตราการสมรสสูงสุดในภาคคือ ๑๘.๑ คู่ต่อพันครัวเรือน ขณะที่จังหวัดสมุทรสาครมีอัตราการสมรสน้อยที่สุด ๘.๓ คู่ต่อพันครัวเรือน

๔.๗ สถานการณ์ความยากจนมีแนวโน้มลดลง แต่ความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้สูงขึ้น จำนวนคนจนหรือประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงจาก ๙๖๓.๕ พันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๕๙๙.๒ พันคน ในปี ๒๕๖๐ เช่นเดียวกับสัดส่วนคนจนของภาคที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๗.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔.๓ ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดชัยนาทมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดของภาค ร้อยละ ๒๖.๒ รองลงมาได้แก่ จังหวัดอ่างทอง และจังหวัดกาญจนบุรี มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๖.๕ และ ๑๑.๔ ตามลำดับ ส่วนสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) ภาคกลาง

มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๐.๓๙๔ ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๐.๔๐๖ ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดที่มีความเหลื่อมล้ำสูงสุดสามอันดับแรกในภาค ได้แก่ จังหวัดชัยนาท นครปฐม และสิงห์บุรี มีสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) เท่ากับ ๐.๕๙๒ ๐.๕๐๕ และ ๐.๔๖๙ ตามลำดับ ซึ่งเกือบทุกจังหวัดในภาคกลางมีความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้น ยกเว้นจังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร ปทุมธานี และลพบุรี ที่มีความเหลื่อมล้ำลดลง

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม พื้นที่ใช้ประโยชน์นอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้น ขณะที่พื้นที่เกษตรลดลง ทรัพยากรดินมีแนวโน้มเสื่อมโทรมในระดับสูง ซึ่งมีสาเหตุจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้สารเคมี การแผ้วถางป่าไม้ เป็นต้น และยังมีปัญหาดินเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยปัญหาดินเปรี้ยวจัดในภาคกลางมีปริมาณเนื้อที่ ๓.๒๐ ล้านไร่ ปัญหาดินเค็มมีพื้นที่ประมาณ ๐.๔๘ ล้านไร่ พบในบริเวณพื้นที่ที่มีตะกอนน้ำทะเล น้ำกร่อย และกลุ่มจังหวัดที่มีพื้นที่ใกล้กับทะเล ได้แก่ จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี และชัยนาท

๕.๑.๒ ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่มีแนวโน้มลดลง ปริมาณน้ำท่าของภาคกลางมาจากลุ่มน้ำหลัก ๗ แห่ง (ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำสะแกกรัง ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำท่าจีน ลุ่มน้ำแม่กลอง ลุ่มน้ำเพชรบุรี ลุ่มน้ำชายฝั่งตะวันตก) มีค่าเฉลี่ย ๒๔,๙๗๖ ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี จากสถิติปริมาณการเก็บกักน้ำได้ของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคกลางจำนวน ๕ อ่าง พบว่า ปริมาณน้ำที่กักเก็บได้ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๑ มีปริมาณลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ ต่อปี โดยปี ๒๕๖๑ มีปริมาณน้ำกักเก็บได้จำนวน ๒๓,๕๔๒ ล้านลูกบาศก์เมตร คิดเป็นร้อยละ ๗๕ ของความจุอ่าง เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๔.๕ จากปี ๒๕๖๐ และคิดเป็นร้อยละ ๙๔.๒ ของปริมาณน้ำท่ารายปี ขณะที่ความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น จากการเพิ่มขึ้นของรอบการผลิตภาคเกษตร การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่อง

๕.๑.๓ พื้นที่ป่าไม้ภาคกลางเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ พบว่า พื้นที่ป่าไม้ของภาคกลางเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๐๓ ต่อปี โดยในปี ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าไม้ ๑๓.๙๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘ ของพื้นที่ภาค ซึ่งต่ำกว่าค่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ หากเปรียบเทียบกับป่าไม้ทั่วประเทศ ภาคกลางมีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ ๑๓.๖ ของพื้นที่ป่าทั่วประเทศ โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ตามมาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ คือ จังหวัดกาญจนบุรี และเพชรบุรี ส่วนจังหวัดที่ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และอ่างทอง การเพิ่มขึ้นของผืนป่าเป็นผลจากประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ดูแลรักษา รวมทั้งมีโครงการปลูกป่าอย่างต่อเนื่อง สำหรับสถานการณ์ป่าชายเลนภาคกลาง (จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์) ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ.๒๕๕๒-๒๕๕๗) ลดลงร้อยละ ๙.๓ โดยปี ๒๕๕๗ ภาคกลางมีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ ๖๕,๖๒๑.๙๘ ไร่ ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คือ จังหวัดสมุทรสาคร น้อยที่สุด คือ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่วนกรุงเทพมหานคร ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น ๒,๔๕๓ ไร่ โดยปี ๒๕๖๐ มีพื้นที่ป่าไม้ ๓,๒๕๙ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ของพื้นที่จังหวัด และพื้นที่ป่าชายเลนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉลี่ยลดลงร้อยละ ๒๑.๘ ต่อปี

๕.๑.๔ ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้น ภาคกลางมีปริมาณขยะมากเป็นลำดับ ๒ ของประเทศ รองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยในช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๖๐ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นของภาคกลางเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๒ ต่อปี ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การอุปโภคบริโภคของประชาชน โดยในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ๕.๔๐ ล้านตันต่อปี หรือ ๑๔,๗๙๘ ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๔ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ จังหวัดที่มีปริมาณการเกิดขยะมากที่สุด ตามลำดับ คือ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และพระนครศรีอยุธยา สำหรับปริมาณขยะ ที่มีการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์เมื่อเทียบกับปริมาณขยะที่เกิดขึ้นมีสัดส่วน เพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจาก รัฐบาลให้ความสำคัญกับปัญหาขยะ ส่งผลให้มีการดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหาขยะ อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ภาคกลางก็ยังคงประสบปัญหาปริมาณขยะของเสีย อันตรายที่มีแนวโน้มมากขึ้น โดยเฉพาะของเสียอันตรายจากชุมชน และมูลฝอยติดเชื้อ นอกจากนี้ ยังมีขยะ ในทะเลที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

๕.๑.๕ คุณภาพน้ำของภาคกลางยังคงอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมมากกว่าภาคอื่นๆ ภาคกลาง มีจำนวนแหล่งน้ำที่สำคัญอยู่ ๑๗ แห่ง ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ คุณภาพแหล่งน้ำส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยไม่มีแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีมากและเสื่อมโทรมมาก ปี ๒๕๖๑ มีแหล่งน้ำคุณภาพดีเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๖๐ ขณะที่แหล่งน้ำที่มีคุณภาพพอใช้ลดลง แม่น้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา ตอนล่าง แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง แม่น้ำลพบุรี และแม่น้ำสะแกกรัง สาเหตุสำคัญมาจากชุมชนเมือง พื้นที่ เกษตรกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการปศุสัตว์ที่ไม่มีระบบการจัดการของเสีย โดยเฉพาะบริเวณ อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ และอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ สาเหตุหลักเกิดจากการปล่อยของเสีย สิ่งปฏิกูลและ สิ่งโสโครกของชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม

คุณภาพน้ำชายฝั่งทะเล จากสถานีตรวจวัด ๓๘ แห่ง ช่วงระหว่างปี ๒๕๕๘ - ๒๕๖๐ โดยรวม ภาคกลางมีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้และมีแนวโน้มดีขึ้น โดยปี ๒๕๖๐ คุณภาพน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ พอใช้ เสื่อมโทรม และเสื่อมโทรมมากปรับตัวในทิศทางดีขึ้นจากปี ๒๕๕๙ ในขณะที่คุณภาพน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดี ปรับตัวลดลง ซึ่งบริเวณที่ควรเฝ้าระวังเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นบริเวณเสื่อมโทรมถึงเสื่อมโทรมมาก ได้แก่ บริเวณปากคลอง ๑๒ อันวา หน้าโรงงานฟอกย้อม และปากแม่น้ำเจ้าพระยา จังหวัดสมุทรปราการ บริเวณ ปากน้ำแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม บ้านบ่อนอก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปากแม่น้ำแม่กลอง จังหวัด สมุทรสงคราม และปากแม่น้ำท่าจีน จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่มาจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงาน ฟอกย้อม แหล่งชุมชนทิ้งเศษขยะและเศษอาหาร รวมถึงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและการเลี้ยงปศุสัตว์

๕.๑.๖ มลพิษทางอากาศยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องของภาคกลาง ทั้งมลพิษที่ได้รับ ผลกระทบจากสารอินทรีย์ระเหยง่าย ก๊าซโอโซน และฝุ่นละอองขนาดเล็ก ภาคกลางส่วนใหญ่พบในจังหวัดที่มี เขตประกอบการอุตสาหกรรม ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี สระบุรี ปทุมธานี อยุธยา และสมุทรสาคร ส่วนปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน ๑๐ ไมครอน บริเวณตำบลหน้าพระลาน จังหวัดสระบุรี ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ - ๒๕๕๙ มีแนวโน้มดีขึ้น แต่ในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนวันที่ฝุ่นละอองสูงเกินมาตรฐานเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๙ และ ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีปัญหามากที่สุดของประเทศ สาเหตุหลักมาจากโรงปูนซีเมนต์ โรงปูนขาว โรงโม่ บด ย่อยหิน ถนนและการบรรทุกขนส่งในพื้นที่ ส่วนพื้นที่บริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และนครปฐม) ยังคงพบปัญหาฝุ่นละอองเกินค่ามาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเกิดจากการจราจรที่ หนาแน่น ในขณะที่สารอินทรีย์ระเหยง่ายมีแนวโน้มลดลง

๕.๒ สถานการณ์ภัยพิบัติ

๕.๒.๑ ไฟป่ามีแนวโน้มลดลง จากสถิติตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๑ พบว่า จำนวนพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้ลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๔.๖ ต่อปี โดยปี ๒๕๖๑ พบว่า มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๑,๒๔๔ ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๑ ของพื้นที่ป่าภาคกลาง ลดลงจากปี ๒๕๖๐ ร้อยละ ๔๗.๒ ซึ่งจังหวัดสุพรรณบุรี มีสัดส่วนไฟไหม้ป่าเมื่อเทียบกับพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดเพียงแค่ร้อยละ ๐.๐๔ เท่านั้น โดยสาเหตุส่วนใหญ่คาดว่าจะเกิดจากการเผาไร่เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว

๕.๒.๒ สถานการณ์อุทกภัยเพิ่มขึ้น ช่วงปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๐ ภาคกลางมีจำนวนหมู่บ้านและครัวเรือน ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปี ๒๕๕๙ และ ๒๕๖๐ มีหมู่บ้านได้รับความเสียหายจาก ๓๐ หมู่บ้านในปี ๒๕๕๘ เป็น ๒,๗๘๓ หมู่บ้านในปี ๒๕๕๙ และ ๓,๕๖๙ หมู่บ้านในปี ๒๕๖๐ ซึ่งปี ๒๕๖๐ จังหวัดที่ได้รับความเสียหายมากที่สุด คือ จังหวัดเพชรบุรี กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และสุพรรณบุรี ตามลำดับ สาเหตุหลักเกิดจากฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานานและน้ำป่าไหลหลาก ประกอบกับการขยายตัวของเมืองส่งผลให้ความต้องการใช้ที่ดินสำหรับปลูกสร้างเพิ่มมากขึ้น

๕.๒.๓ พื้นที่ประสบภัยแล้งลดลง ภาพรวมในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (๒๕๕๖-๒๕๖๐) แนวโน้มหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งของภาคกลางมีจำนวนลดลง โดยปี ๒๕๖๐ มีเพียงจังหวัดกาญจนบุรีเท่านั้นที่ประสบภัยแล้ง จำนวน ๒๙ หมู่บ้าน ๘๐๒ ครัวเรือน ซึ่งตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๕๙ จังหวัดที่ประสบภัยแล้งต่อเนื่องยังคงเป็นจังหวัดกาญจนบุรี สระบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี และเพชรบุรี สาเหตุหลักเกิดจากภาวะฝนทิ้งช่วงส่งผลให้ปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยและไม่ตกในพื้นที่อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่

๕.๒.๔ การกัดเซาะชายฝั่งทะเลมีแนวโน้มดีขึ้น ภาคกลางมีจังหวัดที่มีพื้นที่ติดชายทะเล ได้แก่ สมุทรปราการ สมุทรสงคราม สมุทรสาคร เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ มีชายฝั่งทะเลยาว ๔๖๒.๔๘ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๗ ของความยาวชายฝั่งทั้งหมด โดยปี ๒๕๖๐ ถูกกัดเซาะเป็นระยะทางรวม ๑๗.๖ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๓.๘ ของชายฝั่งทะเลภาคกลาง ลดลงจากปี ๒๕๕๔ ที่ถูกกัดเซาะเป็นระยะทาง ๑๗๑.๒๓ กิโลเมตร โดยเป็นการกัดเซาะรุนแรง ๑๑.๖๖ กิโลเมตร ปานกลาง ๐.๘ กิโลเมตร และน้อย ๕.๑๔ กิโลเมตร โดยจังหวัดที่มีอัตราการกัดเซาะรุนแรง ได้แก่ สมุทรปราการ เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ ตามลำดับ โดยเฉพาะสมุทรปราการที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลถูกกัดเซาะรุนแรงมากที่สุด สาเหตุของการกัดเซาะส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรมและชุมชนที่ขยายตัวรุกล้ำพื้นที่ชายฝั่ง และการบุกรุกทำลายป่าชายเลน ซึ่งเป็นผลกระทบต่อระบบนิเวศชายฝั่งสำหรับกรุงเทพมหานคร ปี ๒๕๖๐ พื้นที่การกัดเซาะได้รับการแก้ไขปัญหารีบร้อยแล้ว

ตารางที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคกลางไม่รวมกทม.

รายการ	ปี					
	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
ปริมาณน้ำในอ่างน้ำขนาดใหญ่ ๕ อ่าง (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม) ล้าน ลบ.ม.	๒๓,๕๕๘	๒๓,๖๒๓	๑๙,๑๑๔	๑๘,๖๕๖	๒๐,๕๔๒	๒๓,๕๒๖
พื้นที่ป่าไม้ (ล้านไร่)	๑๓.๘๓	๑๓.๘๖	๑๓.๙๑	๑๓.๙๑	๑๓.๙๒	๑๓.๙๒
จำนวนครั้งการเกิดไฟไหม้ป่า	๓๐๑	๓๖๖	๓๒๕	๔๑๓	๒๑๐	๑๔๒
จำนวนพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ (ไร่)	๒,๙๗๐	๓,๗๐๐	๔,๕๑๕	๖,๓๒๖	๒,๓๔๗	๑,๒๔๔
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)	๔.๙๘	๕.๒๐	๕.๒๕	๕.๖๒	๕.๔๐	
ปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ (ล้านตัน/ปี)	๐.๘๙	๑.๑๙	๑.๓๕	๒.๒๑	๒.๓๔	
หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (แห่ง)	๑,๒๗๑	๕๙๙	๓๐	๒,๗๘๓	๓,๕๖๙	
หมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง (แห่ง)	๑,๒๘๒	๑,๑๓๑	๑,๔๗๙	๑,๘๖๑	๒๙	

๖. พื้นที่กรุงเทพมหานคร

๖.๑ กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย โดยมีประชากรตามทะเบียนราษฎรประมาณ ๕.๗ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๘.๖ ของประเทศ ตั้งอยู่บนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านและแบ่งเมืองออกเป็น ๒ ฝั่ง คือ ฝั่งพระนครและฝั่งธนบุรี โดยกรุงเทพมหานครมีพื้นที่ทั้งหมด ๑,๕๖๘.๗๓๗ ตารางกิโลเมตร กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษของประเทศไทย

๖.๒ กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญยังคงกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานคร โดยมีสัดส่วนการผลิตสูงสุด มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ ๕,๐๒๒,๐๑๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๕ ของประเทศ เศรษฐกิจพึ่งพิงภาคบริการสูงถึงร้อยละ ๘๘.๑ จึงเป็นศูนย์รวมธุรกิจบริการที่สำคัญของประเทศ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคบริการคิดเป็นร้อยละ ๔๖.๒ ของประเทศ ซึ่งมีสัดส่วนการผลิตสาขาการค้า ร้อยละ ๔๖.๑ ของประเทศ สาขาการเงิน ร้อยละ ๕๙.๖ และสาขาการขนส่ง ร้อยละ ๔๒.๔

๖.๓ ปัญหาที่สำคัญของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัญหาการจราจรแออัด ปัญหาสิ่งแวดล้อม (น้ำเสีย ขยะ) ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และปัญหาน้ำท่วม เนื่องจากพื้นที่ส่วนมากในกรุงเทพมหานครเป็นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่บนพื้นที่บริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ ๑.๕๐-๒ เมตร โดยมีความลาดเอียงจากทิศเหนือสู่อ่าวไทยทางทิศใต้ และเฉพาะลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างจะอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลไม่เกิน ๑.๕๐ เมตร ทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วมบ่อยครั้งในช่วงฤดูมรสุม

๗. สภาวะแวดล้อม

ภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีที่ตั้ง ลักษณะภูมิสังคม โครงสร้างเศรษฐกิจ ระบบโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ ดังนี้คือ

๗.๑ จุดแข็ง

๗.๑.๑ เป็นที่ตั้งของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีผู้เดินทางมาเยือนมากที่สุดในโลก (Global Destinations Cities Index) เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร พระบรมมหาราชวัง และถนนข้าวสาร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียบพร้อม ทำให้รายได้ท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานครสูงถึงร้อยละ ๓๘.๓ ของประเทศ และในปี ๒๕๖๐ กรุงเทพมหานคร ติดอันดับเมืองท่องเที่ยวที่มีผู้เดินทางมาเยี่ยมเยือนมากที่สุดในโลก

๗.๑.๒ เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการ ศูนย์กลางเศรษฐกิจและธุรกิจสำคัญของประเทศ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของกระทรวง กรม ตลาดหลักทรัพย์ สถาบันการเงิน ธุรกิจ และการค้าชั้นนำของประเทศ

๗.๑.๓ เป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาชั้นนำทุกระดับ และสถาบันวิจัยและพัฒนาที่มีความพร้อมด้านเครื่องมืออุปกรณ์และบุคลากรการวิจัย โดยมีมหาวิทยาลัย และสถาบันวิจัยและพัฒนาที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก

๗.๑.๔ เป็นที่ตั้งของสถานพยาบาลที่ดีที่สุดและมากที่สุดในประเทศ โดยมีศูนย์การแพทย์ชั้นนำ และสถาบันการแพทย์เฉพาะทางที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก

๗.๑.๕ เป็นฐานเศรษฐกิจอุตสาหกรรมส่งออกและแหล่งจ้างงานหลักของประเทศ ซึ่งอุตสาหกรรมที่สำคัญของภาค ได้แก่ วัสดุก่อสร้าง ยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า ในจังหวัด สระบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี สมุทรปราการ รวมถึงอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารทะเล จังหวัดสมุทรสาคร อุตสาหกรรมไก่เนื้อ จังหวัดลพบุรี และอุตสาหกรรมสับประรด กระบอง จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๗.๑.๖ เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งของประเทศและภูมิภาคอาเซียน โดยมีการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมขนส่งอย่างเพียงพอและทันสมัย สามารถอำนวยความสะดวกในการ คมนาคมขนส่งที่ครอบคลุมการเชื่อมโยงระหว่างเมือง ระหว่างภาค และระหว่างประเทศมากกว่าภาคอื่นๆ ทั้งทางบก ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ

๗.๑.๗ เป็นแหล่งรวมของแม่น้ำสายสำคัญและมีพื้นที่ลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดม สมบูรณ์ มีพื้นที่ชลประทานมากที่สุดเป็น “อู่ข้าว อู่น้ำ” ของประเทศ โดยมีสัดส่วนพื้นที่ชลประทานคิดเป็น ร้อยละ ๓๐.๕ ของพื้นที่ชลประทานทั่วประเทศ

๗.๑.๘ เป็นศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าเกษตรของประเทศ เนื่องจากมีตลาดค้าส่งค้าปลีก สินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่ เช่น ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี ตลาดปลาสุพรรณ จังหวัดอ่างทอง และตลาดมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

๗.๑.๙ เป็นแหล่งเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศ เนื่องจากมีสภาพพื้นที่และระบบ ชลประทานที่อุดมสมบูรณ์ โดยมีลักษณะการผลิตที่โดดเด่นและแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ได้แก่ ภาคกลาง ตอนบน เป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่ เช่น อ้อยโรงงาน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ภาคตะวันตกเป็นแหล่งผลิต สับประรด มะพร้าว และไม้ผล นอกจากนี้ ภาคกลางยังเป็นแหล่งผลิต โคเนื้อ-โคนม สุกร และไก่ รวมทั้งยังมี พื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เหมาะสมแก่การทำประมงน้ำลึก และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งทะเลที่สำคัญของประเทศ

๗.๑.๑๐ มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลาย โดยมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ชะอำ และหัวหิน เป็นต้น นอกจากนี้ ภาคกลางยังมีพื้นที่อีกหลายแห่งที่มีสภาพภูมิอากาศและธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว และบริการเชิงสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่เกิดขึ้นใหม่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการที่พักแบบ Long Stay / Home Stay การบริการสปา การดูแลผู้สูงอายุ การบริการสุขภาพ นวดแผน ไทย สมุนไพรเพื่อสุขภาพ และอาหารสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย ทัวร์ป่า ฯลฯ

๗.๑.๑๑ เป็นพื้นที่ในแนวเส้นทางแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) เชื่อมโยงระหว่างเมียนมา ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง โดยพาดผ่านเมืองสำคัญหลายเมืองและมีการขนส่งข้ามแดนตามแนวเส้นทางในปริมาณมาก จึงเป็นเส้นทาง เศรษฐกิจและท่องเที่ยวสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างไทย เมียนมา และกัมพูชา รวมถึงเชื่อมต่อไปยังเวียดนามได้

๗.๒ จุดอ่อน

๗.๒.๑ พื้นที่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดที่มีการเจริญเติบโตและขยายตัวของเมืองสูง ประสบปัญหาที่กระทบต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ ปัญหาจราจรแออัด ปัญหาฝุ่นละอองจากการจราจร ที่หนาแน่น ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งปัญหา ความเสี่ยงภัยการก่อการร้าย เป็นต้น

๗.๒.๒ ปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลหน้าพระลาน อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นเขตอุตสาหกรรมก่อสร้าง จึงเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน ๑๐ ไมครอน มากที่สุดของประเทศ

๗.๒.๓ พื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ลดลง จากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมรุกล้ำพื้นที่เกษตร และเป็นการทำการเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ยังมีการใช้สารเคมีจำนวนมาก

๗.๒.๔ ปัญหาการเชื่อมต่อระหว่างโครงข่ายถนนกับระบบการขนส่งอื่นๆ มีน้อย ทำให้ไม่ประหยัดและมีต้นทุนสูง เนื่องจากภาคกลางมีการพัฒนาโครงข่ายถนนเป็นจำนวนมาก ขณะที่การพัฒนาโครงข่ายรถไฟและท่าเรือเพื่อใช้ขนส่งสินค้ายังมีน้อย

๗.๒.๕ ทักษะกำลังแรงงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาของภาค ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนา ทำให้ขาดแคลนแรงงานที่มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกได้ โดยเฉพาะในภาคการผลิตที่มีการใช้ทุนและเทคโนโลยีอย่างเข้มข้น

๗.๒.๖ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และชุมชนเมือง โดยไม่มีการดำเนินมาตรการควบคุม และบริหารจัดการสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ได้แก่ คุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่าง เสื่อมโทรมลง คุณภาพดินเสื่อมโทรมลง ป่าไม้และป่าชายเลนถูกบุกรุกทำลาย และความสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งลดลง เป็นต้น

๗.๒.๗ การพัฒนาอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังใช้เทคโนโลยีเดิม และมีการใช้แรงงานเข้มข้น จึงสร้างมูลค่าเพิ่มได้ต่ำ

๗.๒.๘ การท่องเที่ยวกระจุกตัวในกรุงเทพมหานคร และบางจังหวัด เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวรอบนอกไม่เป็นที่รู้จักและขาดความพร้อมจึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักค้างในพื้นที่ได้

๗.๒.๙ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่องส่งผลให้มีอัตราการพึ่งพิงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง

๗.๓ โอกาส

๗.๓.๑ การเปิดเสรีการค้าและการลงทุนกับประเทศกลุ่ม CLMV จะเป็นโอกาสในการขยายตลาดส่งออกสินค้าอาหารและอุตสาหกรรมมากขึ้น รวมทั้งชักจูงนักลงทุนเข้ามาลงทุนในพื้นที่ภาคกลางเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีความพร้อมทั้งในด้านทำเลที่ตั้ง ระบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการสังคม

๗.๓.๒ การพัฒนาความเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย-ภาคกลาง-เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกตามแนวเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) จะเป็นโอกาสในการเพิ่มการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๗.๓.๓ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี จะเป็นโอกาสในการปรับกระบวนการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลายทั้งในด้านคุณภาพ มาตรฐาน และราคา

๗.๓.๔ โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ เปิดโอกาสให้กับสินค้าและบริการใหม่ ที่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนระยะยาวของผู้สูงอายุ

๗.๓.๕ กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติที่ขยายตัวไปทั่วโลก ช่วยสร้างกระแสความนิยมบริโภคสินค้าเชิงอนุรักษ์และสินค้าสุขภาพ ขณะเดียวกันช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น

๗.๓.๖ แผนงานโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระหว่างภาค จะเป็นโอกาสในการเชื่อมโยงห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) ระหว่างภาค

๗.๔ ภัยคุกคาม

๗.๔.๑ สินค้าราคาถูกของประเทศอื่นที่ต้นทุนถูกกว่าเข้ามาตีตลาด ส่งผลให้สูญเสียส่วนแบ่งทางการตลาด และนักลงทุนต่างชาติย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศเหล่านั้น เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า ซึ่งสินค้าของภาคกลางที่ได้รับผลกระทบ เช่น ข้าว เสื้อผ้า ผลไม้ เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

๗.๔.๒ ภัยก่อการร้ายข้ามชาติที่มีแนวโน้มการก่ออาชญากรรมในเขตเมือง ซึ่งเป็นอาชญากรรมรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคอาเซียน จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งกระทบต่อเศรษฐกิจ ทำให้นักธุรกิจหรือผู้ประกอบการที่สนใจจะเข้ามาลงทุนขาดความเชื่อมั่น

๗.๔.๓ มาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษี เช่น มาตรฐานการผลิตสินค้า มาตรฐานด้านความสะอาด และสุขอนามัย โดยได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ในการรับซื้อสินค้าของผู้ผลิตค่อนข้างมาก และมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างเข้มงวด ส่งผลให้ผู้ประกอบการในภาคกลางต้องเร่งปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐาน และคุณภาพสินค้าให้เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ

๗.๔.๔ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอุทกภัยและภัยแล้ง

๘. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

- ๘.๑ ปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในเมือง ได้แก่ ปัญหาจราจร ขยะ น้ำเสีย น้ำท่วม มลพิษทางอากาศ ฯลฯ
- ๘.๒ ปัญหาการดูแลผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างต่อเนื่อง
- ๘.๓ ทักษะกำลังแรงงานอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่สอดคล้องกับระดับการพัฒนาของภาค
- ๘.๔ พื้นที่เกษตรที่อุดมสมบูรณ์ลดลงจากการขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรม และเป็นการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ที่ใช้สารเคมีจำนวนมาก
- ๘.๕ อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังขาดการนำนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม ใช้แรงงานเข้มข้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- ๘.๖ การท่องเที่ยวกระจุกตัวในกรุงเทพมหานคร และบางจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวรอบนอกไม่เป็นที่รู้จักและขาดความพร้อมจึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักค้างในพื้นที่
- ๘.๗ มีสถาบันการศึกษาและวิจัยชั้นนำทุกระดับแต่ยังขาดการนำผลงานวิจัยที่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการที่ชัดเจน

๙. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นภูมิภาคที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงกับทุกภาคภายในประเทศ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเมืองหลวงกรุงเทพมหานคร และเป็นที่ตั้งของหน่วยงานราชการระดับกระทรวง หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยชั้นนำทุกระดับ สถาบันการรักษาพยาบาลที่ดีที่สุด รวมทั้งสถาบันธุรกิจ และสถาบันการเงินชั้นนำของประเทศ ขณะเดียวกันภาคกลางตั้งอยู่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็น “อู่ข้าว อู่น้ำ” ของประเทศ และเป็นพื้นที่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Southern Economic Corridor) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางโลจิสติกส์ (Landbridge) เชื่อมโยงภูมิภาคอาเซียนกับโลกตะวันตกและโลกตะวันออก

ดังนั้น การพัฒนาภาคกลางสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จำเป็นต้องรักษาความมีชื่อเสียงของกรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองชั้นนำระดับโลกตลอดไป ควบคู่ไปกับการใช้ศักยภาพพื้นฐานด้านความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำ และความพร้อมของสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัยในการยกระดับภาคการเกษตรสู่เกษตรอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าสูง รวมทั้งการพัฒนาเส้นทางโลจิสติกส์เชื่อมโยงทวาย (เมียนมา) กับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) เพื่อให้ภาคกลางเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงเส้นทางการค้า การขนส่งระหว่างทะเลตะวันตกและทะเลตะวันออกในระยะยาว

๙.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

จากแนวคิดและทิศทางการพัฒนาภาคกลางและพื้นที่กรุงเทพมหานคร จึงกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ คือ “พัฒนากรุงเทพฯ ลุ่มหานครทันสมัยและภาคกลางเป็นฐานการผลิตสินค้าและบริการที่มีมูลค่าสูง”

๙.๒ วัตถุประสงค์

๙.๒.๑ เพื่อรักษาภาพลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร ให้เป็นเมืองที่มีความทันสมัย และเป็นเมืองน่าอยู่น่าเที่ยวในลำดับต้นๆ ของโลกตลอดไป

๙.๒.๒ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุขทั้งสุขภาพกาย จิตใจ มีความมั่นคงด้านอาชีพและรายได้ และมีสภาพแวดล้อมที่ดี

๙.๒.๓ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและยกระดับการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่อง

๙.๒.๔ เพื่อฟื้นฟูและรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

๙.๓ เป้าหมาย

๙.๓.๑ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคกลางขยายตัวเพิ่มขึ้น

๙.๓.๒ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ของภาคกลางลดลง

๙.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคกลาง	๒,๓๙๙,๐๙๑ ลบ. (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕ ต่อปี
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคกลาง	๐.๔๐๖ (ปี ๒๕๖๐)	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๐๐	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๐๐	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๐๐	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๐๐	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๐๐

หมายเหตุ: ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมายภาคกลาง ไม่รวมกรุงเทพมหานคร

๙.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๙.๕.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนากองทัพ เป็นมหานครทันสมัยระดับโลกควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเมือง

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
กรุงเทพฯ ได้รับการจัดลำดับเป็นเมืองน่าอยู่ที่ประชากรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	อันดับที่ ๙๘ * (ปี ๒๕๖๐)	ต่ำกว่า อันดับที่ ๙๗	ต่ำกว่า อันดับที่ ๙๗	ต่ำกว่า อันดับที่ ๙๗	ต่ำกว่า อันดับที่ ๙๗	ต่ำกว่า อันดับที่ ๙๗
สัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องของภาคกลาง	ร้อยละ ๔๓.๒๕ (ปี ๒๕๖๐)	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔๕ ของปริมาณ ขยะที่เกิดขึ้น	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔๕ ของปริมาณ ขยะที่เกิดขึ้น	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔๕ ของปริมาณ ขยะที่เกิดขึ้น	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔๕ ของปริมาณ ขยะที่เกิดขึ้น	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔๕ ของปริมาณ ขยะที่เกิดขึ้น
สัดส่วนคดีชีวิตและทรัพย์สินภาคกลาง	๑๖๑.๒ คดีต่อ ประชากรแสนคน (ปี ๒๕๖๐)	ต่ำกว่า ๑๖๐ คดีต่อ ประชากร แสนคน	ต่ำกว่า ๑๖๐ คดีต่อ ประชากร แสนคน	ต่ำกว่า ๑๖๐ คดีต่อ ประชากร แสนคน	ต่ำกว่า ๑๖๐ คดีต่อ ประชากร แสนคน	ต่ำกว่า ๑๖๐ คดีต่อ ประชากร แสนคน

หมายเหตุ: *การจัดอันดับเมืองที่น่าอยู่ที่สุดในโลก World's Most Liveable City ๒๐๑๗ ของ The Economist Intelligence Unit (EIU)

แนวทางการพัฒนา

๑) เร่งพัฒนาระบบขนส่งมวลชนและระบบขนส่งสาธารณะ อาทิ รถไฟฟ้า รถเมล์ ฯลฯ เพื่อบรรเทาปัญหาจราจร และให้ประชาชนเข้าถึงบริการระบบขนส่งสาธารณะที่สะดวกสบายและปลอดภัยในการเดินทาง

๒) ก่อสร้างถนนวงแหวน เชื่อมโยงโครงข่ายเส้นทางถนนที่ยังขาดความเชื่อมต่อกับเส้นทางหลัก (Missing Link) และก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเพิ่มขึ้น ฯลฯ เพื่อลดปัญหาความแออัด

และค้ำคั่งของปริมาณการจราจรในเขตเมือง ลดปัญหาคอขวด เป็นการเชื่อมต่อโครงข่ายการเดินทางเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าถึงและลดเวลาการเดินทาง รวมทั้งสร้างความเชื่อมโยงระหว่างเมือง

๓) จัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยใช้มาตรการผังเมืองควบคุมการใช้พื้นที่ รวมทั้งคุ้มครองแหล่งอนุรักษ์และทัศนียภาพเมือง ตลอดจนการจัดทัศนียภาพของเมืองให้สวยงามมีพื้นที่สีเขียวและสวนสาธารณะ

๔) พัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมให้สอดคล้องต่อความต้องการและเอื้อต่อการใช้ชีวิต รวมทั้งพัฒนารูปแบบและคุณภาพการบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิและบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ และออกแบบโครงสร้างพื้นฐานและบริการต่างๆ ให้สามารถรองรับคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน (Universal Design) เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ และส่งเสริมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการต่างๆ อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

๕) ป้องกันและแก้ไขปัญหาขยะ น้ำเสีย น้ำท่วม และมลพิษทางอากาศ ในเขตพื้นที่ที่มีปัญหาความรุนแรงและความเสียหายเป็นมูลค่าสูง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๖) วางระบบป้องกันภัยอาชญากรรมและภัยก่อการร้ายในเขตกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ต่อเนื่อง รวมทั้งพื้นที่ที่มีปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการจราจร และปัญหาความรุนแรงในสังคม โดยการใช้เทคโนโลยี การบังคับใช้กฎหมาย การปลูกจิตสำนึกและเสริมสร้างความเป็นพลเมือง ตลอดจนสร้างเครือข่ายเฝ้าระวัง เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

๗) พัฒนากรุงเทพมหานครเป็นเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ โดยการจัดทำผังภูมิโนเวศเพื่อการจัดการพื้นที่และพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองที่มีความน่าอยู่ อัจฉริยะ และสามารถรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นที่อยู่อาศัย ลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ทุกกลุ่ม โดยยังคงรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งระยะแรกดำเนินการที่บางซื่อเพื่อเป็นต้นแบบพัฒนาพื้นที่รอบสถานีระบบขนส่งมวลชน และเมืองอัจฉริยะแห่งแรก (Smart City) ในไทย และภูมิภาคอาเซียน

๙.๕.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติและสร้างความเชื่อมโยงเพื่อกระจายการท่องเที่ยวทั่วทั้งภาค

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
รายได้จากการท่องเที่ยวภาคกลาง	๑๕๘,๒๒๕ ล้านบาท (ปี ๒๕๖๐)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๕.๐ ต่อปี

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ อาทิ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ขายหาดชะอำ-หัวหิน สนามกอล์ฟพระดัลโลกที่เพชรบุรี กาญจนบุรี และพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นฐานการกระจายรายได้และการสร้างงาน โดยยกระดับคุณภาพของธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานระดับนานาชาติและเป็นที่ประทับใจของนักท่องเที่ยว รวมทั้งพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวชายฝั่งทะเลตะวันตกของภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ เชื่อมกับจังหวัดชุมพร และระนองของภาคใต้

๒) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมรดกโลกพระนครศรีอยุธยาอย่างยั่งยืน โดยฟื้นฟูบูรณะโบราณสถาน และเตรียมความพร้อมของเมืองให้สามารถรองรับภัยพิบัติ โดยเฉพาะอุทกภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) อนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เพื่อรักษาอัตลักษณ์ของเมืองให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรมอันยิ่งใหญ่ของชาติตลอดไป อาทิ พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ในเขตกรุงเทพมหานคร เมืองเก่าเพชรบุรี เมืองเก่ากาญจนบุรี เมืองเก่าราชบุรี เมืองเก่าสุพรรณบุรี และเมืองเก่าลพบุรี

๔) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ เช่น กลุ่มประวัติศาสตร์และศาสนา กาญจนบุรี สุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท ลพบุรี สระบุรี นครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี กลุ่มดูแลสุขภาพด้วยแพทย์แผนไทย อาทิ นนทบุรี สมุทรสาคร นครปฐม และเพชรบุรี และกลุ่มท่องเที่ยวทางน้ำ อาทิ พระนครศรีอยุธยา นนทบุรี ปทุมธานี อ่างทอง และสิงห์บุรี โดยปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม มีความหลากหลาย และเชื่อมโยงการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดอย่างยั่งยืน รวมทั้งบริหารการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ

๕) เพิ่มมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นและแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น ตลาดสามชุก ตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำดำเนินสะดวก เกาะเกร็ด ท่องเที่ยวธรรมชาติสวนผึ้ง อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน ฯลฯ โดยปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล

๖) พัฒนาการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน แหล่งผลิตสินค้า OTOP และแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้มีเส้นทางหรือเครือข่ายการคมนาคมที่สามารถเดินทางเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย เป็นการขยายเส้นทางท่องเที่ยวและกระจายรายได้สู่ชุมชน

๙.๕.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมโดยใช้นวัตกรรมเทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัว ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคกลาง	๑๐๗,๓๙๒ ลบ. (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๙	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๙	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๙	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๙	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๙ ต่อปี
อัตราการขยายตัว ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาคกลาง	๑,๑๒๖,๔๗๙ ลบ. (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๒	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๒ ต่อปี

แนวทางการพัฒนา

๑) นำผลการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรมาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น นำผลการวิจัยและพัฒนาของสถาบันวิทยาศาสตร์ข้าวแห่งชาติมาใช้ในการพัฒนาการผลิตข้าวในพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อไร่ เพิ่มศักยภาพและยกระดับคุณภาพข้าวซึ่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศให้มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด เป็นต้น

๒) พัฒนามาตรฐานฟาร์มเพื่อผลิตอาหารปลอดภัย (Food Safety) จากสินค้าเกษตรหลักของภาค ได้แก่ ข้าว พืชผัก มะพร้าว โคนม โคเนื้อ สุกร ไก่ เป็ด กุ้ง ปลา โดยเฉพาะในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตสำคัญ ได้แก่ จังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี อ่างทอง ลพบุรี สระบุรี พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี ราชบุรี นครปฐม และประจวบคีรีขันธ์ เพื่อการส่งออกสินค้าเกษตรคุณภาพสูง ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดเฉพาะและตลาดระดับบน

๓) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการเกษตรเพื่อยกระดับสู่ Smart Farmer และ Smart Farming โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยและพันธุ์ที่เหมาะสม รวมทั้งปรับปรุงระบบการบริหารจัดการตลาดให้มีประสิทธิภาพ

๔) พัฒนาความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรประมงทะเล โดยเร่งรัดการอนุรักษ์ พื้นฟู และการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระบบเหมาะสม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เช่น การส่งเสริมการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการและวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม การส่งเสริมและพัฒนาการประมงพื้นบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการประมง เป็นต้น ในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งรอบอ่าวไทย ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และสมุทรปราการ

๕) เพิ่มความสามารถการแข่งขันอุตสาหกรรมประมง (สมุทรสาคร) อุตสาหกรรมก่อสร้าง (สระบุรี) อุตสาหกรรมยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ (พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี สมุทรปราการ) การใช้เทคโนโลยีที่สูงขึ้นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๖) พัฒนาทักษะแรงงานให้มีความรู้ขั้นสูง เพื่อยกระดับและปรับเปลี่ยนทักษะแรงงานให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม สามารถรองรับอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต

๗) พัฒนากาญจนบุรี-ราชบุรี-เพชรบุรีตอนบนให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรและปศุสัตว์ และกลุ่มอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มเชื่อมโยงกับแหล่งผลิตในเมียนมา โดยเพิ่มประสิทธิภาพระบบโลจิสติกส์เพื่อลดต้นทุนในการขนส่งสินค้า รวมทั้งยกระดับคุณภาพสินค้าอุตสาหกรรมในพื้นที่ให้มีความทันสมัยและได้มาตรฐานสากลสู่ตลาดอาเซียนและตลาดต่างประเทศ

๘) ส่งเสริมและสนับสนุนธุรกิจ SMEs และ Start Up โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจ อาทิ การนำงานวิจัยนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการใช้กลยุทธ์การตลาด ฯลฯ เพื่อให้สามารถเริ่มต้นธุรกิจและเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๙) ส่งเสริมให้อุทยานวิทยาศาสตร์ สถาบันวิจัย เมืองนวัตกรรมอาหาร ฯลฯ มีบทบาทในการขับเคลื่อนให้ภาคกลางเป็นฐานการผลิตสินค้าและบริการมูลค่าเพิ่มสูงผ่านการวิจัย พัฒนา และนวัตกรรมที่เข้มข้น

๙.๕.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ บริหารจัดการน้ำและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วม
ภัยแล้ง และคงความสมดุลของระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
คุณภาพน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่าง	ค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) เท่ากับ ๓๑ - ๖๐ คะแนน (ปี ๒๕๖๐)	ค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) ระดับดีมากกว่ ๗๐ คะแนน	ค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) ระดับดีมากกว่ ๗๐ คะแนน	ค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) ระดับดีมากกว่ ๗๐ คะแนน	ค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) ระดับดีมากกว่ ๗๐ คะแนน	ค่าดัชนีคุณภาพน้ำ (WQI) ระดับดีมากกว่ ๗๐ คะแนน
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาคกลาง	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ ๓๓.๘ ต่อพื้นที่ภาคกลาง (ปี ๒๕๖๐)	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๔.๕ ต่อพื้นที่ภาค	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๕.๐ ต่อพื้นที่ภาค	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๕.๕ ต่อพื้นที่ภาค	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๖.๐ ต่อพื้นที่ภาค	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๓๖.๐ ต่อพื้นที่ภาค

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาแหล่งน้ำ และระบบกระจายน้ำ ในพื้นที่แล้งซ้ำซาก อาทิ จังหวัดกาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ราชบุรี และลพบุรี เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการน้ำ โดยปรับปรุงและบำรุงรักษาแหล่งน้ำเดิม วางแผนจัดสรรน้ำเพื่อรองรับความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและชุมชนได้อย่างพอเพียงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งจัดทำแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็กกระจายในพื้นที่การเกษตรเพื่อบรรเทาและแก้ไขปัญหาขาดแคลนน้ในช่วงฤดูแล้ง

๒) ป้องกันและแก้ไขปัญหา น้ำท่วมพื้นที่เศรษฐกิจ ชุมชน แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก อาทิ จังหวัดชัยนาท อ่างทอง สิงห์บุรี พระนครศรีอยุธยา สมุทรสาคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ โดยเพิ่มแหล่งเก็บกักน้ำที่เป็นแก้มลิง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงจัดตั้งกลุ่มเฝ้าระวังภัยน้ำท่วม

๓) ป้องกันและแก้ไขปัญหาการทรุดตัวของแผ่นดิน รวมทั้งปัญหาการรุกรานของน้ำเค็ม โดยเฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๔) หยุดยั้งการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าและส่งเสริมการฟื้นฟูป่าเสื่อมโทรม โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี และราชบุรี โดยการปลูกป่าเพิ่มเติม และเพิ่มมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันการบุกรุกป่า สนับสนุนสิทธิและบทบาทของชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรมลง

๕) ขุดลอกลำน้ำเพื่อเพิ่มปริมาณการกักเก็บน้ำและใช้ในการขนส่ง อาทิ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน ฯลฯ และเพิ่มประสิทธิภาพการเดินเรือ และปรับปรุงท่าเรือโดยสารสาธารณะในแม่น้ำและลำคลองสาขาที่สำคัญ อาทิ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก และลำคลองสาขาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมทั้งฟื้นฟูคุณภาพน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาและท่าจีนตอนล่างในพื้นที่พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี นนทบุรี สมุทรปราการ นครปฐม และสมุทรสาคร

๖) พื้นที่พื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เสื่อมโทรม อาทิ ป่าบกและป่าชายหาด ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทะเลในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ โดยการจัดทำแนวป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งด้วยวิธีการที่เหมาะสม เช่น ปลูกป่าชายเลน และการทำแนวไม้ไผ่กันคลื่น แก้ไขปัญหาหมลพิษทางทะเล และชายฝั่ง โดยการบริหารจัดการขยะที่ลงสู่ทะเล และคราบน้ำมันในพื้นที่อ่าวไทยตอนใน

๙.๕.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ เปิดประตูการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว เชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย-ภาคกลาง-เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
มูลค่าการค้าชายแดนภาคกลาง	๖๔,๙๓๓ ล้านบาท (ปี ๒๕๖๐)	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒.๐	เพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒.๐	เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๒.๐ ต่อปี

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง และรถไฟ เชื่อมกรุงเทพ – กาญจนบุรี เพื่อเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนของภาคกับพื้นที่เศรษฐกิจหลักของประเทศ ให้สามารถเกื้อหนุนและติดต่อทางการพัฒนาระหว่างพื้นที่ได้โดยสะดวกและรวดเร็ว

๒) เร่งพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนบ้านพุน้ำร้อน อำเภอมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ให้เป็นประตูเชื่อม Southern Economic Corridor จากท่าเรือทวาย-ท่าเรือแหลมฉบัง-ท่าเรือสีหนุวิลล์ ประเทศกัมพูชา-ท่าเรือวังเตา ประเทศเวียดนาม โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเดินทางและขนส่งเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๓) พัฒนามาตรฐานด้านชายแดนไทย-เมียนมา บ้านพุน้ำร้อน ด่านเจดีย์สามองค์ และด่านสิงขร เพื่อเชื่อมโยงการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว กับเมียนมา โดยจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้สอดคล้องกับการพัฒนาในอนาคต พร้อมทั้งปรับปรุงและพัฒนาระบบโลจิสติกส์ ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ จุดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน ตลอดจนระเบียบและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

๔) พัฒนาเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจของภาคกลางตามแนวแกนหลักการเชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายกับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor) โดยจัดเตรียมระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการรองรับการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงระหว่างไทยกับเมียนมา

๙.๕.๖ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ พัฒนาความเชื่อมโยงเศรษฐกิจและสังคมกับทุกภาคเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวของภาคกลาง (GRP Per capita)	๒๔๑,๕๓๖ บาท (ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔	เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔	เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔	เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔	เพิ่มขึ้นเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔ ต่อปี

แนวทางการพัฒนา

๑) เร่งดำเนินการแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการคมนาคมขนส่งที่เชื่อมโยงภาคกลางกับภาคอื่นๆ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบขนส่งทางรางให้เป็นโครงข่ายหลักในการขนส่งของประเทศ และรองรับการเชื่อมโยงกับการขนส่งรูปแบบอื่นๆ เพื่อกระจายประโยชน์และโอกาสจากจุดความเจริญหลักของประเทศให้เชื่อมโยงไปยังพื้นที่ภาคอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการกระตุ้นการพัฒนาและลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภาค อาทิ

(๑) เชื่อมโยงภาคเหนือ ด้วยรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ-พิษณุโลก และรถไฟทางคู่ ลพบุรี-ปากน้ำโพ

(๒) เชื่อมโยงภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ-นครราชสีมา และทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองบางปะอิน-นครราชสีมา

(๓) เชื่อมโยงภาคตะวันออก ด้วยรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ-ระยอง ทางหลวงพิเศษพัทยา-มาบตาพุด และรถไฟทางคู่ฉะเชิงเทรา-คลองสิบเก้า-แก่งคอย

(๔) เชื่อมโยงภาคใต้และภาคใต้ชายแดน ด้วยรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ-หัวหิน และรถไฟทางคู่ประจวบคีรีขันธ์-ชุมพร

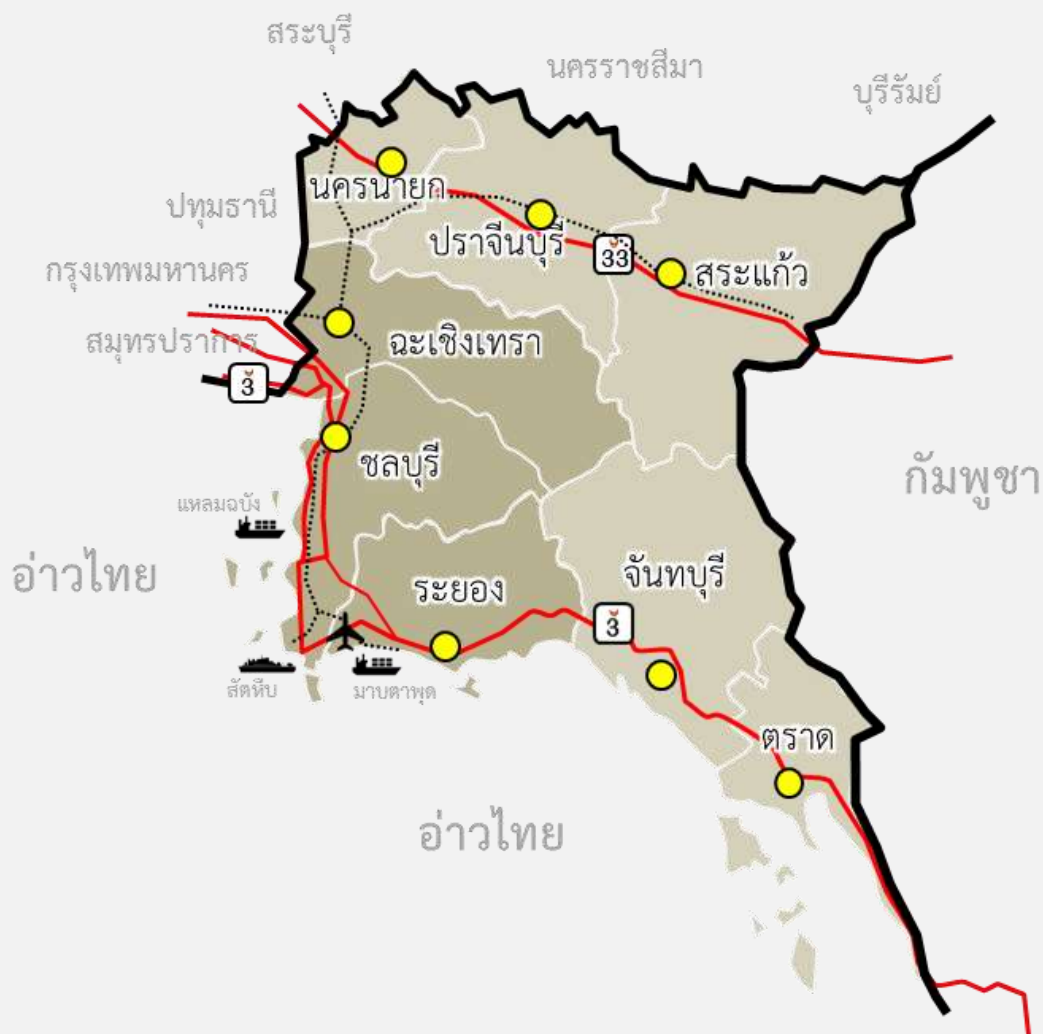
๒) พัฒนาพื้นที่โดยรอบสถานีขนส่งมวลชนในเมืองที่มีศักยภาพสำคัญ อาทิ กรุงเทพมหานครและปริมณฑล พระนครศรีอยุธยา และบริเวณเมืองชายแดนที่มีศักยภาพ รวมทั้งบริเวณใกล้พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน อาทิ เมืองชายแดนบ้านพุน้ำร้อน จังหวัดกาญจนบุรี โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำโครงการนำร่องที่ใช้แนวทางการจัดรูปที่ดิน การผังเมืองควบคู่กับการพัฒนาเมืองแบบประหยัดพลังงาน

แผนพัฒนาภาคตะวันออก

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
๑. สภาพทั่วไป	๑
๑.๑ ที่ตั้ง	๑
๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ	๑
๑.๓ ภูมิอากาศ	๑
๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑
๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ	๑
๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค	๒
๒.๑ การคมนาคมขนส่งทางบก	๒
๒.๒ การคมนาคมขนส่งทางน้ำ	๓
๒.๓ การคมนาคมขนส่งทางอากาศ	๓
๒.๔ ด้านชายแดน	๓
๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการในภาค	๔
๒.๖ บริการสาธารณูปโภค	๔
๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้	๔
๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ	๔
๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา	๕
๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน	๘
๔. ประชากรและสังคม	๙
๔.๑ ประชากร	๙
๔.๒ แรงงาน	๑๐
๔.๓ การศึกษา	๑๑
๔.๔ สาธารณสุข	๑๑
๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	๑๒
๔.๖ ความอบอุ่นในชีวิตครอบครัว	๑๓
๔.๗ ความยากจน	๑๓

	หน้า
๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ	๑๓
๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๓
๕.๒ สถานการณ์ภัยพิบัติ	๑๕
๖. สภาวะแวดล้อมของภาคตะวันออก	๑๖
๖.๑ จุดแข็ง	๑๖
๖.๒ จุดอ่อน	๑๗
๖.๓ โอกาส	๑๘
๖.๔ ภัยคุกคาม	๑๙
๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย	๒๐
๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนาภาค	๒๐
๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์	๒๑
๘.๒ วัตถุประสงค์	๒๑
๘.๓ เป้าหมาย	๒๑
๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๒๑
๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๒๑
๙. แผนงาน/โครงการตามแผนพัฒนาภาคตะวันออกที่สอดคล้องกับแผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	๒๖

แผนพัฒนาภาคตะวันออก

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ **ที่ตั้ง ขนาดพื้นที่** ภาคตะวันออก ประกอบด้วย ๘ จังหวัด ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว มีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดสระบุรี นครราชสีมา บุรีรัมย์ ทิศใต้ ติดกับ อ่าวไทย ทิศตะวันออก ติดกับ กัมพูชา ทิศตะวันตก ติดกับ กรุงเทพฯ ปทุมธานี สมุทรปราการ อ่าวไทย

๑.๒ **พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ** มีพื้นที่รวม ๒๒.๘๑ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๗.๑ ของประเทศ ภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาสูงและป่าไม้ โดยตอนกลางเป็นที่ราบสลับภูเขา ตอนล่างเป็นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบชายฝั่งทะเล

๑.๓ **ภูมิอากาศ** ลักษณะภูมิอากาศของภาคตะวันออกคล้ายคลึงกับภาคใต้ คือ-ทางตอนบนของภาคจากปราจีนบุรี สระแก้ว ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทราจะมีลักษณะอากาศแบบสะวันนา (Aw) ส่วนทางตอนล่าง คือจันทบุรีและตราด จะมีลักษณะอากาศแบบร้อนชื้นแบบมรสุม (Am) คือ มีฝนตกชุก อากาศร้อนชื้น จังหวัดที่มีปริมาณฝนมากที่สุดคือ ตราด และจังหวัดที่มีฝนตกน้อยที่สุดคือ ชลบุรี ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณ ๑,๕๑๘.๖ มิลลิเมตรต่อปี

๑.๔ **การใช้ประโยชน์จากที่ดิน ปี ๒๕๖๐** ภาคตะวันออก มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ๑๒.๘๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๕ ของพื้นที่ทั้งหมด โดยเป็นพื้นที่ไม่ยืนต้นและไม้ผล ๕.๒๐ ล้านไร่ พืชไร่ ๓.๒๒ ล้านไร่ และทำนาข้าว ๒.๗๘ ล้านไร่ และพื้นที่นอกการเกษตร ๔.๘๐ ล้านไร่

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ **ดิน** ส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ระบายน้ำได้ดี ไม่อุดมสมบูรณ์ บริเวณที่มีน้ำทะเลท่วมถึงจะเป็นดินโคลนหรือดินเหนียว ส่วนบริเวณที่สูงเป็นดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินบะซอลต์ หินปูนเหมาะแก่การปลูกพืชสวน เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด เป็นต้น ส่วนบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำมีดินออลูเวียนที่เหมาะสมใช้ทำนา

๑.๕.๒ **แหล่งน้ำ** ภาคตะวันออกมีลุ่มน้ำที่สำคัญ คือ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาบ และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีแม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำระยอง แม่น้ำจันทบุรี แม่น้ำประแสร์ แม่น้ำตราด และแม่น้ำบางปะกง

๑.๕.๓ **ป่าไม้** ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ ป่าดิบเขา ป่าสนเขา ป่าชายเลน และป่าเบญจพรรณ ในปี ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าไม้ ๕.๑๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔ ของพื้นที่ภาค ซึ่งต่ำกว่าค่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศที่กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ทั้งหมด หรือร้อยละ ๕ ของพื้นที่ป่าทั้งประเทศ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุด คือ จันทบุรี สระแก้ว และปราจีนบุรี ตามลำดับ สำหรับป่าชายเลนภาคตะวันออก (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา) ปี ๒๕๕๗ ภาคตะวันออกมีพื้นที่ป่าชายเลน

ทั้งหมดประมาณ ๑๖๔,๖๔๙.๗๑ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๗ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี น้อยที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี

๒. โครงการขายนาคมนขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ การคมนาคมขนส่งทางบก

๒.๑.๑ โครงการขายนาคมน มีเส้นทางถนนสายหลักขนาดไม่ต่ำกว่า ๔ ช่องจราจรเชื่อมโยงทุกจังหวัด และโครงข่ายหลักของประเทศที่เชื่อมสู่ภาคต่างๆ แต่พื้นที่เมืองยังมีปัญหาการจราจรแออัด

๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท) สายบางนา-หาดเล็ก เป็นหนึ่งในทางหลวงแผ่นดินสายประธานทั้งสี่ของประเทศไทย จุดเริ่มต้นเชื่อมต่อจากถนนเพลินจิต เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ไปตามชายทะเลภาคตะวันออกและสิ้นสุดที่อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ติดต่อกับชายแดนจังหวัดเกาะกง ประเทศกัมพูชา รวมระยะทางยาวทั้งสิ้นประมาณ ๔๘๘ กิโลเมตร โดยผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

๒) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓ สายสุพรรณบุรี-อรัญประเทศ (เขตแดนไทย/กัมพูชา) เป็นทางหลวงแผ่นดินที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัดในภาคกลางและภาคตะวันออกของประเทศไทย สายทางเริ่มต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี และสิ้นสุดที่ชายแดนประเทศกัมพูชา อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว มีระยะทางตลอดทั้งสายรวม ๒๙๙.๕๔๙ กิโลเมตร ในปัจจุบัน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓ เฉพาะช่วงหินกองถึงอรัญประเทศได้รับการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายทางหลวงเอเชียสาย ๑ โดยถนนตลอดสายมีขนาดระหว่าง ๒-๖ ช่องจราจร

๓) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔ (ถนนเทพรัตน) สายบางนา-หนองไม้แดง ทางหลวงสายนี้ได้รับการกำหนดให้เป็นทางหลวงเอเชียสาย ๑๙ ขนาด ๘-๑๔ ช่องจราจร มีจุดเริ่มต้นที่แยกบางนา กรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา และไปบรรจบกับถนนสุขุมวิทที่ทางแยกต่างระดับหนองไม้แดง จังหวัดชลบุรี

๔) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๖ (ถนนบายพาสพัตยา-ระยอง) สายกะทิงลาย-ปลวกเกตู เป็นถนนแอสฟัลต์คอนกรีตขนาด ๔ ช่องจราจร ถนนสายนี้ได้รับการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๑๒๓ เริ่มต้นแยกจากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ (ถนนสุขุมวิท) บริเวณทางแยกกะทิงลาย อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สิ้นสุดที่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ บริเวณบ้านปลวกเกตู ตำบลเชิงเนิน อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ระยะทางรวม ๕๗ กิโลเมตร

๕) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ สายปากเกร็ด-สะพานต่างระดับนครราชสีมา เป็นทางหลวงแผ่นดินสายรองที่เชื่อมระหว่างจังหวัดนนทบุรี กรุงเทพมหานคร จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดนครราชสีมา

๖) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๕ (ถนนรังสิต-นครนายก) เป็นถนนเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดนครนายก

๗) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๗ สายจันทบุรี-สระแก้ว เป็นเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้

๘) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๑๘ (ถนนตราด-บ้านหาดเล็ก) ทางไปสู่ ตลาดชายแดนไทย-กัมพูชา บ้านหาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่

๙) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๓๑ สายสตั๊ปป์-เขาหินซ้อน มีชื่อเรียกว่า ถนนสายยุทธศาสตร์ เส้นทางเริ่มจากถนนสุขุมวิท ที่ตำบลพลูตาหลวง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สิ้นสุดที่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ (ฉะเชิงเทรา-กบินทร์บุรี) ที่ตำบลเขาหินซ้อน อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

๑๐) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๔ สายชลบุรี-แกลง เป็นถนนที่ก่อสร้างขึ้นเพื่อย่นระยะทางจากจังหวัดชลบุรีไปสู่จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด โดยไม่ผ่านตัวเมืองระยอง เป็นถนนผิวจราจรแอสฟัลต์คอนกรีต ขนาด ๔ ช่องจราจรตลอดสาย เริ่มต้นจากถนนสุขุมวิท อำเภอเมืองชลบุรี ผ่านถนนเลียบเมืองชลบุรี ถนนกรุงเทพฯ-ชลบุรี ทางแยกบ้านบึงพัฒนา (แยกเอ็ม ๑๖) อำเภอบ้านบึง ทางแยกหนองปรือ และอำเภอนนทบุรีใหญ่ เข้าเขตจังหวัดระยอง ผ่านอำเภอนนทบุรีใหญ่ สิ้นสุดที่ถนนสุขุมวิทบริเวณทางแยกภิบาลพัฒนา (แยกแกลง) อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

๑๑) ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๔๘ (ถนนธนบุรี) สายอรัญประเทศ – นางรอง หรือ เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างภาคตะวันออกกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้ มีจุดเริ่มต้นที่อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว สิ้นสุดที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์

๑๒) ทางหลวงพิเศษหมายเลข ๗ สายกรุงเทพมหานคร-บ้านฉาง เป็นทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองสายแรกของประเทศไทย ทางสายนี้เป็นโครงข่ายทางหลวงที่มีความสำคัญในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งกับพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เป็นทางเชื่อมเข้าสู่ท่าอากาศยานสากลแห่งใหม่ คือ ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ ถนนสายนี้ได้รับการกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๑๙ และทางหลวงเอเชียสาย ๑๒๓

๒.๑.๒ รถไฟ มีเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงจาก กทม.-อ.อรัญประเทศ (กทม. ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว อำเภออรัญประเทศ) และกทม.-ระยอง (กทม. ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง)

๒.๒ การคมนาคมขนส่งชายฝั่ง มีท่าเรือที่ดำเนินการให้บริการขนส่งทางทะเลระหว่างประเทศ โดยภาครัฐและเอกชนที่สำคัญ คือ ท่าเรือแหลมฉบัง เป็นท่าเรือน้ำลึกในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ ตั้งอยู่บริเวณอำเภอสัตหีบ และบางละมุง จังหวัดชลบุรี ท่าเรือมาบตาพุด เป็นท่าเรืออุตสาหกรรมที่มีศักยภาพสูง ตั้งอยู่บริเวณตำบลมาบตาพุด อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง และท่าเรือศรีราชา เป็นท่าเรือน้ำลึกเอกชนแห่งแรกที่ใหญ่ที่สุด ตั้งอยู่บริเวณอำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ให้บริการประเภทสินค้าเทกอง สินค้าทั่วไป และคอนเทนเนอร์ รวมถึงมีท่าเรือ Ferry หัวหิน - พัทยา

๒.๓ การคมนาคมขนส่งทางอากาศ มีสนามบินที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่นานาชาติที่สำคัญ คือ ท่าอากาศยานอู่ตะเภา หรือสนามบินนานาชาติอู่ตะเภา ตั้งอยู่ตำบลพลู อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง ห่างจากจังหวัดประมาณ ๓๐ กิโลเมตร และอยู่ห่างจาก กทม. ประมาณ ๑๙๐ กิโลเมตร ซึ่งจะพัฒนาเป็นสนามบินพาณิชย์ระหว่างประเทศอีกแห่งหนึ่ง

๒.๔ ด้านชายแดน ที่เป็นจุดเชื่อมโยงการค้าชายแดนไทย กัมพูชา มีด่านถาวร ๔ แห่ง คือ ด่านบ้านคลองลึก จังหวัดสระแก้ว ด่านบ้านหาดเล็ก จังหวัดตราด ด่านบ้านผักกาดและด่านบ้านแหลม จังหวัดจันทบุรี จุดผ่อนปรน ๘ จุด ได้แก่ จุดผ่อนปรนจังหวัดสระแก้ว ๓ จุด คือ บ้านตาพระยา อำเภอตาพระยา บ้านหนองปรือ อำเภออรัญประเทศ บ้านเขาหิน อำเภอคลองหาด จังหวัดจันทบุรี ๓ จุด คือ บ้านซับตารี อำเภอสอยดาว บ้านขมิ้นล่าง

อำเภอโป่งน้ำร้อน บ้านสวนส้ม อำเภอสอยดาว และจังหวัดตราด ๒ จุด คือ บ้านมะม่วง และบ้านหมื่นดำน อำเภอบ่อไร่

๒.๕ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างดำเนินการ ได้แก่ โครงการก่อสร้างทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายพญา - มาบตาพุด โครงการก่อสร้างทางรถไฟสายใหม่ที่สำคัญ ได้แก่ สายมาบตาพุด-ระยอง ระยะทาง ๒๔ กิโลเมตร และโครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ช่วงศรีราชา-ฉะเชิงเทรา-คลองสิบเก้า-แก่งคอย

๒.๖ บริการสาธารณูปโภค

๒.๖.๑ ไฟฟ้า ปี ๒๕๖๐ การให้มีบริการไฟฟ้าครอบคลุมร้อยละ ๘๑.๒ ของจำนวนครัวเรือนภาคตะวันออก โดยจังหวัดชลบุรีมีสัดส่วนการให้บริการน้อยที่สุด ร้อยละ ๗๒ ของจำนวนครัวเรือนจังหวัด

๒.๖.๒ ประปา การให้บริการน้ำประปายังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง และมีปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำดิบทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ในปี ๒๕๖๐ การประปาภูมิภาค (กปภ.) ให้บริการน้ำประปาในภาคตะวันออก จำนวน ๗๗๘,๙๓๒ ครัวเรือน หรือร้อยละ ๓๐.๓ ของจำนวนครัวเรือนภาคตะวันออก ซึ่งสัดส่วนการให้บริการในแต่ละจังหวัดอยู่ระหว่างร้อยละ ๑๓ - ๓๗ โดยจังหวัดสระแก้วมีสัดส่วนการให้บริการน้อยที่สุด และจังหวัดชลบุรีมีสัดส่วนของการให้บริการมากที่สุด

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ ภาคตะวันออกเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศรองลงมาจากกรุงเทพฯ และภาคกลาง โดยภาคตะวันออก (๘ จังหวัด) มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๒,๘๕๗,๓๐๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๘.๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ เมื่อเทียบขนาดเศรษฐกิจของภาคตะวันออก ปี ๒๕๕๖ กับปี ๒๕๖๐ พบว่า ภาคตะวันออก มีสัดส่วนการผลิตเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๗.๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ในปี ๒๕๕๖ เป็นร้อยละ ๑๘.๕ ในปี ๒๕๖๐

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจของภาคตะวันออกพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมมากที่สุด ในปี ๒๕๖๐ ภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๕๙.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (สาขาอุตสาหกรรม ร้อยละ ๔๙.๙ สาขาเหมืองแร่ ร้อยละ ๙.๒) ลดลงจากร้อยละ ๖๑.๖ ในปี ๒๕๕๖ รองลงมาคือ ภาคบริการ มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๓๔.๔ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๑.๓ ในปี ๒๕๕๖ และที่เหลือเป็นภาคเกษตรร้อยละ ๖.๕ ลดลงจากร้อยละ ๗.๑ ในปี ๒๕๕๖ สำหรับสาขาการผลิตที่มีสัดส่วนการผลิตสูงที่สุดของภาคในปี ๒๕๖๐ คือ สาขาอุตสาหกรรม โดยสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ ๔๙.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค และสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมภาคตะวันออกต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมรวมทั้งประเทศอยู่ที่ร้อยละ ๓๔.๐ นอกจากสาขาอุตสาหกรรมแล้วสาขาการผลิตหลักของภาคที่สำคัญรองลงมา คือ สาขาการค้า มีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๑๐.๑ สาขาเหมืองแร่ ร้อยละ ๙.๒ สาขาเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง ร้อยละ ๖.๕ สาขาไฟฟ้า ร้อยละ ๕.๖ และสาขาขนส่ง ร้อยละ ๓.๔

๓.๑.๓ อัตราการขยายตัวเฉลี่ยทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกสูงกว่าระดับประเทศ เศรษฐกิจภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๒.๙ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๘

ตารางที่ ๑ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของภาคตะวันออก

รายการ	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
• มูลค่า (ล้านบาท)	๒,๒๙๕,๙๐๔	๒,๓๗๐,๙๙๕	๒,๓๙๒,๙๕๑	๒,๕๘๙,๘๒๔	๒,๘๕๗,๓๐๐
• สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๑๗.๘	๑๗.๙	๑๗.๔	๑๗.๘	๑๘.๕
• อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๐.๐	๐.๓	๒.๐	๕.๗	๖.๓
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
• มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๔๒๔,๖๖๕	๔๓๒,๔๒๐	๔๓๐,๔๙๖	๔๕๙,๗๒๘	๕๐๐,๖๗๖
• อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๐.๕	๑.๘	-๐.๔	๖.๘	๘.๙
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
• ภาคเกษตร	๗.๑	๖.๗	๖.๓	๖.๐	๖.๕
- เกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง	๗.๑	๖.๗	๖.๓	๖.๐	๖.๕
• ภาคอุตสาหกรรม	๖๑.๖	๖๑.๔	๕๙.๙	๕๙.๗	๕๙.๑
- เหมืองแร่ฯ	๑๕.๓	๑๔.๗	๑๒.๐	๙.๘	๙.๒
- อุตสาหกรรม	๔๖.๓	๔๖.๖	๔๗.๙	๔๙.๙	๔๙.๙
• ภาคบริการ	๓๑.๓	๓๑.๙	๓๓.๘	๓๔.๓	๓๔.๔
- การค้าส่งค้าปลีก	๘.๓	๘.๗	๙.๓	๙.๗	๑๐.๑
- ขนส่ง	๓.๓	๓.๓	๓.๖	๓.๕	๓.๔
- อื่นๆ	๑๙.๗	๒๐.๐	๒๐.๘	๒๑.๑	๒๐.๙

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๔ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัว (GRP Per capita) สูงกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๕๐๐,๖๗๖ บาท เพิ่มขึ้นจาก ๔๒๔,๖๖๕ บาท ในปี ๒๕๕๖ และสูงกว่าระดับประเทศที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๒๒๘,๓๙๘ บาท แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๓.๕ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๒ ในช่วงเดียวกัน

๓.๑.๕ พื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาคตะวันออกยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญของภาค โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อภาคสูงที่สุดคือ ระยอง ร้อยละ ๓๔.๕ รองลงมาคือ ชลบุรี ร้อยละ ๓๔.๒ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๑.๙ ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อภาคต่ำที่สุดคือ จังหวัดนครนายก ร้อยละ ๐.๙ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการกระจายการพัฒนาในภาคตะวันออกยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐ ประมาณ ๑๘๖,๘๕๑ ล้านบาท (มูลค่าผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม และการป่าไม้ ๑๖๘,๓๖๒ ล้านบาท และการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ๑๘,๔๘๘ ล้านบาท) ลดลงจาก ๑๖๓,๗๕๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ ในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๖-๒๕๖๐) ที่ผ่านมา ภาคเกษตรฯ ของภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕ ในขณะที่ภาคเกษตรฯ ของประเทศมีอัตราการหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ สาขาเกษตร การป่าไม้ของภาคตะวันออกมี

ปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขหลายประการ เช่น ปัญหาคุณภาพดินเสื่อมจากการใช้สารเคมี และสารเคมีตกค้างในผลผลิต เป็นต้น สาขาเกษตร การป่าไม้ มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๕.๙ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๔.๔ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาเกษตร การป่าไม้ของประเทศ สำหรับการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีสัดส่วนการผลิตเพียงแค่อ้อยละ ๐.๖ ต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก แต่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๒ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์การประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของประเทศ

๒) แหล่งการทำเกษตรฯ ที่สำคัญของภาคตะวันออก คือ จังหวัดจันทบุรี มีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๔๓.๐ รองลงมาคือ ระยอง ร้อยละ ๑๒.๕ และตราด ร้อยละ ๑๒.๓ ปัจจุบันพื้นที่เกษตรกรรมของภาคตะวันออกได้แปรเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่ภาคตะวันออกก็ยังถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศแห่งหนึ่ง ทั้งทางด้านการเพาะปลูก การทำปศุสัตว์ และประมง สินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคตะวันออก มีดังนี้

(๑) ข้าวและพืชไร่ ผลผลิตที่สำคัญได้แก่ ข้าว และมันสำปะหลัง จังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีมากของภาค คือ จังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และนครนายก ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมาก คือ จังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา และชลบุรี

(๒) ผลไม้ ที่สำคัญได้แก่ **ทุเรียน** จังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกทุเรียนในภาคที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด **มังคุด** แหล่งปลูกที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี ตราด และระยอง **ลำไย** แหล่งปลูกลำไยที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี **เงาะ** แหล่งปลูกที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี และตราด **ลองกอง** แหล่งปลูกลองกองที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี

(๓) ปศุสัตว์ ได้แก่ **ไก่เนื้อ** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดชลบุรี ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง **ไก่ไข่** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และนครนายก **เป็ดเนื้อ** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ระยอง และปราจีนบุรี **เป็ดไข่** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทราและชลบุรี และ**สุกร** แหล่งเลี้ยงที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา และชลบุรี

(๔) ประมง ภาคตะวันออกมีศักยภาพในการทำประมง โดยจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ประมงสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดตราด รองลงมาคือ ระยอง และจันทบุรี

๓) พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคตะวันออกต่ำกว่าของประเทศ โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๓ ซึ่งต่ำกว่าของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๒.๐ พื้นที่ชลประทานของภาคตะวันออกในปี ๒๕๖๐ ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๒.๗๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘.๔ ของพื้นที่ชลประทานทั้งประเทศ

๔) เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ยังมีไม่มากนัก จากข้อมูลการตรวจรับรองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร ณ วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑ พบว่าภาคตะวันออกมีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยรวมทั้งสิ้น ๒๔๒,๖๘๘.๔๔ ไร่ โดยจังหวัดในภาคตะวันออกที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี รองลงมาคือ จังหวัดตราด และระยอง และเกษตรอินทรีย์ ๑,๑๓๙.๐๔ ไร่ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มากที่สุดคือ จังหวัดระยอง รองลงมาคือ จังหวัดจันทบุรี และตราด

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) ภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคการผลิตหลักของภาคตะวันออก มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ณ ราคาประจำปี ปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๑,๖๘๘,๖๗๗ ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก ๑,๔๑๔,๐๗๘ ล้านบาท

บาทในปี ๒๕๕๖ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม ๑,๔๒๖,๖๗๐ ล้านบาท และสาขาเหมืองแร่ฯ ๒๖๒,๐๐๘ ล้านบาท สาขาอุตสาหกรรมจึงเป็นสาขาการผลิตหลักที่สำคัญของภาคตะวันออก ปี ๒๕๖๐ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคคิดเป็นร้อยละ ๔๙.๙ และมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของประเทศคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๐

๒) อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกสูงกว่าประเทศ
โดยสาขาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๒.๖ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๗

๓) อุตสาหกรรมและแหล่งผลิตที่สำคัญของภาคตะวันออกยังคงกระจุกตัวใน จังหวัดชลบุรี และระยอง ปี ๒๕๖๐ จังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมสูงสุดของภาค คือ ชลบุรี ร้อยละ ๓๔.๐ รองลงมาคือ ระยอง ร้อยละ ๓๒.๖ ปราจีนบุรี ร้อยละ ๑๖.๒ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๕.๙ สำหรับอุตสาหกรรมสำคัญๆ ที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงสุดของภาคตะวันออก คือ อุตสาหกรรมการผลิต ถ่านโค้ก และผลิตภัณฑ์จากการกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขา อุตสาหกรรมของภาค แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และระยอง รองลงมาคือ อุตสาหกรรมการผลิต ยานยนต์ รถพ่วงและรถกึ่งรถพ่วง ร้อยละ ๑๕.๒ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และ ระยอง อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ทางทัศนศาสตร์ ร้อยละ ๑๐.๖ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี และชลบุรี อุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี ร้อยละ ๘.๖ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา

๔) การพัฒนาอุตสาหกรรมภาคตะวันออกยังต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันออก ยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคอุตสาหกรรม ทั้งปัญหาน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ และขยะ นอกจากนี้ยังมีปัญหา ที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สำคัญคือ ปัญหาการแย่งกันใช้น้ำ และปัญหาการจราจร

๕) ภาคตะวันออกเป็นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ ปัจจุบันพื้นที่ที่เป็น แหล่งที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญอยู่ใน ๔ จังหวัด คือ **ชลบุรี** อาทิ นิคมอุตสาหกรรมปิ่นทอง นิคมอุตสาหกรรม อมตะนคร **ระยอง** อาทิ นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด **ฉะเชิงเทรา** อาทิ นิคมอุตสาหกรรมเกตเวย์ซิตี้ นิคมอุตสาหกรรมเวลโกรว์ และ**ปราจีนบุรี** อาทิ นิคมอุตสาหกรรมกบินทร์บุรี นิคมอุตสาหกรรม ๓๐๔ ปราจีนบุรี

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางด้านการค้าชายแดนกับ ประเทศกัมพูชา โดยภาคตะวันออกมีพื้นที่ชายแดนติดกับกัมพูชาทางฝั่งตะวันออก ซึ่งจังหวัดที่เป็นแหล่งการค้า ชายแดนที่สำคัญคือ จังหวัดสระแก้ว ตราด และจันทบุรี ปี ๒๕๖๑ ภาคตะวันออกมีมูลค่าการค้าชายแดน รวมทั้งสิ้นประมาณ ๑๓๙,๖๔๔.๔๙ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๔ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๙๑,๔๑๒.๗๘ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ โดยเป็นมูลค่าการนำเข้า ๒๐,๕๘๕.๑๑ ล้านบาท และส่งออก ๑๑๙,๐๕๙.๓๘ ล้านบาท อัตราการขยายตัวการค้าชายแดนระหว่างปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑ ขยายตัวเฉลี่ย ร้อยละ ๑๐.๑ สูงกว่าประเทศ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๖ นอกจากนี้ยังมีการค้าผ่านแดนไปยังประเทศเวียดนาม โดยในปี ๒๕๖๑ ภาคตะวันออกมีมูลค่าการค้าผ่านแดน ๑,๑๖๗.๔๑ ล้านบาท

๒) ภาคตะวันออกเป็นภาคที่ได้ดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านมาโดยตลอด โดยสินค้าส่งออกไปยังกัมพูชาที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ รถจักรยานยนต์และส่วนประกอบ เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบฯ รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ เครื่องจักรกลและส่วนประกอบอื่นๆ ส่วนสินค้านำเข้าจากกัมพูชาที่สำคัญ ได้แก่ ผักและของปรุงแต่งจากผัก ลวดและสายเคเบิลที่หุ้มฉนวน อะลูมิเนียมและผลิตภัณฑ์ เสื้อผ้าสำเร็จรูป เครื่องรับ-ส่งสัญญาณและอุปกรณ์ติดตั้ง

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) จำนวนนักท่องเที่ยวของภาคตะวันออกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยเท่ากับระดับประเทศ ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ เช่น พัทยา เกาะช้าง และเกาะเสม็ด เป็นต้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวจำนวนมาก ในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือน ๓๙.๐๕ ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก ๒๘.๗๔ ล้านคน ในปี ๒๕๕๖ จังหวัดที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี รองลงมาคือ จังหวัดระยอง และฉะเชิงเทรา สำหรับอัตราการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๑ เท่ากับระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘.๑ เช่นกัน

๒) รายได้จากการท่องเที่ยวมีแนวโน้มขยายตัวสูงกว่าระดับประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๓๒๑,๙๕๙.๗๕ ล้านบาท (คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐ ของประเทศ) เพิ่มขึ้นจาก ๑๖๗,๖๘๘.๖๔ ล้านบาท ในปี ๒๕๕๖ จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุดในภาคตะวันออก คือ จังหวัดชลบุรี รองลงมาคือ จังหวัดระยอง และตราด สำหรับอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๐ มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๖.๙ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๖

๓) ภาคตะวันออกมีปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติหลายแห่ง แต่ปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้กำลังประสบปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยว คือ ปัญหาแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมจากน้ำเสีย ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลหมักหมม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย และถูกบุกรุกเพิ่มขึ้นจากการประกอบธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

จากข้อมูลล่าสุดปี ๒๕๖๐ พบว่า รายได้และหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนของประชากรในภาคตะวันออกต่ำกว่าประเทศ และเมื่อพิจารณาแนวโน้มอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ของรายได้พบว่า สูงกว่าระดับประเทศ ส่วนอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของหนี้สินต่ำกว่าระดับประเทศ และเมื่อเปรียบเทียบอัตราการขยายตัวระหว่างรายได้กับหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนแล้ว พบว่า อัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงกว่าหนี้สินเฉลี่ย ดังนั้นประชากรของภาคมีแนวโน้มที่จะมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๓.๓.๑ รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของภาคตะวันออกต่ำกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือน ๒๖,๗๖๗ บาทต่อเดือน ต่ำกว่าระดับประเทศ (๒๖,๙๔๖ บาทต่อเดือน) และลดลงจาก ๒๗,๖๓๖ บาทต่อเดือน ในปี ๒๕๕๖ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๖.๕ สูงกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๕.๑ จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ

จังหวัดจันทบุรี ๓๒,๘๙๔ บาทต่อเดือน รองลงมาคือ ระยอง ๒๗,๗๙๘ บาทต่อเดือน และตราด ๒๗,๗๙๗ บาทต่อเดือน ส่วนจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดสระแก้ว ๒๒,๑๑๕ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนของภาคตะวันออกต่ำกว่าระดับประเทศ โดยในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๑๔๗,๓๖๙ บาท ต่ำกว่าระดับประเทศ (๑๗๘,๙๙๔ บาทต่อเดือน) และลดลงจาก ๑๕๗,๘๒๗ บาท ในปี ๒๕๕๖ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ย (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๕.๓ ต่ำกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๐.๔ จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดตราด ๑๙๓,๖๗๕ บาท รองลงมาคือ จันทบุรี ๑๘๖,๐๗๒ บาท และชลบุรี ๑๗๐,๐๒๓ บาท ส่วนจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดในภาค คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ๘๐,๐๖๒ บาท

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ ภาคตะวันออกมีอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ข้อมูลจากกรมการปกครอง ในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๕.๐๐ ล้านคน (ชาย ๒.๔๖ ล้านคน หญิง ๒.๕๔ ล้านคน) หรือร้อยละ ๗.๖ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๔.๗๒ ล้านคนในปี ๒๕๕๕ และมีอัตราการเพิ่มประชากรรวมของภาคในช่วงปี ๒๕๕๕-๒๕๖๐ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๑.๒ ต่อปี สูงกว่าประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕ โดยจังหวัดชลบุรีมีจำนวนประชากรมากที่สุด ๑.๕๑ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดระยอง ๗.๑๑ แสนคน และจังหวัดฉะเชิงเทรา ๗.๑๐ แสนคน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ภาคตะวันออกเป็น ศูนย์กลางความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมของประเทศ จึงเป็นแหล่งรวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและแหล่งจ้างงาน ส่งผลให้มีประชากรจากภูมิภาคอื่นอพยพมาพักอาศัยและประกอบอาชีพ

๔.๑.๒ โครงสร้างประชากรของภาคตะวันออกเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๗๑ โดยสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๑ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๓.๙ ในปี ๒๕๖๐ และคาดการณ์ว่าในปี ๒๕๗๑ ภาคตะวันออกจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ โดยมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ ๒๐ เนื่องจากคนมีการดูแลสุขภาพมากขึ้น ประกอบกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความก้าวหน้าทางการแพทย์ จึงทำให้คนมีอายุยืนยาวมากขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๑๘.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๗.๔ ในปี ๒๕๖๐ เช่นเดียวกับประชากรวัยแรงงานที่มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๖๙.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๖๘.๗ ในปี ๒๕๖๐ ส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงรวมมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชากรวัยแรงงานต้องรับภาระในการดูแลเด็กและผู้สูงอายุมากขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ดูแลเด็กและผู้สูงอายุ ๔๔ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็นประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ดูแลเด็กและผู้สูงอายุ ๔๖ คน ในปี ๒๕๖๐ และอัตราการพึ่งพิงผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้นเช่นเดียวกัน ทำให้ประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุจาก ๑๗ คน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒๐ คน ในปี ๒๕๖๐ เพราะฉะนั้นจึงต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะกำลังแรงงาน เพื่อให้สามารถรักษาระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และมีรายได้เพียงพอต่อการครองชีพ เพื่อให้สามารถดูแลผู้ที่อยู่ในภาวะพึ่งพิงได้

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๕๕ มีประชากรเมืองจำนวน ๑.๗๘ ล้านคน หรือร้อยละ ๓๗.๖ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเป็น ๒.๐๑ ล้านคน หรือร้อยละ ๔๐.๒ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๖๐ หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ ๒.๕ ต่อปี จังหวัดชลบุรีมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุดร้อยละ ๒๓.๕

รองลงมา คือ จังหวัดระยองและจังหวัดตราด มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมือง ร้อยละ ๑๐.๒ และ ๒.๗ ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมืองศูนย์กลางของแหล่งจ้างงานที่สำคัญของประเทศ และเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง ส่งผลให้อัตราการเพิ่มของประชากรเมืองสูง

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคตะวันออก

รายการ	ปี					
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๔.๗๒	๔.๗๗	๔.๘๓	๔.๙๐	๔.๙๕	๕.๐๐
โครงสร้างประชากร (%)						
กลุ่ม ๐-๑๔ ปี	๑๘.๒	๑๘.๐	๑๗.๘	๑๗.๗	๑๗.๕	๑๗.๔
กลุ่ม ๑๕-๕๙ ปี	๖๙.๗	๖๙.๖	๖๙.๔	๖๙.๒	๖๙.๐	๖๘.๗
กลุ่ม ๖๐+	๑๒.๑	๑๒.๕	๑๒.๘	๑๓.๒	๑๓.๕	๑๓.๙
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๑.๗๘	๑.๘๙	๑.๙๒	๑.๙๗	๑.๙๙	๒.๐๑

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๔.๑.๔ ประชากรแฝงกระจุกตัวในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาค ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดชลบุรี มีประชากรแฝงมากเป็นอันดับสี่ของประเทศ (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) และมากที่สุดของภาคตะวันออก ๕.๐๗ แสนคน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ ของประชากรแฝงทั้งประเทศ (๘.๐๗ ล้านคน) รองลงมาคือ จังหวัดระยอง มีประชากรแฝง ๒.๔๑ แสนคน คิดเป็นร้อยละ ๓.๐ ของประชากรแฝงทั้งประเทศ ซึ่งทั้ง ๒ พื้นที่เป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของภาค โดยเฉพาะด้านการผลิตอุตสาหกรรมและบริการ สถาบันการศึกษา ดังนั้นการให้โอกาสในการได้รับบริการจากภาครัฐทางด้านสวัสดิการ ด้านสาธารณสุข ปลอดภัย การรักษาพยาบาล และด้านอื่นๆ จึงมีความจำเป็นที่ภาครัฐต้องดูแลและให้บริการอย่างเท่าเทียม

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ สัดส่วนกำลังแรงงานของภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลง และส่วนใหญ่อยู่ในภาคบริการ ในปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีประชากรอายุตั้งแต่ ๑๕ ปีขึ้นไป ๔.๗๕ ล้านคน เป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานหรือผู้ที่พร้อมจะทำงาน ๓.๓๔ ล้านคน หรือร้อยละ ๗๐.๔ ของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๗๔.๑ โดยกำลังแรงงานเหล่านี้ประกอบด้วย ผู้มีงานทำ ๓.๓๑ ล้านคน ซึ่งผู้มีงานทำส่วนใหญ่ ร้อยละ ๕๑.๕ อยู่ในภาคบริการ รองลงมาร้อยละ ๒๗.๙ อยู่ในภาคอุตสาหกรรม และร้อยละ ๒๐.๖ อยู่ในภาคเกษตรกรรม โดยแรงงานในภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๖.๘ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕๑.๕ ในปี ๒๕๖๐ เช่นเดียวกับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๖.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๗.๙ ในปี ๒๕๖๐ แต่แรงงานในภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๖.๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๐.๖ ในปี ๒๕๖๐ สำหรับอัตราการว่างงาน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๐.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๐.๘ ในปี ๒๕๖๐

๔.๒.๒ แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษา และแรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยมาก ในปี ๒๕๖๐ มีผู้งานทำ ๓.๓๑ ล้านคน แรงงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าซึ่งมีแนวโน้มลดลงจาก ร้อยละ ๔๒.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๓๖.๑ ในปี ๒๕๖๐ แรงงานที่จบการศึกษาระดับมัธยมต้นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๘.๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๐.๘ ในปี ๒๕๖๐ ระดับมัธยมปลายเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๓ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๔.๑ ในปี ๒๕๖๐ แรงงานที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๘.๑ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๒๐.๐ ในปี ๒๕๖๐ สำหรับแรงงานระดับอาชีวศึกษามีสัดส่วนน้อยที่สุดและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔.๐ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๔.๒ ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบันที่ต้องการแรงงานสายวิชาชีพจำนวนมาก

๔.๒.๓ กำลังแรงงานของภาคตะวันออกเข้าสู่ระบบประกันสังคมลดลง โดยสัดส่วนผู้ประกันตนต่อกำลังแรงงานลดลงจาก ร้อยละ ๖๓.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕๖.๕ ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (ร้อยละ ๓๘.๔) โดยปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมจำนวน ๑.๘๙ ล้านคนหรือร้อยละ ๕๖.๕ จังหวัดระยองมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมมากที่สุดร้อยละ ๘๒.๓ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดชลบุรีและจังหวัดฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๗๗.๗ และ ๖๐.๑ ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมน้อยที่สุด ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว ร้อยละ ๑๖.๖

๔.๒.๔ การพึ่งพิงแรงงานต่างด้าวของภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลง โดยในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา) ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในภาค จำนวน ๘๒,๙๙๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๖ ของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานทั่วประเทศลดลงจากปี ๒๕๕๕ จำนวน ๑๑๔,๙๕๐ คน โดยจังหวัดชลบุรี มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานมากที่สุดในภาคตะวันออก จำนวน ๓๕,๖๒๔ คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยอง จำนวน ๒๔,๒๓๖ คน ทั้งนี้ เป็นผลมาจากโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรวัยแรงงานและวัยเด็กมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับแรงงานบางสาขาไม่เป็นที่นิยมของคนไทย โดยเฉพาะในกิจการก่อสร้าง ผู้ประกอบการจึงต้องใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะแรงงานสัญชาติกัมพูชา และกิจการประมงทะเล แปรรูปสัตว์น้ำและแปรรูปด้านการเกษตร จากแรงงานสัญชาติเมียนมา

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ ประชากรในภาคตะวันออกมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้นใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงานอายุ ๑๕ - ๕๙ ปี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก ๙.๑ ปี ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๙.๔๗ ปี ในปี ๒๕๖๐ ซึ่งใกล้เคียงกับระดับประเทศที่มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๕๒ ปี โดยจังหวัดปราจีนบุรี มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดของภาค ๙.๙๐ ปี รองลงมา ได้แก่ จังหวัดระยองและจังหวัดชลบุรี มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๘๒ และ ๙.๗๘ ปีตามลำดับ

๔.๓.๒ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๔ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๔.๙ ลดลงจากร้อยละ ๓๖.๘ ในปี ๒๕๕๕ แต่ก็ยังต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา เมื่อพิจารณาในรายวิชาปี ๒๕๖๐ พบว่าวิชาคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุดร้อยละ ๒๗.๐ และวิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุตร้อยละ ๔๙.๓ รองลงมาได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ร้อยละ ๓๒.๖ และ ๓๐.๘ ตามลำดับ

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาสได้รับบริการสาธารณสุขดีขึ้น เนื่องจากมีสถานบริการสาธารณสุขให้บริการครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ มีจำนวนโรงพยาบาลรัฐบาล จำนวน ๘๒๘ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๕๘ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๗ แห่ง โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๕ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) จำนวน ๗๕๘ แห่ง และโดยสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรลดลง จาก ๑:๒,๑๑๒ คนในปี ๒๕๕๕ เหลือ ๑:๑,๕๔๘ คนในปี ๒๕๖๐ ซึ่งใกล้เคียงกับจำนวนแพทย์ต่อประชากรของมาตรฐานโลกที่กำหนดไว้ คือ ๑ คนต่อประชากร ๑,๕๐๐ คน โดยจังหวัดนครนายกมีโอกาสได้รับบริการด้านสุขภาพสูงที่สุดของภาค โดยในปี ๒๕๖๐ มีแพทย์ต่อประชากร ๑:๗๙๖ คน รองลงมาคือ จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีแพทย์ต่อประชากร ๑:๑,๐๓๗ คน ส่วนจังหวัดสระแก้ว ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา มีการกระจายตัวของแพทย์ต่ำ โดยแพทย์ต่อประชากร ๑:๔,๑๙๑ คน ๑:๒,๓๔๕ คน และ ๑:๒,๒๗๑ คนตามลำดับ ส่งผลให้การบริการด้านสาธารณสุขไม่ทั่วถึง

๔.๔.๒ คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มเป็นโรคไม่ติดต่อมากขึ้นซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสียชีวิต อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสำคัญใน ๕ โรค ได้แก่ โรคมะเร็ง ความดันโลหิต หัวใจ เบาหวาน และหลอดเลือดสมอง เพิ่มขึ้นจาก ๔,๙๘๗ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๖,๑๒๑ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ โดยเฉพาะการป่วยด้วยโรคมะเร็ง ซึ่งเป็นสาเหตุการตายสูงที่สุดของคนไทย พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออัตราการป่วยต่อประชากรแสนคนเพิ่มขึ้น จาก ๖๖๗ คนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๘๖๙ คนในปี ๒๕๖๐ นอกจากนี้อัตราผู้ป่วยเอดส์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลลดลงจาก ๑๖๙ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๔๕ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐

๔.๔.๓ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มลดลง จาก ๗๑.๘ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๕๒.๖ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีพันคน ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่มีอัตรา ๓๙.๖ คนต่อประชากรหญิงอายุ ๑๕-๑๙ ปีพันคน โดยจังหวัดนครนายก มีอัตราคลอดบุตรสูงสุด รองลงมาได้แก่ จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยอง มีอัตราคลอดบุตรต่อพันคน เท่ากับ ๖๓.๙ ๕๗.๖ และ ๕๖.๕ ตามลำดับ

๔.๔.๔ อัตราการตายของมารดาที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่อัตราการตายของทารกมีแนวโน้มลดลง โดยมีอัตราการตายของมารดาจากการคลอดบุตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๑๒.๑ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๖.๖ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการตายของมารดา ๒๑.๘ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน จังหวัดระยองมีอัตราการตายของมารดาสูงสุดในภาค รองลงมาได้แก่ จังหวัดสระแก้ว และชลบุรี โดยมีอัตราการตายของมารดา ๓๕.๓ ๑๙.๐ และ ๑๗.๓ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ส่วนอัตราการตายของทารกมีแนวโน้มลดลง จาก ๖.๘ คนต่อเกิดมีชีพพันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๕.๓ คนต่อเกิดมีชีพพันคนในปี ๒๕๖๐ แต่ยังต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตรา ๕.๙ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน โดยจังหวัดฉะเชิงเทรา มีอัตราการตายของทารกสูงสุด รองลงมา คือ จังหวัดจันทบุรี และสระแก้ว โดยมีอัตราการตายของทารก ๖.๙ ๖.๗ และ ๖.๓ คนต่อเกิดมีชีพพันคน ตามลำดับ ถึงแม้สถานการณ์โดยภาพรวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะต่ำกว่าระดับประเทศ แต่ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องหาแนวทางแก้ไขต่อไป

๔.๕ ชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเพิ่มขึ้น ภาคตะวันออกมีคดีเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย และเพศและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินลดลงจาก ๑๘๗.๑ คดี ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๖๓.๖ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดระยองมีสัดส่วนคดีสูงสุด จำนวน ๒๐๕.๖ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา ได้แก่ จังหวัดชลบุรี และตราด มีสัดส่วนคดี ๑๘๒.๔ และ ๑๗๙.๘ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ สำหรับ **คดียาเสพติดก็มีแนวโน้มลดลง** จาก ๑,๑๐๗.๙ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๗๖๖.๐ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๐ ทั้งนี้พบอัตราการเกิดคดียาเสพติดสูงสุดที่จังหวัดนครนายก ๑,๑๔๔.๘ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยองและปราจีนบุรี ที่มีสัดส่วนคดียาเสพติดเท่ากับ ๑,๑๑๑.๖ และ ๗๘๐.๔ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ

๔.๖ ความอบอุ่นในชีวิตครอบครัวมีแนวโน้มดีขึ้น ในขณะที่อัตราการสมรสมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วง ปี ๒๕๕๕ - ๒๕๖๐ อัตราการหย่าร้างในภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลง จาก ๘.๗ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๕ เป็น ๖.๐ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๖๐ แต่โดยภาพรวมยังสูงกว่าอัตราการหย่าร้างของทั้งประเทศ (๕.๗ คู่ต่อพันครัวเรือน) ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดระยองมีอัตราการหย่าร้างสูงสุดในภาค คือ ๑๐.๘ คู่ต่อพันครัวเรือน ในขณะที่ จังหวัดตราดมีอัตราการหย่าร้างน้อยที่สุด ๔.๒ คู่ต่อพันครัวเรือน ส่วนอัตราการสมรสภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลงจาก ๒๒.๕ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๑๘.๘ คู่ต่อพันครัวเรือน ในปี ๒๕๖๐ แต่โดยภาพรวมยังสูงกว่าอัตราการสมรสของทั้งประเทศ (๑๓.๙ คู่ต่อพันครัวเรือน) โดยจังหวัดชลบุรีมีอัตราการสมรสสูงสุดในภาค คือ ๒๖.๐ คู่ต่อพันครัวเรือน ในขณะที่จังหวัดตราดมีอัตราการสมรสน้อยที่สุด ๘.๖ คู่ต่อพันครัวเรือน

๔.๗ สถานการณ์ความยากจนมีแนวโน้มลดลง และความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของภาคคงที่ จำนวนคนจนหรือประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงจาก ๓๒๘.๐๐ พันคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒๘๔.๘๕ พันคน ในปี ๒๕๖๐ เช่นเดียวกับสัดส่วนคนจนของภาคที่มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๖.๒ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๕.๐ ในปี ๒๕๖๐ โดยจังหวัดสระแก้วมีสัดส่วนคนจนมากที่สุดของภาค ร้อยละ ๑๙.๐ รองลงมาได้แก่ จังหวัดตราดและจังหวัดจันทบุรี มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๘.๑ และ ๖.๑ ตามลำดับ แต่สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ของภาคตะวันออกมีแนวโน้มคงที่ จาก ๐.๓๙๗ ในปี ๒๕๕๔ เป็น ๐.๓๙๗ ในปี ๒๕๖๐ และหลายจังหวัดในภาคมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (ยกเว้น จังหวัดระยอง ฉะเชิงเทรา และนครนายกที่มีแนวโน้มลดลง) โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรีมีความเหลื่อมล้ำมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสระแก้ว และตราด มีสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) เท่ากับ ๐.๕๒๖ ๐.๔๖๗ และ ๐.๔๔๙ ตามลำดับ

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ ทรัพยากรดินเสื่อมโทรม ทรัพยากรดินมีแนวโน้มเสื่อมโทรมในระดับสูง ซึ่งมีสาเหตุจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้สารเคมี การแผ้วถางป่าไม้ การทิ้งกากของเสียจากโรงงาน เป็นต้น และยังมีปัญหาดินเสื่อมโทรมที่เกิดตามธรรมชาติ โดยปัญหาดินเปรี้ยวจัดในภาคตะวันออกมีปริมาณเนื้อที่ ๐.๙๐ ล้านไร่ ปัญหาดินอินทรีย์มักเกิดในบริเวณที่ลุ่มน้ำขังชายฝั่งทะเล และปัญหาดินเค็มพบในบริเวณพื้นที่ที่มีตะกอนน้ำทะเล น้ำกร่อย และบริเวณจังหวัดที่มีพื้นที่ใกล้กับทะเล

๕.๑.๒ พื้นที่ป่าไม้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ พบว่า พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ ต่อปี โดยในปี ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าไม้ ๕.๑๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔ ของพื้นที่ภาค ซึ่งต่ำกว่าค่ามาตรฐานความสมดุลของระบบนิเวศ หากเปรียบเทียบกับป่าไม้ทั้งประเทศภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ ๕ ของพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศ โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดจันทบุรี ตราด และนครนายก ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนน้อยที่สุด คือ จังหวัดระยอง เพียงร้อยละ ๘.๑ ของพื้นที่จังหวัด การเพิ่มขึ้นของผืนป่าเป็นผลจากประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ดูแลรักษา รวมทั้งมีโครงการปลูกป่าไม่อย่างต่อเนื่อง สำหรับสถานการณ์ป่าชายเลนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา) ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๗) พบว่า มีพื้นที่เพิ่มขึ้น ๓,๐๙๙.๒๙ ไร่ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๙ เป็นผลจากการรณรงค์ปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง โดยปี ๒๕๕๗ มีพื้นที่ป่าชายเลนทั้งหมดประมาณ ๑๖๔,๖๔๙.๗๑ ไร่ ซึ่งจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี ร้อยละ ๕๐.๒ ของป่าชายเลนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือ ร้อยละ ๕.๔ ของป่าชายเลนทั้งประเทศ น้อยที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี ร้อยละ ๒.๘ ของป่าชายเลนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๕.๑.๓ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ ปริมาณน้ำท่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาจากลุ่มน้ำหลัก ๔ แห่ง คือ ลุ่มน้ำปราจีนบุรี ลุ่มน้ำบางปะกง ลุ่มน้ำโตนเลสาบ และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก มีค่ารายปีเฉลี่ย ๒๓,๘๘๒ ล้านลูกบาศก์เมตร จากสถิติปริมาณการเก็บกักน้ำได้ของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน ๖ แห่ง พบว่า ปริมาณน้ำที่กักเก็บได้ตั้งแต่ปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ มีปริมาณเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๔.๕๒ ต่อปี โดยปริมาณน้ำที่เก็บกักได้เมื่อเทียบกับความจุของอ่างเก็บน้ำสูงสุดร้อยละ ๗๓.๖ ในปี ๒๕๖๑ และต่ำสุดที่ ร้อยละ ๕๐.๒ ปี ๒๕๕๙ สำหรับปี ๒๕๖๑ ปริมาณน้ำกักเก็บได้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๒.๔ จากปี ๒๕๖๐ โดยมีปริมาณเก็บกักได้ ๑,๑๘๗ ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ ๗๓.๖ ของความจุอ่าง หรือร้อยละ ๕.๐ ของปริมาณน้ำท่า ถึงกระนั้น ปริมาณน้ำที่เก็บกักได้ก็ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น จากการเพิ่มขึ้นของการผลิตภาคเกษตรที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นมากตามราคาที่สูงขึ้น การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งยังคงอยู่

๕.๑.๔ คุณภาพแหล่งน้ำของภาคตะวันออกเฉียงเหนือดีขึ้นเล็กน้อย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนแหล่งน้ำที่สำคัญที่ได้รับการตรวจวัด ๑๑ แห่ง ในภาพรวมตั้งแต่ปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ แหล่งน้ำส่วนใหญ่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์พอใช้ และไม่มีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพดีมากและเสื่อมโทรมมาก โดยปี ๒๕๖๑ มีแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีและพอใช้เพิ่มขึ้น ในขณะที่แหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมลดลง ซึ่งแหล่งน้ำที่มีความเสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ คือ แม่น้ำพองรัตนอนบน สาเหตุสำคัญของการเสื่อมโทรมเกิดจากการทิ้งของเสียของชุมชนเมือง การใช้สารเคมีของเกษตรกร รวมทั้งการระบายน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่อย่างหนาแน่น ซึ่งบริเวณที่มีค่าความสกปรกไม่เป็นไปตามมาตรฐานมากที่สุด คือ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา อำเภองครักษ์ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง

สำหรับคุณภาพน้ำชายฝั่งทะเล ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘-๒๕๖๐ มีแนวโน้มดีขึ้น โดยปี ๒๕๖๐ คุณภาพน้ำชายฝั่งในเกณฑ์ดี ร้อยละ ๕๖.๗ เกณฑ์พอใช้ ร้อยละ ๔๑.๗ เป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๙ ในขณะที่คุณภาพที่เสื่อมโทรม ร้อยละ ๑.๖ ลดลงจากปี ๒๕๕๙ อย่างไรก็ตาม ยังมีบริเวณที่พบปัญหามาอย่างต่อเนื่องได้แก่ บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เนื่องจากเป็นพื้นที่รองรับน้ำเสียจากชุมชน อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเพิ่มขึ้นของพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และแหล่งท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์ริมชายฝั่งทะเลและการปนเปื้อนจากน้ำมันเชื้อเพลิงจากเรือท่องเที่ยว

๕.๑.๕ ปริมาณขยะมูลฝอยที่กำจัดอย่างถูกต้องและถูกนำไปใช้ประโยชน์มีแนวโน้มดีขึ้น
ในช่วงปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๐ มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นเฉลี่ยปีละ ๒.๓๐ ล้านตัน หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ ๐.๓ ต่อปี ในขณะที่ปริมาณการกำจัดอย่างถูกต้องเฉลี่ยปีละ ๘๒๔,๕๕๕ ตัน และปริมาณขยะที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์เฉลี่ยปีละ ๓๔๖,๘๕๕ ตัน หรือรวมกันมีสัดส่วนร้อยละ ๕๑ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น แสดงว่ามีขยะที่ถูกกำจัดไม่ถูกต้องและขยะที่ตกค้างอีก ร้อยละ ๔๙ โดยปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นประมาณ ๒.๓๒ ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๙ จากปี ๒๕๕๙ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การขยายตัวของชุมชนเมือง พฤติกรรมการบริโภคของประชาชน ตลอดจนการท่องเที่ยว โดยขยะมูลฝอยภาคตะวันออกเกิดขึ้นจากจังหวัดชลบุรีถึง ร้อยละ ๔๐.๑ จัดเป็นลำดับ ๒ (ร้อยละ ๐.๙) ของปริมาณขยะทั้งประเทศ รองจากกรุงเทพมหานคร สำหรับการจัดการขยะมูลฝอยใน ๒๕๖๐ ปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง และปริมาณที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์มีปริมาณเพิ่มขึ้น ร้อยละ ๕๗.๘ และ ร้อยละ ๒๒.๔ จากปี ๒๕๕๙ ตามลำดับ ส่วนปริมาณของเสียอันตรายภาคตะวันออกจัดอยู่ในลำดับที่ ๑ ซึ่งปัญหามีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น และส่วนใหญ่เป็นของเสียอันตรายจากชุมชน รวมทั้งการลักลอบทิ้งกากของเสีย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดระยอง และชลบุรี นอกจากนี้ยังมีขยะในทะเลที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

๕.๑.๖ มลพิษทางอากาศมีแนวโน้มดีขึ้น จากสารอินทรีย์ระเหยง่าย ก๊าซโอโซน และฝุ่นละอองขนาดเล็ก ส่วนใหญ่พบในจังหวัดที่มีเขตประกอบการอุตสาหกรรม ได้แก่ จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา สำหรับปัญหาสารอินทรีย์ระเหยง่ายที่มาพบ จ. ระยอง ปี ๒๕๖๐ ปริมาณเฉลี่ยสารเบนซีน และ ๑,๒-ไดคลอโรอีเทนเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๙ ขณะที่ปริมาณเฉลี่ยสาร ๑,๓-บิวทาไดอิน ลดลง สาเหตุเกิดจากการเผาในที่โล่ง การจราจรและยานพาหนะ และการประกอบการของโรงงานอุตสาหกรรม

๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ

๕.๒.๑ ไฟป่าแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากสถิติตั้งแต่ปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๑ พบว่า มีจำนวนครั้งของการเกิดไฟป่าลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ ต่อปี และจำนวนพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๘.๘ ต่อปี โดยปี ๒๕๖๑ พบว่า มีพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ ๓๘๘ ไร่ ลดลงจากปี ๒๕๖๐ ถึงร้อยละ ๖๑.๖ ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่คาดว่าน่าจะเกิดจากการความแห้งแล้ง และการเผาไร่เพื่อกำจัดวัชพืชหรือเศษซากพืชที่เหลืออยู่ภายหลังการเก็บเกี่ยว โดยจังหวัดชลบุรีมีสัดส่วนไฟไหม้ป่าเทียบกับพื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดมากที่สุด เพียงแค่อ้อยละ ๐.๐๔

๕.๒.๒ สถานการณ์อุทกภัยเบาบางลง ช่วงปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีจำนวนหมู่บ้านและครัวเรือน ที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยลดลง โดยเฉพาะปี ๒๕๕๙ มีหมู่บ้านได้รับความเสียหาย ๑๐๗ หมู่บ้านจาก ๗๑๗ ในปี ๒๕๕๘ และครัวเรือนได้รับความเสียหายลดลงจาก ๔,๙๘๑ ครัวเรือนในปี ๒๕๕๘ เป็น ๒ ครัวเรือน ซึ่งไม่มีรายงานมูลค่าความเสียหายที่เกิดจากอุทกภัย ปี ๒๕๖๐ มีจำนวนหมู่บ้านและครัวเรือนได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๙ ซึ่งจังหวัดที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี และ จันทบุรี สาเหตุหลักเกิดจากฝนตกหนักติดต่อกันเป็นเวลานานและน้ำป่าไหลหลาก ประกอบกับการขยายตัวของเมืองส่งผลให้มีการก่อสร้างที่อยู่อาศัยและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่รับน้ำมากขึ้น

๕.๒.๓ พื้นที่ประสบภัยแล้งลดลง ภาพรวมในช่วง ๕ ปี (๒๕๕๖-๒๕๖๐) ภาคตะวันออกมีจำนวนหมู่บ้านที่ประสบภัยแล้งลดลง โดยจังหวัดที่ประสบภัยแล้งมาตลอด ได้แก่ ชลบุรี จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี และสระแก้ว สาเหตุหลักเกิดจากการเพิ่มพื้นที่เพาะปลูกและภาวะฝนทิ้งช่วง ส่งผลให้ความต้องการใช้น้ำเพื่อการเกษตรมากขึ้น ประกอบกับ ปริมาณน้ำฝนที่ตกน้อยและไม่ตกในพื้นที่อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและเมือง ส่งผลให้มีความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้น

๕.๒.๔ การกีดเซาะชายฝั่งทะเลมีแนวโน้มดีขึ้น จากรายงานการกีดเซาะชายฝั่ง ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พบว่า ปี ๒๕๖๐ ภาคตะวันออกมีแนวชายฝั่งที่ถูกกีดเซาะเป็นระยะทาง ๖๑.๑๙ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๙.๓ ของความยาวชายฝั่งทะเลภาค ลดลงจากปี ๒๕๕๔ ที่กีดเซาะถึง ๑๖๘.๕๓ กิโลเมตร โดยเป็นกีดเซาะรุนแรง ๒.๑๕ กิโลเมตร ปานกลาง ๓.๕๓ กิโลเมตร และกีดเซาะน้อย ๕๘ กิโลเมตร และจังหวัดที่มีพื้นที่กีดเซาะรุนแรง ได้แก่ ตราด ระยอง และฉะเชิงเทรา สาเหตุของการกีดเซาะส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของพื้นที่อุตสาหกรรมและชุมชนที่ขยายตัวลุกล้ำพื้นที่ชายฝั่ง และการบุกรุกทำลายป่าชายเลน

ตารางที่ ๓ การเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคตะวันออก

รายการ	ปี					
	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
ปริมาณน้ำในอ่างน้ำขนาดใหญ่ ๕ อ่าง (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม) ล้านลบ.ม.	๙๕๘	๙๘๙	๘๔๗	๘๐๙	๑,๐๕๖	๑,๑๘๗
พื้นที่ป่าไม้ (ล้านไร่)	๕.๑๔	๕.๐๗	๕.๐๙	๕.๑๑	๕.๑๑	๕.๑๓
จำนวนครั้งการเกิดไฟไหม้ป่า	๕๔	๗๒	๖๗	๑๑๙	๕๕	๒๕
จำนวนพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ (ไร่)	๑,๑๐๘	๑,๕๐๖	๒,๖๒๒	๔,๗๕๖	๑,๐๑๑	๓๘๘
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)	๒.๒๙	๒.๒๔	๒.๓๕	๒.๒๗	๒.๓๒	
ปริมาณขยะที่กำจัดถูกต้องตามหลักวิชาการ (ล้านตัน/ปี)	๐.๖๖	๐.๗๑	๐.๗๓	๐.๗๙	๑.๒๔	
ปริมาณขยะที่นำไปใช้ประโยชน์ (ล้านตัน/ปี)	๐.๔๔	๐.๒๖	๐.๒๙	๐.๒๒	๐.๕๒	
หมู่บ้านที่รับผลกระทบจากอุทกภัย (แห่ง)	๖๒๕	๓๕๖	๗๑๗	๑๐๗	๓๙๕	
หมู่บ้านที่รับผลกระทบจากภัยแล้ง (แห่ง)	๑,๕๓๖	๒,๒๙๑	๑,๕๖๕	๑,๕๓๗	-	

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ เป็นศูนย์รวมที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ และมีแนวโน้มที่จะเติบโต เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมสมัยใหม่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากได้มีการลงทุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศและภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ อุตสาหกรรมปิโตรเคมี อุตสาหกรรมกลั่นน้ำมัน อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า รวมถึงอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรในพื้นที่สิบเอ็ดตอนในของจังหวัดระยอง

๖.๑.๒ มีท่าเรือน้ำลึก และระบบโครงข่ายการขนส่งทางถนน และรถไฟที่สนับสนุนการเปิด ประตูการขนส่งของประเทศเข้าสู่ระบบโครงข่ายการเดินเรื่อนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการเพิ่มประสิทธิภาพท่าเรือน้ำลึกที่มีอยู่ พร้อมทั้งประสานโครงข่ายการขนส่งหลักของพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับระบบโครงข่ายการขนส่งหลักของกรุงเทพฯ และปริมณฑล ภาคกลางตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และต่างประเทศ จะช่วยยกระดับการพัฒนาจากการเป็นแค่ฐานการผลิตและประตูส่งออกทางทะเลผ่านท่าเรือน้ำลึกแหลมฉบังและมาบตาพุดในปัจจุบัน เข้าสู่การเป็นประตูเศรษฐกิจ

นานาชาติ รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม และเปิดตลาดการค้าไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เช่น สหรัฐอเมริกา และยุโรป โดยอาศัยการขนส่งเชื่อมโยงกันในรูปแบบของการขนส่งต่อเนื่องระหว่าง ถนน รถไฟ และท่าเรือน้ำลึก

๖.๑.๓ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นที่รู้จักแพร่หลายในระดับชาติและนานาชาติ โดยเฉพาะพัทยา-บางแสน ซึ่งเป็นเมืองท่องเที่ยวที่รู้จักกันในระดับนานาชาติอยู่แล้ว นอกจากนี้ ยังมีเกาะช้าง และเกาะเสม็ด ที่กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น รวมถึงมีการพัฒนาภาพลักษณ์ สภาพแวดล้อม และการตลาดของเมืองเพิ่มขึ้น ทำให้กระแสการเดินทางท่องเที่ยวจากทั่วโลกเดินทางมายังเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีอัตราการเติบโตสูง นอกจากนี้ภาคตะวันออกยังมีทรัพยากรธรรมชาติประเภทป่าเขา น้ำตก อุทยานแห่งชาติ และทะเล ที่จะดึงดูดและให้บริการนักท่องเที่ยวได้ โดยมีพื้นที่หลายแห่งที่มีสภาพภูมิอากาศและธรรมชาติที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่สามารถจัดกิจกรรมได้หลายอย่าง ทั้งการท่องเที่ยวแบบผจญภัย ทัวร์ป่า ล่องแก่ง เช่น การท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติเขาชีมู การล่องแก่งที่อำเภอโป่งน้ำร้อน จันทบุรี ตลอดจนในช่วงฤดูผลไม้จะเป็นช่วงที่ดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเที่ยวชมสวน และบริโภคผลไม้

๖.๑.๔ เป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้หลักของประเทศ โดยเฉพาะทุเรียน มังคุด และเงาะ ซึ่งมีปริมาณการผลิตมากพอสำหรับใช้บริโภคภายในประเทศ และส่งออกไปยังต่างประเทศ สามารถสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นจำนวนมาก นอกจากนี้ พื้นที่นี้ยังมีพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่เหมาะสมแก่การทำประมงน้ำลึก และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง

๖.๑.๕ เป็นแหล่งเจียระไนอัญมณีที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียง โดยได้มีการฝึกฝนฝีมือด้านการเจียระไนจนเกิดความชำนาญ และมีการใช้วิทยาการต่างๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าของอัญมณี ส่งผลให้ภาคตะวันออก โดยเฉพาะจันทบุรีเป็นแหล่งเจียระไน และย่านธุรกิจอัญมณีที่สำคัญของประเทศ ที่สามารถสนับสนุนเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ สามารถซื้อกลับไปเป็นของที่ระลึกได้

๖.๑.๖ มีพรมแดนติดกับชายแดนกัมพูชา ซึ่งเป็นจุดการค้าชายแดนที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ และปริมณฑล และพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับจุดการค้าชายแดนอื่นๆ ของประเทศ ประกอบกับตั้งอยู่ในเส้นทางสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้สามารถเข้าถึงตลาดทั้งในกรุงเทพฯ และปริมณฑล พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ตลอดจนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และกัมพูชา-เวียดนามได้

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ การพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆ ของภาครัฐและเอกชนบางแห่งเริ่มมีปัญหาเรื่องการบริหารจัดการด้านมลพิษที่เกิดขึ้นจากกระบวนการผลิต ได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศจากอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด ปัญหาการจัดการกากของเสียอุตสาหกรรม และปัญหาการบำบัดน้ำเสียและสารโลหะหนักที่ลงไปในแหล่งน้ำต่างๆ โดยเฉพาะอ่างเก็บน้ำดอกกราย นอกจากนี้ เริ่มเกิดความขัดแย้ง เนื่องจากการได้มีการปล่อยมลพิษลงสู่แหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและเกษตรกรรมของประชาชนอย่างกว้างขวาง

๖.๒.๒ การขยายตัวของเมือง แหล่งอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว ได้ส่งผลให้เกิดความต้องการใช้น้ำเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการผลิต บริการ และอุปโภคบริโภคปริมาณมาก ก่อให้เกิดความขัดแย้งเรื่องการใช้ น้ำ เดิมแหล่งน้ำจะถูกใช้เพื่อกิจกรรมการเกษตรและชุมชนเกษตรขนาดเล็ก

เท่านั้น ปัจจุบันต้องแย่งกันใช้น้ำระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม เมือง และบริการแก่นักท่องเที่ยว แม้ว่าจะมีการพัฒนาแหล่งน้ำรองรับไว้แล้วบางส่วน แต่ด้วยข้อจำกัดของภูมิประเทศ ทำให้ไม่สามารถก่อสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ได้ จึงต้องมีการวางท่อส่งน้ำเชื่อมโยงระหว่างอ่างเก็บน้ำที่มีอยู่เพื่อนำน้ำมาทดแทนในบางพื้นที่ยามขาดแคลน

๖.๒.๓ การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคตะวันออกที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตมากขึ้นตามลำดับ อาทิ การทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้ส่งผลกระทบไปถึงปัญหาความแปรปรวนของลมฟ้าอากาศ ก่อให้เกิดภาวะฝนแล้งและน้ำท่วมอยู่เสมอ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และตราด นอกจากนี้ยังมีการจับสัตว์น้ำโดยไม่ถูกวิธี ทำให้สัตว์น้ำตามธรรมชาติลดลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งพื้นที่ป่าชายเลนในแต่ละจังหวัดลดลงไปจากเดิมมาก เนื่องจากการบุกรุกเพื่อทำนาเกลือ

๖.๒.๔ แม้ว่าภาคตะวันออกจะเป็นแหล่งเพาะปลูกผลไม้หลักของประเทศ แต่ผลไม้เป็นผลิตผลที่มีช่วงระยะเวลาในการเก็บเกี่ยว ดูแล รักษาจำกัด เมื่อพ้นกำหนดจะเสียหาย และเป็นผลผลิตที่มีช่วงฤดูกาล ไม่สามารถผลิตออกได้ตลอดปี และหากเมื่อใดขาดน้ำก็จะทำความเสียหายให้แก่สวนผลไม้อย่างรุนแรง ทำให้ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน ไม่มีเสถียรภาพด้านราคา รวมทั้งยังขาดการบริหารจัดการในช่วงที่ผลไม้ออกมามากและกระจุกตัวอย่างเหมาะสมและทันเวลา ทำให้ผลไม้เน่าเสียง่าย นอกจากนี้ยังขาดการวิจัยและพัฒนาทั้งในด้านการผลิตให้ออกผลผลิตนอกฤดู การเก็บรักษา การลำเลียงถึงที่หมายก่อนการเน่าเสีย และมีปัญหาเรื่องคุณภาพมาตรฐานไม่สม่ำเสมอ เช่น การคัดขนาด บรรจุหีบห่อ แปรรูป และเก็บรักษา

๖.๒.๕ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคอุตสาหกรรมที่ผ่านมา ทำให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน ประกอบด้วย แรงงานที่เคลื่อนย้ายเข้าไม่ได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริง เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นแรงงานระดับล่าง ทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะฝีมือสำหรับการผลิตภาคอุตสาหกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีสูงขึ้น นอกจากนี้ แรงงานที่มีฝีมือจะพยายามเข้าสู่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่ได้มาตรฐานและมีความมั่นคงต่ออนาคตในการทำงานมากกว่า จึงเกิดปัญหาการโยกย้ายการทำงานอยู่ในอัตราที่สูง ตลอดจนแรงงานในท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้เพียงพอ

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีวัสดุ และนาโนเทคโนโลยี จะทำให้ภาคตะวันออกมีโอกาสในการปรับกระบวนการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลาย ทั้งในด้านคุณภาพ มาตรฐาน และราคา ดังนี้คือ

๑) การพัฒนาเทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่สะอาด มีส่วนช่วยประหยัดการใช้ทรัพยากร และลดปริมาณของเสียและมลพิษได้มากขึ้น

๒) เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม และผลักดันให้เกิดการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๓) การใช้ประโยชน์จากการเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ จะสร้างโอกาสการเรียนรู้ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้อย่างกว้างขวาง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

๖.๓.๒ โครงสร้างประชากรที่กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมผู้สูงอายุ จะทำให้ภาคตะวันออกได้มีโอกาสในการผลิต พัฒนา และปรับปรุงสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

อาทิ การขยายตัวของตลาดอาหารสุขภาพ สมุนไพร และการแพทย์พื้นบ้าน สถานที่ท่องเที่ยวและการพักผ่อนของผู้สูงอายุ

๖.๓.๓ กระแสการรักษาสุขภาพและความนิยมธรรมชาติ จะช่วยให้เกิดความตระหนักในการดูแลสุขภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันจะสร้างกระแสความนิยมบริโภคสินค้าเชิงอนุรักษ์และสินค้าสุขภาพซึ่งส่วนใหญ่มาจากพืช เช่น สมุนไพร จึงเป็นโอกาสในการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องพืชสมุนไพรและการดูแลสุขภาพซึ่งจะเป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้โดยมีความหลากหลายทางชีวภาพเป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญ

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการส่งออก ซึ่งกำลังได้รับแรงกดดันจากมาตรการกีดกันที่ไม่ใช่ภาษีเพิ่มขึ้น เช่น มาตรฐานการผลิตสินค้า มาตรฐานการด้านความสะอาดและสุขอนามัย มาตรฐานแรงงาน มาตรฐานสิ่งแวดล้อม และมาตรฐานด้านทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ซึ่งได้มีการตั้งกฎเกณฑ์ในการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตค่อนข้างมาก และมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างเข้มงวด ดังนั้นเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกที่พึ่งพาการส่งออกอย่างมาก จึงมีแนวโน้มว่าการส่งออกจะมีอุปสรรคมากขึ้นในอนาคต หากผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐานเหล่านี้จะสูญเสียโอกาสทางการตลาดไป ส่งผลให้ผู้ประกอบการในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกต้องเร่งปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานและคุณภาพสินค้าให้เป็นที่ยอมรับระหว่างประเทศ

๖.๔.๒ ระบบคุณค่าที่ดีของสังคมไทยเสื่อมถอยลง เนื่องจากคนในสังคมไม่สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ทำให้พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนไป หันไปนิยมและซึมซับวัฒนธรรมต่างชาติที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้นโดยหันมาให้ความสำคัญกับวัตถุนิยม เงินตรา จนเกินความพอเพียงซึ่งมีสัญญาณชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มการล่มสลายในครอบครัว วัฒนธรรม และสังคม ดังนี้

๑) เด็กและเยาวชนบางส่วนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ขาดการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโส ขาดความกตัญญูรู้คุณ ในขณะเดียวกันยังขาดความรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตได้ นิยมใช้อารมณ์และความรุนแรงมากกว่าเหตุผล พฤติกรรมทางเพศที่ไม่เหมาะสม และการจับกลุ่มมั่วสุมกระทำความผิดต่างๆ ในขณะเดียวกันสถาบันครอบครัวอ่อนแอลง เนื่องจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคมเปลี่ยนแปลงไปที่ต้องมุ่งทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ สามีภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้การแบ่งเวลาให้ครอบครัวมีน้อย ความสัมพันธ์และความช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในครอบครัวลดลง ซึ่งเห็นได้จากการอัตราการหย่าร้างที่เพิ่มขึ้น

๒) คนวัยแรงงานต้องรับภาระเพิ่มขึ้นในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข ทำให้กำลังการผลิตลดลง อาจส่งผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงได้

๓) คุณภาพทางการศึกษาลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถสร้างคนที่มีความรู้ความสามารถ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก

๖.๔.๓ การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคตะวันออก ดังนี้

๑) การเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเล และลมมรสุมที่รุนแรงมากขึ้น อาจส่งผลให้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ทำให้เกิดการสูญเสียพื้นดินชายหาดและแหล่งท่องเที่ยวทาง

ทะเล และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่งโดยเฉพาะป่าชายเลนซึ่งเป็นแหล่งผลิตสัตว์น้ำ เป็นที่วางไข่และที่อยู่อาศัยของตัวอ่อนสัตว์น้ำ และเป็นพื้นที่กันชนป้องกันแนวชายฝั่งจากการพังทลายจากแรง คลื่นลม เนื่องจากระบบนิเวศป่าชายเลนมีความอ่อนไหวต่อระดับน้ำทะเลที่เพิ่มขึ้น โดยความหนาแน่นของ พรรณไม้จะลดลง เนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้น จะทำให้พืชตายและถูกแทนที่ด้วยหาดเลน ในขณะที่ ปากแม่น้ำจะจมลงได้น้ำ ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของพื้นที่ลุ่มน้ำ

๒) อุณหภูมิน้ำทะเลและค่าความเป็นกรด-ด่างของน้ำทะเลที่เปลี่ยนแปลงไป อาจ ส่งผลให้พืชและสัตว์ทะเลบางชนิดสูญพันธุ์ เกิดปรากฏการณ์ปะการังฟอกขาว และแหล่งปะการังถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อผลผลิตสัตว์น้ำโดยรวม ปัจจุบันทรัพยากรประมงชายฝั่งและประมงทะเลอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม โดยสัตว์น้ำกร่อยบริเวณชายฝั่งและสัตว์น้ำในทะเลมีปริมาณ ชนิด และขนาดลดลงโดยตลอดนอกจากนี้การรุกราน ของน้ำเค็มเข้าสู่ลำน้ำจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อการดำรงชีวิตของพืชสัตว์และพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ

๓) อิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ในบางพื้นที่จะรุนแรงขึ้น เนื่องจากต้องประสบกับภาวะภัยแล้งเป็นเวลานาน และทำให้ปัญหาการแย่งชิง ทรัพยากรน้ำระหว่างภาคเกษตร และอุตสาหกรรมจะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเคยเกิดขึ้นใน ปี พ.ศ.๒๕๔๘ ส่งผลให้ภาคตะวันออกโดยเฉพาะจังหวัดระยองมีปริมาณฝนที่ลดลงและขาดช่วง ทำให้แหล่งน้ำ ที่ใช้ในภาคอุตสาหกรรมทั้งหมดในพื้นที่ขาดแคลนไปด้วย และนำไปสู่วิกฤตน้ำและการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ระหว่างอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม นอกจากนี้การขาดแคลนน้ำจะส่งผลให้ต้นทุนการผลิต ภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะทำให้ภัยพิบัติและภาวะน้ำท่วมฉับพลัน เกิดบ่อยครั้งและรุนแรงขึ้น เนื่องจากกำลังแรงของลมมรสุมลักษณะฝนที่ตกหนักในเวลาอันสั้น ทำให้ปริมาณ น้ำมีมากเกินไปเกินความสามารถในการกักเก็บ ประกอบกับประสิทธิภาพและศักยภาพในการระบายน้ำลงสู่ทะเล ของพื้นที่โดยรวมลดลง ทำให้มีแนวโน้มในการเกิดภัยพิบัติรุนแรงขึ้น

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

๗.๑ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมืองอุตสาหกรรม เช่น มลพิษทางอากาศ ขยะ น้ำเสีย ฯลฯ

๗.๒ ปัญหาปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ

๗.๓ ภาวะขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรและทักษะแรงงานภาคอุตสาหกรรมอยู่ในเกณฑ์ต่ำไม่สอดคล้อง กับการพัฒนาของภาค

๗.๔ ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอต่อการขยายตัวของเมืองที่เกิดขึ้น

๗.๕ การผลิตด้านเกษตรและอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่ยังขาดการนำนวัตกรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม และ ยังใช้แรงงานเข้มข้น

๗.๖ การท่องเที่ยวกระจุกตัวในบางจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวรอบนอกไม่เป็นที่รู้จักและขาดความพร้อม จึงไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักค้างในพื้นที่

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคตะวันออกมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นพื้นที่ฐานเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมหลัก (Industrial Heartland) และเป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึกและท่าอากาศยานนานาชาติ

เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลก นอกจากนี้ ยังเป็นพื้นที่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจตอนใต้ของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Southern Economic Corridor และ Southern Coastal Economic Corridor) ที่เชื่อมโยงเมียนมา-ไทย-กัมพูชา-เวียดนาม ซึ่งเป็นเส้นทางลัดโลจิสติกส์ (Land bridge) เชื่อมโยงภูมิภาคอาเซียนกับโลกตะวันตกและโลกตะวันออก นอกจากนี้ ภาคตะวันออกยังเป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญของประเทศ ได้แก่ สุก รัง ไข่ ข้าว และผลไม้ รวมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์

ดังนั้น การพัฒนาภาคตะวันออกระยะต่อไป จะต้องพัฒนาต่อยอดฐานเศรษฐกิจที่มีอยู่ของพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) โดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์และการค้าบริการ ควบคู่ไปกับการใช้ศักยภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำและความพร้อมของสถาบันการศึกษาวิจัย ยกระดับสินค้าการเกษตรและบริการให้มีมูลค่าสูง เพื่อให้ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นกับดัก “ประเทศรายได้ปานกลาง”

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

เป้าหมายการพัฒนาภาคตะวันออกจะมุ่งพัฒนาเป็นฐานเศรษฐกิจชั้นนำของอาเซียน โดยรักษาฐานเศรษฐกิจเดิมที่มีอยู่ให้เติบโตอย่างยั่งยืน และสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสนับสนุนให้ประเทศเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ พื้นที่ฐานการผลิตและบริการ เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค และพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อกระจายความเจริญและโอกาสทางเศรษฐกิจไปสู่ภูมิภาคอย่างทั่วถึงมากขึ้น

๘.๒.๒ เพื่อพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืน

๘.๒.๓ เพื่อพัฒนาเมืองศูนย์กลางของจังหวัดเป็นเมืองน่าอยู่สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม โดยมีความปลอดภัย การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองมีมาตรฐาน บริการสาธารณะมีคุณภาพ และมีระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองอย่างทั่วถึง

๘.๒.๔ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสร้างความสมดุลของระบบนิเวศ

๘.๓ เป้าหมาย

๘.๓.๑ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกขยายตัวเพิ่มขึ้น

๘.๓.๒ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ของภาคตะวันออกลดลง

๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก	๑,๖๔๗,๔๒๒ ลบ. (มูลค่า CVM ปี ๒๕๕๙)	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๕	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๕	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๕	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๕	อัตราการขยายตัวเฉลี่ย ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๕
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคตะวันออก	๐.๓๙๗ (ปี ๒๕๖๐)	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคน้อยกว่า ๐.๓๙๗	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคน้อยกว่า ๐.๓๙๗	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคน้อยกว่า ๐.๓๙๗	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคน้อยกว่า ๐.๓๙๗	สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคน้อยกว่า ๐.๓๙๗

๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๕.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีความทันสมัยที่สุดในภูมิภาคอาเซียน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑	๑,๓๓๕,๓๕๓ ลบ. (CVM ปี ๒๕๕๙)	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๓	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๓	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๓	อัตราการขยายตัว ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๓	อัตราการขยายตัวเฉลี่ย ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๓
มูลค่าการลงทุนภาครัฐและเอกชนในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก		ไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท	มูลค่าการลงทุนไม่ต่ำกว่า ๑.๒ ล้านล้านบาท

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง และต่อยอดโครงสร้างพื้นฐานทุกระบบให้เชื่อมโยงเข้าสู่พื้นที่เศรษฐกิจ เพื่อให้เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมและเมืองในอนาคต ได้แก่ สนามบินอู่ตะเภา รถไฟความเร็วสูงเชื่อม ๓ สนามบิน ท่าเรือแหลมฉบังระยะ ๓ ท่าเรือมาบตาพุด ระยะ ๓ ท่าเรือสัตหีบ รถไฟทางคู่เชื่อม ๓ ท่าเรือ และทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง ช่วงพัทยา-มาบตาพุด รวมทั้งพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา ภายในพื้นที่ และพื้นที่โดยรอบ เพื่อรองรับความต้องการลงทุน กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องจากการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกได้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

๒) ส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายพิเศษ เพื่อให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและอุตสาหกรรมแห่งอนาคตในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษ

ภาคตะวันออก เช่น จัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ ประชาสัมพันธ์ และชักจูงนักลงทุนที่มีศักยภาพและเหมาะสม เป็นต้น

๓) พัฒนาบุคลากร การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมาย และก่อให้เกิดการวิจัย สร้างนวัตกรรม และการพัฒนาเทคโนโลยีในการต่อยอด และขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืน อาทิ EEC of Digital Park (EECd) และ EEC of Innovation (EECi)

๔) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติในจังหวัดชลบุรี-ระยอง ให้เป็นฐานการกระจายรายได้และการสร้างงานให้แก่ชุมชน

๕) พัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองสำคัญของจังหวัดให้เป็นเมืองใหม่อัจฉริยะน่าอยู่ เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล

ฉะเชิงเทรา : พัฒนาเป็นเมืองที่อยู่อาศัยชั้นดีที่ทันสมัย รองรับการพัฒนาขยายตัวของกรุงเทพฯ และการพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

พัตยา : พัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ สุขภาพ และนันทนาการ ศูนย์ประชุม และศูนย์แสดงสินค้านานาชาติชั้นนำของอาเซียน และศูนย์การให้บริการด้านการแพทย์ระดับนานาชาติ (Medical Tourism)

อุตะเภ : พัฒนาเป็นศูนย์ธุรกิจการบินและโลจิสติกส์อาเซียน

ระยอง : พัฒนาเป็นเมืองแห่งการศึกษาและวิทยาศาสตร์ เมืองนานาชาติที่มีธุรกิจทันสมัย

๘.๕.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาภาคตะวันออกให้เป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคตะวันออก	๘๐,๕๖๒ ลบ. (CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๓.๕

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาการผลิตและการค้าผลไม้ภาคตะวันออก ให้เป็นศูนย์ผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชียโดยปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตควบคู่ไปกับการรักษาคุณภาพสินค้า ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต การบรรจุหีบห่อ การแปรรูป และการจัดจำหน่าย

๒) ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ ได้แก่ สุกร ไก่ และโค ในจังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และสระแก้ว ให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยส่งเสริมให้เกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย และพันธุ์ที่เหมาะสม รวมทั้งปรับปรุงระบบการบริหารจัดการตลาดให้มีประสิทธิภาพ

๓) พัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่งอ่าวไทย ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ให้คงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนต่อไป โดย

เร่งรัดการอนุรักษ์ ป่าไม้ และการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงและสิ่งแวดล้อมให้เป็นระบบเหมาะสม ควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เช่น การส่งเสริมการวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการและวิธีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม การส่งเสริมและพัฒนาการประมงพื้นบ้าน รวมทั้งการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการประมง เป็นต้น

๘.๕.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ปรับปรุงมาตรฐานสินค้าและธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
รายได้จากการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๓๒๑,๙๕๙.๗๖ ลบ. (ปี ๒๕๖๐)	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ ๒๐

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลในจังหวัดจันทบุรี และตราด โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ได้มาตรฐาน และเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และชุมชนในพื้นที่

๒) ฟื้นฟูและปรับปรุงการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครนายก ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี จันทบุรี ระยองและตราด ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม เชิงนิเวศ และอนุรักษ์ เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ และท่องเที่ยวเมืองเก่า โดยฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาเส้นทาง สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล

๓) ฟื้นฟูและอนุรักษ์การท่องเที่ยวในจังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมขอม โดยฟื้นฟูบูรณะโบราณสถานและสันทิพย์ทางวัฒนธรรม รวมทั้งปรับปรุงและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและควบคุมการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

๘.๕.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
มูลค่าการค้าชายแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๒๑,๕๒๓ ลบ. (ปี ๒๕๖๐)	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๕	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๕	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๕	เพิ่มขึ้น ร้อยละ ๑๕	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ร้อยละ ๑๕

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ให้เป็นประตูและศูนย์กลางทางการค้า การท่องเที่ยว และการลงทุน เชื่อมโยงกับประเทศกัมพูชาและเวียดนาม โดยจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสม พัฒนาเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่งและระบบโลจิสติกส์ให้มีประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน

๒) พัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนขนาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด ให้เป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว เชื่อมโยงกับจังหวัดเกาะกง กัมพูชา โดยจัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปรับปรุงเส้นทางคมนาคมขนส่งและระบบโลจิสติกส์ รวมถึงยกระดับมาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน

๓) พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนบ้านแหลมและบ้านผักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นศูนย์กลางการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับจังหวัดพระตะบองและโพนทองของกัมพูชา โดยปรับปรุงและพัฒนาาระบบบริการพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกในการลงทุน ตลอดจนพัฒนาจุดตรวจชายแดนเพื่อให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล

๘.๕.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ แก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและจัดระบบการบริหารจัดการมลพิษให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ภาคตะวันออก	ร้อยละ ๒๒.๓ ของพื้นที่ภาค (ปี ๒๕๖๐)	ร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ภาค	ร้อยละ ๒๗ ของพื้นที่ภาค	ร้อยละ ๒๙ ของพื้นที่ภาค	ร้อยละ ๓๑ ของพื้นที่ภาค	ร้อยละ ๓๑ ของพื้นที่ภาค
คุณภาพอากาศภาคตะวันออก (ปริมาณก๊าซโอโซน)	ค่ามาตรฐานเฉลี่ย ๑ ชม.สูงสุด ๑๐๐ ppb	ไม่เกิน ค่ามาตรฐาน	ไม่เกิน ค่ามาตรฐาน	ไม่เกิน ค่ามาตรฐาน	ไม่เกิน ค่ามาตรฐาน	ไม่เกิน ค่ามาตรฐาน
จำนวนแหล่งน้ำของภาคตะวันออกที่มีคุณภาพในเกณฑ์ดี	๐ แหล่ง (ปี ๒๕๖๐)	๒ แหล่ง	๓ แหล่ง	๔ แหล่ง	๕ แหล่ง	๕ แหล่ง
สัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องและนำกลับมาใช้ใหม่ของภาคตะวันออก	ร้อยละ ๗๖ (ปี ๒๕๖๐)	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๕ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๙๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๙๕ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น	ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๙๕ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น

แนวทางการพัฒนา

๑) บริหารจัดการน้ำเพื่อบรรเทาภาวะภัยแล้งและน้ำท่วมจันทบุรี ตราด และสระแก้ว โดยปรับปรุงและบำรุงรักษาแหล่งน้ำเดิม จัดสรรน้ำ และพัฒนาแหล่งน้ำเพิ่มเติม รองรับความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและชุมชนได้อย่างพอเพียงและมีเสถียรภาพ รวมทั้งส่งเสริมการทำแหล่งเก็บกักน้ำขนาดเล็กกระจายในพื้นที่การเกษตรเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษ

๒) ฟื้นฟูป่าต้นน้ำให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ โดยปลูกป่าเพิ่มเติม และเพิ่มมาตรการเฝ้าระวังติดตามการบุกรุกป่า โดยสนับสนุนสิทธิและบทบาทของชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของชุมชนไม่ให้เสื่อมโทรม

๓) คุ้มครองและฟื้นฟูป่าชายเลน ปะการัง หญ้าทะเล และป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง โดยเฉพาะจังหวัดที่มีพื้นที่กัดเซาะรุนแรง ได้แก่ จันทบุรีและฉะเชิงเทรา โดยการกำหนดพื้นที่ และหลักเกณฑ์

การใช้ประโยชน์ ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น หรือข้อตกลงร่วมกันของภาคีพัฒนา ในการจัดการพื้นที่ป่าชายเลน การเฝ้าระวังการลักลอบจับสัตว์น้ำ การคุ้มครองปะการัง หญ้าทะเล พื้นที่จับสัตว์น้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยง และการทำประมงชายฝั่ง เพื่อป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง ไม่ให้ทรัพยากรชายฝั่งเสื่อมโทรมลงไปอีก

๔) ดำเนินการตามมาตรการจัดการมลพิษทางอากาศ ได้แก่ สารอินทรีย์ระเหยง่าย และฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา โดยกำหนดมาตรการควบคุม และมาตรการจูงใจในการป้องกัน และควบคุมการระบายมลพิษทางอากาศในเขตชุมชน และเขตอุตสาหกรรมให้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อให้ชุมชน และอุตสาหกรรมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเกื้อกูลกันและสันติสุข

๕) ปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน ในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการค้า การท่องเที่ยว และพื้นที่อุตสาหกรรม รวมทั้งการจัดการน้ำทิ้งจากครัวเรือนและโรงงาน ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน เพื่อควบคุมและบรรเทาปัญหาน้ำเสีย โดยเฉพาะ ในบริเวณแม่น้ำสายหลักที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ แม่น้ำระยองตอนบน ตอนล่าง และแม่น้ำพังราดตอนบน

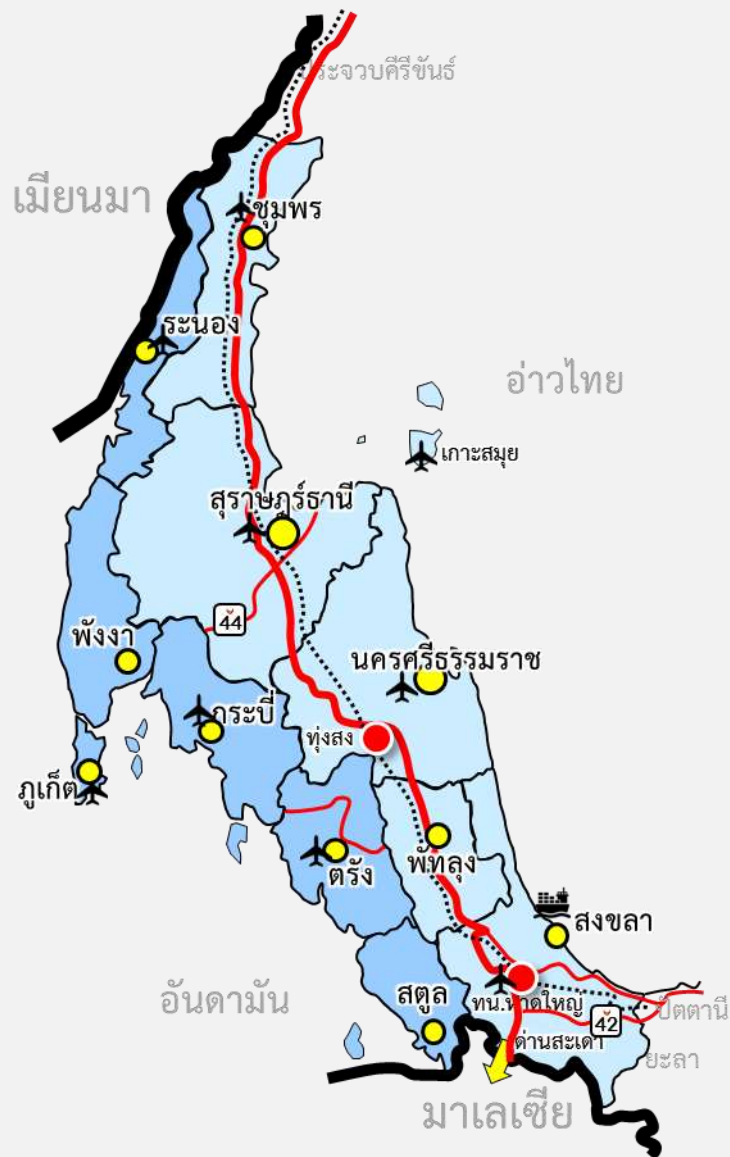
๖) พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการรวบรวม ขนย้าย และการกำจัดขยะจังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยใช้มาตรการคัดแยกขยะและบริหารจัดการเก็บตามประเภทการคัดแยกขยะให้เป็นระบบ ส่วนของเสียอันตรายที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ บริเวณพื้นที่อุตสาหกรรมจังหวัดชลบุรี และระยอง สนับสนุนให้ภาคเอกชนที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และการลงทุนกำจัดให้เป็นระบบและถูกต้องตามหลักวิชาการ

แผนพัฒนาภาคใต้

พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
๑. สภาพทั่วไป	๑
๑.๑ ที่ตั้ง	๑
๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ	๑
๑.๓ ภูมิอากาศ	๑
๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑
๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ	๑
๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและบริการสาธารณูปโภค	๒
๒.๑ โครงข่ายถนน	๒
๒.๒ รถไฟ	๒
๒.๓ สนามบิน	๓
๒.๔ ท่าเรือ	๓
๒.๕ ด้านชายแดน	๓
๒.๖ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการในภาค	๓
๒.๗ บริการสาธารณูปโภค	๔
๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้	๔
๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ	๔
๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา	๕
๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน	๘
๔. ประชากรและสังคม	๙
๔.๑ ประชากร	๙
๔.๒ แรงงาน	๙
๔.๓ การศึกษา	๑๐
๔.๔ สาธารณสุข	๑๐
๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	๑๑
๔.๖ สัดส่วนคนจน	๑๑

	หน้า
๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ	๑๑
๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๑
๕.๒ สถานการณ์ด้านภัยพิบัติ	๑๓
๖. สภาวะแวดล้อมของภาคใต้	๑๔
๖.๑ จุดแข็ง	๑๔
๖.๒ จุดอ่อน	๑๕
๖.๓ โอกาส	๑๖
๖.๔ ภัยคุกคาม	๑๗
๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย	๑๘
๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนาภาคใต้	๑๘
๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์	๑๘
๘.๒ วัตถุประสงค์	๑๘
๘.๓ เป้าหมาย	๑๙
๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑๙
๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๑๙

แผนพัฒนาภาคใต้

พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕

ฉบับบททวน

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง ภาคใต้ตั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายู ขนาบด้วยทะเลอ่าวไทย ทางฝั่งตะวันออกมีความยาวชายฝั่งทะเล ๘๗๗ กิโลเมตร และทะเลอันดามัน ทางฝั่งตะวันตกมีความยาวชายฝั่ง ๑,๐๙๓ กิโลเมตร ประกอบด้วย ๑๑ จังหวัด คือ จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล ตอนบนมีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมา เป็นระยะทางสั้นๆ และตอนล่างของภาคมีพรมแดนติดกับประเทศมาเลเซีย เป็นระยะทางประมาณ ๑๘๐ กิโลเมตร

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ ภาคใต้มีพื้นที่รวม ๓๗.๓๖ ล้านไร่ สภาพภูมิประเทศมี ๒ ลักษณะ คือ ด้านตะวันตกมีแนวเทือกเขาตะนาวศรี และเทือกเขาภูเก็ต ซึ่งเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำสายต่างๆ อาทิ แม่น้ำกระบือ และแม่น้ำตาปี ส่วนพื้นที่ตอนกลางของภาคมีเทือกเขานครศรีธรรมราชทอดเป็นแนวเหนือ-ใต้ สำหรับด้านตะวันออกมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบขนาดใหญ่เหมาะสำหรับการเพาะปลูกพืชที่สำคัญของภาค รวมทั้งมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ทะเลน้อย และทะเลสาบสงขลา ตลอดจนมีพื้นที่เกาะกระจายอยู่ในทะเลทั้งสองฝั่งซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาค เช่น เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะลันตา เกาะสุรินทร์ เกาะพิทักษ์ และเกาะหลีเป๊ะ เป็นต้น

๑.๓ ภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศของภาคใต้เป็นแบบมรสุมเขตร้อนและมีฝนตกชุก เนื่องจากอยู่ภายใต้อิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ มีฤดูกาลเพียง ๒ ฤดู อุณหภูมิเฉลี่ย ๓๒ องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ ๒,๖๓๔ มิลลิเมตรต่อปี สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (๑,๓๕๖ มิลลิเมตร/ปี) เหมาะสำหรับการปลูกพืชเขตร้อน และมีน้ำเพียงพอกับการทำเกษตร

๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน จากพื้นที่ทั้งหมด ๓๗.๓๖ ล้านไร่ มีการจำแนกการใช้ประโยชน์พื้นที่แบ่งเป็น พื้นที่ป่าไม้ ๙.๓๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๕.๐ ของพื้นที่ภาค พื้นที่ป่าชายเลน ๑.๓ ล้านไร่ พื้นที่ถาวรเพื่อการเกษตร ๑๘.๓ ล้านไร่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ประมาณ ๑๕.๙ ล้านไร่ หรือ ร้อยละ ๘๖.๙ ของพื้นที่การเกษตร รองลงมาเป็นพื้นที่นา และพื้นที่ปลูกไม้ผล คิดเป็นร้อยละ ๔.๒ และ ๔.๓ ของพื้นที่การเกษตรตามลำดับ

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ ดิน ภาคใต้มีดินที่มีปัญหาทางการเกษตร จำนวน ๑๘.๔๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๙.๓ ของพื้นที่ภาค ซึ่งในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ลาดเชิงชัน ๑๒.๑๓ ล้านไร่ รวมทั้งพื้นที่ดินเค็ม ๑.๔๖ ล้านไร่ ดินทราย ๑.๐๑ ล้านไร่ ดินเปรี้ยวจัด ๐.๗๒ ล้านไร่ และอื่นๆ อีก ๓.๘๑ ล้านไร่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่บริเวณชายทะเลและพื้นที่ป่าพรุ

๑.๕.๒ แหล่งน้ำ ภาคใต้มีลุ่มน้ำที่สำคัญ คือ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก ลุ่มน้ำตาปี และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี มีปริมาณน้ำท่า ๖๑,๘๑๖ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี กักเก็บน้ำได้ ๔,๗๗๐ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี หรือร้อยละ ๗.๗ ของปริมาณน้ำท่ารายปี

๑.๕.๓ ป่าไม้ ในปี ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าไม้ ๙.๕๐ ล้านไร่ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าดิบชื้น และมีพื้นที่ป่าชายเลน ๑.๒๘ ล้านไร่ บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย จำนวน ๐.๑๘ ล้านไร่ และชายฝั่งทะเลอันดามัน จำนวน ๑.๑๐ ล้านไร่ ซึ่งพื้นที่ป่าชายเลนมีความสำคัญในการเป็นแนวกันคลื่นและเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ บริเวณชายฝั่งที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ โดยทรัพยากรป่าไม้ของภาค เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ถ้ำ น้ำตก และแหล่งธรรมชาติประเภทภูเขา ป่าไม้ อุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ฯลฯ ซึ่งตั้งอยู่กระจายทั่วทั้งภาค

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ โครงข่ายถนน มีเส้นทาง ๔ ช่องจราจรด้านฝั่งอ่าวไทยที่เชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมกับภาคกลาง และภาคใต้ชายแดนต่อเนื่องไปยังมาเลเซีย ส่วนเส้นทางคมนาคมฝั่งอันดามันบางช่วง (ระนอง) ยังเป็น ๒ ช่องจราจร

๒.๑.๑ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔ (สายเพชรเกษม) สายกรุงเทพฯ-จุดผ่านชายแดนถาวร สะเดา เชื่อมโยงจังหวัดชุมพร-ระนอง-พังงา-ภูเก็ต-กระบี่-ตรัง-พัทลุง-สงขลาจนถึงชายแดนไทย (อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา) ระยะทางประมาณ ๘๐๕ กิโลเมตร และเชื่อมต่อกับทางพิเศษเหนือ-ใต้ สายเหนือ เมืองภูเก็ตกาญจนาภิเษม ประเทศมาเลเซีย โดยมีบางช่วงที่เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๒ (AH๒)

๒.๑.๒ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๑ (สายสี่แยกปฐมพร-พัทลุง) เชื่อมโยงจังหวัดชุมพร-สุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช-พัทลุง ระยะทางประมาณ ๓๘๒.๖๑ กิโลเมตร ปัจจุบันถนนเป็น ๔ ช่องจราจร และเป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชียสาย ๒ (AH๒) ตลอดสาย

๒.๑.๓ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๔๒ (สายคลองแงะ-สุไหงโก-ลก) เชื่อมโยงจากอำเภอ สะเดา จังหวัดสงขลาผ่านจังหวัดปัตตานีไปยังชายแดนอำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส โดยเส้นทางจาก จังหวัดปัตตานีเข้าสู่จังหวัดนราธิวาสเป็น ๔ ช่องจราจร และเส้นทางนี้เป็นส่วนหนึ่งของทางหลวงเอเชีย สาย ๑๘ (AH๑๘) เชื่อมต่อกับทางหลวงหมายเลข ๓ ที่เมืองรันเตาปันจิง รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย และ **ทางหลวงหมายเลข ๔๓ (สายหาดใหญ่-มะพร้าวตันเดียว)** เชื่อมต่อจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ไปยัง จังหวัดปัตตานี เป็นทางหลวงขนาด ๔ ช่องจราจรตลอดสาย รวมระยะทาง ๙๔.๙๕ กิโลเมตร

๒.๑.๔ ทางหลวงหมายเลข ๔๔ (สายอ่าวลึก-หินโงก หรือ สายเซาท์เทิร์น) เป็นส่วนหนึ่งใน โครงการสะพานเศรษฐกิจ (Land Bridge) เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ฝั่งทะเลอันดามันกับฝั่งทะเลอ่าวไทย โดยเชื่อมโยงจังหวัดกระบี่-สุราษฎร์ธานี เป็นถนนขนาด ๔ ช่องจราจร ระยะทางประมาณ ๑๓๓.๑๗ กิโลเมตร

๒.๒ รถไฟ มีแนวเส้นทางหลักจากกรุงเทพฯ-ชุมพร-สุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช-พัทลุง-หาดใหญ่- ปาดังเบซาร์ และเชื่อมต่อไปยังมาเลเซียและสิงคโปร์ และเส้นทางแยกจากชุมทางทุ่งสง (นครศรีธรรมราช)- ตรัง เพื่อเชื่อมโยงการขนส่งสินค้าและประชาชนจากรถไฟสายหลักที่ชุมทางรถไฟทุ่งสง จังหวัด นครศรีธรรมราชไปยังฝั่งทะเลอันดามันที่สถานีกันตัง จังหวัดตรัง

๒.๓ สนามบิน ภาคใต้มีสนามบินนานาชาติ ๕ แห่ง ประกอบด้วย สนามบินหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สนามบินภูเก็ต สนามบินสมุย และสนามบินสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี และสนามบินกระบี่ สำหรับ สนามบินภายในประเทศ มี ๔ แห่ง ในจังหวัดชุมพร ระนอง ตรัง และนครศรีธรรมราช ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นจากการเพิ่มเที่ยวบินของสายการบินต้นทุนต่ำ และประชาชนให้ความสนใจในการเดินทางโดยเครื่องบินมากขึ้น

๒.๔ ท่าเรือ ภาคใต้มีท่าเรือสำหรับการขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับท่าเรือแหลมฉบัง ในบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออก และสามารถเชื่อมโยงกับท่าเรือของประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ได้แก่ ท่าเรือน้ำลึกสงขลา ซึ่งเป็นท่าเรือหลักของภาค และท่าเรือขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นท่าเรือเอกชนที่ใช้สำหรับขนถ่ายแร่ดิบและแร่โคลไลต์ไปประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และญี่ปุ่น ส่วนท่าเรือด้านฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่ ท่าเรือน้ำลึกภูเก็ต เป็นท่าเรือขนส่งสินค้าและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ท่าเรือกันตัง จังหวัดตรัง เป็นท่าเรือหลักในการขนถ่ายถ่านหินลิกไนต์จากประเทศอินโดนีเซียเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานปูนซีเมนต์ในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช และท่าเรือระนอง ซึ่งมีการใช้ประโยชน์ค่อนข้างน้อย โดยปัจจุบันให้บริการขนถ่ายวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ของแท่นขุดเจาะปิโตรเลียม

๒.๕ ด่านชายแดน ภาคใต้มีพรมแดนด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับประเทศเมียนมาบริเวณจังหวัดชุมพรและจังหวัดระนอง โดยในจังหวัดระนอง เป็นพรมแดนทางน้ำเชื่อมโยงที่มีการขนส่งสินค้าอุปโภคบริโภคและเดินทางสัญจรทางเรือไปยังเมืองตะนาวศรี พื้นที่ตอนล่างของภาคติดกับประเทศมาเลเซีย มีด่านชายแดนที่สำคัญคือ ด่านชายแดนสะเดา ปาดังเบซาร์ และบ้านประกอบ จังหวัดสงขลา รวมทั้งด่านชายแดนวังประจัน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงการค้าการเดินทางผ่านแดนระหว่างจังหวัดสตูลและรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย ในขณะที่ด่านชายแดนตำมะลังเป็นด่านทางน้ำที่เชื่อมต่อจังหวัดสตูลกับท่าเรือลิงกาวิ ประเทศมาเลเซีย และสามารถเชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของฝั่งอันดามัน

๒.๖ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการในภาค ที่สำคัญ ได้แก่

๒.๖.๑ โครงการก่อสร้างทางหลวง บริเวณพื้นที่ภาคใต้ตอนบน (ชุมพร – ระนอง ก่อสร้างแล้วเสร็จ ๑๔๒ กิโลเมตร จากระยะทางทั้งสิ้น ๒๖๐ กิโลเมตร) และบริเวณพื้นที่ภาคใต้ตอนกลาง เชื่อมโยงภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย – อันดามัน (สุราษฎร์ธานี พังงา ภูเก็ต กระบี่ นครศรีธรรมราช ก่อสร้างแล้วเสร็จ ๓๗๗ กิโลเมตร จากระยะทางทั้งสิ้น ๖๔๘ กิโลเมตร)

๒.๖.๒ โครงการรถไฟทางคู่ ช่วงประจวบคีรีขันธ์-ชุมพร และชุมพร-สุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี-หาดใหญ่-สงขลา

๒.๖.๓ โครงการระบบรถไฟทางคู่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานไฟฟ้า ช่วงหาดใหญ่ – ปาดังเบซาร์

๒.๖.๔ โครงการทางหลวงพิเศษระหว่างเมือง สายหาดใหญ่ – ชายแดนไทย – มาเลเซีย ออกแบบแล้วเสร็จ อยู่ระหว่างปรับปรุงแก้ไขรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) รวมทั้งการศึกษารูปแบบการให้เอกชนร่วมลงทุน

๒.๖.๕ โครงการพัฒนาท่าอากาศยานภูเก็ต มีการปรับปรุงอาคารผู้โดยสารเดิมเป็นอาคารผู้โดยสารภายในประเทศแล้วเสร็จและเปิดดำเนินการเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๕๖๑ และอยู่ระหว่างดำเนินการตามแผนพัฒนายาระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๖๕)

๒.๗ บริการสาธารณูปโภค

๒.๗.๑ ไฟฟ้า ภาคใต้มีโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่ใช้เชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติ ๒ แห่ง ได้แก่ โรงไฟฟ้าจะนะ จังหวัดสงขลา (กำลังการผลิต ๑,๔๗๖ เมกกะวัตต์) โรงไฟฟ้าขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช (กำลังการผลิต ๘๒๔ เมกกะวัตต์) รวมทั้งโรงไฟฟ้าขนาดกลางทั้งฝั่งตะวันตกและตะวันออก ได้แก่ โรงไฟฟ้ากระบี่ (กำลังการผลิต ๓๑๕ เมกกะวัตต์) โรงไฟฟ้าพลังน้ำสุราษฎร์ธานี (กำลังการผลิต ๒๔๔ เมกกะวัตต์) เขื่อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี (กำลังการผลิต ๒๔๐ เมกกะวัตต์) นอกจากนี้ มีโรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก (SPP และ VSPP) กระจายอยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี กระบี่ ชุมพร นครศรีธรรมราช ภูเก็ต พังงา และตรัง โดยภาคใต้มีระบบสายส่งรับพลังงานไฟฟ้าจากภาคกลางทำให้ระบบมีความมั่นคงมากขึ้น

๒.๗.๒ การประปา ภาคใต้มีการประปาส่วนภูมิภาค ซึ่งให้บริการครอบคลุมในเขตเมือง อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ยังประสบปัญหาขาดแคลนน้ำดิบในช่วงฤดูแล้ง โดยเฉพาะในเมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยวหลัก

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ เศรษฐกิจภาคใต้มีขนาดเล็ก มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๑,๒๒๙,๓๔๐ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๘.๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๘.๑ ของประเทศ

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจภาคใต้ยังคงพึ่งพาภาคเกษตร โดยในปี ๒๕๖๐ ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๑ รองลงมา คือ ภาคอุตสาหกรรม ร้อยละ ๑๔.๗ สำหรับภาคบริการ มีสัดส่วนร้อยละ ๖๔.๒ ซึ่งประกอบด้วย สาขาที่พักและบริการอาหาร การค้าขนส่ง และบริการอื่นๆ ร้อยละ ๑๕.๗ ๑๑.๗ ๗.๗ และ ๒๙.๑ ตามลำดับ โดยการผลิตภาคเกษตรที่สำคัญของภาค ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ประมง และไม้ผล

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ภาคบริการเริ่มมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของภาคใต้และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๐ ภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๒๑.๖ ลดลงจากร้อยละ ๒๗.๖ ในปี ๒๕๕๖ เนื่องจากความผันผวนด้านราคาของสินค้าเกษตรหลักในพื้นที่โดยเฉพาะยางพารา ที่ปรับตัวลดลง ขณะที่ในปี ๒๕๖๐ ภาคบริการมีสัดส่วนการผลิตร้อยละ ๖๔.๒ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๕.๕ ในปี ๒๕๕๖ ส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นจากสาขาที่พักและบริการอาหาร และสาขาการขนส่ง ส่วนภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนการผลิต ร้อยละ ๑๔.๗ ลดลงจากปี ๒๕๕๖ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑๖.๙

๓.๑.๓ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคใต้อยู่ในระดับต่ำ โดยในปี ๒๕๖๐ เศรษฐกิจมีการขยายตัวร้อยละ ๑.๓ ซึ่งต่ำกว่าการขยายตัวของประเทศที่มีการขยายตัวร้อยละ ๔.๐ ซึ่งเป็นผลมาจากการชะลอตัวของภาคเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากราคาผลผลิตตกต่ำ และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๒.๙

๓.๑.๔ รายได้เฉลี่ยต่อประชากรอยู่ในระดับสูง โดยปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร (GRP Per capita) เท่ากับ ๑๖๔,๑๑๕ บาทต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีมูลค่า ๑๕๖,๗๓๙ บาทต่อคนต่อปี โดยจังหวัดภูเก็ตมีผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวประชากรสูงสุด ๓๘๘,๕๕๙ บาทต่อคนต่อปี รองลงมา คือ จังหวัด

พังงา ๒๖๕,๗๖๘ บาทต่อคนต่อปี และจังหวัดพัทลุงมีผลิตภัณฑ์มวลรวมต่อหัวประชากรต่ำสุด ๗๑,๒๙๘ บาทต่อคนต่อปี

ตารางที่ ๑ ผลิตภัณฑ์มวลรวมและโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคใต้

รายการ	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
• มูลค่า (ล้านบาท)	๑,๐๔๒,๓๑๒	๑,๐๒๕,๗๐๔	๑,๐๖๘,๓๙๕	๑,๑๖๗,๓๖๓	๑,๒๒๙,๓๔๐
• สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๘.๑	๗.๘	๗.๘	๘.๐	๘.๐
• อัตราขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	๕.๐	๐.๒	๓.๙	๔.๓	๑.๓
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
• มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๑๔๒,๖๔๙	๑๓๙,๔๖๘	๑๔๔,๓๓๖	๑๕๖,๗๓๙	๑๖๔,๑๑๕
• อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	๑.๓	-๒.๒	๓.๕	๘.๖	๔.๗
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
• ภาคเกษตร	๒๗.๖	๒๕.๐	๒๐.๙	๒๑.๖	๒๑.๑
• ภาคอุตสาหกรรม	๑๖.๙	๑๖.๘	๑๗.๑	๑๕.๑	๑๔.๗
- เมืองแร่	๔.๘	๕.๐	๕.๒	๓.๙	๒.๘
- อุตสาหกรรม	๑๒.๑	๑๑.๘	๑๒.๐	๑๑.๑	๑๑.๙
• ภาคบริการ	๕๕.๕	๕๘.๑	๖๒.๐	๖๓.๔	๖๔.๒
- การค้าส่งค้าปลีก	๙.๗	๑๐.๑	๑๐.๒	๑๑.๐	๑๑.๗
- ขนส่ง	๖.๑	๗.๕	๘.๐	๗.๖	๗.๗
- ที่พักและบริการอาหาร	๙.๖	๑๐.๓	๑๓.๔	๑๔.๖	๑๕.๗
- อื่นๆ	๓๐.๑	๓๐.๒	๓๐.๕	๓๐.๑	๒๙.๑

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สศช.

๓.๑.๕ เศรษฐกิจของภาคใต้ กระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของภาค ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่ที่สุดของภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา มีมูลค่า ๒๔๑,๘๓๘ ล้านบาท รองลงมา คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มูลค่า ๒๑๑,๐๔๘ ล้านบาท ภูเก็ต มูลค่า ๒๐๙,๐๑๑ ล้านบาท และจังหวัดนครศรีธรรมราช มูลค่า ๑๕๓,๕๗๕ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๙.๗ ๑๗.๒ ๑๗.๐ และ ๑๒.๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค ตามลำดับ

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) เป็นแหล่งผลิตพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศ แต่มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคมีแนวโน้มลดลง ปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๒๕๙,๖๑๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีมูลค่า ๒๘๗,๙๖๒ ล้านบาท การขยายตัวของภาคเกษตรหดตัวร้อยละ ๒.๙ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ของภาคเกษตรฯ หดตัวร้อยละ ๐.๒ ต่ำกว่าระดับประเทศที่หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ กิจกรรมการผลิตภาคเกษตรที่สำคัญของภาคใต้ คือ ยางพารา ประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล โดยมีสัดส่วนร้อยละ ๔๑.๒ ๑๗.๐ ๑๔.๗ และ ๑๑.๖ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ตามลำดับ

๒) ยางพารา เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของภาคใต้ ในปี ๒๕๖๐ มีพื้นที่ปลูกยางพารา ๑๐.๐๙ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๙.๑ ของพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งประเทศ ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีพื้นที่ปลูก

๑๒.๐๕ ล้านไร่ จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดของประเทศ ๒.๔๕ ล้านไร่ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดสงขลา ๑.๙๗ ล้านไร่ และจังหวัดนครศรีธรรมราช ๑.๘๐ ล้านไร่ ส่วนผลผลิตยางพาราของภาคใต้มีแนวโน้มลดลงตามพื้นที่ปลูกและผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ที่ลดลง ในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณผลผลิต ๒.๔๕ ล้านตัน หรือร้อยละ ๕๔.๔ ของผลผลิตทั้งประเทศ ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีผลผลิต ๒.๘๖ ล้านตัน และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกัน จาก ๒๘๑ กิโลกรัมต่อไร่ในปี ๒๕๕๖ ลดลงเหลือ ๒๕๕ กิโลกรัมต่อไร่ในปี ๒๕๖๐

๓) **ปาล์มน้ำมัน** ปี ๒๕๖๐ ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ๔.๗๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๕.๕ ของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีพื้นที่ปลูก ๓.๗๑ ล้านไร่ จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดของประเทศ ๑.๒๓ ล้านไร่ รองลงมา ได้แก่ จังหวัดกระบี่ ๑.๑๒ ล้านไร่ และจังหวัดชุมพร ๑.๐๑ ล้านไร่ ตามลำดับ และมีปริมาณผลผลิต ๑๒.๖๐ ล้านตัน ส่วนผลผลิตปาล์มน้ำมันของภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณผลผลิต ๑๓.๗๕ ล้านตัน หรือร้อยละ ๘๙.๓ ของผลผลิตทั้งประเทศ เพิ่มขึ้นจาก ๑๑.๓๖ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๖ ส่วนผลผลิตปาล์มน้ำมันเฉลี่ยต่อไร่ลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ จาก ๓,๓๙๙ กิโลกรัมต่อไร่ เหลือ ๓,๑๘๓ กิโลกรัมต่อไร่ ในปี ๒๕๖๐ แต่ยังซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่ ๓,๐๒๔ กิโลกรัม

๔) **ภาคใต้เป็นแหล่งประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งที่สำคัญ** ภาคใต้มีท่าเทียบเรือประมงในจังหวัดสงขลา ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ระนองและภูเก็ต โดยในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ ๙๘,๗๔๘ ตัน มูลค่า ๓,๘๓๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓ ของปริมาณสัตว์น้ำของประเทศ และร้อยละ ๒๕.๖ ของมูลค่าสัตว์น้ำของประเทศ ทั้งนี้ ปริมาณและมูลค่าสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีปริมาณ ๑๗๒,๖๑๙ ตัน มูลค่า ๕,๙๔๖ ล้านบาท หรือลดลงร้อยละ ๔๒.๘ โดยปริมาณสัตว์น้ำจับได้มากในจังหวัดภูเก็ต สงขลา ระนอง และชุมพร ในขณะที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของภาคใต้ ในปี ๒๕๖๑ ส่วนใหญ่เป็นการเพาะเลี้ยงกุ้ง มีพื้นที่เพาะเลี้ยง ๘๐,๖๖๖ ไร่ ปริมาณผลผลิต ๑๕๘,๖๕๕ ตัน มีพื้นที่เพาะเลี้ยงกุ้งที่สำคัญในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตรัง สงขลา และนครศรีธรรมราช

๕) **พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร** ปี ๒๕๖๐ ภาคใต้มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๑๘.๓๐ ล้านไร่ ขนาดฟาร์ม ๒๐.๕๑ ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ ๒๑.๒๙ ไร่ต่อครัวเรือน จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรมากที่สุด ๓.๗๓ ล้านไร่ รองลงมา คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ๒.๙๐ ล้านไร่ และจังหวัดภูเก็ตมีเนื้อที่ถือครองทำการเกษตรน้อยที่สุดของภาค ๐.๑๑ ล้านไร่

๖) **พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่ทางการเกษตรของภาคใต้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ** ในปี ๒๕๖๐ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๔.๒๑ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๑.๙๗ โดยพื้นที่ชลประทานภาคใต้ ๒.๗๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๘.๒๖ ของพื้นที่ชลประทานประเทศ จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรสูงสุดร้อยละ ๓๐.๕๙ รองลงมา คือ จังหวัดสงขลา ร้อยละ ๒๔.๖๓

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) **อุตสาหกรรมของภาคใต้อยู่ในภาวะชะลอตัว** และการผลิตส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรขั้นต้น โดยในปี ๒๕๖๐ การผลิตภาคอุตสาหกรรม มีมูลค่า ๑๘๐,๔๑๘ ล้านบาท หดตัวร้อยละ ๒.๔ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา และลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่ขยายตัวร้อยละ ๗.๒ โดยเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการผลิต ๑๔๕,๙๘๔ ล้านบาท และสาขาเหมืองแร่ ๓๔,๔๓๔ ล้านบาท โดยสาขาอุตสาหกรรมของภาคใต้มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) อยู่ในระดับต่ำร้อยละ ๐.๗

และโครงสร้างอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นการอุตสาหกรรมการผลิตในกลุ่มอาหารและเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์จากไม้ ผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่ทำจากแร่โลหะ

๒) การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ในปี ๒๕๖๐ ภาคได้มีมูลค่าการลงทุน ๒๘๙,๖๔๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ ๓.๙ ของมูลค่าการลงทุนประเทศ ขยายตัวจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๓๐.๔ โดยจังหวัดสงขลามีการลงทุนด้านอุตสาหกรรมมากที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๖.๑ ของมูลค่าการลงทุนภาค รองลงมาคือ จังหวัดนครศรีธรรมราชและสุราษฎร์ธานี

๓) การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม มีนิคมอุตสาหกรรม ๑ แห่ง ที่จังหวัดสงขลา คือ นิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ (ฉลุง) พื้นที่รวม ๒,๓๘๑ ไร่ โดยการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ได้ดำเนินการพัฒนาและบริหารจัดการและพัฒนาเป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมแล้ว ๑,๑๖๒ ไร่ ผู้ประกอบการ ๒๕ ราย ประกอบกิจกรรม อุตสาหกรรมการผลิตยาง พลาสติกและหนังเทียม อุตสาหกรรมปุ๋ยและเคมีภัณฑ์ และอุตสาหกรรมเหล็กและผลิตภัณฑ์โลหะ และ กนอ. ได้พัฒนาพื้นที่อีกประมาณ ๑,๒๔๘ ไร่ เป็นโครงการเมืองยาง (Rubber City) ซึ่งดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จในปี ๒๕๖๐ และปัจจุบันมีผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากยางพารา รวม ๖ ราย ประกอบด้วย ระยะที่ ๑ จำนวน ๓ ราย ประกอบกิจการผลิตยางรองสันเท้า กรวยยางจราจร จอกลานโน ที่รองแก้วน้ำ ถังมือ และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ส่วนระยะที่ ๒ จำนวน ๓ ราย ประกอบกิจการ หมอนยางพารา (ระบบฉีด) พรมรองละหมาด ยางคอมปาวด์ และผลิตภัณฑ์ยางอื่นๆ นอกจากนี้ ยังมีผู้ประกอบการสนใจเข้ามาจัดตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาเพื่อความเป็นเลิศด้านวิทยาศาสตร์ และกิจการผลิตหมอนยางพาราเสริมเจล

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคได้มีมูลค่าการค้าผ่านด่านชายแดนสูงสุดของประเทศ จากการค้าผ่านด่านชายแดนไทย - มาเลเซีย จำนวน ๕ แห่ง ประกอบด้วย ด่านวังประจัน และด่านตำมะลัง ในจังหวัดสตูล ด่านปาดังเบซาร์ ด่านสะเดา และด่านบ้านประกอบ ในจังหวัดสงขลา โดยในปี ๒๕๖๑ มีมูลค่าการค้าชายแดน ๕๖๔,๕๒๒.๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๙๘.๗ ของมูลค่าการค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย และคิดเป็นร้อยละ ๔๐.๕ ของมูลค่าการค้าชายแดนรวมประเทศ เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ ๑.๖ เป็นมูลค่าการส่งออก ๒๘๙,๑๗๗.๓ ล้านบาท สินค้าส่งออกที่สำคัญ ประกอบด้วย ยางพารา เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ และผลิตภัณฑ์ยาง และมูลค่าการนำเข้า ๒๗๕,๓๔๕.๓ ล้านบาท โดยมีสินค้านำเข้า ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ เทปแม่เหล็ก จานแม่เหล็กสำหรับคอมพิวเตอร์ และเครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมและส่วนประกอบ โดยด่านชายแดนสะเดาและด่านชายแดนปาดังเบซาร์ มีมูลค่าการค้าชายแดนสูงสุด มากเป็นอันดับ ๑ และอันดับ ๒ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๙๘.๓ ของมูลค่าการค้าชายแดนไทยมาเลเซีย และร้อยละ ๔๒.๖ ของการค้าชายแดนของประเทศ

๒) สำหรับมูลค่าการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ในจังหวัดระนอง ปี ๒๕๖๑ มีมูลค่าการค้าชายแดนและการค้าชายแดนรวม จำนวน ๒๑,๗๐๓.๗ ล้านบาท ลดลงจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ ๑๕.๙ คิดเป็นร้อยละ ๘.๘ ของมูลค่าการค้าชายแดนไทย - เมียนมาร์ เป็นมูลค่าการส่งออก ๑๖,๗๓๔.๒ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นการส่งออกน้ำมันเชื้อเพลิงหล่อลื่น ปูนซีเมนต์ และของทำด้วยเหล็ก ตามลำดับ และการนำเข้ามีมูลค่า ๔,๙๖๙.๕ ล้านบาท สินค้านำเข้าส่วนใหญ่เป็น สัตว์น้ำแช่เย็น ปลาป่น และปลาหมึกแช่เย็น แช่เย็นจนแข็ง และหอยแครงมีชีวิต

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) **ทรัพยากรการท่องเที่ยว** ภาคใต้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวทางทะเลและชายฝั่ง เช่น ภูเก็ต สมุย การท่องเที่ยวทางบกตอนใน เช่น เชื้อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เทือกเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เทือกเขาบรรทัด จังหวัดพัทลุง การท่องเที่ยวสปาเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง กระบี่ และพัทลุง การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จังหวัดนครศรีธรรมราช และภาคใต้ยังมีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ เช่น หนังตะลุง มโนราห์ และอาหารที่มีรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ ผสมผสานระหว่างไทย จีน และมุสลิม นอกจากนี้ภาคใต้ยังมีสังคมแบบพหุวัฒนธรรมในจังหวัดสงขลาและสตูล

๒) **รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคใต้อยู่ในระดับสูง** โดยปี ๒๕๖๐ ภาคใต้มีรายได้จากการท่องเที่ยว ๗๓๔,๐๔๘ ล้านบาท ขยายตัวร้อยละ ๑๒.๘๔ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา และขยายตัวร้อยละ ๖๗.๑๔ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๖๑ ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั่วประเทศ จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ต ๔๒๓,๐๑๒.๘๕ ล้านบาท รองลงมาคือ จังหวัดกระบี่และสุราษฎร์ธานี สำหรับการขยายตัวเฉลี่ยของรายได้จากการท่องเที่ยวในช่วง ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๑๗.๘๓ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๓๑

๓) **รายจ่ายของนักท่องเที่ยวและระยะเวลาพำนักรส่วนใหญ่จะกระจุกตัวในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล** ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดที่มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันมากที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ต ๗,๒๕๖.๗ บาท รองลงมา คือ จังหวัดพังงา ๕,๐๙๐.๗ บาท จังหวัดกระบี่ ๕,๐๓๔.๒ บาท และจังหวัดที่นักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักรมากที่สุด คือ จังหวัดพังงา ๕.๓ วัน รองลงมาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๔.๖ วัน และจังหวัดกระบี่ ๔.๕ วัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลเป็นหลัก ขณะที่แหล่งท่องเที่ยวบนบกยังไม่เป็นที่รู้จัก และมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันและวันพำนักรน้อย โดยจังหวัดพัทลุงนักท่องเที่ยวมีรายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวัน ๑,๓๘๙.๙ บาท ระยะเวลาพำนักร ๑.๙ วัน น้อยที่สุดของภาค

๔) **จำนวนนักท่องเที่ยวของภาคใต้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงกระจุกอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหลักของแต่ละพื้นที่** โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในจังหวัดภูเก็ต กระบี่ เกาะสมุย และเกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และแหล่งท่องเที่ยวนันทนาการในจังหวัดสงขลา ซึ่งในปี ๒๕๖๐ ภาคใต้มีนักท่องเที่ยวจำนวน ๔๘.๙๓ ล้านคน ขยายตัวร้อยละ ๖.๓๕ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา และขยายตัวร้อยละ ๓๔.๙๔ จากปี ๒๕๕๖ และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๔๓ ของนักท่องเที่ยวทั้งประเทศ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวจีน มาเลเซีย และเยอรมัน จังหวัดที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุด คือ จังหวัดภูเก็ตมีนักท่องเที่ยว ๑๔.๐๑ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๖๔ ของนักท่องเที่ยวรวมของภาค รองลงมาคือ จังหวัดสงขลา กระบี่ สุราษฎร์ธานี และพังงา สำหรับการขยายตัวเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐) ร้อยละ ๙.๙ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๗.๘

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ **รายได้เฉลี่ยครัวเรือนภาคใต้มีแนวโน้มลดลงแต่ยังอยู่ในระดับสูง** โดยปี ๒๕๖๐ ภาคใต้มีรายได้ครัวเรือนเฉลี่ย ๒๘,๕๒๖ บาทต่อเดือน สูงกว่าประเทศซึ่งมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนที่ ๒๖,๙๔๖ บาทต่อเดือน ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีรายได้ ๒๙,๒๘๐ บาทต่อเดือน จังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงสุดของภาค คือ จังหวัดภูเก็ต ๓๙,๕๙๔ บาทต่อเดือน รองลงมา คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ๓๘,๐๒๖ บาทต่อเดือน ส่วนจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุด คือ จังหวัดพัทลุง ๒๐,๕๐๙ บาทต่อเดือน

๓.๓.๒ หนี้สินครัวเรือนภาคใต้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและสูงกว่าระดับประเทศ โดยปี ๒๕๖๐ ครัวเรือนในภาคใต้มีหนี้สินเฉลี่ย ๑๘๗,๒๗๙ บาท สูงกว่าระดับประเทศซึ่งมีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือน ๑๗๘,๙๙๔ บาทต่อเดือน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ที่มีหนี้สินเฉลี่ย ๑๕๖,๔๖๘ บาท จังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนสูงสุด คือ จังหวัดกระบี่ ๒๘๙,๒๓๗ บาท รองลงมา คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี และภูเก็ต ที่มีหนี้สินเฉลี่ย ๒๔๐,๔๖๒ และ ๒๓๙,๕๕๒ บาท ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุด คือ จังหวัดพังงา ๑๓๑,๖๔๖ บาท

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ จำนวนประชากรรวมของภาคใต้เพิ่มขึ้นสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยปี ๒๕๖๐ ภาคใต้มีประชากร ๗.๓๗ ล้านคน อัตราการเพิ่มของประชากรปี ๒๕๕๕ – ๒๕๖๐ เฉลี่ยร้อยละ ๐.๖๕ ในขณะที่ประเทศมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕๓ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรมากที่สุด ๑.๕๖ ล้านคน รองลงมาเป็นจังหวัดสงขลา ๑.๔๒ โดยจังหวัดระนองมีประชากรน้อยสุด ๐.๑๙ ล้านคน

๔.๑.๒ สัดส่วนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๒๗ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๔.๕๕ ในปี ๒๕๖๐ ส่งผลให้ประชากรแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น โดยในปี ๒๕๖๐ ประชากรแรงงาน ๔ คน ดูแลผู้สูงอายุ ๑ คน ในขณะที่สัดส่วนประชากรวัยเด็กลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๒๑.๑๕ ในปี ๒๕๕๕ เป็นร้อยละ ๑๙.๘๒ ในปี ๒๕๖๐ เช่นเดียวกับประชากรวัยแรงงานที่มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๖๖.๕๘ เหลือร้อยละ ๖๕.๖๓ ในปี ๒๕๖๐

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้น จาก ๒.๑๓ ล้านคน ในปี ๒๕๕๕ เป็น ๒.๒๗ ล้านคน ในปี ๒๕๖๐ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๘๘ (สูงกว่าระดับประเทศที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๘๓) โดยจังหวัดภูเก็ตมีอัตราการขยายตัวของประชากรเมืองเฉลี่ยในช่วง ๖ ปี (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๖๐) ร้อยละ ๔๒.๗๒ รองลงมา คือ จังหวัดกระบี่ และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ร้อยละ ๖.๙๘ และ ๓.๙๖ ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าจังหวัดที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองในอัตราสูงส่วนใหญ่เป็นจังหวัดที่เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญด้านเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของภาค

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ ส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า โดยในปี ๒๕๖๐ มีกำลังแรงงาน ๖.๐๓ ล้านคน ส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ร้อยละ ๔๑.๐๙ ของกำลังแรงงานของภาค แรงงานที่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีจำนวน ๒.๘๖ ล้านคน ขณะที่แรงงานที่มีการศึกษาระดับวิชาชีพชั้นสูงและอาชีวศึกษามีน้อยมากมีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๑๑ ของแรงงานทั้งหมด ซึ่งอาจจะส่งผลให้ขาดแรงงานที่มีทักษะด้านวิชาชีพในอนาคต

๔.๒.๒ แรงงานต่างด้าว ในปี ๒๕๖๐ ภาคใต้มีแรงงานต่างด้าวที่เป็นสัญชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม ๒๕๖๐) จำนวน ๓๐๑,๖๙๔ คน หรือ ร้อยละ ๘๒ ของแรงงานต่างด้าว ส่วนใหญ่แรงงาน ๓ สัญชาติจะทำงานเกี่ยวกับกิจกรรมการก่อสร้าง เกษตรและปศุสัตว์ และผู้รับใช้ในบ้าน

ตารางที่ ๒ ข้อมูลด้านประชากรและสังคมภาคใต้

รายการ	ปี					
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๗.๑๓	๗.๑๘	๗.๒๔	๗.๓๐	๗.๓๓	๗.๓๗
โครงสร้างประชากร (%)						
กลุ่ม ๐ - ๑๔ ปี	๒๑.๒	๒๐.๙	๒๐.๗	๒๐.๔	๑๙.๙	๑๙.๘๒
กลุ่ม ๑๕ - ๕๙ ปี	๖๖.๖	๖๖.๑	๖๖.๐	๖๕.๙	๖๖.๖	๖๕.๖๓
กลุ่ม ๖๐+	๑๒.๓	๑๓.๐	๑๓.๓	๑๓.๕	๑๓.๕	๑๔.๕๕
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๒.๑๓	๑.๙๔	๒.๑๗	๒.๒๐	๒.๒๕	๒.๒๗
คะแนน O-NET ๔ วิชาหลัก	๓๖.๕๔	๓๔.๖๗	๓๒.๘๙	๓๖.๑๔	๓๕.๙๐	๔๓.๓๑
แรงงานต่างด้าว (คน)	๒๘๒,๓๓๐	๘๔๐,๙๘๐	๓๑๓,๙๓๓	๒๙๒,๔๐๙	๒๘๐,๗๘๗	๓๖๗,๒๘๘

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ สถาบันการศึกษามีทุกระดับ โดยมีระดับอุดมศึกษาสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม แบ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ซึ่งมีที่ตั้งและวิทยาเขตครอบคลุม ๗ จังหวัด มหาวิทยาลัยของรัฐ ๙ แห่ง สถาบันการอาชีวศึกษา จำนวน ๔ สถาบัน วิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน ๖๗ แห่ง สังกัดสถาบันการพลศึกษา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ สถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตชุมพร วิทยาเขตกระบี่ และวิทยาตรัง และมหาวิทยาลัยเอกชน ๒ แห่ง

๔.๓.๒ จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรใกล้เคียงค่าเฉลี่ยประเทศ ในปี ๒๕๖๐ ประชากรมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๓๖ ในขณะที่ระดับประเทศมีปีการศึกษาเฉลี่ย ๙.๖๒ โดยจังหวัดที่มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุดสามจังหวัดแรก ได้แก่ จังหวัดภูเก็ต สงขลา และตรัง มีปีการศึกษาเฉลี่ย ๑๐.๔ ๑๐.๒ และ ๙.๕ ปี ตามลำดับ

๔.๓.๓ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ย โดยผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๔ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ มีคะแนนเฉลี่ย ๔๓.๓๑ คะแนนสูงกว่าระดับประเทศที่มีคะแนนเฉลี่ย ๔๑.๗๘ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ย ๕๐ คะแนนในทุกวิชา โดยวิชาภาษาไทยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ๔๙.๔๘ คะแนน รองลงมา คือ วิชาวิทยาศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ย ๓๒.๗๐ คะแนน และวิชาคณิตศาสตร์ มีคะแนนต่ำสุด ๒๖.๕๙ คะแนน

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ สถานบริการสาธารณสุข ภาคใต้มีโรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๕ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๑๑ แห่ง และโรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๑๐๙ แห่ง

๔.๔.๒ ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น แต่ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองใหญ่ โดยมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๒,๐๓๒ คน ในปี ๒๕๖๐ สูงกว่าระดับประเทศที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑,๘๗๐ คน จังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากรน้อยที่สุด คิดเป็น ๑,๐๒๓ คน รองลงมา คือ จังหวัดสงขลาและสุราษฎร์ธานี คิดเป็น ๑,๒๔๐ คน และ ๑,๙๐๒ คน ตามลำดับ ในขณะที่บางจังหวัดยังมี

สัดส่วนแพทย์ต่อประชากรสูง เช่น จังหวัดพัทลุง สตูล และกระบี่ คิดเป็น ๓,๖๙๖ คน ๓,๕๙๒ คน และ ๓,๓๘๐ คน ตามลำดับ

๔.๔.๓ ประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้เพิ่มขึ้น โดยอัตราการเจ็บป่วยด้วย ๕ โรคหลัก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหลอดเลือดสมอง และโรคมะเร็ง เพิ่มขึ้นจาก ๔,๒๒๕ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๕,๘๓๗ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๐ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการเจ็บป่วยด้วย ๕ โรคหลัก ๖,๓๐๐ คนต่อประชากรแสนคน จังหวัดพังงามีอัตราการเจ็บป่วยมากที่สุด คิดเป็น ๖,๙๙๖ คนต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ จังหวัดตรังและจังหวัดสงขลา คิดเป็น ๖,๖๖๙ และ ๖,๕๒๕ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากโรคที่เจ็บป่วย พบว่า เจ็บป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงมากที่สุด คิดเป็น ๑,๙๗๗ คนต่อประชากรแสนคน รองลงมาคือ โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคหลอดเลือดสมอง คิดเป็น ๑,๔๗๕ ๑,๑๓๓ ๗๗๗ และ ๔๗๖ คนต่อประชากรแสนคนตามลำดับ

๔.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สัดส่วนคดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง แต่คดียาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ภาคใต้มีจำนวนคดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพิ่มขึ้นจาก ๑๔๒ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๑๔๔ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนคดีสูงสุด ๒๖๑ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ จังหวัดพังงาและกระบี่มีสัดส่วนคดีต่อประชากรแสนคนเท่ากับ ๑๘๐ และ ๑๗๘ คดีขณะที่สัดส่วนคดียาเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๘๐๒ คดีต่อประชากรแสน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๙๕๘ คดีต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๐ จังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนคดียาเสพติดสูงสุดเท่ากับ ๑,๖๔๒ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมาจังหวัดสุราษฎร์ธานี ๑,๒๔๕ คดีต่อประชากรแสนคน นอกจากนี้ พื้นที่บางส่วนของภาคใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสบ้าย้อย) ยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การเกิดเหตุการณ์ในพื้นที่มีแนวโน้มลดลง

นอกจากนี้ พื้นที่บางส่วนของภาคใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา (อำเภอจะนะ อำเภอเทพา อำเภอนาทวี และอำเภอสบ้าย้อย) ยังเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ อย่างไรก็ตาม ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การเกิดเหตุการณ์ในพื้นที่มีแนวโน้มลดลง

๔.๖ สัดส่วนคนจน

สัดส่วนคนจนเพิ่มขึ้นเล็กน้อย สัดส่วนคนจนภาคใต้ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕.๘๗ ในปี ๒๕๕๖ เป็นร้อยละ ๗.๙๕ ในปี ๒๕๖๐ จังหวัดพัทลุงมีสัดส่วนคนจนสูงสุตร้อยละ ๑๘.๖๗ รองลงมา คือจังหวัดระนอง และนครศรีธรรมราช มีสัดส่วนคนจนร้อยละ ๑๖.๙ และ ๑๔.๑๙ ตามลำดับ และจังหวัดภูเก็ตมีสัดส่วนคนจนต่ำสุด ร้อยละ ๐.๐๗

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย โดยในปี ๒๕๖๑ ภาคใต้มีพื้นที่ป่าไม้จำนวน ๙.๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๑ ของพื้นที่ภาค และคิดเป็นร้อยละ ๙.๒ ของพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศเพิ่มขึ้นจากที่ผ่านมาร้อยละ ๑.๒ เนื่องจากการส่งเสริมการปลูกป่าและการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง จากในช่วงที่ผ่านมาพื้นที่ป่าไม้ลดลงจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน และราคาขายพาราและปาล์มน้ำมันมีแนวโน้มปรับตัวลดลงทำให้การบุกรุกน้อยลง โดยในช่วงปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๑ พื้นที่ป่าไม้ของภาคใต้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๓ ต่อปี พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีสัดส่วนร้อยละ ๒๔.๘ รองลงมา คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ร้อยละ ๑๑.๙ และจังหวัดพังงา ร้อยละ ๑๑.๗ ทั้งนี้จังหวัดกระบี่ มีอัตราเพิ่มของพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดร้อยละ ๓.๕ ขณะที่จังหวัดระนองมีอัตราเพิ่มของพื้นที่ป่าน้อยที่สุด ร้อยละ ๐.๔

ในปี ๒๕๖๑ ภาคใต้มีพื้นที่ป่าชายเลน ๑.๒๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓.๒ ของพื้นที่ภาค และคิดเป็นร้อยละ ๔๔.๘ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ โดยในช่วง ๒๕๔๗-๒๕๖๑ มีอัตราการลดลงเฉลี่ย ร้อยละ ๑.๑ เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

๕.๑.๒ ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ลดลง ปริมาณน้ำท่าของภาคใต้มาจากลุ่มน้ำหลัก ๔ แห่ง คือ ลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันออก ลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และลุ่มน้ำภาคใต้ฝั่งตะวันตก มีค่ารายปีเฉลี่ย ๖๑,๘๑๖ ล้านลูกบาศก์เมตร จากสถิติปริมาณการเก็บกักน้ำได้ของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคใต้จำนวน ๑ อ่าง คือ อ่างเก็บน้ำรัชชประภา ซึ่งในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ มีปริมาณน้ำที่เก็บกักได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒.๐ โดยในปี ๒๕๖๑ กักเก็บน้ำได้ปริมาณ ๔,๔๑๙ ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๖.๘ ลดลงร้อยละ ๑๐.๓ จากปี ๒๕๖๐ หรือเก็บได้เพียงร้อยละ ๗.๑ ของปริมาณน้ำท่ารายปี ถึงแม้ว่าความสามารถในการกักเก็บจะค่อนข้างต่ำแต่ไม่ส่งผลต่อการอุปโภคบริโภคและการทำการเกษตรของประชาชนมากนัก เนื่องจากมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สามารถกักเก็บน้ำได้อยู่เป็นจำนวนมากรวมทั้งมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างมาก

๕.๑.๓ คุณภาพแหล่งน้ำลดลง โดยส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ จากการประเมินคุณภาพแหล่งน้ำสำคัญของภาคใต้ จำนวน ๙ แห่ง ในช่วงปี ๒๕๕๖-๒๕๖๑ จำนวนแหล่งน้ำที่อยู่ในเกณฑ์ดีและในเกณฑ์เสื่อมโทรมลดลง โดยในปี ๒๕๖๑ เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๖๐ พบว่าคุณภาพน้ำของแหล่งน้ำสำคัญส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ โดยมีแม่น้ำที่มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี ๔ แห่ง และไม่มีแม่น้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม โดยทะเลน้อยและทะเลหลวง มีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์พอใช้จากที่เคยอยู่ในเกณฑ์ดี

๕.๑.๔ คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งดีขึ้น จากการตรวจประเมินคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งโดยดัชนีคุณภาพน้ำทะเล (Marine Water Quality Index) ของกรมควบคุมมลพิษ ในปี ๒๕๖๐ พบว่าคุณภาพน้ำทะเลมีแนวโน้มดีขึ้น โดยคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ถึงดี มีร้อยละ ๙๖ เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่เท่ากับร้อยละ ๙๑ และเกณฑ์เสื่อมโทรมถึงเสื่อมโทรมมาก ร้อยละ ๔ ลดลงจาก พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่เท่ากับร้อยละ ๙ โดยพบว่าคุณภาพน้ำอ่าวไทยฝั่งตะวันออก อ่าวไทยฝั่งตะวันตก และชายฝั่งอันดามัน อยู่ในเกณฑ์ดี ยกเว้นคุณภาพน้ำทะเลบริเวณอ่าวไทยตอนในที่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ บริเวณที่มีคุณภาพน้ำทะเลดีที่สุดอยู่ใน ๕ อันดับแรกของประเทศ คือ อ่าวสะพลี และอ่าวทุ่งวัวแล่น จังหวัดชุมพร ทะเลแหวก หาดตันไทรเกาะพีพี จังหวัดกระบี่ ขณะที่บริเวณที่มีคุณภาพน้ำทะเลเสื่อมโทรมที่สุดที่อยู่ใน ๕ อันดับแรก คือ ปากคลองท่าเคย จังหวัดสุราษฎร์ธานี และเมื่อพิจารณาในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๖๑) พบว่า

คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งมีแนวโน้มดีขึ้น โดยส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์พอใช้ และใน พ.ศ. ๒๕๖๐ มีคุณภาพน้ำทะเลชายฝั่งอยู่ในเกณฑ์ดีมากที่สุด

๕.๑.๕ ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในช่วงปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๐ ภาคใต้มีปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑.๓ ต่อปี โดยในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งสิ้น ๒.๗๕ ล้านตัน/ปี คิดเป็น ๗,๕๒๖ ตัน/วัน หรือคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ จังหวัดที่มีปริมาณขยะมากที่สุดเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่มีประชากรอาศัยอยู่มากและจังหวัดที่เป็นเมืองท่องเที่ยวที่สำคัญของภาค คือ จังหวัดสงขลา คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ ของภาคใต้ รองลงมาคือจังหวัดสุราษฎร์ธานี และจังหวัดนครศรีธรรมราช คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๙ และ ๑๓.๐ ของภาค ตามลำดับ อย่างไรก็ตามสัดส่วนขยะที่กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการในภาคยังคงมีน้อย โดยในปี ๒๕๖๐ มีสัดส่วนขยะที่กำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชา จำนวน ๐.๙๓ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๘ และสัดส่วนขยะที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์จำนวน ๐.๙ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๙ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั้งหมดของภาค ส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐบาลกำหนดให้ปัญหาขยะเป็นวาระแห่งชาติ ซึ่งทำให้หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตระหนักและให้ความสำคัญในการร่วมกันแก้ไขปัญหาขยะมากขึ้น

๕.๒ สถานการณ์ด้านภัยพิบัติ

๕.๒.๑ ไฟไหม้ป่ามีแนวโน้มลดลงอย่างมาก จากสถิติในช่วงปี ๒๕๕๖ – ๒๕๖๑ มีอัตราการเกิดไฟป่าลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๘๔.๖ ต่อปี โดยปี ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้จำนวน ๙๙๘ ไร่ ซึ่งมีพื้นที่อยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ ๘๐.๑ รองลงมาอยู่ในจังหวัดสงขลา ร้อยละ ๘.๕ และจังหวัดตรัง ร้อยละ ๖.๖ สาเหตุคาดว่ามาจากชาวบ้านบุกรุกพื้นที่โดยการแผ้วถางป่าเพื่อใช้ทำการเกษตรและหาของป่า

๕.๒.๒ สถานการณ์อุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยเพิ่มขึ้นค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๗ ที่มีผลกระทบจำนวน ๑๕๕,๘๖๔ ครัวเรือน ขณะที่ในปี ๒๕๕๙ และ ๒๕๖๐ ได้รับผลกระทบ ๒๖๖,๘๒๒ และ ๒๙๑,๗๑๙ ครัวเรือน ตามลำดับ โดยสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๐ เป็นสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล อย่างไรก็ตามพบว่าในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณน้ำฝนสะสมสูงส่งผลให้เกิดความเสียหายค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับช่วงปีที่ผ่านมา

๕.๒.๓ สถานการณ์ภัยแล้งมีแนวโน้มลดลง จำนวนครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๗ ที่มีผลกระทบจำนวน ๒,๓๖๙ หมู่บ้าน ๑๗๕,๔๖๓ ครัวเรือน ขณะที่ในปี ๒๕๖๐ ได้รับผลกระทบจำนวน ๕๒ หมู่บ้าน ๔,๖๐๐ ครัวเรือน จังหวัดที่ประสบภัยแล้ง ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งอยู่ในพื้นที่เกาะสมุยและเกาะพะงัน

๕.๒.๔ การกัดเซาะชายฝั่งทะเลยังคงเป็นปัญหาสำคัญ ในปี ๒๕๖๐ ชายฝั่งทะเลภาคใต้ถูกกัดเซาะรวม ๒๒๓.๙๗ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๘ ของชายฝั่งทะเลที่ถูกกัดเซาะทั่วประเทศ ในจำนวนนี้เป็นกัดเซาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชมากที่สุด รองลงมาเป็นจังหวัดสงขลาและภูเก็ต ทั้งนี้ การเกิดปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ เช่น การปลูกสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และการขยายตัวของชุมชนรุกรานชายฝั่ง การบุกรุกทำลายป่าชายเลนที่เป็นแนวกำบังคลื่นลมตามธรรมชาติ เป็นต้น รวมทั้งภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางของกระแสน้ำในทะเล และการเกิดคลื่นลมที่รุนแรงมากขึ้น

ตารางที่ ๓ สถานการณ์สิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติของภาคใต้

รายการ	ปี					
	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)	๒.๖๑	๒.๗๑	๒.๗๒	๒.๗๐	๒.๗๕	-
ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกวิธี (ล้านตัน/ปี)	๐.๓๓	๐.๕๙	๐.๖๐	๐.๘๕	๐.๙๓	-
จำนวนพื้นที่ป่าถูกไฟไหม้ (ไร่)	๓,๐๔๔	๘,๓๙๗	๑,๗๖๘	๑๔,๑๘๘	๖๒๗	๙๙๘.๒
จำนวนหมู่บ้านได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (หมู่บ้าน)	๔๖๘	๓,๑๘๒	๑,๔๙๔	๕,๕๑๑	๖,๒๔๓	-
จำนวนครัวเรือนได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (ครัวเรือน)	๓๓,๑๖๒	๑๕๕,๘๖๔	๕๓,๔๙๙	๒๖๖,๘๒๒	๒๙๑,๗๑๙	-
จำนวนหมู่บ้านได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง (หมู่บ้าน)	๙๒๗	๒,๓๖๙	๙๗๖	๑,๖๕๐	๕๒	-
จำนวนครัวเรือนได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง (ครัวเรือน)	๑๑๐,๐๖๗	๑๗๕,๔๖๓	๑๔๕,๙๑๘	๑๔๒,๘๓๒	๔,๖๐๐	-

๖. สภาวะแวดล้อมของภาคใต้

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่สวยงามหลายแห่งทั้งทะเลอ่าวไทยและอันดามัน โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ อาทิ ภูเก็ต พังงุ สมุย พะงัน และหลีเป๊ะ รวมทั้งชายหาดและหมู่เกาะ จังหวัดชุมพร สามารถเชื่อมโยงกับเขต The Royal Coast ของภาคกลาง

๖.๑.๒ แหล่งท่องเที่ยวทางบกตอนในมีศักยภาพและหลากหลายกระจายอยู่ทั่วภาค ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม (เช่น อุทยานแห่งชาติเขาค้อ เขื่อนรัชชประภา น้ำแร่และน้ำพุร้อนเค็ม เป็นต้น) รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และอารยธรรม (วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร และพระบรมธาตุไชยา) สามารถพัฒนาการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว โดยการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม รวมทั้งการท่องเที่ยวชุมชน

๖.๑.๓ เป็นแหล่งเพาะปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลเมืองร้อน เช่น เงาะ มะพร้าวทุเรียน มังคุด และกล้วยหอมทอง เป็นต้น รวมทั้งมีพื้นที่ราบลุ่มน้ำปากพนังและทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งปลูกข้าวของภาค มีความพร้อมที่จะพัฒนาเพื่อยกระดับการผลิตให้เป็นสินค้ามูลค่าสูงและได้มาตรฐานการส่งออก

๖.๑.๔ มีแหล่งอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกที่สำคัญ อาทิ ยางแปรรูปขั้นต้น ไม้ยางพารา และอาหารทะเลแช่แข็ง และเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมภาคใต้ (Rubber City) รวมทั้งอำเภอสะเดา ยังเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราและเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

๖.๑.๕ แหล่งการเพาะเลี้ยงกุ้ง สัตว์น้ำชายฝั่ง และโคเนื้อของภาคที่มีศักยภาพ เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตอาหารทะเลและโคเนื้อคุณภาพสูงให้ได้มาตรฐานสากลที่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

๖.๑.๖ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและชายฝั่งที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะป่าชายเลน ทั้งฝั่งอันดามันและอ่าวไทยซึ่งมีคุณค่าต่อระบบนิเวศวิทยา เป็นแหล่งห่วงโซ่อาหารของสัตว์น้ำ เป็นแนวป้องกันชายฝั่งและซับน้ำเสีย ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม เป็นฐานการสร้างรายได้ให้กับภาคทั้งในสาขาการผลิตด้านเกษตร ประมง และบริการการท่องเที่ยว

๖.๑.๗ เป็นประตูการค้าชายแดนเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซียผ่านด่านชายแดนทั้ง ๙ แห่ง ซึ่งมีมูลค่าการค้าสูงที่สุดของประเทศ โดยมีโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงกับภาคกลางและภาคตะวันออก รวมทั้ง

พื้นที่เศรษฐกิจภาคเหนือต่อเนื่องไปยังภาคใต้ของมาเลเซียและสิงคโปร์ รวมทั้งเชื่อมโยงด้านชายแดนเมียนมา ในจังหวัดระนองที่สามารถเชื่อมโยงกับเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย และกลุ่มประเทศ BIMSTEC

๖.๑.๘ มีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในพื้นที่ อาทิ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นศูนย์กลางวิจัย นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่สามารถนำมาต่อยอดในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น นวัตกรรมการแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมัน รวมทั้งมีสถาบันการพัฒนาอาชีพ เช่น แพทย์ทางเลือก เป็นต้น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย เป็นแหล่งองค์ความรู้ด้านวิจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สำคัญในพื้นที่ โดยเฉพาะนวัตกรรมและเทคโนโลยีด้านวิศวกรรมและด้านการเกษตร

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่งของภาคยังมีปัญหาคุณภาพบริการ ทั้งด้าน สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว ระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ที่ยังไม่ได้มาตรฐาน รวมทั้งปัญหาความไม่สะดวกรวดเร็วในการเดินทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ในขณะที่ แหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะและชายหาดหลักของภาคมีปัญหาการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ซึ่งเกินขีดความสามารถ ในการรองรับ (Carrying Capacity) ส่งผลให้ระบบบริการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการไม่เพียงพอต่อการรองรับ ปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น

๖.๒.๒ การปลูกพืชเชิงเดี่ยว และเป็นการผลิตแบบทั่วไป รวมทั้งการแปรรูปเพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มยังมีน้อย ทำให้มีความเสี่ยงจากความผันผวนของราคา โดยเฉพาะยางพาราและปาล์มน้ำมัน เนื่องจากเกษตรกรขาดการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการต้นทุนการผลิต การเพาะปลูกและการแปรรูป การพัฒนาการตลาด ตลอดจนการบริหารจัดการตลาดสมัยใหม่ รวมทั้งขาดการ รวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อลดต้นทุนการผลิตและวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็ง

๖.๒.๓ ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรและประมง รวมทั้งภาคการท่องเที่ยว ต้องพึ่งพา แรงงานจากต่างด้าว นอกจากนี้ แรงงานบางส่วนยังขาดทักษะฝีมือที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนวิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้การจัดการตลาดสมัยใหม่

๖.๒.๔ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย รวมทั้งปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง การบุกรุกป่าต้นน้ำและป่าชายเลน การใช้ประโยชน์ฐานทรัพยากรธรรมชาติเพื่อขยายพื้นที่ทางการเกษตรและ เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่เหมาะสม การใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการเพาะปลูก การก่อสร้างบ้านเรือน และสิ่งก่อสร้างรุกล้ำลำน้ำ ตลอดจนการขยายตัวของเมืองและการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากขยะและน้ำเสียที่เกิดจากแหล่งชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม และแหล่งท่องเที่ยวตาม เกาะต่างๆ ปัญหาการบริหารจัดการน้ำและคุณภาพน้ำ และปัญหาการบุกรุกป่าชายเลน ซึ่งเป็นสาเหตุที่เร่งให้ ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งรุนแรงเพิ่มขึ้น รวมทั้งส่งผลกระทบต่อทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม

๖.๒.๕ โครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อแรงงานในภาคการผลิตของภาค โดยเฉพาะภาคการเกษตรที่ประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานเป็นฐานเดิมอยู่แล้ว เมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะทำให้ ประชากรวัยแรงงานลดลง ต้องพึ่งพาแรงงานต่างด้าวหรือแรงงานนอกพื้นที่เพิ่มขึ้น

๖.๒.๖ ขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ โดยสถานพยาบาลขนาดใหญ่และแพทย์ยังกระจุกตัว อยู่ในเมืองสำคัญ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ชนบทไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้อย่างทั่วถึง

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ กระแสความนิยมในการดูแลรักษาสุขภาพ จะเป็นโอกาสในการพัฒนาธุรกิจบริการด้านสุขภาพและด้านการท่องเที่ยวในภาคใต้ เช่น การท่องเที่ยวแบบลองสเตย์ การท่องเที่ยวที่พักรีสต์สพัฒนาธรรมชาติ (Homestay) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา การบริการดูแลผู้สูงอายุ การบริการสุขภาพรวมทั้งธุรกิจอาหารเสริมและผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อสุขภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย

๖.๓.๒ การพัฒนาเมืองภูเก็ตเป็นเมืองอัจฉริยะต้นแบบ (Smart City) ที่มีการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัยมาใช้ในการให้บริการด้านต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว รวมทั้งระบบรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชนและนักท่องเที่ยว การพัฒนาคลัสเตอร์ท่องเที่ยวอันดามัน (ภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง และสตูล) ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก บนฐานวัฒนธรรมอันดามันพัฒนาให้จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดกระบี่เป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงและกระจายนักท่องเที่ยว

๖.๓.๓ นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารของรัฐบาลที่จะยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานระดับโลกเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมอาหาร โดยใช้วิทยาการอาหาร สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่ใช้วัตถุดิบและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยสร้างความร่วมมือในรูปแบบประชารัฐ

๖.๓.๔ นโยบายการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมขนส่ง โดยเฉพาะการพัฒนารถไฟทางคู่และการพัฒนาระบบรางเชื่อมต่อไปยังชายแดนไทย - มาเลเซีย การพัฒนาสถานีขนส่งสินค้าทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราชจะส่งผลให้มีการเชื่อมโยงโครงข่ายการขนส่งสินค้าและการเดินทางระหว่างฝั่งทะเลอันดามัน - อ่าวไทย รวมทั้งเชื่อมโยงในภูมิภาคและต่างประเทศมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

๖.๓.๕ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โครงการความร่วมมือเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT GT) โดยเฉพาะการพัฒนาเชื่อมโยงแนวพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจ (แนวพื้นที่เศรษฐกิจคาบสมุทรมะละกา แนวพื้นที่เศรษฐกิจจูโม-มะละกา และแนวพื้นที่เศรษฐกิจบันดาอาเจห์-เมดาน-ดูไม-ปาเล็มบัง และแนวพื้นที่เศรษฐกิจระนอง-ภูเก็ต-อาเจห์) จะทำให้มีการเชื่อมโยงทางการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อการขยายตลาดและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาคใต้รวดเร็วขึ้น

๖.๓.๖ ข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมจะมีความเข้มข้นมากขึ้น ประเทศไทยได้ร่วมลงมติรับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals : SDGs) ในการประชุมผู้นำประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ ประกอบกับการประกาศเจตนารมณ์และกำหนดเป้าหมายของประเทศในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกให้ต่ำกว่าระดับการปล่อยตามปกติ ร้อยละ ๗ - ๒๐ ในปี ๒๕๖๓ และความตกลงปารีส (The Paris Agreement) เมื่อวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๘ ด้วยนั้น จะส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งต้องเร่งปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม บริการ และการท่องเที่ยวให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และประมง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการให้ข้อมูลข่าวสารแก่

ประชาชนเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรมและผู้ประกอบการให้สามารถพัฒนาการผลิตตามเงื่อนไข เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศคู่ค้าอื่นได้

๖.๓.๗ การเปิดเสรีทางการค้าระดับทวิภาคีและพหุภาคีเปิดโอกาสให้ภาคการผลิตและภาคบริการขยายสู่ตลาดโลกเพิ่มขึ้น

๑) การผลิตยางพารา ผลไม้ และอาหารทะเล จะได้รับโอกาสจากการที่ประเทศจีนและอินเดียเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของโลก ในการพัฒนาความร่วมมือและขยายตลาดการส่งออกสินค้ายางพารา ซึ่งในปัจจุบันประเทศจีนเป็นผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุดของโลกจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมยานยนต์ นอกจากนี้ ยังเป็นโอกาสในการขยายตลาดการส่งออกผลไม้ที่สำคัญของภาค ได้แก่ ทุเรียน เงาะ มังคุด ลองกอง รวมทั้ง ผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหารทะเล และตลาดการท่องเที่ยว

๒) การท่องเที่ยวและบริการจะมีโอกาสขยายตัวจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นและมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ จากประเทศจีนและอินเดีย รวมทั้งนักท่องเที่ยวจากประเทศในกลุ่มอาเซียน ที่สามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกมากขึ้น ซึ่งในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา มีนักท่องเที่ยวชาวจีนเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้นในอัตราที่สูงอย่างต่อเนื่อง

๖.๓.๘ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ

๑) ภาคการผลิตที่สำคัญของภาคมีขีดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมการสื่อสารจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การค้าและบริการการท่องเที่ยว ดังนั้น ผู้ประกอบการทุกระดับจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตและการบริการให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม

๒) การสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนาระบบอินเทอร์เน็ตประชารัฐทำให้การติดต่อสื่อสารมีความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งยังสามารถประยุกต์ใช้กับเครื่องอำนวยความสะดวกภายในครัวเรือน ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน เปิดโอกาสการเรียนรู้ได้มากขึ้น

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยธรรมชาติที่มีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อทั้งภาคการผลิต และปัญหาคลื่นลมแรงที่ส่งผลต่อการกัดเซาะชายฝั่ง ซึ่งนับวันจะมีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ซึ่งการดำเนินงานแก้ไขปัญหายังขาดการบูรณาการเพื่อการแก้ไขปัญหาย่างเป็นระบบ

๖.๔.๒ มาตรฐานการจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน (Forest Stewardship Council - FSC) เป็นมาตรฐานในการจัดการป่าไม้เพื่อการค้าระหว่างประเทศ กำหนดโดยองค์การพิทักษ์ป่าไม้ซึ่งทำหน้าที่ให้การรับรองทางป่าไม้ (Forest Certification) การผลิตไม้และผลิตภัณฑ์ไม้จากป่าธรรมชาติและป่าปลูก ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ผลิตและแปรรูปไม้ผลิตภัณฑ์จากไม้ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในพื้นที่ภาคใต้

๖.๔.๓ การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมืออย่างผิดกฎหมาย เนื่องจากภาคการผลิตของภาคยังมีความต้องการแรงงานต่างด้าวสูง โดยเฉพาะสาขาเกษตรและประมง ทำให้ผู้ประกอบการมีภาระต้นทุนการใช้แรงงานถูกกฎหมายสูง ส่งผลให้มีการลักลอบนำเข้าแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมืออย่างผิดกฎหมาย

ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการค้ำนุษย์ รวมทั้งปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด และปัญหาโรคระบาดจากแรงงานต่างด้าว ซึ่งเป็นภาระค่าใช้จ่ายของงบประมาณภาครัฐและก่อให้เกิดการระบอบไปยังประชากรในพื้นที่

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

๗.๑ นักท่องเที่ยวจะกระจุกตัวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะและชายหาดหลัก เกินขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) เช่น ภูเก็ต กระบี่ เกาะสมุย เกาะพะงัน เกาะเต่า เกาะพีพี และเกาะหลีเป๊ะ เป็นต้น

๗.๒ แหล่งท่องเที่ยวชายทะเลหลายแห่งยังไม่มีเป็นที่รู้จักของตลาดการท่องเที่ยวระดับโลก และยังขาดการพัฒนาเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ตอนในของภาค รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน

๗.๓ พืชเศรษฐกิจ (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และผลไม้) ผลิตแบบดั้งเดิม การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มน้อย แต่มีงานศึกษาวิจัยที่สามารถนำมาขยายผลในเชิงพาณิชย์

๗.๔ จุดที่ตั้งของภาคมีความได้เปรียบ สามารถพัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงการค้าภายในและภายนอกภูมิภาค

๗.๕ ทรัพยากรประมงเสื่อมโทรม ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งและอุทกภัยรุนแรงขึ้น

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนาภาคใต้

ภาคใต้มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงระดับโลก และแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสามารถสร้างรายได้ให้กับภาคทั้งพื้นที่ตอนในและชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน รวมทั้งมีระบบนิเวศชายฝั่งที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำตามธรรมชาติและเหมาะกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ในขณะที่การผลิตภาคเกษตรได้แก่ ยางพาราและปาล์มน้ำมันซึ่งเป็นแหล่งผลิตและแปรรูปที่สำคัญของประเทศยังเป็นแบบทั่วไป นอกจากนี้ภาคใต้มีความได้เปรียบด้านสภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ใกล้เส้นทางการค้าโลก สามารถเชื่อมโยงการพัฒนา กับพื้นที่ภาคอื่นๆ ของประเทศ รวมทั้งภูมิภาคเอเชียใต้และเอเชียตะวันออก

ดังนั้น การพัฒนาภาคใต้ควรพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นมาตรฐานสากลเพื่อรักษาความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวระดับโลก พร้อมกับพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เป็นที่รู้จักในระดับนานาชาติ ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตและแปรรูปภาคเกษตรควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาการเชื่อมโยงการค้า การลงทุน กับภูมิภาคต่างๆ ของโลก

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ “ภาคใต้เป็นเมืองท่องเที่ยวพักผ่อนตากอากาศระดับโลก เป็นศูนย์กลางผลิตภัณฑ์ยางพาราและปาล์มน้ำมันของประเทศ และเมืองเศรษฐกิจเชื่อมโยงการค้าการลงทุนกับภูมิภาคอื่นของโลก”

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก

๘.๒.๒ เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมันแห่งใหม่ของภาคและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๘.๒.๓ เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรตลอดห่วงโซ่คุณค่าและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๘.๒.๔ เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการท่องเที่ยว การพัฒนาเขตอุตสาหกรรม และการเชื่อมโยงการค้าโลก

๘.๒.๕ เพื่อพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ที่ก่อให้เกิดการกระจายกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสร้างโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

๘.๓ เป้าหมาย

๘.๓.๑ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคได้ขยายตัวเพิ่มขึ้น

๘.๓.๒ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคได้ลดลง

๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคได้	๗๔๖,๘๗๙ ล้านบาท (CVM ปี ๒๕๕๙)	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๘	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๘	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๘	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๘	ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๘
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคได้	๐.๔๒ (ปี ๒๕๖๐)	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๒	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๒	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๒	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๒	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๒

หมายเหตุ: ค่าเป้าหมาย GRP ภาค คำนวณจากค่าเป้าหมายประเทศ

๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๕.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาการท่องเที่ยวของภาคให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลก

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
รายได้การท่องเที่ยวภาคได้	๖๘๕,๙๗๕ ล้านบาท (ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒๐

แนวทางการพัฒนา

๑) ยกกระดับมาตรฐานบริการ และส่งเสริมธุรกิจต่อเนื่องในแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของภาค เช่น ภูเก็ต สมุย พะงัน และหลิไพบี เป็นต้น เพื่อเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) อย่างยั่งยืน ด้วยการพัฒนากระบวนการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก (ระบบขนส่งและระบบสื่อสาร) ที่ทันสมัย เพียงพอโดยคำนึงถึงมาตรฐานความสะอาดและปลอดภัยของสถานที่ท่องเที่ยว ยกกระดับมาตรฐานบริการการท่องเที่ยว ระบบการป้องกันและรักษาความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมธุรกิจบริการต่อเนื่องกับการท่องเที่ยว อาทิ

ศูนย์ประชุมและนิทรรศการ ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร การผลิตและจำหน่ายสินค้าที่ระลึก และธุรกิจบริการด้านการแพทย์ โดยการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้เพิ่มคุณภาพและประสิทธิภาพกับระบบบริการสุขภาพและระบบสาธารณสุขทางไกล เช่น ศูนย์บริการการแพทย์ฉุกเฉิน การแพทย์เฉพาะทาง เป็นต้น รวมทั้ง พัฒนาบุคลากรด้านทักษะภาษา และบริการท่องเที่ยว พัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ข้อมูลและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและส่งเสริมการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติระดับบน (High End)

๒) พัฒนาและสนับสนุนรูปแบบการท่องเที่ยวเรือสำราญ และการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เพื่อการท่องเที่ยวของภาคไปสู่แหล่งท่องเที่ยวชั้นนำระดับโลก โดยการปรับปรุงท่าเรือ ปรับปรุงพิธีตรวจคนเข้าเมืองของผู้โดยสารเรือสำราญ การบริหารจัดการท่าเรือให้มีมาตรฐานและมีความปลอดภัย เพื่อเตรียมความพร้อมรองรับเหตุฉุกเฉิน และการพัฒนาบุคลากรรองรับธุรกิจเรือสำราญ สนับสนุนอุตสาหกรรมบริการต่อเนื่องและธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวเรือสำราญและการท่องเที่ยวเชิงอาหาร พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นที่มีศักยภาพ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น สร้างความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในพื้นที่ตามแนวชายฝั่งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ และการตลาดการท่องเที่ยววัฒนธรรมและอาหาร อาทิ Food Route และการประชุมสัมมนาด้านอาหาร เป็นต้น

๓) พัฒนาเมืองท่องเที่ยวหลัก (ภูเก็ต) ให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) และมีระบบขนส่งมวลชน (Monorail) เพื่ออำนวยความสะดวกในการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยเร่งรัดพัฒนาระบบขนส่งมวลชน (Monorail) ในจังหวัดภูเก็ต พัฒนาระบบเทคโนโลยีต่างๆ ให้ทันสมัย การรักษาสุขภาพแวดล้อมและการใช้พลังงานทดแทน การพัฒนาระบบข้อมูลการแจ้งเตือนแบบ real time อาทิ การจราจร ปริมาณน้ำ การเตือนภัยภัยพิบัติ การใช้ระบบการจราจรอัจฉริยะ การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมให้เชื่อมโยงทุกรูปแบบ และการบูรณาการเชื่อมโยง CCTV การพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบการกำจัดขยะและน้ำเสีย รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในการมีส่วนร่วมและทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมในด้านสิ่งแวดล้อม

๔) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนบกบริเวณตอนในของภาคเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียง อาทิ เชื้อนรัชชประภา จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช และแหล่งท่องเที่ยวชายหาดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และมีการเชื่อมโยงโครงข่ายท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทยกับชายฝั่งทะเลอันดามัน รวมทั้งเชื่อมโยงสู่เขตการพัฒนาการท่องเที่ยว ฝั่งทะเลตะวันตก (The Royal Coast หรือ Thailand Riviera) โดยการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคให้มีมาตรฐานและเพียงพอ พัฒนาและปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเพื่ออำนวยความสะดวกและความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งจุดแวะพักรถที่สามารถเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแล และป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สร้าง route เชื่อมโยงการท่องเที่ยว จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของภาค

๕) พัฒนากิจกรรมและบริการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ให้มีความหลากหลายเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการท่องเที่ยวที่สำคัญของภาค อาทิ ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา พร้อมทั้งส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยว อาทิ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (อาทิ ขมิ้นชัน เถาวัลย์เปรียง หัวร้อยรู) และสุขภาพ (ระนอง กระบี่ สตูล สุราษฎร์ธานี และพัทลุง) ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช) เมืองเก่า (จังหวัด

สงขลา พังงา สตูล นครศรีธรรมราช และระนอง) และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (อนุรักษ์ รักษา และพัฒนา Satun Geo Park ให้เป็นอุทยานธรณีโลก Global Geo Park ต่อไป) การท่องเที่ยวผจญภัย (พัทลุง นครศรีธรรมราช และ สุราษฎร์ธานี) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจและบริการ และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา โดยการพัฒนา ปรับปรุง บูรณะ แหล่งท่องเที่ยว ให้มีเรื่องราวที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ และระบบ สาธารณูปโภคที่มีมาตรฐานเหมาะสมตามชนิดของแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกให้รองรับ การท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ และระบบขนส่งสาธารณะที่มีความปลอดภัยเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว พัฒนา ผู้ประกอบการในท้องถิ่นและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการเป็นเครือข่ายอาสาสมัครท่องเที่ยว และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาระบบป้องกันและแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์และการเข้าถึงข้อมูลด้านการท่องเที่ยวผ่านระบบ การสื่อสารสาธารณะทั้งในและนอกประเทศ รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดด้านการท่องเที่ยว

๖) ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความเข้มแข็งและสอดคล้องกับศักยภาพของ พื้นที่ โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีศักยภาพให้มีความมาตรฐาน สนับสนุนด้านวิชาการ สร้างนวัตกรรมและ สนับสนุนการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน เพื่อให้องค์กรเครือข่ายชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพา ตนเอง รวมทั้งเป็นผู้ประกอบการที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ใช้อัตลักษณ์ความโดดเด่น บนฐานของทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนเป็นจุดขาย ยกกระตือรือร้นให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่มี มาตรฐานของชุมชน สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนให้เชื่อมโยงกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวรายใหญ่ ตลอดจน สนับสนุนการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP และสินค้าที่ระลึกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน และ เพื่อเป็นแหล่งสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นและชุมชน มีการทดสอบ ออกแบบผลิตภัณฑ์และ บรรจุภัณฑ์ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนผ่านช่องทางที่หลากหลาย โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ (เว็บไซต์และแอปพลิเคชันต่างๆ)

๘.๕.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปยางพาราและปาล์มน้ำมันแห่งใหม่ ของประเทศ

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัว การผลิตสาขา อุตสาหกรรมภาคใต้	๗๖,๒๒๑ ล้านบาท (CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖

หมายเหตุ: ค่าเป้าหมาย GRP ภาคอุตสาหกรรม คำนวณจากค่าเป้าหมายประเทศ

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาเขตอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราขนาดใหญ่-สะเดา ที่ครบวงจรและ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงกับการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและนิคมอุตสาหกรรมยาง (Rubber City) โดยการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมยางพารา การขยายผลงานวิจัยด้านเทคโนโลยีและ นวัตกรรมสู่การผลิตผลิตภัณฑ์ยางพาราปลายน้ำที่มีมูลค่าสูง เช่น การใช้ยางพาราเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตภัณฑ์ ที่ใช้ในงานวิศวกรรมหรือใช้ในอุตสาหกรรม (แผ่นยางปูพื้น แผ่นปูคอกสัตว์ ยางรองหมอนรางรถไฟ ยางรองคอกสะพาน และผสมยางมะตอยสำหรับลาดถนนใหม่) และวัสดุเครื่องมือทางการแพทย์ (วัสดุจัดฟัน อุปกรณ์เพื่อการเรียน

การสอนทางการแพทย์ และสายน้ำเกลือ) ตลอดจนส่งเสริมการผลิตเฟอร์นิเจอร์จากไม้ยางที่มีการออกแบบที่ทันสมัย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมของภาคและเป็นฐานเศรษฐกิจที่สร้างรายได้ที่ยั่งยืน พัฒนาระบบตลาดยางพารา (ตลาดท้องถิ่น ตลาดกลางยางพารา และตลาดซื้อขายล่วงหน้า) ให้มีความเข้มแข็ง และมีระบบการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถใช้เป็นตลาดอ้างอิงที่น่าเชื่อถือของผู้ซื้อ-ขายยางของประเทศและตลาดโลก

๒) พัฒนาเขตอุตสาหกรรมโอเลโอเคมีคอลแบบครบวงจรในจังหวัดกระบี่ สุราษฎร์ธานี และชุมพร เพื่อให้เป็นอุตสาหกรรมใหม่ของภาค และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับน้ำมันปาล์ม รวมทั้งส่งเสริมการผลิตและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมโอเลโอเคมีคอลในตลาดต่างประเทศ และพัฒนาความร่วมมือในการกำหนดมาตรฐานกลาง คุณภาพผลผลิตปาล์มน้ำมันของอาเซียน และกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน (มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย) ในฐานะผู้ผลิตน้ำมันปาล์มรายใหญ่ของโลกในการกำหนดมาตรฐานราคาน้ำมันปาล์มเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองในตลาดโลกและสร้างเสถียรภาพด้านราคารวมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพด้านปาล์มน้ำมันและพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงและการพัฒนาสู่โรงงานต้นแบบ

๓) พัฒนาและสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีชีวภาพและนวัตกรรมในการผลิตภาคเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้กับยางพาราและปาล์มน้ำมัน รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรในอนาคต รวมทั้งส่งเสริมการเชื่อมโยงการพัฒนาเครือข่ายนวัตกรรมและเทคโนโลยีร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อวิจัยพัฒนาการออกแบบ พัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ อาทิ เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์อาหาร เป็นต้น การประชาสัมพันธ์และทำการตลาดผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายยางพาราได้มากขึ้น

๘.๕.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรหลักของภาคและสร้างความเข้มแข็งสถาบันเกษตรกร

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัวการผลิตภาคเกษตรภาคใต้	๑๔๓,๔๕๕ ล้านบาท (CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๕

หมายเหตุ: ค่าเป้าหมาย GRP ภาคเกษตร คำนวณจากค่าเป้าหมายประเทศ

แนวทางการพัฒนา

๑) ยกระดับการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ของภาค เช่น ข้าว (ข้าวสังหยด ข้าวหอมกระดังงา ข้าวเล็บนก) ไม้ผล (กล้วยหอมทอง มะพร้าวทุเรียน มังคุด ส้มโอ) กาแฟ (กาแฟโรบัสตา) พืชสมุนไพร และปศุสัตว์ (โคขุนศรีวิชัย) เพื่อให้เป็นสินค้ามูลค่าสูง มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐานส่งออก อาทิ เวชสำอาง ยาสมุนไพร เป็นต้น โดยการส่งเสริมความรู้ด้านกระบวนการผลิตที่ปลอดภัยและสนับสนุน การใช้ภูมิปัญญา นวัตกรรม และเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการปรับปรุงการปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างความหลากหลายของสินค้าและบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาระบบตรวจริบรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าที่มีประสิทธิภาพสามารถตรวจสอบย้อนกลับ

ได้ พัฒนาระบบขนถ่ายสินค้าและห้องเย็นเพื่อรักษาคุณภาพผลผลิต การต่อยอดการพัฒนาการผลิตสู่ระบบเกษตรมาตรฐานต่างๆ อาทิ เกษตรปลอดภัย และเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น ส่งเสริมการสร้างตราสินค้าอัตลักษณ์เชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตอื่น อาทิ การท่องเที่ยว การทำเกษตรแปลงใหญ่ในพื้นที่ที่เหมาะสม (Zoning) ส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบสถาบันเกษตรกร/สหกรณ์ เพื่อยกระดับความสามารถในการผลิต การดำเนินการรวบรวมผลผลิต คัดแยก บรรจุ และประกอบธุรกิจออนไลน์ผ่านเครือข่ายการสื่อสารสาธารณะ และเพิ่มช่องทางตลาดในกลุ่มตลาดเฉพาะ (Niche Market)

๒) ยกระดับอุตสาหกรรมการเพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำชายฝั่งและการทำอุตสาหกรรมประมงทะเลที่ได้มาตรฐานสากล โดยส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนากระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพและมีการบริหารจัดการที่ได้มาตรฐานสุขอนามัยและเป็นไปตามกฎกติกาสากล การส่งเสริมการจัดระเบียบเรือประมงเข้าสู่ระบบการควบคุมได้อย่างถูกต้องมีมาตรการควบคุมและเฝ้าระวังการประมง IUU ที่มีประสิทธิภาพขึ้นไปถึงการพัฒนากระบวนการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ของสินค้าประมง รวมทั้งส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเลที่หลากหลาย ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และชุมพร

๓) ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เพื่อสร้างความสามารถในการพึ่งพาตนเองและความมั่นคงทางด้านรายได้ให้กับเกษตรกรรายย่อย สามารถใช้ทรัพยากรและปัจจัยการผลิตอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะการทำเกษตรและเลี้ยงสัตว์ผสมผสานร่วมกับการปลูกยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล หรือในพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันที่ไม่เหมาะสม ส่งเสริมการปลูกพืชพันธุ์ดี (ไม้ผล และพืชผัก รวมทั้งพืชเศรษฐกิจอื่น) ที่คำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยการสนับสนุนความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์วิถีชาวบ้าน และยกระดับคุณภาพการผลิตให้ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การเพิ่มช่องทางการตลาดโดยการเชื่อมโยงเครือข่าย รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพดินและแหล่งน้ำเพื่อสนับสนุนการทำเกษตร

๔) ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตและบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ/เกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) โดยสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกร การสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กร/สถาบันเกษตรกร และพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์การเกษตร เพื่อร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิต เครื่องมือและอุปกรณ์การเกษตรสมัยใหม่ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเกษตร เทคโนโลยีดิจิทัล ควบคู่กับส่งเสริมให้เกษตรกรใช้ประโยชน์ในการวางแผนการผลิต และบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด และมีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรมและทั่วถึง พัฒนาผู้ประกอบการและ SMEs รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาธุรกิจ Start up และการพัฒนาการเชื่อมโยงธุรกิจตามแนวทางประชารัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานสากล สามารถสร้างแบรนด์ที่เป็นอัตลักษณ์และแข่งขันในตลาดโลกได้

๕) สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรและชุมชน โดยสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ สร้างโอกาสในการเรียนรู้ระบบและตามอัธยาศัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ส่งเสริมให้ชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้านอาชีวศึกษาที่ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการแรงงานในภาค เพื่อเสริมสร้างรายได้และเตรียมความพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในอนาคต รวมทั้งสนับสนุนชุมชนให้สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา โดยใช้ประโยชน์จากการพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลและดิจิทัลแพลตฟอร์ม สื่อดิจิทัล

เพื่อการศึกษาในทุกระดับทุกประเภทอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสร้างโอกาสในการเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข ตลอดจนพัฒนาความสามารถในการพึ่งพาตนเองและการจัดการตนเอง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันด้านสังคม

๘.๕.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการท่องเที่ยว การพัฒนาเขตอุตสาหกรรม และการเชื่อมโยงการค้าโลก

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
มูลค่าการค้าชายแดนภาคใต้	๕๑๓,๒๔๒ ล้านบาท (ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๖.๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๘.๐	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕.๐

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาโครงข่ายคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชั้นนำแห่งใหม่กับแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง โดยพัฒนาถนนเลียบริมชายฝั่งทะเลอ่าวไทยสายชุมพร-สุราษฎร์ธานี-นครศรีธรรมราช-สงขลา เชื่อมโยงกับสาย The Royal Coast ของภาคกลาง พัฒนาเส้นทางรถไฟเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชื่อมโยงฝั่งอันดามันและอ่าวไทย อาทิ สายท่าหนูน-พังงา-พุนพิน-ดอนสัก สายระนอง-ชุมพร และพัฒนาเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงพื้นที่ตอนเหนือ-ใต้ของฝั่งอันดามัน และสายระนอง-พังงา-กระบี่-ตรัง ควบคู่กับการพัฒนาเมืองภูเก็ต เมืองหาดใหญ่ ให้เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาค และเตรียมความพร้อมจังหวัดสุราษฎร์ธานี และกระบี่ ให้เป็นเมืองน่าอยู่ รวมทั้งเมืองชุมพร ระนอง เป็นเมืองในพื้นที่พิเศษ ที่มีการพัฒนาให้สามารถรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว โดยการจัดระบบผังเมืองที่มีประสิทธิภาพ มีการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาวะของประชาชน การเตรียมโครงสร้างพื้นฐาน (ด้านคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร และพลังงานที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและระบบดิจิทัล) รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อใช้ในการบริหารจัดการเมือง พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะและพื้นที่สาธารณะที่มีการออกแบบสำหรับคนทุกกลุ่ม รวมทั้งพัฒนาพื้นที่บริเวณเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนให้มีความพร้อมสำหรับรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

๒) พัฒนาและสนับสนุนท่าเรือสำราญในจังหวัดภูเก็ต ให้เป็นท่าเรือหลัก (Homeport) ของโลก รวมทั้งพัฒนาท่าเรือแฉะพัก (Port of Call) และท่าเรือมารีนาให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมาตรฐาน ความสะอาดและความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีศักยภาพของภาค (กระบี่ พังงา และสมุย) รวมทั้งการบำรุงรักษาร่องน้ำ

๓) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานสนับสนุนการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราขนาดใหญ่-สะเดา โดยเร่งรัดการพัฒนาโครงข่ายรถไฟ อาทิ รถไฟฟ้าหาดใหญ่-ปาดังเบซาร์ รถไฟทางคู่ ชุมพร-สุราษฎร์ธานี-หาดใหญ่-สงขลา พัฒนาทางหลวงพิเศษ (Motorway) หาดใหญ่-ด่านพรมแดนสะเดา พัฒนาศูนย์กระจายสินค้าทุ้งสงเป็นศูนย์กลางการเชื่อมโยงการขนส่งระบบราง รวมทั้งพัฒนาเมืองรอบสถานีขนส่งระบบรางในเมืองทุ้งสงและเมืองสะเดา (ปาดังเบซาร์) ตลอดจนพัฒนาท่าเรือสงขลาแห่งที่ ๒ เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าเชื่อมโยงกับท่าเรือชายฝั่งและท่าเรือหลักทั้งภายในและต่างประเทศ

๔) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงภาคใต้กับเส้นทางการค้าโลก โดยการพัฒนาและปรับปรุงท่าเรือที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งฝั่งอันดามันและฝั่งอ่าวไทยให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มศักยภาพ

รวมทั้งการพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่หลังท่า พัฒนาและปรับปรุงสนามบินนานาชาติและสนามบินภายในประเทศให้สามารถรองรับการเดินทางและการขนส่งสินค้า พัฒนาโครงข่ายรถไฟเชื่อมโยงท่าเรือสงขลา ๒-หาดใหญ่-ปาดังเบซาร์-ปัตเตอร์เวอร์ธ (รัฐปีนัง มาเลเซีย) รวมทั้งพัฒนาโครงข่ายถนนสายหลักเป็น ๔ ช่องจราจร และการพัฒนาโครงข่ายถนนสายรองให้เชื่อมโยงกับถนนสายหลักเพื่อสนับสนุนการขนส่งและกระจายสินค้าจากพื้นที่ตอนในสู่พื้นที่หลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและศูนย์บริการโลจิสติกส์รูปแบบต่างๆ เพื่อรองรับการขนส่งสินค้าต่อเนื่องหลายรูปแบบและการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาและปรับปรุงโครงข่ายคมนาคมและสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณด่านชายแดนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริการ และอำนวยความสะดวกในการข้ามแดนทั้งของประชาชน สินค้า และยานพาหนะให้มีประสิทธิภาพ

๘.๕.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ อนุรักษ์ ป่าไม้ และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
พื้นที่ป่าชายเลนภาคใต้	พื้นที่ ๑.๒๘ ล้านไร่ (ปี ๒๕๖๑)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๘,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๘,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๘,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๘,๐๐๐ ไร่	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๓๒,๐๐๐ ไร่

หมายเหตุ: ข้อมูลพื้นที่ป่าชายเลน สำนักอนุรักษ์ป่าชายเลน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ได้จัดทำทุกปีเนื่องจากการแปลงข้อมูลดาวเทียมต้องใช้เวลา ๒-๓ ปี

แนวทางการพัฒนา

๑) เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการฐานทรัพยากรให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ประมง และชายฝั่ง เพื่อเป็นปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพ โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรโดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน ส่งเสริมการปลูกป่าชุมชน ป่าชายเลน การปลูกไม้เศรษฐกิจ การรักษาระบบนิเวศทางทะเล อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณป่าชายเลน และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง โดยใช้เทคโนโลยีและรูปแบบที่เหมาะสมกับแต่ละสภาพพื้นที่ และการจัดระเบียบและกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสิ่งปลูกสร้างบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลเพื่อลดผลกระทบต่อการกัดเซาะบริเวณชายฝั่ง รวมทั้งจัดการฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนทางการเกษตรที่เหมาะสม และระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒) วางระบบป้องกันและแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดทำระบบการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำที่ทันสมัย จัดทำข้อมูลสารสนเทศด้านน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาภัยแล้งและอุทกภัยในพื้นที่ที่เกิดน้ำท่วมซ้ำซาก อาทิ พัทลุง และนครศรีธรรมราช รวมทั้งจัดหาน้ำเพื่อชุมชนชนบทและน้ำเพื่อการบริโภคอุปโภคและการเกษตรที่เพียงพอ ตลอดจนการพัฒนาระบบสำรองและกักเก็บน้ำ และระบบส่งน้ำดิบ โดยการพัฒนาระบบโครงข่ายท่อส่งน้ำ ระบบจำหน่ายน้ำและการเพิ่มประสิทธิภาพระบบส่งน้ำให้เพียงพอเพื่อสนับสนุนปริมาณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้นในเขตเมืองเพื่อการอยู่อาศัย พาณิชยกรรมและบริการ และลดผลกระทบจากปัญหาขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง

๓) ส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานเพื่อสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน โดยส่งเสริมการใช้พลังงานจากธรรมชาติ อาทิ ลม แสงแดด ชีวมวล (จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร) และส่งเสริมให้เอกชนเข้ามาร่วมลงทุนในสาขาพลังงาน โดยใช้รูปแบบการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public Private Partnership: PPP) รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ประหยัดพลังงานให้กับผู้ประกอบการ การให้ความรู้กับประชาชนในการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๔) บริหารจัดการและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานด้านการจัดการมลพิษ อาทิ ระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย และระบบกำจัดขยะมูลฝอยที่เหมาะสม การให้ความรู้การจัดการขยะตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนทุกวัยทั้งในและนอกระบบการศึกษา ผนวกการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อลดปริมาณการเกิดของเสีย ส่งเสริมและเข้มงวดการดำเนินมาตรการ ๓ R (Reduce Reuse Recycle) ทั้งในระดับท้องถิ่นและชุมชน ส่งเสริมระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่ปลายทางอย่างเหมาะสม เช่น การใช้ระบบฝังกลบที่ถูกหลักวิชาการ การแปลงขยะเป็นพลังงาน เป็นต้น สนับสนุนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการควบคุมและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และสนับสนุนท้องถิ่นและชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยมาตรการจูงใจ ทั้งมาตรการทางภาษี และมาตรการสนับสนุนงบประมาณ

๘.๕.๖ ยุทธศาสตร์ที่ ๖ พัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้อย่างยั่งยืน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
มูลค่าการส่งเสริมการลงทุนในเขตพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจภาคใต้	๑๙,๗๒๒ ล้านบาท (ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๒๐,๐๐๐ ล้านบาท	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ๘๐,๐๐๐ ล้านบาท

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาประตูการค้าฝั่งตะวันตก (Western Gateway) โดยการเพิ่มประสิทธิภาพโครงสร้างพื้นฐานการขนส่งและระบบโลจิสติกส์ที่มีในปัจจุบันและพัฒนาเพิ่มเติมเพื่อเชื่อมโยงฝั่งอ่าวไทย-ฝั่งอันดามัน-ประเทศแถบเอเชียใต้ ให้สามารถเดินทางและขนส่งสินค้าผ่านเส้นทางประตูเศรษฐกิจด้านตะวันตกของประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง ไร้รอยต่อ ส่งเสริมระบบการขนส่งและโลจิสติกส์ให้ได้มาตรฐานสากล และศึกษาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจทั้งด้านการผลิต การค้า การลงทุน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาท่าเรือจังหวัดระนอง และการเชื่อมโยงเส้นทางรถไฟระหว่างชุมพร-ระนอง ที่จะสนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์จากท่าเรือระนองให้เป็น Western Gateway

๒) พัฒนาประตูการท่องเที่ยวอ่าวไทยและอันดามัน (Royal Coast & Andaman Route) โดยพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงฝั่งอ่าวไทยและอันดามันตามแนวประจวบคีรีขันธ์-ชุมพร-ระนอง-เมียนมา ควบคู่กับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและสนับสนุนกิจกรรมกระตุ้นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงทั้งสองฝั่งทะเล รวมทั้งการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว มุ่งเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพและมาตรฐานเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว

ชายฝั่งทะเลของจังหวัดชุมพรกับ Royal Coast และเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวสู่แหล่งน้ำแร่และเกาะต่าง ๆ ของจังหวัดระนองและประเทศเมียนมา

๓) พัฒนาอุตสาหกรรมฐานชีวภาพและการแปรรูปการเกษตรมูลค่าสูง (Bio-Based & Processed Agricultural Products) โดยสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการผลิต ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าทางการเกษตร โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อต่อยอดจากการผลิตน้ำมันปาล์ม ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช และจังหวัดใกล้เคียง (กระบี่ และชุมพร) ไปสู่ผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าสูงขึ้น อาทิ Phase Change Material (PCM) และ Nutritional Foods พัฒนาต่อยอดอุตสาหกรรมยางพาราและการแปรรูปอาหาร และพืชเศรษฐกิจสำคัญอื่นๆ ผ่านการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา กำหนดเขตพื้นที่และสิทธิประโยชน์สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมฐานชีวภาพที่ชัดเจน เพื่อดึงดูดการลงทุนของภาคเอกชน ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

๔) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมวัฒนธรรม และการพัฒนาเมืองน่าอยู่ (Green Culture & Livable Cities) ในพื้นที่จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช โดยเน้นกรอบการเป็นเมืองที่มีความน่าอยู่สำหรับคนทุกกลุ่ม และยังคงรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ รวมทั้งอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ป่าไม้ และป่าชายเลน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน อนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพิ่มบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการและพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และการท่องเที่ยววิถีชุมชน และพัฒนาเมืองน่าอยู่สำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม และเอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม โดยกำหนดการพัฒนาเมืองระนองให้เป็น Smart Living City ที่มีการวางผังเมืองและระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่ทันสมัย

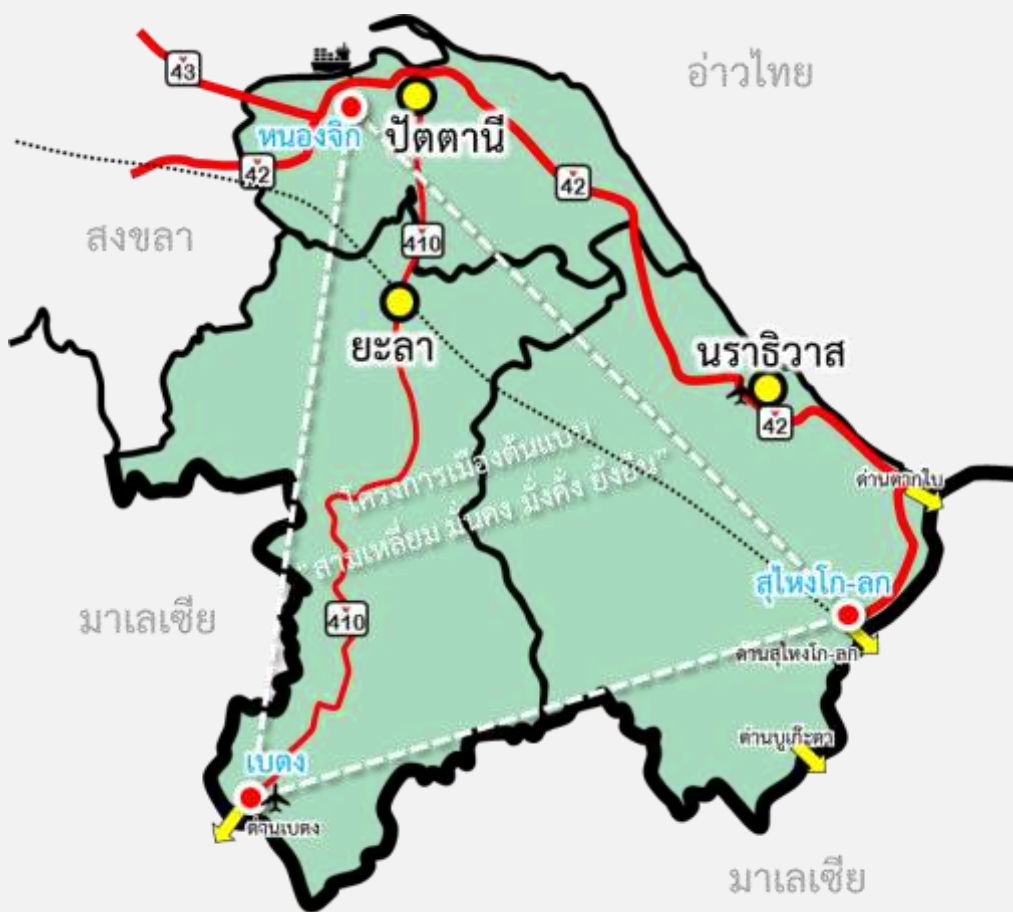

แผนพัฒนาภาคใต้ชายแดน

พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕

ฉบับทบทวน

ธันวาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

	หน้า
๑. สภาพทั่วไป	๑
๑.๑ ที่ตั้ง	๑
๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ	๑
๑.๓ ภูมิอากาศ	๑
๑.๔ การใช้ประโยชน์ที่ดิน	๑
๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ	๑
๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค	๒
๒.๑ โครงข่ายถนน	๒
๒.๒ รถไฟ	๓
๒.๓ ท่าอากาศยาน	๓
๒.๔ ท่าเรือ	๓
๒.๕ สะพาน	๓
๒.๖ ด้านพรมแดน	๓
๒.๗ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ	๓
๒.๘ บริการสาธารณูปโภค	๓
๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้	๔
๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ	๔
๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา	๕
๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน	๘
๔. ประชากรและสังคม	๙
๔.๑ ประชากร	๙
๔.๒ แรงงาน	๙
๔.๓ การศึกษา	๑๐
๔.๔ สาธารณสุข	๑๐
๔.๕ ความยากจนและการว่างงาน	๑๑
๔.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	๑๑

	หน้า
๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ	๑๑
๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	๑๒
๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ	๑๓
๖. สภาวะแวดล้อม	๑๔
๖.๑ จุดแข็ง	๑๔
๖.๒ จุดอ่อน	๑๔
๖.๓ โอกาส	๑๕
๖.๔ ภัยคุกคาม	๑๕
๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย	๑๖
๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา	๑๗
๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์	๑๗
๘.๒ วัตถุประสงค์	๑๗
๘.๓ เป้าหมาย	๑๗
๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย	๑๘
๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๑๘

แผนพัฒนาภาคใต้ชายแดน

พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๕

ฉบับบททวน

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ **ที่ตั้ง** ภาคใต้ชายแดน ประกอบด้วย ๓ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ตั้งอยู่ใต้สุดของประเทศไทยและติดกับประเทศมาเลเซีย มีอาณาเขตติดต่อด้านใต้และด้านตะวันตกกับประเทศมาเลเซีย รวมระยะทางพรมแดนไทย-มาเลเซีย ๒๕๘ กิโลเมตร โดยมีเทือกเขาสนกาลาศีร์เป็นแนวกัน ด้านเหนือและด้านตะวันออกติดทะเลอ่าวไทย ระยะทาง ๑๗๒.๓๑ กิโลเมตร

๑.๒ **พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ** ภาคใต้ชายแดน มีพื้นที่รวม ๖.๘๔ ล้านไร่ ลักษณะภูมิประเทศทางตอนกลางและตอนใต้ของภาคมีเทือกเขาสนกาลาศีร์ (ยะลาและนราธิวาส) วางตัวในแนวตะวันออก-ตะวันตก และเป็นพรมแดนกันระหว่างไทยและมาเลเซีย ด้านตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำจืดชายทะเลฝั่งอ่าวไทยในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส

๑.๓ **ภูมิอากาศ** ภาคใต้ชายแดนตั้งอยู่ใกล้เส้นศูนย์สูตร มีลักษณะอากาศร้อนชื้นแบบมรสุม อุณหภูมิเฉลี่ย ๒๘ องศาเซลเซียส ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม - กลางเดือนตุลาคม ทำให้มีฝนตกมากบริเวณฝั่งตะวันตกของภาคและได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมในช่วงกลางเดือนตุลาคม - กลางเดือนกุมภาพันธ์ ทำให้มีฝนตกมากบริเวณฝั่งตะวันออกของภาค โดยมีจำนวนวันฝนตกเฉลี่ย ๑๔๘.๗ วันต่อปี และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ๑,๗๘๑.๗ มิลลิเมตรต่อปี

๑.๔ **การใช้ประโยชน์ที่ดิน** ในปี ๒๕๖๐ มีพื้นที่ทั้งหมด ๖.๘ ล้านไร่ มีการใช้ประโยชน์ที่ดินจำแนกเป็นพื้นที่ป่าไม้ ๑.๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๕.๐ ของพื้นที่ทั้งหมด พื้นที่ป่าชายเลน ๐.๒๒ แสนไร่ หรือร้อยละ ๐.๓๓ พื้นที่การเกษตร ๓.๔ ล้านไร่ (ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไม้ผล และที่นา) หรือร้อยละ ๕๐.๐ ของพื้นที่ทั้งหมด และพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่นๆ ๑.๖๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๔.๕ ของพื้นที่ภาค

๑.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕.๑ **ดิน** สภาพดินส่วนใหญ่เป็นที่ลาดเชิงชัน และปัญหาสภาพดินที่สำคัญ ได้แก่ ดินทราย ดินเปรี้ยวจัด และดินเค็ม กระจายอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลและป่าพรุในจังหวัดปัตตานีและจังหวัดนราธิวาส นอกจากนี้ยังมีปัญหาดินตื้น และที่ลาดชันส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งปัญหาของทรัพยากรดินส่งผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร

๑.๕.๒ **แหล่งน้ำ** มีลุ่มน้ำขนาดใหญ่ ประกอบด้วย **ลุ่มน้ำปัตตานี** มีพื้นที่ ๔,๙๗๓ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดยะลา และจังหวัดปัตตานี เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำปัตตานี **ลุ่มน้ำบางนรา** มีพื้นที่

๑,๔๘๘ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอเมือง อำเภอระแงะ อำเภอตากใบ จนถึงพุมูเต๊ะแดง และจดอ่าวไทยที่อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส ที่มีต้นน้ำจากป่าฮาลา-บาลาและเทือกเขาบูโด ได้รับการพัฒนาเป็นพื้นที่โครงการชลประทานตามแนวพระราชดำริ เพื่อให้มีน้ำใช้ทางการเกษตร ป้องกันน้ำเค็มรุกฉ่ำพื้นที่ และป้องกันน้ำเปรี้ยวจากพุมูเต๊ะแดง รวมทั้งแก้ไขปัญหาอุทกภัยให้กับประชาชนในพื้นที่ **ลุ่มน้ำสายบุรี** มีพื้นที่ ๔,๖๐๐ ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนราธิวาส จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา มีแม่น้ำสายบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักที่มีต้นน้ำจากเทือกเขาสันกาลาคีรีไหลลงทางทิศเหนือเข้าสู่ทะเลอ่าวไทย ปัจจุบันแม่น้ำสายบุรีมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพประมงของผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณใกล้ๆ ลำน้ำ เช่น การเลี้ยงปลา กะพงและปลาทับทิมในกระชัง ทั้งนี้โดยปกติทั้ง ๓ ลุ่มน้ำ จะมีปริมาณน้ำเพียงพอตลอดทั้งปี และมีพื้นที่ราบลุ่มบริเวณลุ่มน้ำที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมซ้ำซาก

๑.๕.๓ ป่าไม้ ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าไม้ ๑.๗๓ ล้านไร่ ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นป่าดิบชื้น ขึ้นปกคลุมบริเวณเทือกเขา เช่น ป่าดิบชื้นในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฮาลาบาลา จังหวัดยะลาและนราธิวาส พื้นที่ป่าไม้มีแนวโน้มลดลงส่วนหนึ่งมาจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำสวนยางพารา และปาล์มน้ำมัน และมีพื้นที่ **ป่าชายเลน** ซึ่งเป็นแหล่งอาหารและอนุบาลสัตว์น้ำที่สำคัญโดยมีพื้นที่ป่าชายเลน ๐.๐๒ ล้านไร่ ซึ่งมีเฉพาะในพื้นที่จังหวัดปัตตานีและนราธิวาส นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ **ป่าพรุ** ที่ยังมีสภาพสมบูรณ์แหล่งเดียวในประเทศไทย คือ ป่าพรุโต๊ะแดง จังหวัดนราธิวาส

๒. โครงข่ายคมนาคมขนส่งและการบริการสาธารณูปโภค

๒.๑ โครงข่ายถนน เชื่อมโยงกับโครงข่ายหลักทั้งภายในภาคและระหว่างภาค รวมทั้งเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซีย และยังสามารถเชื่อมโยงต่อเนื่องไปยังประเทศสิงคโปร์

๒.๑.๑ ทางหลวงหมายเลข ๔๓ เชื่อมต่อจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และไปยังจังหวัดปัตตานี เป็นถนน ๔ ช่องจราจร รวมระยะทางประมาณ ๙๕ กิโลเมตร

๒.๑.๒ ทางหลวงหมายเลข ๔๒ (ถนนเพชรเกษมสายปัตตานี - นราธิวาส) เป็นถนน ๔ ช่องจราจรเชื่อมต่ออำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา - จังหวัดปัตตานี - จังหวัดนราธิวาส โดยช่วงอำเภอสะเดา - ปัตตานี เป็นถนน ๒ ช่องจราจร และช่วงปัตตานี - นราธิวาส เป็น ๔ ช่องจราจร และมีเส้นทางหลักจากนราธิวาส - อำเภอสุไหงโก-ลก ๒ เส้นทาง คือ ทางหลวงหมายเลข ๔๒ ตอนสะกอม - ปาเสมัส - ตากใบ - สุไหงโก-ลก เป็นถนน ๔ ช่องจราจร และทางหลวงหมายเลข ๔๐๕๖ นราธิวาส - สุไหงปาดี - สุไหงโก-ลก เป็นถนน ๒ ช่องจราจร ซึ่งสิ้นสุดเขตแดนประเทศไทยที่ด่านชายแดนสุไหงโก-ลก และเชื่อมต่อไปยังรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

๒.๑.๓ ทางหลวงหมายเลข ๔๐๙ (สายนาเกตุ - ท่าปาบ) เชื่อมต่อจากจังหวัดปัตตานีไปยังอำเภอเมืองจังหวัดยะลา และหมายเลข ๔๑๐ (สายปัตตานี - อำเภอเบตง จังหวัดยะลา) ซึ่งเป็นถนน ๒ ช่องจราจรและลักษณะคดเคี้ยวตามแนวเขา สิ้นสุดเขตแดนประเทศไทยที่ด่านพรมแดนเบตง และเชื่อมต่อไปยังรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย

๒.๒ รถไฟ โดยมีเส้นทางรถไฟเชื่อมโยงจากอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ไปยังอำเภอโคกโพธิ์และอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา รวมทั้งอำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส สามารถเชื่อมต่อไปยังสถานีปาเสมัส เมืองตุมปัต รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันไม่มีการเดินรถไฟระหว่างประเทศจากอำเภอสุไหงโก-ลก ไปยังประเทศมาเลเซีย

๒.๓ ท่าอากาศยาน มีท่าอากาศยานในประเทศ ๓ แห่ง ในจังหวัดปัตตานี (ใช้ในราชการทหาร) ๑ แห่ง จังหวัดนราธิวาส ๑ แห่ง ซึ่งหากเป็นช่วงประกอบพิธีฮัจญ์ จะเปิดให้บริการเที่ยวบินระหว่างประเทศจากนราธิวาส-เมืองเจดดาห์ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และสนามบินเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งกำหนดแล้วเสร็จและจะเปิดให้บริการในปี ๒๕๖๓

๒.๔ ท่าเรือ มีท่าเทียบเรือใน ๒ จังหวัด ประกอบด้วย **จังหวัดปัตตานี** มีท่าเทียบเรือประมงขององค์การสะพานปลา ท่าเทียบเรือชายฝั่งปัตตานีของกรมเจ้าท่า (ท่าเทียบเรือน้ำลึก) และที่จอดพักเรือของกรมธนารักษ์ ปัจจุบันมีปัญหาการขึ้นเงินของร่อนน้ำทำให้เรือบรรทุกสินค้าขนาด ๑๘๐ ตันกรอส ไม่สามารถเข้าเทียบท่าได้อย่างสะดวก **ส่วนจังหวัดนราธิวาส** มีท่าเทียบเรือประมงนราธิวาส ปัจจุบันเป็นท่าเทียบเรือเชิงพาณิชย์สำหรับการขนส่งสินค้าภายในประเทศ โดยการขนส่งไม้แปรรูปและยางพาราไปจำหน่ายทั่วประเทศ และรับซื้อสินค้าจำพวกข้าวสารและน้ำตาลมาเพื่อจำหน่ายในจังหวัดหรือส่งต่อไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาที่สำคัญคือร่อนน้ำตื้น (แม่น้ำบางนรา) ทำให้ไม่สามารถรองรับเรือที่มีขนาดใหญ่กว่า ๕๐๐ ตันกรอสได้

๒.๕ สะพาน มีสะพานเชื่อมต่อกับประเทศมาเลเซียในจังหวัดนราธิวาส ๒ แห่ง คือ **สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก** เชื่อมต่อสุไหงโก-ลกกับเมืองรันเตาปันยัง รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้าและการเดินทางของประชาชน ปัจจุบันมีปัญหาความแออัด ทำให้การเดินทางและการขนส่งช่วงบริเวณสะพานใช้เวลาค่อนข้างมาก และ**สะพานบูเก๊ะตา** (สะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก แห่งที่ ๒) เชื่อมระหว่างบ้านบูเก๊ะตา อำเภอแว้ง กับบ้านบูเก๊ะตาบูหงา รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย เป็นสะพานคอนกรีต ๒ ช่องจราจร ยาว ๑๒๐ เมตร

๒.๖ ด้านพรมแดน มีด้านพรมแดนไทย-มาเลเซีย ๔ แห่ง ในจังหวัดยะลา (ด้านพรมแดนเบตง) และจังหวัดนราธิวาส (ด้านพรมแดนตากใบ ด้านพรมแดนสุไหงโก-ลก และด้านพรมแดนบูเก๊ะตา) เป็นเส้นทางการค้าและการเดินทางผ่านแดนระหว่างจังหวัดนราธิวาสกับรัฐกลันตัน และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา กับรัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย

๒.๗ แผนงานพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ได้แก่ โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสุไหงโก-ลก (แห่งที่ ๒) และโครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสุไหงโก-ลก (ตากใบ) ซึ่งเป็นโครงการภายใต้กรอบความร่วมมือไทย - มาเลเซีย ซึ่งขณะนี้รัฐบาลไทยได้ส่งรายละเอียดแบบแปลนการก่อสร้างให้กับรัฐบาลมาเลเซีย ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบในการก่อสร้างแล้ว โครงการพัฒนาและปรับปรุงสถานีรถไฟสุไหงโก-ลก โครงการพัฒนาท่าอากาศยานนราธิวาส โครงการทางเลียบเมืองยะลา (ด้านตะวันออกและตะวันตก) และโครงการปรับปรุงท่าเทียบเรือปัตตานี

๒.๘ บริการสาธารณูปโภค

๒.๘.๑ ไฟฟ้า ภาคใต้ชายแดนมีกำลังการผลิตไฟฟ้า ๑๑๖.๔ เมกกะวัตต์ โดยผลิตจากพลังงานน้ำ (เขื่อนบางลาง และบ้านสันติ จังหวัดยะลา) ได้มากที่สุดร้อยละ ๗๓.๓ ของกำลังการผลิตทั้งหมด และพลังงานหมุนเวียนจากเศษไม้ยางและทะลายปาล์มน้ำมัน (โรงไฟฟ้ากัลปพฤกษ์ลากรีน) ร้อยละ ๑๗.๔ ส่วนที่เหลือเป็น

พลังงานหมุนเวียนจากผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็กและเล็กมากในภาคใต้ (SPP และ VSPP) กระจายอยู่ใน ๒ จังหวัดภาคใต้ชายแดน (ยะลา และปัตตานี) กำลังการผลิตรวม ๑๐.๒ เมกกะวัตต์ คิดเป็นร้อยละ ๙.๓ ตามลำดับ นอกจากนี้ มีระบบไฟฟ้าสำรองฉุกเฉินจากเครื่องกำเนิดไฟฟ้าดีเซลค่ายกองพลทหารราบที่ ๑๕ จังหวัดปัตตานี และค่ายจุฬาภรณ์ จังหวัดนราธิวาส กำลังการผลิตรวม ๑.๖ เมกกะวัตต์ อย่างไรก็ตาม ภาคใต้ชายแดนยังมีปัญหาไฟตกไฟดับบ่อยครั้ง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล เช่น อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็นต้น

๒.๘.๒ การประปา การให้บริการประปาในเขตเมืองส่วนใหญ่ให้บริการโดยการประปาส่วนภูมิภาคและเทศบาล สำหรับนอกเขตเมืองเป็นระบบประปาขนาดเล็ก ซึ่งดำเนินการโดยท้องถิ่น

๓. สภาพเศรษฐกิจและรายได้

๓.๑ ภาพรวมเศรษฐกิจ

๓.๑.๑ เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนมีขนาดเล็ก มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๐ เท่ากับ ๑๔๑,๘๔๔ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๙ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ซึ่งลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๑.๐ ของประเทศ

๓.๑.๒ โครงสร้างเศรษฐกิจยังคงพึ่งพาภาคเกษตร ปี ๒๕๖๐ ภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๓๑.๑ ของผลิตภัณฑ์ภาค ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจภาคเกษตรมีความสำคัญเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร อย่างไรก็ตาม สัดส่วนภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่ร้อยละ ๓๘.๑ เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรหลักโดยเฉพาะยางพาราปรับตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง ส่วนภาคอุตสาหกรรมค่อนข้างคงที่ โดยมีสัดส่วนการผลิตที่ร้อยละ ๑๐.๑ ในขณะที่ภาคบริการมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสาขาบริการทางการศึกษาและบริการภาครัฐมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากการจัดสรรงบประมาณของรัฐเพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๓.๑.๓ การขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคมีภาวะชะงักงัน โดยในปี ๒๕๖๐ หดตัวร้อยละ ๑.๙ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา แต่หดตัวน้อยลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่หดตัวร้อยละ ๔.๑ และหากพิจารณาในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๖๐) เศรษฐกิจภาคใต้ชายแดนหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๓ โดยสาเหตุส่วนหนึ่งจากราคายางพาราที่มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ช่วงปี ๒๕๕๔ – ๒๕๕๘ ส่งผลกระทบต่อมูลค่าผลผลิตภาคการเกษตร

๓.๑.๔ รายได้เฉลี่ยต่อประชากรมีแนวโน้มลดลง โดยปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคต่อประชากร (GRP Per capita) เท่ากับ ๘๐,๑๔๔ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศประมาณ ๒.๘ เท่า เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ที่ ๗๕,๘๑๔ บาทต่อคนต่อปี โดยจังหวัดยะลามีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงที่สุดเท่ากับ ๙๖,๘๖๗ บาทต่อคนต่อปี และจังหวัดนราธิวาสมีค่าต่ำสุด ๖๑,๗๖๕ บาทต่อคนต่อปี และต่ำที่สุดในภาคใต้ และเป็นลำดับที่ ๗๔ ของประเทศ

ตารางที่ ๑ ผลผลิตทั้งหมดรวมและโครงสร้างเศรษฐกิจ

รายการ	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค					
•มูลค่า (ล้านบาท)	๑๓๑,๗๐๙	๑๒๘,๓๐๔	๑๒๕,๔๓๖	๑๓๘,๖๕๖	๑๔๑,๘๔๔
•สัดส่วนต่อประเทศ (ร้อยละ)	๑.๐	๑.๐	๐.๙	๑.๐	๐.๙
•อัตราการขยายตัวที่แท้จริง (ร้อยละ)	-๔.๑	๐.๙	-๑.๗	๕.๓	-๑.๙
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว					
•มูลค่า (บาท/คน/ปี)	๗๕,๘๑๔	๗๓,๔๕๒	๗๑,๔๙๕	๗๘,๖๘๕	๘๐,๑๔๔
•อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	-๗.๓	-๓.๑	-๒.๗	๑๐.๑	๑.๙
โครงสร้างการผลิต (ร้อยละ)					
•ภาคเกษตร	๓๘.๑	๓๗.๙	๓๑.๐	๓๑.๘	๓๑.๑
•ภาคอุตสาหกรรม	๙.๔	๙.๔	๙.๙	๑๐.๓	๑๐.๑
- เหมืองแร่ฯ	๐.๓	๐.๓	๐.๓	๐.๓	๐.๓
- อุตสาหกรรม	๙.๒	๙.๒	๙.๖	๑๐.๐	๙.๘
•ภาคบริการ	๕๒.๕	๕๒.๗	๕๙.๑	๕๗.๘	๕๘.๘
- การค้าส่งค้าปลีก	๙.๕	๑๐.๒	๑๐.๖	๑๑.๗	๑๑.๙
- ขนส่ง	๑.๓	๑.๕	๑.๖	๑.๔	๑.๖
- ที่พักและบริการอาหาร	๐.๗	๐.๗	๐.๙	๐.๘	๐.๙
- อื่นๆ	๔๐.๙	๔๐.๓	๔๖.๒	๔๓.๙	๔๔.๔

ที่มา : ประมวลจากข้อมูลของสำนักบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๓.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๓.๒.๑ ภาคเกษตร

๑) การผลิตภาคเกษตรของภาคใต้ชายแดนยังเป็นแบบเดิมที่มีการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มน้อย ปี ๒๕๖๐ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรมีมูลค่า ๔๔,๐๔๘ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๑.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีมูลค่า ๕๐,๑๙๒ ล้านบาท การขยายตัวของภาคเกษตรหดตัวร้อยละ ๗.๙ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา อัตราการขยายตัวของภาคเกษตรเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๖๐) หดตัวร้อยละ ๒.๓ เนื่องจากสถานการณ์ราคายางพาราและความต้องการยางพาราของตลาดโลกมีแนวโน้มลดลงจากภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว รวมทั้งมีการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าน้อย และขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร กิจกรรมการผลิตภาคเกษตรที่สำคัญของภาค ประกอบด้วย ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ประมงทะเล และชายฝั่ง ปศุสัตว์ และไม้ผล ดังนี้

(๑) ยางพารามีแนวโน้มผลผลิตลดลง ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ปลูกยางพารา ๒.๖๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕ ของพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งประเทศ ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีพื้นที่ปลูก ๒.๗๐ ล้านไร่ โดยจังหวัดยะลามีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ๑.๒๕ ล้านไร่ และจังหวัดปัตตานีน้อยสุด ๐.๓๗ ล้านไร่ ปริมาณผลผลิตและผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลง โดยปี ๒๕๖๐ มีผลผลิต ๐.๕๓ ล้านตัน และมีผลผลิต

เฉลี่ยต่อไร่ ๒๓๕ กิโลกรัม ลดลงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีจำนวน ๐.๕๖ ล้านตัน และการทำสวนยางพารายังมีปัญหาประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากการปลูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เช่น พื้นที่นา การใช้สายพันธุ์ดั้งเดิม และเทคโนโลยีการผลิต (การกรีดยาง) ที่ไม่เหมาะสม และบางส่วนขาดการบำรุงรักษาสวนยาง

(๒) **ปาล์มน้ำมันมีประสิทธิภาพการผลิตในระดับต่ำ** ในปี ๒๕๖๐ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมัน ๐.๐๘ ล้านไร่ เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่ ๐.๐๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๑.๕ ของพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันทั่วประเทศ โดยจังหวัดนราธิวาสมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด ๐.๐๕ ล้านไร่ รองลงมาคือ จังหวัดปัตตานี ๐.๐๒ ล้านไร่ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่อยู่ในระดับต่ำที่ ๒,๒๓๒ กิโลกรัมต่อไร่ เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีผลผลิตเฉลี่ย ๒,๑๑๔ กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ ๒,๙๑๘ กิโลกรัมต่อไร่

(๓) **ประมง** ภาคใต้ชายแดนเป็นแหล่งประมงที่สำคัญของภาคใต้ ปี ๒๕๖๐ สามารถจับสัตว์น้ำได้ ๘๐,๙๗๙ ตัน หรือร้อยละ ๓๒.๓ ของปริมาณสัตว์น้ำของประเทศ เป็นมูลค่า ๘,๕๙๕ ล้านบาท ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีปริมาณ ๑๔๕,๙๘๙ ตัน โดยทำเทียบเรือประมงปัตตานีมีปริมาณสัตว์น้ำขึ้นท่าสูงสุดของประเทศ อย่างไรก็ตาม การทำประมงในพื้นที่ประสบปัญหาปริมาณสัตว์น้ำลดลงจาก ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่ลดลง และปัญหาการทำประมงนอกน่านน้ำจากมาตรการทางกฎหมายของ ประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งผลจากการใช้มาตรการการแก้ไขปัญหาการประมงผิดกฎหมาย (Illegal Unreported and Unregulated fishing หรือ IUU Fishing) ส่วนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมและกุ้งกุลาดำ มีพื้นที่เพาะเลี้ยงรวม ๑,๘๙๗ ไร่ มีผลผลิต ๓,๕๙๓ ตัน เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีพื้นที่ ๑,๔๐๘ ไร่ ผลผลิต ๒,๑๓๓ ตัน จังหวัดปัตตานี มีพื้นที่เพาะเลี้ยงมากที่สุด ทั้งนี้ การเพาะเลี้ยงยังคงประสบปัญหาการระบาดของโรคตายด่วน (Shrimp Early Mortality Syndrome : EMS) และความแปรปรวนของสภาพอากาศ ส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตกุ้งในพื้นที่

(๔) **ปศุสัตว์** ภาคใต้ชายแดนมีการเลี้ยงปศุสัตว์ (แพะ และโค) เพื่อบริโภค ในครัวเรือนและใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา โดยภาครัฐได้ดำเนินโครงการส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ในพื้นที่ มาอย่างต่อเนื่อง ปี ๒๕๖๐ มีการเลี้ยงแพะ จำนวน ๑๔๑,๒๙๒ ตัว เลี้ยงมากที่สุดในจังหวัดยะลา ส่วนโคนือมีจำนวน ๒๕,๔๘๒ ตัว โดยเลี้ยงมากที่สุดในจังหวัดนราธิวาส อย่างไรก็ตาม ปริมาณปศุสัตว์ยังไม่เพียงพอต่อการบริโภคในพื้นที่เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนสายพันธุ์ดี ปัญหาโรคติดต่อ อาทิ ปากเท้าเปื่อย และการขาดความรู้ในการจัดการฟาร์ม นอกจากนี้ ยังมีการเลี้ยงไก่เบตงในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งเป็นไก่พื้นเมืองที่เป็นเอกลักษณ์และมีชื่อเสียง แต่ยังมีข้อจำกัดในการขยายพันธุ์และควบคุมพันธุ์คุณภาพเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด

(๕) **พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร** ในปี ๒๕๖๐ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๓.๔๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๑ ของประเทศ โดยจังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรมากที่สุด ๑.๔๑ ล้านไร่ สำหรับขนาดฟาร์มที่ถือครองต่อครัวเรือน มีเพียง ๑๕.๕๘ ไร่ต่อครัวเรือน ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีขนาดฟาร์ม ๒๑.๒๙ ไร่ต่อครัวเรือน และจังหวัดปัตตานี มีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรน้อยที่สุด ๐.๗๕ ล้านไร่ และมีขนาดฟาร์ม ๘.๒๐ ไร่ต่อครัวเรือน

(๖) **พื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่ทางการเกษตร** ในปี ๒๕๖๐ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ชลประทาน ๐.๗๓ ล้านไร่ คิดเป็นสัดส่วนต่อพื้นที่การเกษตรร้อยละ ๒๑.๐๔ โดยพื้นที่ชลประทานส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณลุ่มน้ำปัตตานี ซึ่งเป็นแหล่งเพาะปลูกข้าวที่สำคัญของภาค จังหวัดปัตตานีมีพื้นที่

ชลประทานมากที่สุด ๐.๔๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕๔ ของพื้นที่เกษตรของจังหวัด และจังหวัดยะลา มีพื้นที่ชลประทานน้อยที่สุดที่ ๐.๐๔ ล้านไร่

๓.๒.๒ ภาคอุตสาหกรรม

๑) ภาคอุตสาหกรรมของภาคใต้ชายแดนส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร ขึ้นต้นและอยู่ในภาวะชะลอตัว ในปี ๒๕๖๐ การผลิตภาคอุตสาหกรรมมีมูลค่า ๑๔,๓๒๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค หดตัวร้อยละ ๕.๙ ดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่หดตัวร้อยละ ๖.๔ โดยอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร แปรรูปยางพารา และอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพารา ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั้ง ๓ จังหวัด โดยจังหวัดปัตตานีมีสัดส่วนของอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารมากที่สุด จังหวัดยะลามีสัดส่วนของอุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมีและอุตสาหกรรมแปรรูปไม้ยางพาราสูงที่สุด สำหรับอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของอุตสาหกรรมอยู่ในระดับต่ำ โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในช่วง ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๖๐) ร้อยละ -๐.๒ ต่ำกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๖

๒) การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมมีจำนวนไม่มาก ปี ๒๕๖๐ เงินลงทุนภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคใต้ชายแดน มีจำนวน ๒๑,๔๓๓ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ของประเทศ ขยายตัวร้อยละ ๒๐.๑ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการเติบโตของเงินลงทุนในช่วงปี ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ พบว่าขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๘ ต่อปี อย่างไรก็ตาม จำนวนโรงงานและการจ้างงานหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๖ และ ๐.๕ โดยจังหวัดที่มีเงินลงทุนมากที่สุดคือ จังหวัดยะลา มูลค่า ๙,๙๒๐.๓ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นโรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า รองลงมาคือ จังหวัดปัตตานี มูลค่า ๗,๙๖๓.๙ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ เช่น การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากก๊าซชีวภาพและชีวมวล ห้องเย็น ขุดตักหน้าดิน เป็นต้น และจังหวัดนราธิวาส มูลค่า ๓,๕๔๘.๔ ล้านบาท ส่วนใหญ่เป็นโรงงานอุตสาหกรรมวัสดุก่อสร้าง

๓.๒.๓ การค้าชายแดน

๑) ภาคใต้ชายแดนมีมูลค่าการค้าชายแดนค่อนข้างน้อย โดยปี ๒๕๖๑ การค้าชายแดนผ่านด่านพรมแดน ๔ แห่ง ได้แก่ ด่านพรมแดนเบตง จังหวัดยะลาและ ด่านพรมแดนสุโงโกะ-ลก ด่านพรมแดนตากใบ และด่านพรมแดนบูเกะตา จังหวัดนราธิวาส มีมูลค่ารวม ๗,๒๗๕.๖ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑.๓ ของมูลค่าการค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย และร้อยละ ๐.๕ ของมูลค่าการค้าชายแดนรวมทั้งประเทศ ส่วนใหญ่เป็นมูลค่าการส่งออก ๔,๕๒๙.๕ ล้านบาท และมูลค่านำเข้า ๒,๗๔๖.๑ ล้านบาท ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑) มูลค่าการค้าชายแดนในภาคใต้มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔๐ โดยทุกด่านพรมแดนได้ดูแลการค้า ยกเว้นด่านพรมแดนสุโงโกะ-ลก

๒) การนำเข้าและส่งออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตรในพื้นที่ โดยสินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ไม้แปรรูป หนัาโคหมัก และมะพร้าวผล ซึ่งเป็นการนำเข้ามาจำหน่ายทั้งภายในและนอกพื้นที่ภาค ส่วนสินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าเกษตรในพื้นที่ อาทิ ไม้ผล ยางพารา นอกจากนี้ ด่านพรมแดนทั้ง ๓ แห่งในจังหวัดนราธิวาสเป็นเส้นทางในการเดินทางผ่านแดนของประชาชนและนักท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดนราธิวาสกับรัฐกลันตัน ในขณะที่ด่านพรมแดนเบตง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เป็นเส้นทางในการค้าชายแดนที่สำคัญของภาค โดยเป็นเส้นทางขนส่งยางพารา ไม้ผล (ทุเรียน) ไปยังท่าเรือปีนัง เส้นทางในการเดินทางผ่านแดนของนักท่องเที่ยวชาวไทยและมาเลเซียที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในเมืองเบตง

๓.๒.๔ การท่องเที่ยว

๑) **ทรัพยากรการท่องเที่ยว** ภาคใต้ชายแดนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาคันชัง-สุโขทัย อุทยานแห่งชาติป่าหิน-บาลา ชายหาดนราทัศน์ หาดอ่าวมะนาว จังหวัดนราธิวาส อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว หาดแหลม จังหวัด ปัตตานี ป่าบาลา-ฮาลา บ่อน้ำร้อน จังหวัดยะลา รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ประเพณีและ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเมืองชายแดนเบตงและสุโขทัย-ลก ที่สามารถเชื่อมโยงกับประเทศมาเลเซีย

๒) **รายได้จากการท่องเที่ยวของภาคมีสัดส่วนน้อยเมื่อเทียบกับรายได้การท่องเที่ยว ของประเทศ** โดยปี ๒๕๖๐ ภาคใต้ชายแดนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๗,๐๓๐.๓ ล้านบาท คิดเป็น ร้อยละ ๐.๓ ของรายได้การท่องเที่ยวประเทศ โดยจังหวัดยะลามีสัดส่วนรายได้สูงสุดในกลุ่มร้อยละ ๔๔.๗ และ ปัตตานีต่ำสุดร้อยละ ๑๔.๒ และมีนักท่องเที่ยวจำนวน ๑.๖ ล้านคน ขยายตัวร้อยละ ๔.๔ เมื่อเทียบกับ ปีที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ ซึ่งมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จังหวัด นราธิวาสมีสัดส่วนนักท่องเที่ยวสูงที่สุด ร้อยละ ๔๑.๗ รองลงมาคือจังหวัดยะลาร้อยละ ๔๑.๒ และจังหวัด ปัตตานีมีสัดส่วนต่ำสุดร้อยละ ๑๗.๑

๓) **รายจ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่ระยะพำนักร้อยลดลง** ในปี ๒๕๖๐ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันของนักท่องเที่ยวเฉลี่ย มีจำนวน ๒,๑๑๓ บาท เพิ่มขึ้นร้อยละ ๕.๕ เมื่อเทียบกับปีที่ผ่านมา โดยเป็นการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นหลัก โดยจังหวัด ยะลามีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อคนต่อวันมากที่สุด ๒,๔๓๐.๑ บาท รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส ๒,๑๖๓.๙ บาทและ จังหวัดปัตตานี ๑,๗๔๓.๓ บาท อย่างไรก็ตาม ระยะพำนักร้อยลดลงต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๐ มีระยะพำนักร เฉลี่ย ๒.๑ วัน เริ่มลดลงจากปี ๒๕๕๖ ที่มีระยะพำนักรเฉลี่ย ๒.๒ วัน โดยจังหวัดปัตตานีมีระยะพำนักรเฉลี่ย มากที่สุด ๒.๒ วัน รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส ๒.๑ วัน และจังหวัดยะลา ๒ วัน

๓.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

๓.๓.๑ **รายได้เฉลี่ยครัวเรือนภาคใต้ชายแดนลดลง ปี ๒๕๖๐** ภาคใต้ชายแดนมีรายได้เฉลี่ย ๑๘,๒๒๔ บาทต่อเดือน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ที่มีรายได้เฉลี่ย ๑๙,๔๕๒ บาทต่อเดือน จังหวัดปัตตานี มีรายได้ เฉลี่ยครัวเรือนสูงสุด รองลงมา คือ จังหวัดยะลาและจังหวัดนราธิวาส ที่มีรายได้เฉลี่ย ๑๙,๔๙๖ บาท และ ๑๗,๑๘๐ บาท ตามลำดับ

๓.๓.๒ **หนี้สินครัวเรือนเฉลี่ยภาคใต้ชายแดนเพิ่มสูงขึ้น ปี ๒๕๖๐** ภาคใต้ชายแดนมี หนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย ๗๘,๐๖๐ บาทต่อเดือน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ที่มีหนี้สินครัวเรือนเฉลี่ย ๖๔,๙๓๒ บาท เดือน สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากสถานการณ์ราคายางพาราที่ปรับตัวลดลงตั้งแต่ปี ๒๕๕๔ เป็นต้นมา รวมทั้ง ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรที่สูงขึ้น ประกอบกับในช่วงปี ๒๕๕๗ สภาพอากาศแห้งแล้งทำให้ผลผลิตทาง การเกษตรอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลต่อเนื่องกับรายได้และหนี้สินของเกษตรกรด้วยเช่นกัน

๔. ประชากรและสังคม

๔.๑ ประชากร

๔.๑.๑ ภาคใต้ชายแดนมีอัตราการเพิ่มของประชากรในระดับสูง ปี ๒๕๖๐ ภาคใต้ชายแดนมีประชากร ๒.๐๓ ล้านคน หรือร้อยละ ๓.๐๗ ของประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๕ ที่มีจำนวน ๑.๙๓ ล้านคน และมีอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร ในช่วงปี ๒๕๕๕ – ๒๕๖๐ โดยเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐๕ สูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕๓ โดยจังหวัดนราธิวาสมีประชากรมากที่สุด ๐.๘๐ ล้านคน รองลงมา คือ จังหวัดปัตตานี มีประชากร ๐.๗๑ ล้านคน และจังหวัดยะลามีประชากรน้อยสุด ๐.๕๓ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๑๖ ๓๔.๙๑ และ ๒๕.๙๓ ของประชากรภาค ตามลำดับ ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ ๘๐ นับถือศาสนาอิสลาม

๔.๑.๒ ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนค่อนข้างสูง ปี ๒๕๖๐ ภาคใต้ชายแดนมีโครงสร้างประชากรในวัยเด็กและวัยแรงงานในสัดส่วนที่สูง โดยมีสัดส่วนวัยเด็กร้อยละ ๒๖.๑๑ และวัยแรงงาน ร้อยละ ๖๒.๕๖ ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่ประชากรวัยสูงอายุมีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๓๓ จากสัดส่วนโครงสร้างประชากรดังกล่าวจะเห็นว่าพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีประชากรวัยเด็กที่มีแนวโน้มเข้าสู่วัยแรงงานเพิ่มขึ้น ทำให้เป็นโอกาสในการพัฒนาความรู้และทักษะฝีมือเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน โดยจังหวัดปัตตานีมีสัดส่วนประชากรวัยเด็กสูงที่สุดร้อยละ ๒๖.๔๗ รองลงมา คือ จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ที่ร้อยละ ๒๖.๒๑ และ ๒๕.๗๑ ตามลำดับ

๔.๑.๓ ประชากรเมืองโดยรวมเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ปี ๒๕๖๐ ประชากรเมืองในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนมีจำนวน ๐.๔๔ ล้านคน หรือร้อยละ ๒๑.๖๗ ของประชากรทั้งภาค เพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๕ ที่มีจำนวน ๐.๔๓ ล้านคน โดยจังหวัดปัตตานีมีอัตราการเพิ่มของประชากรเมืองมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๔ และจังหวัดนราธิวาสมีการเพิ่มของประชากรเมืองต่ำที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๘

ตารางที่ ๒ ประชากรภาคใต้ชายแดน

รายการ	ปี					
	๒๕๕๕	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๑.๙๓	๑.๙๕	๑.๙๗	๒.๐๐	๒.๐๑	๒.๐๓
โครงสร้างประชากร (%)						
กลุ่ม ๐ - ๑๔ ปี	๒๗.๔๓	๒๗.๑๖	๒๖.๙๑	๒๖.๖๒	๒๖.๗๗	๒๖.๑๑
กลุ่ม ๑๕ - ๕๙ ปี	๖๒.๓๒	๖๑.๔๙	๖๒.๐๑	๖๒.๑๗	๖๑.๘๓	๖๒.๕๖
กลุ่ม ๖๐+	๑๐.๒๖	๑๐.๙๐	๑๑.๐๘	๑๑.๒๒	๑๑.๔๐	๑๑.๓๓
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๐.๔๓	๐.๔๓	๐.๔๓	๐.๔๔	๐.๔๔	๐.๔๔
คะแนน O-NET ๔ วิชาหลัก	๓๓.๐๖	๓๑.๗๑	๓๐.๐๘	๓๒.๐๗	๒๙.๙๑	๓๔.๐๐
จำนวนแรงงานต่างด้าว (คน)	๘,๐๑๑	๘,๓๖๘	๙,๘๓๘	๘,๗๗๙	๗,๘๙๗	๗,๑๑๓

๔.๒ แรงงาน

๔.๒.๑ แรงงานส่วนใหญ่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า โดยในปี ๒๕๖๐ แรงงานที่มีความรู้ระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีจำนวน ๐.๖๙ ล้านคน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๒๐.๒๙ ขณะที่แรงงานที่มีการศึกษาระดับวิชาชีพขั้นสูงและระดับอาชีวศึกษามีจำนวนน้อยและมีแนวโน้มลดลง ในปี ๒๕๖๐

มีแรงงานที่จบการศึกษาระดับวิชาชีพชั้นสูง จำนวน ๖๗,๘๙๔ คน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๗.๑๕ และมีสัดส่วนร้อยละ ๕.๒๒ ของแรงงานรวม และแรงงานที่จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา จำนวน ๑๗,๗๑๒ คน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ร้อยละ ๑๖.๗๘ หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑.๓๖ ของแรงงานรวม ส่งผลให้มีปัญหาขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะฝีมือแรงงาน

๔.๒.๒ **แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายมีแนวโน้มลดลง** ปี ๒๕๖๐ จำนวนแรงงานต่างด้าวในพื้นที่มีจำนวน ๗,๑๑๓ คน ลดลงจากปี ๒๕๕๕ ที่มีจำนวน ๘,๐๑๑ คน ลดลงคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒๑ โดยจังหวัดปัตตานีมีแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายมากที่สุด จำนวน ๓,๖๓๒ คน และจังหวัดนราธิวาสมีแรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายน้อยที่สุด จำนวน ๑,๔๑๘ คน โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวเมียนมา ร้อยละ ๖๕.๙๔ ชาวกัมพูชา ร้อยละ ๒๖.๑๘ และชาวลาว ร้อยละ ๒.๔๖ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในอาชีพการเกษตรและต่อเนื่องการเกษตรก่อสร้าง และการผลิต

๔.๓ การศึกษา

๔.๓.๑ **สถาบันการศึกษามีทุกระดับ** ระดับอุดมศึกษา จำนวน ๘ แห่ง ครอบคลุมทั้ง ๓ จังหวัด แยกเป็นสังกัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยรัฐ ๕ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา วิทยาลัยชุมชนยะลา วิทยาลัยชุมชนปัตตานี วิทยาลัยชุมชนนราธิวาส สังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จำนวน ๑ แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตยะลา และมหาวิทยาลัยเอกชน ๑ แห่ง คือ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี วิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน ๑๙ แห่ง

๔.๓.๒ **จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นแต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ** โดยในปี ๒๕๖๐ ประชากรภาคใต้ชายแดนมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๙๐ ปี เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ที่มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ย ๘.๖๓ ปี แต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๙.๖๒ ปี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายจังหวัด พบว่าจังหวัดยะลา มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยสูงสุด ๙.๓๐ ปี และจังหวัดนราธิวาสมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยต่ำสุด ๘.๒๐ ปี

๔.๓.๓ **ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ** ผลการสอบ O-NET ชั้น ม.๓ (๔ วิชาหลัก) ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ อยู่ที่ร้อยละ ๓๔.๐๐ เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ ๓๑.๗๑ อย่างไรก็ตาม ค่าคะแนนยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่ ๔๑.๗๘ และมีเกณฑ์ค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ในทุกวิชา เนื่องจากผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบทำให้การเรียนการสอนไม่เต็มที่ และระดับมัธยมศึกษาโดยเฉพาะในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามมีการเรียนการสอนหลักสูตรทางศาสนาควบคู่กับหลักสูตรสามัญ ซึ่งมีการใช้ภาษาถิ่นในการเรียนการสอน ทำให้เป็นข้อจำกัดในการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในบทเรียน

๔.๔ สาธารณสุข

๔.๔.๑ **มีสถานบริการสาธารณสุขให้บริการครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่** มีโรงพยาบาลของรัฐ จำนวน ๓๓ แห่ง แยกเป็น โรงพยาบาลศูนย์ (รพศ.) ๑ แห่ง โรงพยาบาลทั่วไป (รพท.) ๔ แห่ง โรงพยาบาลชุมชน (รพช.) ๒๘ แห่ง และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ๓๑๙ แห่ง

๔.๔.๒ ประชาชนของภาคใต้ชายแดนเข้าถึงบริการสาธารณสุขมากขึ้น ปี ๒๕๖๐ มีสัดส่วนประชากรต่อแพทย์ ๓,๒๔๓ คน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าระดับประเทศที่ ๑,๘๗๐ คน และดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีจำนวนประชากรต่อแพทย์ ๓,๘๓๕ คน จังหวัดปัตตานีมีสัดส่วนประชากรต่อแพทย์สูงสุดที่ ๓,๖๒๑ คน รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาสและจังหวัดยะลาที่ ๓,๕๘๗ คน และ ๒,๕๒๓ คน ตามลำดับ บุคลากรทางการแพทย์ยังคงกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของภาคโดยเฉพาะจังหวัดยะลา เนื่องจากเป็นที่ตั้งของโรงพยาบาลศูนย์ (โรงพยาบาลประจำจังหวัดประจำภูมิภาคที่มีขีดความสามารถระดับตติยภูมิ มีจำนวนเตียงมากกว่า ๕๐๐ เตียง)

๔.๔.๓ อัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้ ได้แก่ โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ โรคเบาหวาน และโรคหลอดเลือดสมอง ลดลงจาก ๑๐,๖๕๘ คนต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๖ เป็น ๔,๒๔๓ คนต่อประชากรแสนคนในปี ๒๕๖๐ การเจ็บป่วยของประชาชนในภาคใต้ชายแดน ๓ อันดับแรก ได้แก่ โรคความดันโลหิตสูง หัวใจ และเบาหวาน ซึ่งมีอัตราผู้ป่วย ๑,๕๓๐ ๑,๓๐๐ และ ๗๙๔ คนต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ จังหวัดที่มีอัตราการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อที่ป้องกันได้สูงสุดอันดับแรก ได้แก่ จังหวัดยะลา ซึ่งมีอัตราผู้ป่วยคิดเป็น ๔,๙๗๓ คนต่อประชากรแสนคน

๔.๔.๔ อัตราตายนารดาตกลงและอัตราตายนารกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยการตายของมารดาจากการคลอดบุตรในปี ๒๕๖๐ มีอัตรา ๔๓.๖ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน ซึ่งเป็นอัตราที่สูงกว่าระดับประเทศที่ ๒๑.๘ ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่อัตรา ๔๘.๐ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน โดยจังหวัดนราธิวาสมีอัตราตายนารดาสูงที่สุด ที่ ๔๘.๓ คนต่อการเกิดมีชีพแสนคน รองลงมาคือจังหวัดปัตตานีและยะลาที่ ๔๔.๒ และ ๓๘.๒ ตามลำดับ ส่วนสถานการณ์การตายของทารกในปี ๒๕๖๐ มีอัตรา ๑๐.๑ คน ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศที่มีอัตรา ๕.๙ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน และเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๖ ที่อัตรา ๙.๘ คนต่อการเกิดมีชีพพันคน โดยจังหวัดนราธิวาสมีอัตราตายนารกสูงสุด คิดเป็น ๑๑.๕ คนรองลงมาคือจังหวัดปัตตานีและยะลา คิดเป็นอัตรา ๑๐.๒ และ ๘.๖ ตามลำดับทั้งนี้สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการดูแลสุขภาพของมารดาในช่วงตั้งครรภ์และการดูแลทารกแรกคลอด

๔.๕ ความยากจนและการว่างงาน

ประชาชนในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนยังมีปัญหาความยากจนและขาดความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ในปี ๒๕๖๐ มีสัดส่วนคนจนอยู่ในระดับสูงที่ร้อยละ ๒๘.๘๕ ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนคนจนระดับประเทศที่มีอัตราร้อยละ ๗.๘๗ โดยจังหวัดปัตตานีมีจำนวนและสัดส่วนคนจนสูงที่สุดที่ร้อยละ ๓๔.๒๐ เป็นลำดับที่ ๗๗ ของประเทศ รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลาที่มีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ ๓๔.๑๗ และ ๑๓.๑๑ ตามลำดับ เป็นลำดับที่ ๗๖ และ ๖๘ ของประเทศตามลำดับ นอกจากนี้ ภาคใต้ชายแดนยังมีการว่างงานของประชาชนในอัตราที่สูง โดยเฉพาะจังหวัดนราธิวาสที่มีอัตราการว่างงานสูงสุดของภาคที่ร้อยละ ๕.๐๑ รองลงมาคือ จังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลาที่ร้อยละ ๑.๗๖ และ ๐.๖๖ ตามลำดับ ทั้งนี้ คนจนส่วนใหญ่มีอาชีพการเกษตรและประมงพื้นบ้าน

๔.๖ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ชายแดนที่มีแนวโน้มการเกิดเหตุและผู้เสียชีวิตลดลง โดยมีสถิติจำนวนเหตุการณ์ความไม่สงบในปี ๒๕๖๐ จำนวน ๑๖๘ เหตุการณ์ ลดลงจากปี ๒๕๕๖ ที่มีจำนวน ๖๒๑ เหตุการณ์ ขณะที่จำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตลดลง โดยปี ๒๕๖๐ มีจำนวนผู้ได้รับบาดเจ็บ ๒๒๗ คน

และผู้เสียชีวิต ๘๒ ราย ลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๕๖ ที่มีผู้บาดเจ็บ ๘๘๔ คน และเสียชีวิต ๕๑๐ ราย ซึ่งมีปัจจัยจากการดำเนินนโยบายและยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยการบูรณาการการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการพัฒนาควบคู่กับงานด้านความมั่นคง ได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และการให้ความสำคัญกับการบูรณาการงานด้านความมั่นคงกับงานด้านการพัฒนา โดยดำเนินโครงการที่มีกลุ่มเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาทั้งในด้านความมั่นคงและการพัฒนา ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบกับภาครัฐมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๕. ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๕.๑ สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๕.๑.๑ พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ในปี ๒๕๖๑ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าไม้ ๑.๗๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๔ ของพื้นที่ภาค และคิดเป็นร้อยละ ๑.๗ ของพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ โดยเพิ่มขึ้นจากที่ผ่านมาร้อยละ ๐.๓ เนื่องจากการส่งเสริมการปลูกป่าและการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๑ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ ต่อปี พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดยะลา มีสัดส่วนร้อยละ ๓๒.๘ รองลงมาคือ จังหวัดนราธิวาส และปัตตานี มีสัดส่วนร้อยละ ๒๖.๖ และ ๕.๗ ตามลำดับ ทั้งนี้จังหวัดปัตตานี มีอัตราเพิ่มของพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดร้อยละ ๔.๙ ขณะที่จังหวัดยะลา มีอัตราการลดลงของพื้นที่ป่ามากที่สุด ร้อยละ ๐.๓

ในปี ๒๕๖๑ ภาคใต้ชายแดนมีพื้นที่ป่าชายเลน ๐.๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ของพื้นที่ภาค และคิดเป็นร้อยละ ๐.๗ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั่วประเทศ ในช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๑ มีพื้นที่ป่าชายเลนลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๐๗ เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

๕.๑.๒ ปริมาณน้ำกักเก็บในแหล่งเก็บน้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำท่าของภาคใต้ชายแดนมาจากกลุ่มน้ำหลัก คือ กลุ่มน้ำปัตตานีและกลุ่มน้ำบางนรา มีค่ารายปีเฉลี่ย ๒,๖๗๐ ล้านลูกบาศก์เมตร จากสถิติปริมาณการเก็บกักน้ำได้ของอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคใต้ชายแดนจำนวน ๑ อ่าง คือ อ่างเก็บน้ำบางนาง ซึ่งในช่วงปี ๒๕๕๗-๒๕๖๑ มีปริมาณน้ำที่เก็บกักเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๘.๙ โดยในปี ๒๕๖๑ กักเก็บน้ำได้ปริมาณ ๑,๑๙๒ ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗๑.๒ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๙๑.๓ จากปี ๒๕๖๐ หรือเก็บได้ร้อยละ ๔๔.๖ ของปริมาณน้ำท่ารายปี โดยภาคใต้ชายแดนมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่สามารถกักเก็บน้ำได้ รวมทั้งมีปริมาณน้ำฝนค่อนข้างมากถึงแม้ว่าความสามารถในการกักเก็บจะค่อนข้างต่ำแต่ไม่ส่งผลกระทบต่ออุปโภคบริโภคและการทำการเกษตรของประชาชนมากนัก

๕.๑.๓ คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากการสำรวจคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำสำคัญของภาค ได้แก่ แม่น้ำปัตตานีตอนบน แม่น้ำปัตตานีตอนล่าง และแม่น้ำสายบุรี โดยในปี ๒๕๖๑ คุณภาพน้ำอยู่ในระดับดีทั้ง ๓ แห่ง เมื่อเปรียบเทียบกับปี ๒๕๖๐ คุณภาพน้ำของแม่น้ำปัตตานีตอนบนและแม่น้ำปัตตานีตอนล่างอยู่ในระดับพอใช้และคุณภาพน้ำของแม่น้ำสายบุรีอยู่ในเกณฑ์ดี

๕.๑.๔ การกัดเซาะชายฝั่งทะเล ในปี ๒๕๖๐ ชายฝั่งทะเลภาคใต้ชายแดนถูกกัดเซาะรวม ๗๖.๑๑ กิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๘๐ ของชายฝั่งทะเลของประเทศ ชายฝั่งจังหวัดปัตตานีมีการกัดเซาะในอำเภอยะหริ่ง อำเภอสายบุรี และอำเภอบานาเระ จังหวัดปัตตานี โดยมีพื้นที่ที่มีการกัดเซาะ ๔๔.๒๓ กิโลเมตร และจังหวัดนราธิวาส มีพื้นที่ชายฝั่งถูกกัดเซาะในอำเภอเมืองและอำเภอดากู โดยเป็นพื้นที่ที่มี

การกัดเซาะ ๓๑.๘๘ กิโลเมตร สาเหตุการกัดเซาะชายฝั่งส่วนหนึ่งมาจากการขยายตัวของกิจกรรมการใช้ประโยชน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่น การปลูกสร้างสิ่งสาธารณูปโภค และการขยายตัวของชุมชนรุกราล้ำชายฝั่ง การบุกรุกทำลายป่าชายเลน เป็นต้น รวมทั้งภาวะความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางของกระแสน้ำในทะเล และการเกิดคลื่นลมที่รุนแรงมากขึ้น

๕.๑.๕ ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ในช่วงปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ ภาคใต้ชายแดนอัตราการเกิดขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๒.๒๐ ต่อปี โดยในปี ๒๕๖๐ มีปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ๐.๗๔ ล้านตัน คิดเป็น ๒,๐๓๐ ตันต่อวัน หรือคิดเป็นร้อยละ ๒.๗๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๙ จำนวน ๑๓,๕๑๘ ตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๐.๑ ในจำนวนนี้เป็นขยะที่สามารถกำจัดได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการจำนวน ๐.๑๖ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๔๔ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นของภาค และมีขยะที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์จำนวน ๐.๓๐ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๐๑ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้นของภาค

๕.๒ สถานการณ์ปัญหาภัยพิบัติ

๕.๒.๑ สถานการณ์ไฟไหม้ป่ามีแนวโน้มลดลง จากสถิติในช่วงปี ๒๕๕๖ - ๒๕๖๐ พบว่ามีอัตราการเกิดไฟป่าลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๔๗.๕ ต่อปี โดยในปี ๒๕๖๑ ภาคใต้ชายแดนไม่พบการเกิดไฟป่า ซึ่งใกล้เคียงกับปี ๒๕๖๐ ที่เกิดไฟป่าจำนวน ๑ ครั้ง มีพื้นที่เสียหายจากไฟไหม้ ๒ ไร่

๕.๒.๒ สถานการณ์อุทกภัยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะบริเวณริมฝั่งแม่น้ำสุโขทัย-ลพบุรี จังหวัดนครราชสีมา และริมแม่น้ำปัตตานี จังหวัดปัตตานี โดยในปี ๒๕๖๐ มีจำนวนหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัยจำนวน ๑,๕๘๘ หมู่บ้าน ครึ่งเรือนที่ได้รับผลกระทบ ๑๑๗,๗๖๙ ครึ่งเรือน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๗ ที่ได้รับผลกระทบจำนวน ๑,๒๓๑ หมู่บ้าน ๑๓๑,๓๗๕ ครึ่งเรือน โดยสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นในช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๐ เป็นสถานการณ์น้ำท่วมที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล

ตารางที่ ๓ สถานการณ์สิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติของภาคใต้ชายแดน

รายการ	ปี					
	๒๕๕๖	๒๕๕๗	๒๕๕๘	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น (ล้านตัน/ปี)	๐.๖๘	๐.๗๐	๐.๗๔	๐.๗๓	-	-
ปริมาณขยะที่ถูกกำจัดอย่างถูกวิธี (ล้านตัน/ปี)	๐.๐๓	๐.๑๓	๐.๑๖	๐.๑๕	-	-
จำนวนพื้นที่ป่าที่ถูกไฟไหม้ (ไร่)	๑๓๓	๔๗๕	๘๓๔	๓,๓๑๔	๒	๐
จำนวนหมู่บ้านได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (หมู่บ้าน)	-	๑,๒๓๑	-	๑,๓๖๒	๑,๕๘๘	-
จำนวนครัวเรือนได้รับผลกระทบจากอุทกภัย (ครัวเรือน)	-	๑๓๑,๓๗๕	-	๕๔,๕๔๔	๑๑๗,๗๖๙	-

๖. สภาวะแวดล้อม

๖.๑ จุดแข็ง

๖.๑.๑ **สภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ** เหมาะสมต่อการผลิตพืชเขตร้อน โดยเฉพาะ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และเป็นแหล่งทำการประมงที่สำคัญของประเทศ

๖.๑.๒ **ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีสัดส่วนสูง** สามารถพัฒนาความรู้และทักษะไปสู่ แรงงานที่มีฝีมือและทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่

๖.๑.๓ **มีพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร อาทิ การแปรรูปยาง ไม้ยาง ปาล์มน้ำมัน และอุตสาหกรรมประมง และแปรรูปอาหารทะเลเพื่อการส่งออก โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอ หนองจิกและเมืองปัตตานี รวมทั้งเป็นที่ตั้งของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดนราธิวาสที่สามารถดึงดูดให้มีการลงทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ได้มากขึ้น**

๖.๑.๔ **ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศมีความหลากหลาย ทั้งทางบก (ป่าฮาลา-บาลา) และทางทะเล (หาดตะโละกาโปร์ หาดแหลม จังหวัดปัตตานี และหาดนราทัศน์ จังหวัดนราธิวาส) รวมทั้งมี ประเพณี วัฒนธรรมโดดเด่นและเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ สามารถพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวทั้งเชิงนิเวศ เชิงประวัติศาสตร์และเชิงวัฒนธรรม**

๖.๑.๕ **โครงข่ายคมนาคมขนส่งสามารถเชื่อมโยงทั้งในและต่างประเทศ เช่น ด้านชายแดน ท่าเรือ รถไฟ และสนามบิน รวมทั้งมีเมืองชายแดนที่มีศักยภาพ (เบตง สุโงโก-ลก) สามารถเชื่อมโยง การพัฒนาเศรษฐกิจกับภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันออก รวมทั้งประเทศเพื่อนบ้าน (รัฐกลันตัน และ รัฐเปรัก ประเทศมาเลเซีย)**

๖.๑.๖ **มีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงและเป็นแหล่งองค์ความรู้ และงานวิจัยพัฒนานวัตกรรม ที่สำคัญของภาค อาทิ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ซึ่งเป็นแหล่งความรู้และงานวิจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สำคัญในพื้นที่**

๖.๑.๗ **มีเมืองศูนย์กลางที่มีศักยภาพในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ที่สามารถขยายผลจาก โครงการเมืองต้นแบบ เพื่อรองรับการขยายตัวทางการค้าและการท่องเที่ยวชายแดน เช่น เมืองยะลา เมือง ปัตตานี และเมืองนราธิวาส**

๖.๒ จุดอ่อน

๖.๒.๑ **เศรษฐกิจหลักของภาคมีอัตราการขยายตัวในระดับต่ำ เนื่องจากพึ่งพาภาคเกษตรที่มี ปัญหาประสิทธิภาพการผลิตและการบริหารจัดการ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยและมีการผลิต แบบดั้งเดิม มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างน้อย รวมทั้งขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการผลผลิตอย่างเป็นระบบ**

๖.๒.๒ **มีปัญหาการว่างงานโดยมีอัตราการว่างงานสูงสุดของประเทศ ในขณะที่ประชากร ส่วนใหญ่อยู่ในกำลังแรงงาน แต่ไม่สามารถใช้กำลังแรงงานได้เต็มศักยภาพ เนื่องจากปัญหาสถานการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลให้มีการลงทุนและการจ้างงานในพื้นที่น้อย และแรงงานส่วนใหญ่มีปัญหาด้านทักษะ ฝีมือแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมประมง โดยจำเป็นต้องใช้แรงงานต่างด้าว**

๖.๒.๓ ภาคอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากภาคเกษตร ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นต้น เป็นผลิตภัณฑ์เดิมที่มีมูลค่าเพิ่มต่ำ ขาดการต่อยอดสู่อุตสาหกรรมใหม่ๆ ที่หลากหลาย

๖.๒.๔ ปัญหาคุณภาพการศึกษา ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของประชากร **และปัญหาการสาธารณสุข** โดยเฉพาะสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก รวมทั้งโรคประจำถิ่น ทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาค และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

๖.๒.๕ สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังส่งผลต่อภาพลักษณ์ความไม่ปลอดภัยและความเชื่อมั่นด้านการลงทุนในพื้นที่

๖.๒.๖ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเล การกัดเซาะชายฝั่ง และปัญหาอุทกภัยที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น

๖.๓ โอกาส

๖.๓.๑ การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น กรอบการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย (IMT-GT) โครงการพัฒนาร่วมไทย – มาเลเซีย (JDA) โครงการยุทธศาสตร์การพัฒนาร่วมสำหรับพื้นที่ชายแดนไทย – มาเลเซีย (JDS) สร้างโอกาสในการขยายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน การค้า และการลงทุนร่วมกัน

๖.๓.๒ การเปิดเสรีทางการค้าและการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ภายหลังปี ๒๕๕๘ เป็นโอกาสของภาคการผลิตในการขยายตลาดสินค้าและบริการของพื้นที่ รวมทั้งมีโอกาสนำระบบคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์เพื่อเชื่อมโยงภายในภูมิภาคเพื่อรองรับการขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

๖.๓.๓ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาค ทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ รวมทั้งส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตจากการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตประชาชนให้มีความสะดวกยิ่งขึ้น

๖.๓.๔ นโยบายของรัฐบาลให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดความสงบสุขในพื้นที่และเป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้กับประชาชน รวมถึงการพัฒนาสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ภายใต้โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

๖.๔ ภัยคุกคาม

๖.๔.๑ ความผันผวนของราคาน้ำมันและภาวะเศรษฐกิจโลก รวมทั้งการแข่งขันในตลาดโลก มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อการส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ยางพารา และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของภาค ทำให้เกษตรกรมีความเสี่ยงต่อรายได้สูง

๖.๔.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มีผลต่อความผันผวนของฤดูกาล และการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง คลื่นลมแรง เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อการผลิตในภาคการเกษตรของภาค ทั้งพืช ปศุสัตว์และประมง ซึ่งเป็นรายได้หลักของเกษตรกร รวมทั้งปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่มีแนวโน้มความรุนแรงมากขึ้น สร้างความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชน ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาค

๖.๔.๓ การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมืออย่างผิดกฎหมาย เนื่องจากภาคการผลิตของภาคยังมีความต้องการแรงงานต่างด้าวสูง โดยเฉพาะสาขาเกษตรและประมง ทำให้ผู้ประกอบการมีการระดมทุนการใช้แรงงานถูกกฎหมายสูง ส่งผลให้มีการลักลอบนำเข้าแรงงานต่างด้าวไร้ฝีมืออย่างผิดกฎหมาย ซึ่งนำไปสู่ปัญหาการค้ำมนุษย์ รวมทั้งปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเสพติด และปัญหาโรคระบาดจากแรงงานต่างด้าว ซึ่งเป็นภาระค่าใช้จ่ายของงบประมาณภาครัฐและก่อให้เกิดการระบาดไปยังประชากรในพื้นที่

๗. ปัญหาและประเด็นท้าทาย

๗.๑ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและรายได้ต่อหัวประชากรต่ำ โครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งพาภาคเกษตรซึ่งมีการผลิตแบบดั้งเดิม และส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งรายได้ครัวเรือนต่ำ

๗.๒ อุตสาหกรรมของภาคยังเป็นการแปรรูปขั้นต้น และเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบเดิมเพื่อการส่งออก เช่น ยางแผ่น ยางแผ่นรมควัน และน้ำมันปาล์มดิบ ไม้ยางพารา สัตว์น้ำแช่เย็น แช่แข็ง เป็นต้น

๗.๓ สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมกระทบต่อปริมาณทรัพยากรประมง จากการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่ไม่ถูกต้อง แหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำถูกทำลาย การตื้นเขินของอ่าวปัตตานีและน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมและบ้านเรือนชุมชน

๗.๔ ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในการดูแลอนามัยของแม่และเด็กอย่างถูกต้อง รวมทั้งระดับการศึกษาของแรงงานส่วนใหญ่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษา ทำให้แม่และเด็กมีอัตราการตายสูง รวมทั้งบ้านเรือนประชาชนอยู่ในพื้นที่ชนบทห่างไกลทำให้ไม่สามารถเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพของรัฐ

๗.๕ ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่มีแนวโน้มลดลง แต่ผู้ประกอบการยังขาดความเชื่อมั่นในการลงทุนและการท่องเที่ยวยังคงจุกตัวในบริเวณชายแดน จากความกังวลความไม่ปลอดภัยทำให้พื้นที่บริเวณตอนในที่มียศกภาพไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการพัฒนาได้อย่างเต็มที่

๗.๖ ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตเสื่อมโทรม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางทะเลลดลง และการกัดเซาะชายฝั่งที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและรุนแรงมากขึ้น รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวหลายแห่งขาดการพัฒนาให้มีมาตรฐาน และอยู่ในพื้นที่ห่างไกลการเข้าถึงพื้นที่ไม่สะดวกและปลอดภัย

๗.๗ สนับสนุนการลงทุนอุตสาหกรรมเกษตรและธุรกิจบริการมูลค่าสูง ได้แก่ ธุรกิจบริการที่สร้างมูลค่าเพิ่ม (ธุรกิจบริการทางการแพทย์ สถานะบริหารผู้ป่วย ธุรกิจนันทนาการ และบริการทางการศึกษา) ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (SEZ) เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างภูมิภาค รวมทั้งการนำงานวิจัยของสถาบันการศึกษามาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์เพื่อต่อยอดและสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรในพื้นที่

๗.๘ พัฒนาเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ให้บรรลุเป้าหมายเพื่อให้มีฐานเศรษฐกิจที่มั่นคง และกระจายความมั่งคั่ง ให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการขยายผลไปยังพื้นที่ที่มีศักยภาพโดยรอบ

๘. แนวคิดและทิศทางการพัฒนา

ภาคได้ขยายแดนพึ่งพิงภาคการเกษตร โดยมีพืชเศรษฐกิจหลัก ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล ซึ่งยังใช้รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิม และมีการแปรรูปขั้นต้นเพื่อการส่งออก ทำให้ได้รับผลกระทบจากความผันผวนของราคา นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ความไม่ปลอดภัยจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ส่งผลต่อภาวะการค้าและ

การลงทุน อย่างไรก็ดี ภาคได้ขยายแดนเป็นแหล่งทำการประมงที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และมีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม รวมทั้งมีพื้นที่อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และเมืองชายแดนมีจุดที่ตั้งที่ได้เปรียบในการเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างพื้นที่ภาคใต้และมาเลเซียรวมทั้งสิงคโปร์ ประกอบกับปัจจุบันรัฐบาลอยู่ระหว่างดำเนินโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตร อำเภอนงจิก การพัฒนาการค้าและการท่องเที่ยว อำเภอสุไหงโก-ลก และอำเภอเบตงเพื่อสร้างงาน และรายได้ให้กับประชาชน ควบคู่ไปกับการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

๘.๑ เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

“เป็นแหล่งผลิตภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปที่สำคัญของประเทศ และเป็นเมืองชายแดนเชื่อมโยงการค้าและการท่องเที่ยวกับพื้นที่ภาคใต้และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ ชุมชนมีความเข้มแข็งอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม”

๘.๒ วัตถุประสงค์

๘.๒.๑ เพื่อพัฒนายกระดับการผลิตและการแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรหลักของภาค

๘.๒.๒ เพื่อพัฒนาเมืองชายแดน (สุไหงโก-ลก และเบตง) ให้เป็นศูนย์กลางการค้า การท่องเที่ยวของภาค

๘.๒.๓ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านรายได้ การศึกษา และสาธารณสุข และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

๘.๓ เป้าหมาย

๘.๓.๑ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคได้ขยายแดนขยายตัวเพิ่มขึ้น

๘.๓.๒ สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคได้ขยายแดนลดลง

๘.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคได้ขยายแดน	๘๑.๒๔๒ ล้านบาท (CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๐๒
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคได้ขยายแดนลดลง	๐.๔๔๕ (ปี ๒๕๖๐)	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๕	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๕	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๕	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๕	ลดลงต่ำกว่า ๐.๔๔๕

หมายเหตุ ค่าเป้าหมายมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค (GRP) ภาค คำนวณจากค่าเป้าหมายประเทศ

๘.๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา

๘.๕.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงให้กับภาคการผลิต

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
อัตราการขยายตัวการผลิตภาคเกษตรภาคใต้ ชายแดน	๒๕,๘๕๘ ล้านบาท (CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๑๙	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๑๙	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๑๙	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๑๙	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑.๑๙
อัตราการขยายตัวการผลิตภาคอุตสาหกรรม ภาคใต้ชายแดน	๖,๗๒๕ ล้านบาท (CVM ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖๖	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒.๖๖

หมายเหตุ ค่าเป้าหมายประเทศ GRP ภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรม คำนวณจากค่าเป้าหมายประเทศ

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาศักยภาพการผลิตภาคเกษตร

๑.๑) เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา ปาล์มน้ำมัน มะพร้าว และไม้ผล โดยการสนับสนุนการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการปลูก การบำรุงรักษา พัฒนาระบบสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่ เพื่อเพิ่มผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่และลดต้นทุนการผลิต และการเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมทั้งการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าผลผลิต ประกอบด้วย

(๑) ยางพารา ผลิตภัณฑ์ยางขึ้นต้น ขึ้นกลาง อาทิ ยางแท่ง ยางเครฟ และยางคอมปาวด์ เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ตลอดจนอุตสาหกรรมปลายน้ำ เช่น อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในงานวิศวกรรม (แผ่นยางปูพื้น ยางรองหมอนรางรถไฟ และยางรองคอสพาน) และวัสดุทางการแพทย์ (วัสดุจัดฟัน ถุงมือยาง ถุงยางอนามัย และสายน้ำเกลือ) ตลอดจนส่งเสริมการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางที่มีดีไซน์ที่ทันสมัยและมีมูลค่าสูง

(๒) ปาล์มน้ำมัน ส่งเสริมการดำเนินธุรกิจปาล์มน้ำมันของกลุ่มสหกรณ์ และกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมการจัดตั้งอุตสาหกรรมโอเลโอเคมีคอลขึ้นต้นและขึ้นปลายแปรรูปปาล์มน้ำมันครบวงจรเพื่อรองรับผลผลิตที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต

(๓) มะพร้าว การพัฒนาและสนับสนุนการปลูกมะพร้าวพันธุ์ดี โดยขยายพื้นที่ปลูกมะพร้าวพันธุ์ดี ทั้งมะพร้าวน้ำหอม และมะพร้าวผลแก่ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมการแปรรูปมะพร้าว อาทิ มะพร้าวน้ำหอมกระป๋อง น้ำกะทิสด และกะทิกะป๋อง จำหน่ายเพื่อการบริโภคในประเทศและส่งออก รวมทั้งส่งเสริมการทำน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น เพื่อใช้ในธุรกิจสปา และเครื่องสำอาง

(๔) ไม้ผล (ทุเรียน ลองกอง) ส่งเสริมการผลิตทุเรียนพันธุ์ดีในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยเฉพาะพันธุ์หมอนทอง ชะนี และก้านยาว และส่งเสริมการปลูกทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองที่มีรสชาติโดดเด่นและเป็นที่ต้องการของตลาด และลองกองพันธุ์ดีในจังหวัดนราธิวาส ให้ผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานการส่งออก โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตตั้งแต่ระบบการปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว ระบบการคัดแยกคุณภาพ (Food Processing Technology) พัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ได้มาตรฐาน มีระบบโลจิสติกส์ทั้ง

Cool Chain และ Cold Chain ในการเก็บรักษาผลผลิต และการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า รวมทั้งการพัฒนา Young Farmer ให้เป็น Smart Farmer ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการฟาร์มและมีศักยภาพด้านการตลาดที่เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่ายโดยตรง และการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจและ SMEs จำหน่ายผ่านระบบการตลาดออนไลน์ (E-Commerce) และส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน

๑.๒) พัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร พัฒนาตลาดกลางสินค้าเกษตร โดยเฉพาะยางพารา ปาล์มน้ำมัน เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงราคาและศูนย์กลางการซื้อขายในพื้นที่ โดยพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้สามารถเชื่อมโยงแหล่งซื้อขายทั้งในและต่างประเทศ ส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าทั้งระบบ Online และ Offline

๑.๓) ส่งเสริมให้เกษตรกรกรรรายย่อยปรับระบบการผลิตให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ส่งเสริมการทำเกษตรยั่งยืน อาทิ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ เป็นเกษตรปลอดภัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยการปลูกพืชที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของตลาด ร่วมกับการปลูกพืชเศรษฐกิจหลักของภาค (ยางพาราและปาล์มน้ำมัน) และการทำปศุสัตว์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด เพื่อเพิ่มรายได้และลดความเสี่ยงจากความผันผวนด้านราคา รวมทั้งเสริมสร้างความรู้ในการวางแผนการผลิตและบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ (Smart Farmer) และยกระดับเกษตรกรรายย่อยไปสู่ผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรมืออาชีพ (Smart Entrepreneur)

๒) ยกระดับอุตสาหกรรมประมง การเพาะเลี้ยงกุ้งและสัตว์น้ำชายฝั่งเพื่อการส่งออกและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี และนราธิวาส โดยพัฒนาเพื่อยกระดับศูนย์วิจัยและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้เป็นศูนย์กระจายพันธุ์สัตว์น้ำที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้มีการพัฒนาระบบมาตรฐานการจัดการฟาร์ม (Good Agriculture Practice : GAP และ Code of Conduct : CoC) รวมทั้งกระบวนการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ มีสุขอนามัยที่ได้มาตรฐานและเป็นไปตามกฎและกติกาสากล ตลอดจนการพัฒนาระบบตลาด รวมทั้งส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารทะเลที่หลากหลายและได้มาตรฐานสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางการตลาดและเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญให้กับภาคได้ชายแดนได้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อตลาดเฉพาะ (Niche Market)

๓) ส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ เพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านอาหาร สร้างอาชีพและเพิ่มรายได้ในจังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส โดยการวิจัยพัฒนาปรับปรุงพันธุ์เพื่อเพิ่มปริมาณสัตว์ที่มีพันธุกรรมดี และกระจายสัตว์พันธุ์ดีไปยังเกษตรกร การส่งเสริมและขยายการเลี้ยงไก่เบตง โคเนื้อ และแพะ ให้เพียงพอต่อการบริโภคในพื้นที่ สนับสนุนโรงฆ่าและที่ได้มาตรฐาน ถูกหลักสุขอนามัย และส่งเสริมการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม อาทิ นมแพะพาสเจอร์ไรส์ ไอศกรีม และเครื่องสำอาง รวมทั้งสนับสนุนการเลี้ยงปศุสัตว์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตมุสลิมให้เป็นวัตถุดิบสำหรับแปรรูปที่ได้มาตรฐานฮาลาลและมาตรฐานสากลเพื่อบริโภคในท้องถิ่นและส่งออก

๔) ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตและบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นเกษตรกรมืออาชีพ/เกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmer) และการส่งเสริมการทำธุรกิจการเกษตรแบบครบวงจร มีการเชื่อมโยงเครือข่ายในรูปแบบคลัสเตอร์ และบริหารจัดการร่วมกันในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่เพื่อลดต้นทุนการผลิต และร่วมกันจัดหาปัจจัยการผลิต เครื่องจักรและอุปกรณ์การเกษตรสมัยใหม่ สนับสนุนสร้างและพัฒนาองค์กร สถาบันเกษตรกร และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์การเกษตรให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี

และนวัตกรรมการเกษตรแห่งอนาคต และเทคโนโลยีดิจิทัล อาทิ เกษตรแม่นยำ เพื่อลดความเสียหายจากภัยพิบัติ และความเสียหายกรณีเกิดโรคระบาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ในการวางแผนการผลิต และบริหารจัดการฟาร์มอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามความต้องการของตลาด และมีการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ควบคู่กับสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งความรู้และแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรมและทั่วถึง เพื่อให้มีเงินทุนหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจฐานราก รวมทั้งพัฒนาผู้ประกอบการและ SMEs ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจ Startup และการพัฒนาความเชื่อมโยงธุรกิจตามแนวประชารัฐ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานสากล และสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้

๕) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีฐานชีวภาพ และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิตภาคการเกษตร โดยการส่งเสริมการนำผลการวิจัยด้านเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูป และการเก็บรักษา อาทิ การใช้เทคโนโลยีฐานชีวภาพในการผลิตภาคเกษตร การใช้เทคโนโลยีฐานชีวภาพในอุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร และส่งเสริมการเชื่อมโยงการพัฒนาเครือข่ายนวัตกรรมและเทคโนโลยีร่วมกับสถาบันการศึกษาเพื่อวิจัยพัฒนาการออกแบบ พัฒนาและแปรรูปสินค้าเกษตรโดยการใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อรักษาคุณภาพสินค้า รวมทั้งการสร้างผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ที่หลากหลาย

๖) ส่งเสริมการสร้างตราสินค้า (Brand) ผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะสินค้าที่ใช้วัตถุดิบทางการเกษตรที่เป็นอัตลักษณ์ประจำถิ่นและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นวัตกรรม ในการผลิตบรรจุภัณฑ์ การขึ้นทะเบียนและคุ้มครองสิทธิให้กับสินค้า เพื่อจำหน่ายสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูง รวมทั้งนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดให้กับสินค้า สร้างตราสินค้าอัตลักษณ์พื้นถิ่น ตลอดจนใช้ประโยชน์จากเอกลักษณ์แต่ละพื้นที่ในการเชื่อมโยงไปสู่ภาคการผลิตอื่น เช่น การท่องเที่ยวและบริการ อาทิ ไก่เบตง และปลาภูเขา ร่องรับการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เป็นต้น และส่งเสริมการบริโภคสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นในระดับประเทศ และส่งออกไปยังตลาดโลก

๗) พัฒนาพื้นที่อำเภอหนองจิกต่อเนื่องอำเภอเมืองปัตตานี ให้เป็นเขตอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปปาล์มน้ำมัน ยางพารา มะพร้าว และการเพาะเลี้ยงชายฝั่งและอุตสาหกรรมแปรรูปประมงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมหนองจิกและนิคมอุตสาหกรรมบานา ส่งเสริมการทำประมงและการแปรรูปที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสนับสนุนผู้ประกอบการให้มาลงทุนในพื้นที่โดยการให้สิทธิพิเศษ มาตรการทางการเงินและการคลัง

๘) พัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำลุ่มน้ำเพื่อป้องกันความเสียหายพื้นที่เศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงด้านทรัพยากรน้ำ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการออกแบบระบบน้ำในลุ่มน้ำหลัก และพัฒนาระบบโครงข่ายน้ำของภาค (ลุ่มน้ำปัตตานี แม่น้ำสายบุรี และลุ่มน้ำบางนรา) พัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพระบบกักเก็บน้ำและระบบกระจายน้ำ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัย รวมทั้งจัดการคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำตามธรรมชาติให้มีความสะอาดและเหมาะสมสำหรับการนำน้ำกลับมาใช้ใหม่เพื่อการอุปโภค บริโภค อุตสาหกรรม และการเกษตร รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อกระจายประโยชน์ที่เป็นธรรมกับทุกภาคส่วน

๙) สนับสนุนการปรับปรุงท่าเทียบเรือปัตตานีให้มีมาตรฐาน สามารถรองรับการขนส่งสินค้า Feeder ไปยังท่าเรือของมาเลเซียและอินโดนีเซียได้ ปรับปรุงร่องน้ำเพื่อรองรับเรือขนาดใหญ่สำหรับท่าเรือปัตตานีและท่าเรือจังหวัดนราธิวาส การก่อสร้างคันกันคลื่น พัฒนาระบบการให้บริการด้านการขนส่งทางเรือและระบบโลจิสติกส์ที่ได้มาตรฐาน และส่งเสริมการใช้ท่าเรือในเชิงพาณิชย์ รวมทั้ง

การบริหารจัดการท่าเรือแบบมีส่วนร่วมจากชุมชนโดยรอบในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนาการเดินเรือสินค้าตามแนวชายฝั่งมีการเติบโตอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๑๐) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการผลิตและบริการในพื้นที่ และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต การแปรรูป และพัฒนาสินค้าเกษตร ผลิตภัณฑ์จากฐานทรัพยากร การเกษตร และทรัพยากรชีวภาพ รวมทั้งการจัดการทรัพยากรให้มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ประมง และชายฝั่ง เพื่อเป็นปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพ โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน และการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง โดยใช้เทคโนโลยีและรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และการจัดระเบียบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสิ่งปลูกสร้างบริเวณพื้นที่ชายฝั่งทะเลเพื่อลดผลกระทบต่อการกัดเซาะบริเวณชายฝั่ง รวมทั้งจัดการฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนทางการเกษตรที่เหมาะสม และระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อเฝ้าระวังและติดตามสถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๘.๕.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาเมืองสู่ไฮโกล-ลก และเมืองเบตง ให้เป็นเมืองการค้าและเมืองท่องเที่ยวชายแดน และพัฒนาเมืองยะลาให้เป็นเมืองน่าอยู่และศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาคใต้ชายแดน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
รายได้การท่องเที่ยวภาคใต้ชายแดน	๖,๔๖๙ ล้านบาท (ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๑๐
มูลค่าการค้าชายแดนภาคใต้ชายแดน	๗,๕๕๕ ล้านบาท (ปี ๒๕๕๙)	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๒	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๔	เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๕	เพิ่มขึ้นเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่า ร้อยละ ๓.๕๐

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณด่านชายแดนให้เพียงพอและได้มาตรฐาน รวมทั้งพื้นที่เศรษฐกิจบริเวณชายแดน โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงเข้าสู่ด่านให้มีมาตรฐาน การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและการขนส่งระหว่างประเทศ จัดระเบียบการใช้พื้นที่บริเวณด่านชายแดน ชุมชนและพื้นที่หลังด่านให้เหมาะสม อาทิ โครงการก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโก-ลก บริเวณด่านชายแดนสู่ไฮโกล-ลก และด่านชายแดนตากใบ และเร่งรัดการก่อสร้างด่านชายแดนบูเกะตา รวมทั้งการจัดหาที่ดินเพื่อรองรับการขยายตัวในอนาคต

๒) พัฒนาโครงข่ายคมนาคมให้มีความเชื่อมโยงและมีมาตรฐานทั้งทางบก และทางอากาศ อาทิ

๒.๑) ทางบก พัฒนาโครงข่ายถนนสายหลัก สายรอง และการขนส่งทางรางให้มีมาตรฐาน และมีความปลอดภัย สามารถเชื่อมโยงและอำนวยความสะดวกในการเดินทางและการขนส่งสินค้าได้ทุกระบบ อาทิ สายนาทวี-สุไหงโก-ลก สายเมืองยะลา-เบตง รวมทั้งพัฒนาและสร้างความร่วมมือในการเชื่อมโยงการเดินทาง การขนส่งสินค้าและการท่องเที่ยวจากสถานีรถไฟสุไหงโก-ลก เชื่อมต่อไปยัง

ประเทศมาเลเซีย และวางระบบการกำกับดูแลการขนส่งให้มีมาตรฐานความปลอดภัย

๒.๒) ทางอากาศ ปรับปรุงท่าอากาศยานนราธิวาส และการก่อสร้างท่าอากาศยานเบตงให้แล้วเสร็จตามเป้าหมาย รองรับปริมาณความต้องการเดินทางและขนส่งสินค้าทางอากาศและสนับสนุนการพัฒนาเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งชายแดน และการเดินทางท่องเที่ยวเมืองเบตงกับแหล่งเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่ตอนในของภาค เมืองเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน (ปีนัง โกตาบารู รัฐกลันตัน) และแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงของประเทศ

๓) พัฒนาเมืองยะลาให้เป็นเมืองน่าอยู่และศูนย์กลางเศรษฐกิจของภาค โดยการจัดทำแผนแม่บทเชิงพื้นที่เพื่อเป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญของภาค พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบบริการสาธารณสุขปึกอกและสาธารณสุขการให้ครอบคลุมและทั่วถึง เพียงพอกับความต้องการของประชาชน สนับสนุนการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะ เพื่อสนับสนุนการต่อยอดการพัฒนาฐานเศรษฐกิจเดิม ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอุตสาหกรรมเกษตรครบวงจรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งวางแผนการสงวนและเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อให้เป็นเมืองน่าอยู่ เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและการบริการให้กับพื้นที่โดยรอบ สามารถลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ทุกกลุ่มเพื่อเตรียมพร้อมจังหวัดยะลาให้เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาค ในช่วงปีที่ ๑๖ – ๒๐

๔) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยปรับปรุงภูมิทัศน์สิ่งอำนวยความสะดวก และบริการที่เพียงพอและได้มาตรฐาน มีความปลอดภัย ควบคู่กับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และจัดเก็บข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพโดยเฉพาะชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นอย่างเป็นระบบ เพื่อลดอัตราการถูกคุกคามของสัตว์ป่าและพันธุ์พืชที่ใกล้จะสูญพันธุ์ รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยเน้นการส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วม และการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ใช้ความโดดเด่นของสังคมพหุวัฒนธรรม อาทิ การท่องเที่ยวเมืองเก่าจังหวัดปัตตานี เมืองเก่าจังหวัดยะลา และเมืองเก่าจังหวัดนราธิวาส การท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่ศูนย์ศึกษาและเรียนรู้ธรรมชาติระดับประเทศ (ป่าฮาลา-บาลา) การท่องเที่ยวเชิงอาหาร เชิงเกษตร และการท่องเที่ยวชุมชน สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริการ เช่น ที่พัก มัคคุเทศก์ เป็นต้น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายบริหารจัดการและเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกภาค และประเทศเพื่อนบ้าน (เบตง-ปีนัง) (สุโงโก-ลก – โกตาบารู รัฐกลันตัน)

๕) พัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดนและส่งเสริมธุรกิจต่อเนื่องการท่องเที่ยว อาทิ การบำบัดรักษาทางการแพทย์ด้วยสมุนไพรและน้ำพุร้อน (อำเภอเบตง) โดยพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการให้บริการสู่สากลที่คำนึงถึงความสะดวก สบายงาม และมาตรฐานสุขอนามัย บริการด้านการศึกษา และศูนย์ดูแลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ (Nursing Home Care) รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวชายแดน (เบตง) เมืองการค้าชายแดน (สุโงโก-ลก) โดยพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมโยงเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว ปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกให้เพียงพอและได้มาตรฐาน อาทิ ไฟฟ้าที่เพียงพอ และโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเพื่อเพิ่มช่องทางการตลาด สนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์สนับสนุนความปลอดภัยนักท่องเที่ยว สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจบริการท่องเที่ยวตลอดห่วงโซ่คุณค่า รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจบริการท่องเที่ยว

๖) พัฒนาและส่งเสริมธุรกิจการค้าชายแดน โดยการจัดหาที่ดินรองรับการพัฒนาการค้าชายแดน และการจัดตั้งตลาดกลางสินค้าเกษตรเมืองชายแดน และกำหนดมาตรการส่งเสริมการลงทุน

ที่เหมาะสมให้กับผู้ประกอบการ

๗) เร่งรัดการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษราธิวาสให้เป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ของภาค เพื่อรองรับการค้าการลงทุนทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมทั้งโครงข่ายคมนาคมขนส่งและระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยงทั้งระบบถนน ระบบราง รวมทั้งทางน้ำและทางอากาศ กับพื้นที่โดยรอบและประเทศเพื่อนบ้าน และระบบจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อสนับสนุนการลงทุน การให้สิทธิประโยชน์ทั้งด้านภาษีและมีใช้ภาษีในระดับเหมาะสมเพื่อจูงใจให้กับนักลงทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของศูนย์บริหารแบบเบ็ดเสร็จ กำหนดการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมเป้าหมายและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสนับสนุนและยกระดับการพัฒนากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่

๘.๕.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย				
		๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	๒๕๖๕	๒๕๖๒-๒๕๖๕
สัดส่วนคนจนภาคใต้ชายแดน	ร้อยละ ๓๒.๗๗ (ปี ๒๕๕๙)	ลดลงน้อยกว่าร้อยละ ๓๐.๙๐	ลดลงน้อยกว่าร้อยละ ๓๐.๐๐	ลดลงน้อยกว่าร้อยละ ๒๙.๐๐	ลดลงน้อยกว่าร้อยละ ๒๘.๐๐	ลดลงน้อยกว่าร้อยละ ๒๘.๐๐
อัตราการว่างงานภาคใต้ชายแดน	ร้อยละ ๑.๖๓ (ปี ๒๕๕๙)	ลดลงร้อยละ ๒.๐๐	ลดลงร้อยละ ๒.๐๐	ลดลงร้อยละ ๒.๐๐	ลดลงร้อยละ ๒.๐๐	ลดลงร้อยละ ๒.๐๐

แนวทางการพัฒนา

๑) พัฒนาและสนับสนุนทักษะฝีมือแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษา ให้สอดคล้องกับความสามารถเฉพาะบุคคลและความต้องการของตลาดทั้งในพื้นที่และต่างประเทศ ทั้งทักษะฝีมือ ทักษะด้านเทคโนโลยี และทักษะด้านภาษาเพื่อรองรับการพัฒนาเขตอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป เมืองการค้าและเมืองท่องเที่ยวชายแดน และพัฒนาทักษะแรงงานที่ขาดแคลนในพื้นที่เพื่อทดแทนการนำเข้าแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ การจัดตั้งศูนย์ฝึกแรงงานประมง สนับสนุนผู้ประกอบการจ้างงานสำหรับผู้ที่ได้รับการพัฒนาทักษะแรงงานในพื้นที่ และสนับสนุนแรงงานที่มีทักษะเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่

๒) พัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยสนับสนุนการศึกษาเพื่อการประกอบอาชีพ โดยสร้างโอกาสในการเรียนระดับอาชีวศึกษาที่มีการพัฒนาทักษะการทำงานพร้อมการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างกำลังคนที่มีสมรรถนะสูง สำหรับอุตสาหกรรม New Growth Engine เพื่อรองรับอุตสาหกรรมไทยแลนด์ ๔.๐ และสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในทุกกระดับ รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพ และพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาที่ทันสมัย อาทิ สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (Computer Assisted Instruction : CAI) บทเรียนออนไลน์ E-learning หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ Electronic Book : E- Book ห้องเรียนเสมือนจริง (Visual Classroom) และสื่อหลายมิติ เป็นต้น เพื่อยกระดับการศึกษา ขยายโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียน ในชุมชน รวมทั้งการพัฒนาศูนย์เรียนรู้นอกระบบและตามอัธยาศัยด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ให้ครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในพื้นที่ให้สามารถพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพของชุมชน และเตรียมความพร้อมสำหรับการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในอนาคต

๓) **ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพของประชาชนทุกวัย** โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจในการป้องกันและเฝ้าระวังการเกิดโรค การให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพของสตรีตั้งครรภ์และทักษะการเลี้ยงดูทารก เพื่อป้องกันและลดอัตราการตายของมารดาและทารกหลังการคลอดในพื้นที่ การพัฒนาและสร้างระบบรับมือและปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของสถานพยาบาลในชุมชน พัฒนาระบบบริการปฐมภูมิให้มีคุณภาพและเชื่อมโยงถึงชุมชนและครัวเรือน พัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินและระบบส่งต่อผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพ และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการขยายการให้บริการ การสนับสนุนกิจกรรมสุขภาพให้กับเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ด้านการออกกำลังกาย และกีฬาขั้นพื้นฐาน เพื่อสนับสนุนให้กีฬากลายเป็นวิถีชีวิต รวมถึงการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุเพื่อรองรับสังคมสูงวัย และสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรค ตลอดจนถ่ายทอดองค์ความรู้และส่งเสริมการรักษาโรคโดยใช้แพทย์ปัจจุบัน ควบคู่กับการพัฒนาการแพทย์ทางเลือกที่ใช้ภูมิปัญญาแพทย์พื้นบ้าน และการจัดตั้งศูนย์ผลิตสมุนไพรของภาคเพื่อพัฒนาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานผลิต อาทิ ขมิ้นชัน มะขามแขก ชุมเห็ดเทศ เถาวัลย์เปรียง และเพชรสังฆาต เป็นต้น

๔) **ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง** ส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน อาทิ เครื่องแต่งกายมุสลิม สินค้า OTOP โดยใช้ภูมิปัญญาและกลไกประชารัฐในการสนับสนุนความรู้ในออกแบบผลิตภัณฑ์ การผลิต และการจัดการตลาด รวมทั้งสร้างเอกลักษณ์ของสินค้า ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มช่องทางการตลาด และสนับสนุนการตลาดโดยผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) การพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิต โดยดึงภูมิปัญญาชุมชน วิถีชีวิตต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นของฝากของที่ระลึก เชื่อมโยงการท่องเที่ยววิถีชุมชนของแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างงานเพิ่มรายได้ รวมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตและการใช้พลังงานทดแทนเพื่อสร้างมั่นคงด้านพลังงาน และลดต้นทุนการผลิต

๕) **สร้างความเข้มแข็งของสังคมพหุวัฒนธรรม** โดยสร้างความเข้าใจและการยอมรับในการอยู่ร่วมกันของสังคมพหุวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อนุรักษ์ พื้นฟูและรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลาย สนับสนุนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางศาสนาเพื่อเผยแพร่หลักคำสอนที่ดีงามให้แก่ประชาชน สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาความปลอดภัยของชุมชนและท้องถิ่น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความไม่สงบในภาค